

Vatra veche

Supliment

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XI, nr. 3 (123), martie 2019 *ISSN 2601 - 6192

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Nichita Stănescu

Se-apropie
viitorul, se aude,
se vede
gândurile pe care
le trimit spre el se
întorc mai repede
ca altădată.

Și-mi trec scânteii
șuierând în viteză
prin suflet,
vestindu-l
întruna...

Actualitatea lui Nichita Stănescu

Nichita Stănescu, azi, de Nicolae Băciuț/3
 Nicolae Băciuț, Întâlnirea cu Nichita Stănescu, de Rodica Lăzărescu/7
 Nichita Stănescu în suplimentele revistei *Vatra veche*/7
 Îngerul Nichita, de Horia Bădescu/8
 Ancheta *Vatra veche*. Participă Cornel Ungureanu, Darie Ducan, Daniel Kițu, Irina Iorga, Olimpiu Nușfelean/9
 Poeme de Nichita Stănescu/12
 Nichita Stănescu și ordinea cuvintelor, de Ocnian Stamboliev/13
 Nu ascultați pe nimeni..., de Mihai Bandac/14
 Nichita Stănescu, între insurgența limbajului poetic și temeritatea viziunii, de Daniel Corbu/15
 Poezia fiziologiei sufletului, de Nicolae Suciu/16
 Contemplarea sinelui prin poezie, de Aurora Stănescu/20
 Îngerul poeziei noastre postmoderne, de Maria-Daniela Pănăzan/23
 Omul din cerc și poezia lui Nichita Stănescu, de Nicolae Suciu/24
 O joacă de copii de-a necuvintele, de Geta Truică/27
 Efigiile culturii române, de Cezarina Adamescu/30
 Nichita Stănescu. Trepte spre cer, de Rozalia Truță/34
 Acasă la Nichita, de Nicolae Băciuț?/35
 Poeme de Cristian Stamatoiu și Teo Cabel/36
 Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”. Laureați/37
 Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”. Ediția 2019. Program/39
 Laureați 2019. Dinu Flămând. Poezii de pe Bârgău, de Nicolae Băciuț/41
 Vatra veche dialog cu Dinu Flămând, de Nicolae Băciuț?/45
 În refracția poeziei, de Nicolae Băciuț/51
 Poeme de Dinu Flămând/52
 Acad. Ioan Aurel Pop, prezentare/53
 Vatra veche dialog cu Ioan Aurel Pop, de Nicolae Băciuț/55
 Gânduri despre latinitatea limbii române, de Ioan Aurel Pop/56
 Unitate, istorie, cultură, artă, de Florin Bengean/60
 Ioan Mânăscuță. Prezentare/61
Vatra veche dialog cu Ioan Mânăscuță, de Nicolae Băciuț/63
 Invocări. Nichita Stănescu, zeul ștrengar și plin de înțeles, de Ioan Mânăscuță/65
 Citirea a doua, de Valeriu Matei/65
 Ecouri critice/65
 Pacientul din Est, de Ioan Mânăscuță/71
 Înălțarea la Hasdeu, de Vlad Pohilă/73
 Iacob Lazăr, prezentare/74
 Două destine îngemănate, Rodica și Iacob Lazăr/74
 Edificarea bustului monumental al lui Nichita Stănescu, de Ioan Groșescu/76

LAUREAȚII EDIȚIEI 2018

-Aliona Grati, Premiul pentru critică literară „Nichita Stănescu”.

-Jovan Zivlak (Serbia) Marele Premiu „Nichita Stănescu”

-Oana Soare, Premiul Special al Direcției Județene pentru Cultură Prahova

-Mihai Vladimir Zamfirescu, Premiul „Opera Omnia”

Nichita Stănescu, azi

Încercăm o succintă evaluare a imaginii lui Nichita Stănescu, având în vedere prezența poetului în spațiul internautic, cel care menține permanent în orizontul de întâlnire/vizibilitate o operă, prin contribuții exclusive ale celor care valorizează posteritatea unui autor considerat reprezentativ pentru literatură română postbelică.

Desigur, nu putem ignora limitele tehnologiei informatice, pe de o parte, lacunele de prezentare, erorile chiar, pe de altă parte.

Recurgem mai întâi la ceea ce apare pe monitorul calculatorului atunci când tastăm numele Nichita Stănescu, Wikipedia, enciclopedie liberă. Prima constatare, deloc plăcută, este neactualizarea acestei surse, cu foarte mari goluri în informație, chiar dacă ni se spune în subsolul paginii că ultima editare a fost efectuată în 10 martie 2019.

Nu își asumă însă nimeni răspunderea/ paternitatea pentru informațiile conținute.

Oricum, informațiile permit radiografierea unui destin și a unei opera, familiarizează publicul cu un univers literar care continuă să aibă impact asupra publicului din toate generațiile, fiecare vârstă găsindu-și ecouri în poezia lui Nichita Stănescu.

Datele oferite de Wikipedia sunt un punct de plecare, în condițiile în care, în circulație (în librării) nu sunt volume de Nichita Stănescu, mai ales antologii accesibile ca preț.

Restante sunt și manualele școlare, zgârcite în privința poeziei lui Nichita Stănescu. Totodată, e greu de cuantificat aportul dascălilor în promovarea operei nichitastănesciene, mai ales că, iată, au trecut 36 de ani de la moartea poetului. Iar generațiile de după decembrie 1989 au fost sufocate de revoluția manualelor, prin care degradingolada valorilor a fost abil promovată.

Nichita Stănescu, din fericire, nu s-a lăsat îngenuncheat. Poezia lui rezistă la toate atacurile. Ba chiar, unii contestatari vehemenți de ieri și-au pus cenușă în cap.

Bună sau rea, cu destule cusururi, Wikipedia rămâne cea dintâi care se arată atunci când tastăm numele Nichita Stănescu. Un început pentru cele 430.000 de rezultate ale căutării pe Google.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Nicolae Băciuț, Struga, 1982

Nichita Stănescu (n. 31 martie 1933,^[3] Ploiești, România – d. 13 decembrie 1983,^[3] București, RS România) a fost un poet, scriitor și eseist român, ales membru post-mortem al Academiei Române.^[4]

Este considerat de critica literară și de publicul larg drept unul dintre cei mai importanți scriitori de limbă română, pe care el însuși o denumea „dumnezeiesc de frumoasă”^[5]. Nichita Stănescu aparține, temporal și formal, neo-modernismului românesc din anii 1960 - 1970. Nichita Stănescu a fost considerat de către unii critici literari, precum Alexandru Condeescu^[6] și Eugen Simion,^[7] un poet de o amplitudine, profunzime și intensitate remarcabile, făcând parte din categoria foarte rară a inovatorilor lingvistici și poetici.

A fost laureat al Premiului Herder.

FAMILIA

Tatăl poetului, Nicolae Hristea Stănescu, s-a născut la 19 aprilie 1908. Linia sa genealogică are la origine țărani prahoveni veniți la oraș, în Ploiești, la începutul anilor 1800. Mai apoi, foștii țărani prahoveni au devenit meșteșugari și comercianți ploieșteni, precum bunicul poetului, Hristea Stănescu, specializat în producerea și comercializarea unor țesături grele de tipul abalei.

Mama sa, Tatiana Cereaciuchin, s-a născut în ziua de 16 februarie 1910, la Voronej. Tatăl Tatianeii a fost fizicianul și generalul Nikita Cereaciuchin.

Ca urmare a Revoluției din Octombrie, generalul Cereaciuchin se refugiază discret și rapid împreună cu familia sa, formată din soție și două fete, în România, inițial în Constanța și ulterior la Ploiești, unde se stabilesc.

Aici, în orașul petroliștilor dar și al lui Ion Luca Caragiale, viitorii părinți ai lui Nichita se vor întâlni și căsători la 6 decembrie 1931.

Întâiul lor născut va purta, emblematic, prenumele ambilor bunici, al generalului-fizician rus și al comerciantului român, *Nichita* (și) *Hristea Stănescu*

EDUCAȚIE

În perioada 1944 – 1952, a urmat Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, iar între 1952 - 1957 a urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității din București.

VIATA PERSONALĂ

În 1952, s-a căsătorit cu Magdalena Petrescu, dar cei doi se vor despărți după un an. În 1962, s-a căsătorit cu poeta și eseista Doina Ciurea, din a cărei dragoste se va plămădi tema volumului *O viziune a sentimentelor*. Ulterior, fiind împreună cu poeta și autoarea Gabriela Melinescu, se vor inspira reciproc în a scrie și a construi universuri abstracte. În 1982 se căsătorește cu Todorîța (Dora) Tărăță. Din spusele lui Ștefan Augustin Doinaș, în vara lui 1977, atunci când s-a împrietenit cu Nichita, acesta era deja dependent de alcool, mai precis - de vodcă.^[8] Crizele hepatice ale poetului s-au înrăutățit spre 1981, când a și fost internat la Spitalul Fundeni.^[8] Doi ani mai târziu, s-a stins din viață în noaptea de 12 spre 13 decembrie.^[8]

ACTIVITATEA LITERARĂ

- 1955 - Nichita și-a adunat poeziile sale „bășcălioase” într-un volum numit *Argotice — cântece la drumul mare* și publicat foarte târziu, după moartea sa, în 1992, de Doina Ciurea
- 1957 - În luna martie, Nichita Stănescu debutează simultan în revistele *Tribuna* din Cluj și în *Gazeta literară*, cu trei poezii.
- 1957-1958 - Este pentru scurt timp corector și apoi redactor la secția de poezie a *Gazetei literare* (director, Zaharia Stancu).
- 1960 - La sfârșitul anului, debutează cu volumul *Sensul iubirii*.
- 1963 - Are loc prima călătorie peste hotare a poetului în Cehoslovacia.
- 1964 - Apare la începutul anului *O viziune a sentimentelor*, un volum cu care poetul primește Premiul Uniunii Scriitorilor. O cunoaște pe poeta Gabriela Melinescu, și în tensiunea relației lor poetul creează cele mai explozive poeme ale sale.
- 1965 - Apare în martie volumul de poezii *Dreptul la timp*.→

- 1966 - Publică la Editura Tineretului volumul *11 elegii*. Elegiile vor apărea integral însă abia în anul următor, în prima sa antologie, *Alfa*.
 - 1967 - Trei volume ale sale sunt tipărite: *Roșu vertical*, antologia *Alfa* și volumul de poezii *Oul și sfera*.
 - 1969 - Tipărește *Necuvintele*, care primește Premiul Uniunii Scriitorilor. Mai apare și volumul de poezii *Un pământ numit România*. E numit redactor-șef adjunct al revistei *Luceafărul*, alături de Adrian Păunescu.
 - 1970-1973 - Este redactor-șef adjunct la *România literară*, revistă condusă de Nicolae Breban.
 - 1970 - Publică volumul *În dulcele stil clasic* și a doua antologie din opera sa cu un titlu neutru, *Poezii*. Susține o rubrică lunară în revista *Argeș*.
 - 1971 - Apar în Iugoslavia două cărți traduse: *Belgradul în cinci prieteni*, ediție bilingvă de poezii inedite și *Nereci (Necuvintele)*.
 - 1972 - Publică două noi volume de poezii: *Belgradul în cinci prieteni* și *Măreția frigului*. Pentru volumul de eseuri *Cartea de recitare* obține pentru a treia oară Premiul Uniunii Scriitorilor.
 - 1973 - Scoate o antologie de poezii de dragoste *Clar de inimă*.
 - 1974 - În martie, de ziua lui, are o revelație a morții sub forma unui îngrozitor tunel oranj.
 - 1975 - Obține pentru ultima oară Premiul Uniunii Scriitorilor și i se atribuie Premiul internațional „Johann Gottfried von Herder”. Tipărește cea de-a patra antologie a sa, *Starea poeziei*, în colecție Biblioteca pentru toți. Devine publicist comentator la „România literară”. Se mută în ultima sa locuință, din Str. Piața Amzei nr. 9.
 - 1977 - La 4 martie poetul încearcă, în zadar, să-l salveze pe prietenul său Nicolae Ștefănescu, și este lovit de un zid care s-a prăbușit după cutremur. În urma șocului suferă o paralizie de scurtă durată a părții stângi a corpului care va lăsa ceva sechele și după vindecare.
- Scriitorul suedez Arthur Lundkvist îl propune Academiei Suedeze pentru includerea pe lista candidaților la Premiul Nobel.
- 1978 - Publică volumul de poezii *Epica Magna*, care primește în același an premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române
 - 1979 - Lansează volumul de poezii *Opere imperfecte*.

Editura Narodna Kultura din Bulgaria îi publică volumul *Bazoreliev cu îndrăgostiți*, traducător Ognean Stamboliev.

Se presupune că a fost nominalizat de Academia Suedeză la Premiul Nobel pentru Literatură, alături de Max Frisch, Jorge Borges, Leopold Sedar Senghorn. Laureatul va fi poetul grec Odysseas Elytis. De obicei, sunt nominalizați într-un singur an, în etapa finală, trei sau patru scriitori, dar nu se cunoaște acest lucru decât după desecretizarea voturilor, care este dezvăluită după 50 de ani. Deci nu știm dacă Nichita Stănescu a fost nominalizat la premiul Nobel sau doar propus, cum sunt, de altfel, mulți scriitori.

- 1980 - Discul „Nichita Stănescu - o recitare”, realizat de Constantin Crișan în colaborare cu Augustin Frățilă, este pus în vânzare de Casa de discuri Electrecord. Vizitează Satu Mare, fiind acompaniat de scriitorii Gheorghe Pituș, Petre Got, Ion Iuga, Mihai Olos, George Vulturescu, Radu Ulmeanu, Alexandru Pintescu.
- 1981 - În august are prima criză hepatică. Aceste crize vor continua în toamnă și poetul se internează la spitalul Fundeni.
- 1982 - În februarie moare tatăl poetului. Volumul *Noduri și semne*, subintitulat *Recviem pentru moartea tatălui* este o selecție din tot ce a scris poetul de la ultima sa apariție editorială.
- În iulie se căsătorește cu ultima sa soție, Todorîța Tărăță (Dora). Călătorește prin Macedonia și Iugoslavia,

Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ediția a XXX-a, 2018, deschiderea festivă.
Constantin Stere, Eugen Simion

Constantin Stere, Nicolae Băciuț, Aliona Grati, Adam Puslojic, la sala de festivități a Colegiului Național „Ion Luca Caragiale” din Ploiești, 2018

înainte să-și fractureze piciorul stâng în luna noiembrie în Vrancea, accident care-l va imobiliza în casă timp de șase luni.

- 1983 - La finele lunii ianuarie, Nichita Stănescu și Aurelian Titu Dumitrescu solicită directorului Editurii Albatros, Mircea Sântimbreanu, publicarea între coperte a lucrării *Antimetafizica, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*.
- 1983 - La 31 martie, la împlinirea a 50 de ani de viață, poetului i se organizează o sărbătorire națională.
- Continuă să-i apară traduceri ale poeziilor peste hotare, în special în Iugoslavia. În timpul unei călătorii în această țară va avea o criză foarte gravă, ce necesită intervenția medicilor.
- 1985 - Apare volumul inedit *Antimetafizica, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*, Editura Cartea Românească, 1985, (inițial Nichita Stănescu și Aurelian Titu Dumitrescu au publicat în întregime *Antimetafizica* în suplimentul literar al „Scânteii Tineretului”, în 1983).
- 1992 - Este editată *Argotice — cântece la drumul mare*, subintitulată „poezii”, ediție alcătuită, îngrijită și prefațată de Doina Ciurea, București, Editura Românul, 1992.
- 2001 - În Bulgaria, la Editura Zaharie Stoyanov, Sofia - colecția Ars Poetika apare *O viziune a sentimentelor*, traducere și prefață Ognean Stamboliev. Volum premiat de Uniunea traducătorilor din Bulgaria și Soros.
- 2012 - Reprezentat cu trei poeme (maximum) în *Testament - Anthology of Modern Romanian Verse - Bilingual Edition (English/Romanian) – Testament - Antologie de Poezie Română* →

Modernă - Ediție Bilingvă (Engleză/Română) - (antolog și traducător Daniel Ioniță, Editura Minerva 2012 + *Ordinea cuvintelor* - 300 poeme - traducerea, prefata și tabel cronologic de Ognean Stamboliev, ed Avangardprint, Bulgaria, 2013

PREMII LITERARE

- 1964 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul de poezii *O viziune a sentimentelor*
- 1969 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul de poezii *Necuvintele*
- 1972 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul de eseuri *Cartea de recitare*
- 1975 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru antologia de poezie "Starea poeziei" (selecție de autor)
- 1975 Premiul Internațional „Gottfried von Herder”
- 1978 Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru volumul de poezii *Epica Magna*
- 1982 Premiul „Cununa de Aur” al Festivalului internațional Serile de Poezie de la Struga (Macedonia)

OPERELE LUI NICHITA STĂNESCU

Volume antume publicate cronologic:

- *Sensul iubirii*, 1960, Editura de Stat pentru Literatură și Artă
- *O viziune a sentimentelor*, 1964, Editura pentru Literatură
- *Dreptul la timp*, 1965, Editura Tineretului
- *11 elegii*, 1966, Editura Tineretului
- *Roșu vertical*, 1967
- *Alfa*, 1967, Editura Tineretului
- *Oul și sfera*, 1967, Editura pentru Literatură
- *Laus Ptolemaei*, 1968, Editura Tineretului
- *Necuvintele*, 1969, Editura Tineretului
- *Un pământ numit România*, 1969, Editura Militară
- *În dulcele stil clasic*, 1970, Editura Eminescu
- *Poezii*, 1970, Editura Albatros
- *Belgradul în cinci prieteni*, 1972, Editura Dacia
- *Cartea de recitare*, 1972, Editura Dacia
- *Măreția frigului. Romanul unui sentiment*, 1972, Editura Junimea
- *Clar de inimă*, 1973, Editura Junimea

- *Starea poeziei*, 1975, Editura Minerva
- *Epica Magna*, 1978, Editura Junimea
- *Opere imperfecte*, 1979, Editura Albatros
- *Carte de citire, carte de iubire*, 1980, Editura Facla
- *Noduri și semne*, 1982, Editura Cartea Românească
- *Oase plîngînd*, 1982
- *Respirări*, 1982, Editura Sport-Turism
- *Strigarea numelui*, 1983, Editura Facla
- *Antimetafizica*

PREZENȚĂ ÎN ANTOLOGII

- *Testament - Antologie de Poezie Română Modernă / Testament - Anthology of Modern Romanian Verse - Versiune bilingvă română/engleză* - Daniel Ioniță (editor și traducător principal) asistat de Eva Foster, Daniel Reynaud și Rochelle Bews - Editura Minerva 2012 și 2015 (ediția a doua)
- - *Testament - Anthology of Romanian Verse - American Edition* - monolingual English language edition - Daniel Ionita (editor and principal translator) with Eva Foster, Daniel Reynaud and Rochelle Bews - Australian-Romanian Academy for Culture - 2017
- *Pieta - Eine Auswahl rumänischer Lyrik*, Dionysos, Boppard, 2018, în traducerea și selectarea lui Christian W. Schenk

CITATE REFERITOARE LA CONDIȚIA POETULUI

- „Poetul, ca și soldatul, nu are viață personală.”^[9]
- „Schimbă-te în cuvinte, precum îți zic.”^[10]

Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ediția a XXX-a, 2018, deschiderea festivă. Constantin Stere, Nicolae Băciuț

- „Este foarte greu să translezi în noțiune ceea ce nu are caracter noțional. Poezia nu are caracter noțional, deși folosește noțiunea ca și cărămidă în construcție. Sensul ei final este un sens emoțional, metaforic și vizionar. A confunda materialul cu sensul materialului este un lucru foarte la îndemână și foarte păgubitor.”^[11]
- „A vorbi despre limba în care gîndești, a gîndi - gîndire nu se poate face decît numai într-o limbă - în cazul nostru a vorbi despre limba română e ca o duminică. Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi decît exprimată în limba română. Pentru mine iarba se numește iarbă, pentru mine arborele se numește arbore, malul se numește mal, iar norul se numește nor. Că patrie minunată este această limbă! Ce nuanță aparte, îmi dau seama că ea o are! Această observație, această relevanță am avut-o abia atunci cînd am învățat o altă limbă”.
- „Nu spun că alte limbi, alte vorbiri nu ar fi minunate și frumoase. Dar atît de proprie, atît de familiară, atît de intimă îmi este limba în care m-am născut, încît nu o pot considera altfel decît iarbă. Noi, de fapt, avem două părți coincidente; o dată este patria de pămînt și de piatră și încă o dată este numele patriei de pămînt și de piatră. Numele patriei este tot patrie. O patrie fără de nume nu este o patrie. Limba română este patria mea. De aceea, pentru mine, muntele munte se zice, de aceea, pentru mine iarba iarbă se spune, de aceea, pentru mine, izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine, viața se trăiește.”^[12] →

Casa Memorială Nichita Stănescu”. Adam Puslojic, Nicolae Băciuț, Aliona Grati, Constantin Stere, 2018

APRECIERI CRITICE

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

Nichita Stănescu se mișcă într-adevăr într-o sferă superioară, siderată de valori exclusiv artistice. Cât despre gustul său pentru „compromis”, cred sincer că nu prea știa ce înseamnă acest lucru, tocmai pentru că era un ingenuu. Dacă nu mi-ar fi teamă că devin prea ... doct, aș zice că spiritul său ludic îl făcea să plutească pe deasupra situațiilor, pentru a căror substanță tragică cred că nu avea „organ”: tâlpile lui nu se atingeau nici de flori, nici de mocirlă. Singurul păcat al lui Nichita Stănescu a fost crimă săvârșită față de sine însuși: distrugerea sistematică a carcabei care-i asigura superbul exercițiu al spiritului.

„Nichita Stănescu este cel mai important poet român de după cel de-al doilea război mondial. Odată cu el, prin el, logosul limbii române ia revanșa asupra poezilor ei.”^[13]

ALEXANDRU CONDEESCU

Poezia stănesciană reia tradiția liricii interbelice, făcând totodată, printr-o sinteză unică neomodernă, trecerea în literatură autohtonă de la modernismul începutului de secol spre postmodernismul sfârșitului de mileniu. Prin ea s-a petrecut în poezia românească, după întemeierea ei de către Eminescu, a două mare mutație a structurilor limbajului și viziunii poetice, prima fiind cea modernistă a interbelicilor. Cu fiecare volum al lui Nichita Stănescu s-a produs în literatură noastră o perpetuă revoluție a limbajului poetic, în jurul cărților sale dându-se o adevărată „bătălie a (neo)modernității”.^[14]

EUGEN BARBU

În acest bâlci al deșertăciunilor care este poezia, peisajul nostru liric ar fi lipsit de unitate fără poezia lui Nichita Stănescu. Lângă răzvrătitul Ion Gheorghe, gânditorul melancolic Ioan Alexandru și jongleri al cuvintelor cu Sorescu și Dimov, iată un paranimf blond din Vizant, poet limbut, plin de amenințări, gelos pe orice laudă ce-i scapă, încărcat de diplomații că o Triplă Alianță, adolescent firav, îmbătrânit în imaginea purității, de un talent remarcabil și de un meșteșug și mai și. Că și autorul lui Iona, are adoratori fanatici, discipoli și exegeți

Participanți la deschiderea festivă a ediției din 2018

neîndurați, ce nu suferă contrazicerea. De fapt, nu trebuie dată aici o bătălie în jurul operei sale, pentru că ea este limpede, străvezie, încărcată doar de artificii copilărești, ici și colo, iute depistabilă pentru un ochi agil. Defoliată de excese arbitrare cu iz filozofic, de o răceală impusă de teoreticieni ce au denaturat-o, poezia lui Nichita Stănescu... rezistă vremii.^[15]

NOTE

1. ^ Lipsește sau este vid: |title= (ajutor)
2. ^ *Autoritatea BnF*, accesat în 10 octombrie 2015
3. ^ *a b* *Autoritatea BnF*, accesat în 10 octombrie 2015
4. ^ Membrii Academiei Române din 1866 până în prezent – S
5. ^ Perfecțiunea nu are de-a face cu arta
6. ^ Prefață la volumul *Ordinea cuvintelor*, București, Editura Cartea Românească, 1985
7. ^ Prefață la *Nichita Stănescu - Opere*, vol. I, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002
8. ^ *a b c* Nichita Stănescu, „îngerul blond”, ar fi împlinit astăzi 79 de ani. Citește câteva citate memorabile, 31 martie 2012, A.M.O, *Adevărul*, accesat la 31 martie 2012
9. ^ Versuri din poezia *Poetul ca și soldatul*
10. ^ Versurile finale ale poeziei *Daimonul meu către mine*, o poezie de Nichita Stănescu, cea de închidere a volumului *Epica Magna*, apărut în 1978.
11. ^ Interviu luat lui Nichita Stănescu de către Alexandru Stark
12. ^ N.Stănescu, Amintiri din prezent, București, 1985, cap. *Urmași de Văcăresti (De la Ion Neculce la Nicolae Labiș)*, *Despre limba română*, p 52.
13. ^ Opt decenii de la nașterea lui Nichita Stănescu
14. ^ Prefață la NICHITA STĂNESCU OPERA POETICĂ, vol

I, București, Editura Humanitas, 1999
15. ^ Eugen Barbu - *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până-n prezent*, Editura Eminescu, București, 1975, pag 73.

Referințe critice

- Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1974; ediția a doua, revăzută, 1978
- Ion Pop, *Nichita Stănescu – spațiul și măștile poeziei*, București, Editura Albatros, 1980
- Alex. Ștefănescu, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, București, Editura Minerva, 1986
- Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu – geneza poemului*, Iași, Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, 1997
- Doina Uricariu, *Nichita Stănescu – lirismul paradoxal*, București, Editura Du Style, 1998
- Corin Braga, *Nichita Stănescu – orizontul imaginar*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Cluj, Editura Dacia, 2002
- Mircea Bârsilă, *Introducere în poezia lui Nichita Stănescu*, Pitești, Editura Paralela 45, 2006
- George Pruteanu, *Despre spiritul lui Nichita*, în „Convorbiri literare”, nr. 3, 1986

LEGĂTURI EXTERNE

- Biografie
- Evanghelia după Nichita
- A treisprezecea elegie
- Elegii stănesciene
- Biografie audio-video Nichita Stănescu
- *La dixième élogie* - trad. Linda Maria Baros în *Bibliothèque ZOOM*
- Cu Johnny Raducanu, despre prietenul sau, Nichita Stănescu, *Formula AS* - anul 2000, numărul 407
- Ar fi împlinit 72 de ani... - Nichita Stănescu evocat de prozatorul Stefan Agopian, Adriana Bittel, *Formula AS* - anul 2005, numărul 668
- Prozatorul Ștefan Agopian: „Milițienii îi cereau șpagă lui Nichita Stănescu”, 12 decembrie 2010, *Libertatea*
- Alex Ștefănescu: „Nichita nu era foarte interesat de sex. Și-a înșelat inocent femeile. Era un improvizator genial, în dragoste, ca și în poezie”, 29 martie 2013, Simona Chițan, *Adevărul* O dupa-amiaza cu Nichita, Dana Ene, *Formula AS* - anul 2011, numărul 965

Nicolae Băciuț

„Întâlnirea cu Nichita Stănescu
a fost dragoste la prima vedere”

(....)

– Și al doilea fragment: „Am intrat în oglindă, / așteptam să mă naști, / Rosalindă”. Gândul zboară spre imperativul lui Nichita Stănescu „naște-mă” (Către Galateea). Ce a însemnat pentru dvs. Nichita?

– V-am spus, eu am intrat în oglindă... Mi-am construit o lume a mea acolo. Altfel, eu mă uit foarte rar în oglindă, aproape exclusiv din considerente de igienă... Nu pe mine mă privesc în oglindă, ci o lume imaginată de mine.

Cât privește asocierea cu Nichita Stănescu, o realizez și eu acum. N-a existat o intersectare cu poezia lui.

Cât privește relația mea cu Nichita Stănescu, cât am putut am inclus în sumarul unei cărți „Nichita Stănescu – Cu colțul inimii” și într-un număr special din „Vatra veche” dedicat lui Nichita Stănescu în 2016 și voi mai adăuga și altele într-un alt număr special dedicat lui Nichita Stănescu în acest an, 2017.

Prima mea întâlnire cu Nichita Stănescu a avut loc în Ploieștiul său, cred prin 1975, când am găsit la o tarabă volumul său de versuri *Starea poeziei*. A fost un șoc. Eu, care „eram” deja poet publicasem în revista Liceului „Liviu Rebreanu” din Bistrița, în *Îndrumătorul cultural*, grație lui Traian Lalescu, fiul marelui matematician, pe atunci redactor la această publicație. Aveam noi și un cenaclu literar la liceu, umblam pe la cenaclurile din oraș, mai ales la Cenaclul „George Coșbuc”, de la Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița – eram invidioși, admirativ față de colegele mele de cenaclu, Domnița Petri și Cleopatra Lorințiu, care erau deja... faimoase.

Dar eu eram apropiat de Bacovia, Nicolae Labiș, de Ioan Alexandru, pe care-i simțeam mai aproape de mine.

Întâlnirea cu Nichita Stănescu a fost dragoste la prima vedere – am simțit freacă a poeziei dezinvolte în textele sale și, foarte repede, am devenit un înfocat admirator al poeziei sale.

Nu mai e de mirare că am îndrăznit să-l caut acasă, să-l cunosc, deși eram un june student la Filologia clujeană. Am mers înarmat cu un reportofon, o gioarsă de la Radio Cluj, grea cât o piatră de moară pentru mine. Dar am stat de vorbă cu Nichita, cu cei

care i-am mai trecut atunci pragul casei – Maria Luiza Cristescu, Mircea Raicopol... Am înregistrat pe bandă vreo două ceasuri, un interviu memorabil, în care, la un moment dat, Nichita a schimbat rolurile, a devenit reporter care i-a luat un interviu prozatoarei Maria Luiza Cristescu...

Mie mi-a făcut Nichita un portret semnat „Al meu privit de al său”, fiindcă, spunea el, „Bătrâne, semeni cu Horea!”

Atunci a fixat viitorul poeziei române: „Întoarcerea la Eminescu”, apoi ne-am plimbat pe străzi bucureștene, mi-a arătat unde a scris Eminescu *Kamadeva*, mi-a spus poeme eminesciene... Mă copleșesc amintirile... ce șansă, ce privilegiu... Îi treceau mulți pragul, cu vodca subsoară... Eu aveam doar flori pentru Dora... Iar eu am întâlnit doar poetul... în toată măreția lui, în simplitatea, sinceritatea, generozitatea lui cu junele poet ce eram.

Nici nu e de mirare că am ajuns la Struga, pe jos, în 1982, acolo unde i s-a pus pe creștet „Cununa de aur” a poeziei. A fost un drum plin de peripeții, neajunsuri, îngrijorări, temeri... Dar a meritat efortul. Mi-am asumat astfel un Nichita Stănescu al meu, pe potrivă inimii mele.

În rucsacul cu care am călătorit la Struga și înapoi, cale de sute de kilometri, pe lângă conserve, slănină, biscuiți, aveam și cărți de-ale lui Nichita, inclusiv *Starea poeziei*. Când făceam câte un popas îl citeam pe Nichita.

Dumnezeu m-a răsplătit pentru toată iubirea mea pentru Nichita, în 2015 fiindu-mi acordat Marele premiu la Festivalul Internațional de Poezie de la Ploiești, premiu girat de academicianul Eugen Simion.

Nichita era generos și dincolo de viață.

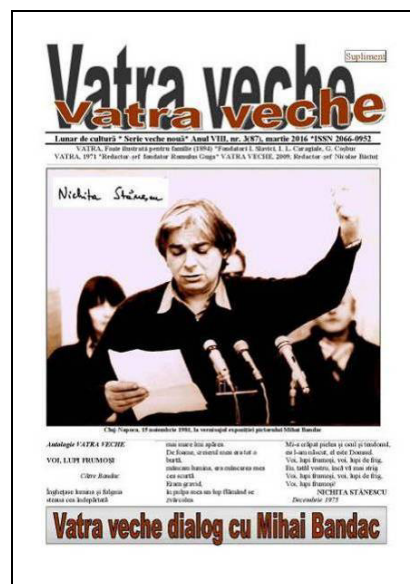
RODICA LĂZĂRESCU

NICHITA STĂNESCU

în suplimente literare ale revistei
Vatra veche

La apariția primului supliment literar al revistei *Vatra veche* dedicat lui Nichita Stănescu, în 2016, pictorul Mihai Bandac, unul dintre apropiații poetului și familiei sale, scria: „**Excepțional! Fără precedent. Antologic. Vă mulțumesc în numele lui Nichita, a familiei sale, a iubitorilor de poezie și de visare, a iubitorilor de calitate sufletească înaltă și desigur în numele modestei mele persoane. Ar fi grozav să repețiți efortul (arte mare) în fiecare an.**”

De atunci, revista a publicat în fiecare an câte un supliment, ca și în acest an, dovedind interesul de care se bucură opera lui Nichita Stănescu.(N.B.)

Îngerul Nichita

Există în universul fiecărui poet sintagme, cuvinte, simboluri, metafore care sunt tot atâtea chei pe care poetul însuși ni le pune la îndemână pentru a putea pătrunde în interiorul acestuia. Numai că, pentru fiecare dintre noi ele sunt adesea diferite. Tot așa cum, nu de puține ori, ele rămân nefolositoare în descifrarea personalității și vieții poetului. Aș fi însă tentat, mai de grabă, să spun că par nefolositoare. Fiindcă am ferma convingere că poezia nu este doar o chestiune de expresivitate a limbajului, ci și, și mai ales, un fel de a ne trăi umanitatea. O locuire poetică a lumii, după expresia holderliniană! O trăire a vieții cu și prin poem, prin viziunea lui. Căci - nu-i așa? - poezia e doar „o viziune a sentimentelor”, cum ar spune Nichita Stănescu. O stare pe care o întrupează cuvintele.

Așa se explică faptul că există chei cu valoare interșanjabilă, chei poetice care ne permit să accesăm în straturile profunde ale existenței și, deopotrivă, chei existențiale - expresii, gesturi, atitudini - care ne fac accesibilă ființarea poetică, ființa de discurs a poetului. Mi s-a întâmplat acest lucru cu Nichita Stănescu.

N-aș putea spune că pe Nichita, omul, l-am cunoscut cu adevărat. Cauzele n-au nicio importanță. N-a fost să fie! Însă, de fiecare dată când m-am aflat în preajma lui am încercat să ghicesc de unde-i venea fascinația, fiindcă era cu adevărat fascinant, să pătrund dincolo de aura mitică de care-i era înconjurată ființa dar și poezia. Și de fiecare dată ceea ce m-a frapat a fost permanenta pendulare între mândrie și umilință, un balans abia perceptibil între doi poli al căror semn era mereu interșanjabil. Ca și cum, conștient de altitudinea poetică la care viețuia, se sfia, se rușina a se afla atât de sus și ar fi vrut să se umilească, să coboare astfel printre ceilalți, să le spună că și el nu este, în fapt, decât unul dintre ei.

Îmi aduc aminte de o întâmplare căreia i-am fost martor la începutul anilor '80 ai trecutului secol, în timpul aceluia halucinant și intrat în istorie Colocviu național de poezie de la Iași. Cu acel prilej lui Nichita i-a apărut volumul *Noduri și semne*. O ediție cu valențe grafice remarcabile, tipărită cu

mari eforturi din partea tipografiei din urbea moldavă, pentru a fi gata în ziua prevăzută lansării. Acolo, în acea zi, dinaintea mulțimii de cititori, l-am văzut pe Nichita îngenunchind în fața tipografului care trusesese la alcătuirea cărții și sărutându-i mâinile. Cu firească umilință. Am aflat că mai făcuse asemenea gesturi, iar gurile rele spuneau că ele se petreceau atunci când se afla sub semnul lui Bachus. Pentru mine asta n-avea nicio importanță!

Acolo și atunci l-am simțit de o sinceritate totală. Pusese întregul lui suflet în gestul prin care-l omagia pe omul care dăduse poemelor sale un asemenea strălucit veșmânt și dimpreună cu care voia să împartă întreaga glorie a acelei clipe.

Poetul cu alură leonină, omul mândru și puternic se dovedea a fi, în același timp, de o delicatețe și o umilință atât de profunde, atât de firești, cum numai la cei cu adevărat mari le poți afla.

Era umilința îngerului, aceea pe care mi-o amintea poemul lui „Lupta lui Iacob cu îngerul sau ideea de tu”. Poemul în care îngerul îi spune lui Iacob: „*Tu te-ai născut pe genunchii mei*” și căruia Iacob îi răspunde: „*Eu sunt doar numele meu/ tot restul ești tu*”. Tot restul: cuvântul, Verbul, Ființa în întreaga ei putere expresivă. Încetul deja în virtualitatea lui. Îngerul pe genunchii căruia suntem născuți și care la rândul-i îngenunchie în noi. Îngerul care este noi-înșine în starea noastră de înger, în „*îngerirea*” noastră, cum spune genial Nichita. „*Îngerirea*”, cuvânt care-i explică atât de bine poezia și pe el însuși. În toată forța și umilința lui.

Îngerul care ar putea fi deopotrivă celălalt, seamănul dinaintea căruia putem îngenunchea fără rușine, recunoscându-ne în el. *Îngerirea*, cuvânt care-l cuprinde și care ne cuprinde, care este „*doar tu*”, dar și „*tu și tu și tu și tu*”.

Îngerul și starea de înger, *îngerirea* o cheie posibilă a universului său. Îngerul care împărtășește din puterile Domnului aducându-i acestuia închinare și supunere. Îngerul care răpește și duce spre Dumnezeu strigătul acestei „*pete de sânge care vorbește*” care este poetul, eterna întrebare pe care omul o adresează din totdeauna cerurilor: „*Ce-ai făcut din mine, Doamne?*”

HORIA BĂDESCU

Participanți la Festival, ediția 2018

La deschiderea festivă

La Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”

La Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”

Vernisaj la Casa Memorială „Nichita Stănescu”

La festivitatea de premiere, la Teatrul „Toma Caragiu”

ANCHETA

Actualitatea lui Nichita Stănescu/ Posteritatea lui Nichita Stănescu

1. Cum percepeți posteritatea/actualitatea lui Nichita Stănescu?
2. Ce datorii/restanțe au manualele școlare față de Nichita Stănescu?
3. Ce (n-)a făcut critica literară pentru (re)descoperirea lui Nichita Stănescu? (N.B.)

1. Cred că posteritatea lui Nichita Stănescu e una fericită. Are lângă el prieteni de un devotament extraordinar, de la Eugen Simion la Adam Puslojici sau de la Adam Puslojici la Eugen Simion. Nu-i puțin. 2. Manualele sunt penibile, nu doar cu Nichita, ci cu întregul culturii noastre. 3. Critica nu descoperă sau redescoperă, ea rămâne o formă de înțelegere a societății românești. A șanselor și a neșanselor ei.

CORNEL UNGUREANU

1. Precum în cazul lui Eminescu, mitul a depășit creatorul și doar uneori l-a ajuns. Mă refer la puzderia de inedite apărute postum și, mai cu seamă, în ultimii ani. Ele trebuie văzute ca fragmente de mit, ca gimnastică mitologică *ante mortem*, nu ca operă

literară în sine (precum scrisorile lui Mihai Eminescu descoperite la granița dintre milenii), în sensul nostru de azi, ci, paradoxal, în cel al tradiției homerice a modernismului târziu, de *ziceri*. Am impresia că în edițiile din *Opere fundamentale*, colecția Academiei Române, așa și sunt încadrate. Citite ca opere literare deliberat publice (ca și când le-ar fi publicat autorul însuși) au un efect negativ tocmai pentru că li se ocultează natura, germele afectogen și poate chiar acela al oralității de trubadur și/sau truver. Funcția lor nu e literară, ci de abajur al literaturii. Dacă nu le citim corect, ele riscă să creeze inflație. Actualitatea lui Nichita Stănescu e ca a oricărui poet major, constantă la modul serios, diminuată în sensul oportunismului oamenilor noștri de litere. Dar mă tem că generațiile tinere iau contact mai mult cu urmările mitului care a fost Nichita Stănescu încă din timpul vieții, decât cu poezia sa propriu-zisă și/sau se rezumă strict la dimensiunea ludică a ei. Nichita Stănescu ar trebui tradus mai mult și prezentat, dar nu *pentru export* (că tot ne-am obișnuit cu această obsesie, de când cu tezele lui Andrei Terian), *extras* din mediul literaturii române ca unul dintre cei mai mari poeți din secolul XX, (nu doar în cadrul literaturii române), ci tocmai contextualizat în *cadrul* liberalizării polifonice a poeziei din anii 60. E o chestiune de echilibru foarte ușor de frânt și care riscă, în cazul altor autori, să basculeze în ideologie. E și aceasta o parte din complexul nostru provincial pe care, în loc să îl echilibrăm digest, firesc, îl exportăm *corect politic*, cu zel, spunându-le unora ce vor să audă despre un autor, nu cum este el, nici măcar atunci când e mare. Nichita Stănescu e unul dintre acei puțini autori pentru care nu trebuie să adaptăm paradigma, falsificând prin scoatere din context pentru a fi pe placul anumitor politici de marketing nivelator. Alunecă de pe el orice complex. Prin poezie ar trebui să ieșim în lume, mai mult decât prin critica *adaptată*. E, în orice caz, mai puțin un vehicul de ideologie (deși are și poezia zonele ei de sincronism), cu atât mai mult cu cât autori precum Nichita Stănescu nu îi pot *ajuta* ascensiunea, făcând propagandă ideologică. Critica trebuie să rămână fermentul unei morfologii a literaturii

naționale, iar nu să fie prezentată ea ca eflorescență (sau sociologic, ca sinteză), deși, în cadru intern, e cea mai importantă. Nichita Stănescu, din păcate, are încă prea puțin loc de vechile certuri cocoțat optzeciste, care s-au folosit de el și l-au abandonat. De aici derivă oarecum absența lui în afara țării, mai mult decât ar putea fi invocată ca motiv chiar moartea lui fizică. Traducerile sunt mai degrabă accidentale și promovate insuficient sau inabil, deși sunt meritorii.

2. Nu știu care e ponderea sa în manualele școlare, dar, la cât de politizate (subtil, prin schimbările de canon nu neapărat estetice) sunt unele dintre ele (mi le amintesc din liceu, de prin anii 2003-7), nu ar fi exclus să ne trezim cu mai mult Caius Dobrescu, de exemplu, și cu mai puțin Nichita Stănescu. Ar fi mare păcat. Aici intervine rolul atât de important al profesorului. Nu știu însă dacă mai avem acel gen de profesor care, în timpuri oarecum similare, când ajungea în manual la lecția despre Mihai Beniuc, preda Tudor Arghezi. Nu sunt foarte optimist în acest sens.

3. Critica literară a fost deseori nedreaptă, a suferit de pedanterie și, precum astăzi, de foarte mult oportunism în ceea ce îl privește pe Nichita Stănescu.

Nedreaptă a fost cu ultima parte a creației sale poetice, fără îndoială cea mai bună, încununată de *Noduri și semne*, capodopera sa epurată de balast (care se mai găsește încă în pregătitoarele ei, *Epica magna* și *Măreția frigului*) și, nu în ultimul rând, cu eseurile lui, extraordinar de interesante și care nu sunt cu nimic mai prejos decât cele ale lui Jorge Luis Borges, de exemplu, cu care au în comun limbajul/infuzia de fantezie, osmoza lor cuceritoare, irezistibilă stilistic, întărind chiar genul eselui printr-o subiectivitate piezișă și aparent indecisă, cameleonică precum un bildungsroman.

Asupra lor, Nicolae Manolescu a aruncat o prejudecată nedreaptă și lipsită de consistență critică (în primul rând pentru că le-a ignorat natura), bagatelizându-le.

Sinteza foarte potrivit numită *Fiziologia poeziei*, realizată de Alexandru Condeescu (printre foarte rariii critici meritorii care s-au ocupat de Nichita Stănescu), e cel mai bun (dacă nu chiar singurul) tratat de →

DARIE DUCAN

artă poetică realizat de un poet român major din secolul XX, împreună cu editorul său.

Un alt rateu al criticii (foarte grav, în opinia mea) este al *Antimetafizicii* lui Nichita Stănescu și a lui Aurelian Titu Dumitrescu, cea mai mare carte a ideologiei literare a generației 80 (ca mișcare, nu individual), *dialog* polimorf care ar fi avut toate datele să fie o carte-cult, întrucât ilustrează cel mai bine paradigmatic trecerea de la generația 60 la ironia postmodernă a generației 80, mai ales că, fapt important, Nichita Stănescu nu i se confesează unui spirit burlesc al mai tinerei generații, ci tocmai celui mai metafizic dintre ei.

Ea e adevărata bancă de gene a generației 80, deși se vede mai greu acest fapt din cauza limbajului foarte personal și învăluitor, precum și a corpusului foarte divers de texte, unele gândite ca diversivni pentru mai tânărul confrate, adevărate capcane dintr-o *commedia* dantescă, ornate precum *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. Aș zice chiar că, în această *predanie*, cum o numește Sorin Dumitrescu, Nichita Stănescu e primul poet postmodern din literatura română. Dacă vom corela poezia ultimei perioade cu esistica sa, vom ajunge ușor la această concluzie. Ieșind în lume, acest Nichita Stănescu, din ultima parte a creației, se radicalizează estetic aproape puțin mai mult decât Ezra Pound, *Noduri și semne* fiind o întoarcere mai în adâncurile istoriei comunicării (fiind mai definit decât în *11 Elegii*), dar mizând pe echilibrul dintre armonie (desen) și contrapunct (vocale/semnele), nu doar pe contrapunct, cum face Pound în *Cantos*-urile sale...

Revenind la întrebare, critica l-a tratat în funcție de directoratele ei de intenție și interes: fie oligarhic, fie excesiv de prietenos, ambele fiind ipostaze ale anti-criticii. Cred, pe de altă parte, că ce s-a scris bine despre Nichita Stănescu datează din perioada de dinainte de 1989. O carte interesantă, remarcabil meritorie și insuficient citită, este *Tablou cu orbi*, cartea lui Sorin Dumitrescu.

Ea nu este una de critică literară, ci dezvoltarea unei noi perspective, în unele sensuri mai aproape de adevăr (căci există un adevăr poetic). Poate puțin exaltată, dar mult mai fertilă decât critica universitară.

1. În calitate de profesor de ciclul liceal, la o școală de top, cred eu, consider că Nichita Stănescu este ignorat de adolescenți, mai întâi, din trei considerente:

a. Limbajul poetic este o barieră de netrecut, dat fiind faptul că poezia neomodernistă a lui Nichita instituie un cod de lectură.

Dacă ne referim la Hugo Friedrich, înțelegem că orizontul cultural înlesnește, deseori, decriptarea mesajului liric.

Lectura a devenit o povară, nu un sens.

2. Nichita Stănescu este încadrat în seria autorilor canonici. Este studiat în clasa a XII-a, la capitolul „Neomodernism”.

Problema este că manualele școlare și dascălii sunt blocați pe un pattern exterior și autosuficient, anume BAC-ul.

Acest model reduționist distruge studiul monografic al unui fenomen literar.

Prin urmare, Nichita Stănescu este cunoscut, preponderent, prin intermediul unui singur text, de regulă, „Leoaică tânără, iubirea”.

Consider că strategia programei este greșită, nu numai manualul în sine.

3. Critica literară este, în general, autarhică. Nichita este un inovator, un poet întors către sine și către miracolul verbului poetic.

Acel catharsis aristotelic nu este intensificat de critica literară, ci, mai degrabă, obnubilat.

Criticul literar este catapeteasma dintre cititor și poezie, de cele mai multe ori.

Ne închinăm la catapeteasmă, fără să înțelegem divinul din Logosul ascuns în icoanele ei.

PROF. DANIEL KIȚU

1. Cum percepeți posteritatea/actualitatea lui Nichita Stănescu?

Cred că putem opera o distincție între modalitățile în care este receptată opera lui Nichita Stănescu: cum receptează poezii, cititorii, editorii și cum receptează critica literară. Scriitorii, în general, poezii mai ales, sunt preocupați de propria operă. Creația celorlalți nu-i atinge, în sensul teoretizării ei, cel puțin o vreme, chiar dacă solul în care își au rădăcinile este tocmai aceasta.

Lecturile poezilor, de maximă intimitate intelectuală, reprezintă, adesea, o operație de transfer de fertilitate creatoare de la poetul-text-citit la poetul-text-scris. Nichita-text-citit este o realitate greu de cuprins. Esta ca și când faci o transfuzie de sânge poetic, de sânge de acută-trăire-cu-trupul a ceea nu este trupesc. Cititorul transfuzat este, desigur, altul decât cel dinainte, fie el poet sau ne-poet. O anume sănătate culturală se instaurează. Poezia, ca și muzica, poate fi tămăduitoare. Poezii diferite pentru boli diferite. Eminescu a plecat revoltat că nici măcar Măiorescu nu a înțeles așa poezia lui. Cred că Nichita este, acum, cel mai bun remediu împotriva bătăriei post-moderne și a superficialității cronice de import.

Cititorul-pacient și-ar putea cumpăra medicamentul dacă el ar fi vândut, dacă editorul ar avea o politică inteligent-pragmatică. În ce privește critica literară, rolul ei pare a fi de a furniza poeziei pacienți spre vindecare. Și cu toate acestea, nu se întâmplă așa. Ea îl receptează pe Nichita Stănescu într-un mod constant apreciativ, dar superficial și îl folosește ca un pretext de a se promova pe sine. Și editorul și criticul au în comun rara submersie în apele operei sale. Iar în adâncuri, cine ajunge?

2. Ce datorii/ restanțe au manualele școlare față de Nichita Stănescu?

Cum arată un elev care citește pentru prima dată o poezie de Nichita Stănescu? Nepregătit. Cu un fond de receptare sărac: sensibilitate puternic retardată, intelect lăsat în nelucrare, imaginație nefuncțională, plină de produse primite de-a gata, limbaj incorect din punct de vedere formal și steril din punct de vedere conceptual.→

IRINA IORGA

Într-o asemenea lume interioară nu există loc nici pentru metafizică, nici pentru metaforă. Nichita nu poate fi primit pe loc gol; el nu poate fi primul dintr-un șir imaginar de pretendenți la sufletul elevului. Acest șir imaginar este propus de manualul școlar. Problema fundamentală a manualului nu răspunde la întrebarea *ce?* (aceasta ținând de programă), ci la întrebarea *cum?*.

Așadar, cum este prezentat șirul nostru imaginar? Răspunsul ar trebui să fie: într-un mod care respectă principiile pedagogice. Răsfoind paginile oricărui manual, inclusiv de limbă și literatură română, vezi idei, argumentări, formulări etc. care nu au legătură cu principiile pedagogice. Ele sunt scrise de autori poate pentru ei înșiși, poate pentru critici, dar nu pentru elevi. Ele reflectă opiniile subiective ale autorilor cu privire la tematici, scriitori etc., nu *necesitatea* lor din perspectivă istorică literaturii române, a filosofiei sau a vreunei științe oarecare. Pentru a obține rezultatul dorit la nivelul elevului, este nevoie de simplitate, claritate și adevăr în prezentarea a ceea ce este necesar și obligatoriu de învățat. Lipsa de sistematicitate și de inteligibilitate a manualului îl îndepărtează și pe elev și pe profesor.

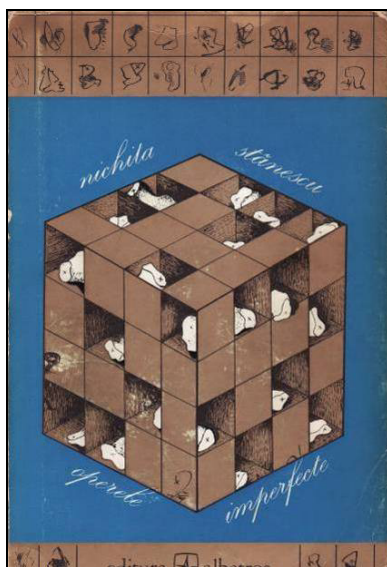
Nichita trebuie învățat ca parte a unui întreg parcurs pas cu pas, nu prin salturi aleatorii și periculoase. Orice scriitor este un punct terminus al unui întreg drum anterior lui. Așa și Nichita. Ni-l putem imagina pe Nichita fără Lucian Blaga sau Ion Barbu? Sau pe Ana Blandiana fără Nichita Stănescu? Toți aceștia sunt pretendenți la sufletul elevului și nu putem elimina pe nici unul dintre ei fără riscul de a anula o hierogamie care ne depășește înțelegerea.

3. Ce (n-)a făcut critica literară pentru (re)descoperirea lui Nichita Stănescu?

Demersul criticii literare este de a se autonomiza față de textul literar și de a deveni un fel de creație de sine stătătoare; un efort steril, desigur, prin care se ignoră aproape programatic câte ceva din textul-obiect, păstrându-se, strategic, altceva, pentru a se auto-idolatriza într-un mod absolut ridicol.

Nu îmi pot imagina un Nichita care să fi creat în alte coordonate decât cele comuniste românești și nici un Nichita care să fi trecut de pragul anului 1989 devenind moșier sau bucătar sau minor om de televiziune. Critica literară ar fi chemată să analizeze mecanismul prin care se nasc genii în literatura strânsă de gât - comunistă, în cultura dirijată spre ateism - comunistă, în societatea profund alterată - comunistă. Literatura noastră are un trecut comunist. Iată un fapt neasumat de nimeni. Literații și decidenții zilei se comportă de parcă ar fi o generație spontanee, fără trecut, fără istorie, fără părinți. Este oripilant să scrii că Nichita Stănescu a trăit și a creat în perioada comunistă? Sau mai oripilant este faptul că aplecarea criticului asupra operei sale impune transparențe inevitabile ale propriei vieți și gândiri din perioada aceea?

Nichita Stănescu nu se bucură de o critică literară care, printr-o cunoaștere fără mofături și printr-o seducție bine temperată, să ne conducă în universul său mirific și complicat unde am putea afla medicamente miraculoase pentru maladiile noastre culturale. Opera lui Nichita își așteaptă încă un critic pe măsură.

Ochiul poetului încă ne mai privește

1,2,3. Actualitatea lui Nichita Stănescu are soarta actualității literaturii române. Literatura română, în imaginarul de receptare (critică sau de simplă lectură) are o evoluție derutantă. Funcția discernerii e lovită de haos, în cea mai mare parte. E greu să înțelegi cum decurg lucrurile. Spiritul critic e în surfință (în ciuda efortului propriu-zis al unor critici de a ține lucrurile la nivelul plutirii), cititorul are un slab acces la opinia critică (tiraje reduse ale cărților bune și ale revistelor literare, cu circulație restrânsă), profesori de vocație găsești puțini (deși găsești), unii mai bogați în ani sînt încremeniți în proiect, alții, mai tineri, sînt încremeniți în ignoranță. Se iau și ei după ce le mai șoptește vîntul unor grupuri de interes...

S-a schimbat ceva, desigur, în paradigma receptării operelor de artă, nu neapărat formal, cît mai mult funcțional. Trecem printr-o sincopă, mult învăluită în ceața tranziției generale din țară, care nu se mai termină. O sincopă ce viciază manifestarea literaturii, dar nu-i va înfrînge niciodată înaintarea într-un orizont specific. Gîndindu-ne la Nichita Stănescu, putem spune că, iată, au dispărut băutorii de vodcă pentru a spori numărul consumatorilor de droguri. Referindu-mă la obiceiul poetului, nu vreau, desigur, să fiu ironic sau critic. A devenit într-un fel aproape ilegal să consumi drogul poeziei, cînd drogurile cele periculoase proliferază. Nu ne mai bucură - pe unii - „intimitatea” poetică. Credem că facem gaură în cer dacă afișăm un comportament exagerat extrovertit, în vreme ce poezia e o afacere a intimității și a individualității.

Intrînd cît de cît în studiul chimiei sociale, a cîmpului din care ne-am putea recruta cititorii (de poezie), vom vedea că manualele stau departe de o asemenea realitate, de sondarea →

OLIMPIU NUȘFELEAN

nevoilor de cultură și, mai ales, de inducerea de nevoi culturale, de căutări literare. Nu mai avem cultul lui Stănescu precum cititorii sau poeții din anii 70, 80. Nu mai avem inocența de receptare entuziastă a celor de atunci. Poate ar fi nevoie de o grilă de receptare mai bine conștientizată. Dar manualele se luptă cu tot felul de „competențe”, cu receptarea (și „învățarea”) literaturii cu ajutorul unui „limbaj de manual” ce nu e doar obosit, ci și supraspecializat și înlemnit în niște enunțuri indigeste. Autorii de manuale sunt în cea mai mare parte niște specialiști de carton, susținuți în concursurile de împerejurări de tot felul de diplome ce nu pot confirma competențe fertile. Probabil că elevii s-au saturat să primească la examene poemul *Leoaică tânără*, iubirea de Nichita Stănescu, deși funcția repetiției temelor în raport cu elevii nu-i de luat în seamă, avînd în vedere că repetiția ciclurilor însumează alți și alți elevi, dar ne putem gândi că paginile de comentarii ale profesorilor se îngălbenesc cu trecerea timpului și acestea nu mai sunt înprospătate. Aș zice că, dincolo de necesitatea cunoașterii unor elemente de bibliografie privind un scriitor sau altul, ar fi cît se poate de benefic pentru rostul literaturii ca fiecare elev să iasă ciclul de studiu cu două-trei poezii învățate pe de rost, pe care să nu le uite toată viața și care să-l îndemne spre căutarea altor titluri. Dar cu criticii ce mai facem?

De fapt ar trebui să ne întrebăm ce fac tinerii critici. Generațiile „mai vechi” de critici literari au dat măsura înălțimii poetului și l-au urcat tot mai sus în canonul literar. Putem enumera cîteva apariții critice mai aproape de noi, precum Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu – geneza poemului*, Iași, 1997; Doina Uricariu, *Nichita Stănescu – lirismul paradoxal*, București, 1998; Corin Braga, *Nichita Stănescu – orizontul imaginar*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Cluj, 2002; Mircea Bârsilă, *Introducere în poetica lui Nichita Stănescu*, Pitești, 2006. Poate că tinerii critici literari sînt mai puțin interesați de autorul celor 11 elegii. Care ar fi cauza? N-aș putea spune. Poate că ar fi vorba și de o cauză ce ține de psihanaliză, de revolta copiilor împotriva părinților, firească pînă la un anumit punct și în anumite împrejurări, dar devenită la un moment dat o boală periculoasă. O boală pe

care deocamdată nu știe nimeni cum să o vindece. Se va vindeca de la sine, cu trecerea timpului? Mai mult ca sigur. Opera lui Nichita Stănescu nu și-a pierdut încă vitalitatea, deși poate că, momentan, trece printr-o stare de latență. Nu-i inspiră neapărat și insistent pe poeți, pe poeții tineri, dar își păstrează forța de a-i fermeca pe cititori. Iar cititorii trebuie să găsească această operă în librării și să aibă bani ca să o cumpere. Receptarea unui poet ține de o problemă de stare a noastră. Iar noi – cum zice însuși poetul în *Și poate de aceea...*: „Și poate de aceea, că nu suntem metalici/ și nici încetiniți, și nici lemnoși...”, poate de aceea vom crede că nici opera stănesciană nu ne va abandona. Ochiul poetului încă ne mai privește. Cei metalici, încetiniți și lemnoși nu vor sesiza fenomenul (poetic). Cu clișeele lor avem de luptat.

Cît despre motivație, revin și spun că școala ar trebui să ne cultive mai cu atenție motivațiile. Dar școala nu se descurcă în acest demers. Și școala nu va face mare lucru – degeaba o învinuim – pînă nu va cunoaște o reformă reală, care i se promite de zeci de ani. Cine s-o facă? Dincolo de școală, dincolo de critica literară, dincolo de instituțiile de cultură, ține de datoria scriitorilor, a tuturor scriitorilor, să se străduiască pe toate căile să promoveze literatura! Nu doar să o scrie, chiar dacă pentru unii arta scrisului este o problemă strict personală.

Nichita Stănescu, precum mărturisește în poezia *Autoportret*, își percepe condiția foarte bine, ilustrînd-o în continuare, prin scris: „Astfel stau și nu merg./ fumeg /și ard, și /nu fumeg.” Arde în continuare, intens. Fără să-și semnalizeze arderea cu fumul receptărilor?

Iar noi? Noi, precum în *Și poate de aceea...*, noi nu trebuie decît să „ridicăm din noi, un glob de gând spre vid/ și-l sprijinim în palme, deasupra, sus...”

Stână din Maramureș

Se dedică lui Mihai Bandac

Adormise zeul și căscase
Ale lui dealuri muntoase,
Mă plimbam pe limba lui
Cea mai încețoșată,
Descălțat și fără gheată.
Rodna dracului să fii,
Cu cețuri mult alburii
și cu zeul adormind,
nevisând, nesforînd,
de-I curg oile pe limbă,
valea văilor de-o strămbă
și nu zice nici vocale,
căci durerea e prea mare
a încremenirii sale
și a vieții mele pierzătoare

Străjitorul codrului *)

Se dedică lui Mihai Bandac

La poarta Bandacului
Străjitorul codrului
Văzui umbra soarelui
Alegând pe iarba câmpului
Să fi fost umbra de mort
De soldat atârînd de-o creangă
Sau viața mea întreagă
Care-n amintiri mi-o port,
În casa Bandacului,
Străjitorul codrului,
Văzui pruncul luminei
și-o turmă de șapte miei
să fi fost codrul visat
când dormea vreun împărat,
să fi fost vreo vreme alene
de un card de cosânzene
La poarta Bandacului
Străjitorul codrului

NICHITA STĂNESCU

15 iunie 1983, Cotroceni

*)La taragot, Dumitru Fărcaș

(Poeme comunicate de Mihai Bandac)

NICHITA STĂNESCU ȘI ORDINEA CUVINTELOR

„Poetul nu are biografie. Biografia lui este de fapt propria lui operă, mai bună sau mai rea, mai măreață sau mai puțin măreață.”

Nichita Stănescu

Lirică asociativă și complicată a lui Nichita Stănescu /1933-1983/ a provocat aprinse discuții încă din momentul debutului său în 1960, cu volumul „Sensul iubirii”. Era începutul celei de a doua înfloriri a literaturii române din secolul XX, după perioada interbelică. Cu acest volum, și mai ales, cu cel de al doilea „O viziune a sentimentelor” /1964/, poetul și-a declarat predilecția către „poezia cunoașterii”. Și mai târziu, indiferent de tematică, genurile și mijloacele artistice, el a rămas fidel scopului său principal: să pătrundă în „tainele Facerii”. Această dorință a fost caracteristică și marilor săi premergători din poezia română: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, George Bacovia, dar la Nichita Stănescu ea a căpătat un sens deosebit, iar mijloacele poetice s-au dovedit a fi neobișnuite și complet noi. În sensul cel mai general, cu toată bogăția de mijloace artistice caracteristice lui Nichita Stănescu, în poezia lui predomină metafora desfășurată – întruchiparea gândurilor și a sentimentelor, înrudită cu mitologizarea păgână. Cuvântul la acest poet, original și neasemuit cu nimeni, are nu atât o semnificație narativă, cât una mai degrabă metaforică. Sunt convinși că lectura acestei poezii deosebite, necesită o pregătire prealabilă a cititorului. El este prea departe de poezii din generația lui. Și ca orice geniu era un inovator.

Mintea în continuă căutare a poetului-filosof Nichita Stănescu era dornică să redescopere tainele eterne ale vieții, să lămurească până la capăt formele neschimbate ale lucrurilor. El era vizibil pasionat de schimbarea caleidoscopică a fenomenelor din natură, de diferitele procese care decurg în permanență în materie. În viziunea lui, materia, împreună cu formele existenței, vii sau inerte,

pământești sau cosmice, are și aspecte realizate sau nerealizate, care sunt posibile într-un viitor necunoscut, sau numai în imaginația noastră:

În multe dintre poeziile sale, Nichita Stănescu este atras și inspirat de figurile din mitologia antică /Orfeu, Dedal, Prometeu/, din creația mitologică populară / Meșterul Manole, Miorița, Hiperion-Luceafărul lui Eminescu/, de elementele mecanicii, astronomiei, geometriei / Euclid, Ptolemeu, Copernic/, de filosofie /Kant, Hegel/. Este pasionat de misticismul cifrelor și al literelor din Kabala, Talmudul, de lirica antică evreiască, de poezia Barocului. În acest sens, definiția criticului Aurel Martin este foarte precisă: „Nichita Stănescu are neastâmpărul lui Ariel și nu poate sta ascuns sub coroana unui singur copac. El este greu de caracterizat și definit, decât dacă analiza reușește să-l contureze între multiplele asociații, influențe folclorice, motive clasice, romantice și simboliste, pe care le descoperim în poezia lui. Iar modul în care le folosește este modul lui, stănescian, îmbogățit de paleta deosebită a logicii lui originale”.

Comarate cu conștiința și existența umană, imaginile poetice ale universului, create de Nichita Stănescu, sunt rodul Eu-lui său în continuă căutare. Și din această dublă perspectivă, calitățile proprii firii umane: ideile, sentimentele, limbajul, își schimbă total structura și se transformă în obiecte concrete cu percepțiile și legile lor, iar elementele reale: apa, aerul, frigul, căldura capătă

unele calități abstracte. Fiind conștient de greutatea percepției acestei orânduiri deosebite, poetul caută o altă ordine cosmică autonomă pentru această stare poetică multiimaginală, pe care el cu siguranță a descoperit-o în imaginația sa, dar care provine din haosul lumii noastre.

Am avut fericirea să-l cunosc și să întrețin relații cu Nichita, și aș dori să împărtășesc cu cititorii lui bulgari, că a fost un om și poet astral, care trăia într-o lume a lui deosebită. În aura lui există ceva nepământean, care îi atrăgea și uimea pe toți cei care, măcar o singură dată, s-ar fi atins de el. Un talent extraordinar, uimitor, o inimă infinit de bună, deschisă și generoasă! Casa lui din București era un fel de club, deschis la orice oră pentru poeți, muzicanți, pictori și admiratori. „Nu e om, ci Poet”, cum a exclamat odată colegul meu, traducătorul lui sârb, Adam Puslojic. Poet de o cultură uriașă, o sensibilitate ascuțită, cu sufletul vulnerabil de copil naiv, și gândirea modernă și reflexivă – aceștia erau polii câmpului magnetic de mare tensiune, unde se nășteau aceste versuri. A fost un vizionar adevărat, un visător. Limbajul lui expresiv pare ciudat de imprevizibil, și omului îi trebuie ceva timp ca să pătrundă în profunzimea gândurilor lui, în modul lui de a percepe lumea, în marile lui revelații. Și dacă pentru versurile lirice este caracteristică „localizarea” /sentimentelor, observațiilor și a imaginilor/, la Nichita, chiar și miniatura poetică este „globală” – asemenea picăturii de apă, în ea se reflectă și Cerul și Soarele. Aș spune că versurile lui erau ceva mai presus de poezie.

Câteodată, cititorul se poate rătăci în meandrele acestui labirint de cuvinte. Iată de ce, în ingeniozitatea sa metaforică deosebită, poetul găsește un sprijin și în sferile ideale ale limbajului mitologic, fără a căuta însă concrete stări metaforice, ci pentru a studia procesele continue. Hotărât trece peste ipoteze și preferă acțiunea. Aș spune că, într-o oarecare măsură, era și un manierist, însă, ca oricare mare poet, construia totul după manieră sa și nu după modelele celebre. Ca și pictorii-manieriști din Renaștere, autorul culegerilor „11 elegii” și „Epica Magna” nu pornea→

**OGNIAN STAMBOLIEV,
laureat al premiului academic
„Nichita Stănescu – 1997”**

de la modelele existente, el caută un model propriu de expresie, total diferit de tot ce a existat înaintea lui. Ca fiecare manierist, era ispitit de posibilitatea „de a uimi” cititorul cu mijloace noi de expresie. Și paralel cu aceasta, ca și manieristii, să fie și puțin didactic. În retorica vorbirii lui lirice, descoperim o amestecare a accentelor: ordinea, imaginația, construirea. În poezia lui mai vedem și un punct de plecare al jocului, o parodie și un lirism deschis. Lirismul vibrant la el adesea duce la scindarea obiectului prezentat și după aceea la refacerea lui, în căutarea febrilă a unor noi și originale imagini, câteodată cade în unele stări de „hedonism verbal”. Desigur, lucrul acesta nu poate fi spus despre volumele lui cele mai frumoase: „11 elegii”, „Oul și sfera”, „Clar de inimă”, „Opere imperfecte”, „În dulcele stil classic”, „Epica Magna”, „Necuvintele”, „Belgradul în cinci prieteni”, „Laus Ptolemaei”, „Noduri și semne”. Aici, aș dori să subliniez că el scria nu poezii separate pe care după aceea să le adune în culegeri, ci cărți întregi sau cicluri mari, legate de unitatea ideii, intonația și mijloacele poetice./ Prin ele Nichita Stănescu ne cucerește cu setea sa faustiană de cunoaștere, cu melancolia cunoașterii de sine și cu extazul în fața metamorfozelor universului. El amintește destul de des despre cele două tentințe opuse din poezia lui: „din sinea lui” și „către sinea lui” prin care tinde spre o sinteză supremă a personalului cu universalul.

Poeziile filosofice ale lui Stănescu din culegerile „Necuvintele”, „Semne și noduri” și „Un pământ, numit România” ne permit în mare măsură să pătrundem în universul poetic al autorului, și să înțelegem ideile lui filosofice. Pentru că Nichita e un poet-filosof, asemenea marelui său predecesor, „părintele liricii române moderne” Lucian Blaga /pe care am avut fericirea să-l prezint în Bulgaria/. Introducând noțiunea de „necuvinte”, care nu se poate descifra exact, poetul deschide încă o față a „neexprimabilului”.

Sărăcia noțiunilor și a cuvintelor, în opinia lui, nu poate exprima multiplitatea sensurilor și nedefinirea lucrurilor. Ideea lui este că cuvintele mor după ce sunt pronunțate, că dispar și se transformă în semne abstracte, este redată în multe din poeziile lui.

Concepția timpului la Stănescu joacă un rol important – el scrie despre lungimea imensă, chiar despre infinitul fluxului ireversibil, în esența căruia se află Geneza. Ireversibilitatea timpului, dorința lui de a-l întoarce înapoi, are o nuanță de fatalitate, de predestinare a sorții. În caracterul sincer existențialist al acestei lirici, concomitent este prezent nu numai timpul fizic obișnuit, dar și cel abstract, mental. Poezie-joc cu sine însuși, în încercarea de a înțelege universul.

Încordarea și densitatea neobișnuită a acestei poezii, amploarea, puterea și profunzimea ei l-au consacrat pe Nichita Stănescu în rândul celor mai mari poeți români și universali ai timpului nostru. În anul 1974, el a primit premiul Herder, în 1982 a fost încununat cu „Cununa de aur” de la Struga. În 1980, s-a aflat printre poeții nominalizați pentru premiul „Nobel” /Borges, Senghor, Max Frich, Elitis/. În ziua de astăzi, versurile lui sunt traduse în multe țări din Europa, Asia și America, iar Acedemia Română a inaugurat un premiu pe numele lui.

„Nu mai ascultați pe nimeni vorbind despre viața și moartea lui”

„Ascultați-l numai pe el, pe **Nichita Stănescu**, despre viața lui, despre crezurile lui, despre cei din jurul lui. Credeți-l numai pe el. Nu-i ascultați pe ceilalți. N-aveau cum să-i înțeleagă unicitatea și măreția și asta în cel mai bun caz. Căci ceilalți, despre care el, poetul – așa cum afirma îndurerata sa soră - avea păreri clare, „știindu-l pe fiecare cât îi poate pielea” precum era previzibil, de fiecare dată, vor vorbi despre ei - el, cel evocat, nefiind decât un *martor* al vieții și poate, „operei” lor, și tot de cele mai multe ori, ei aflându-se într-o anume stare babilică.

Citiți doar cele trei interviuri acordate de mama și sora lui: în **Tribuna** de la Cluj din 29 Octombrie 1992, autor **Ovidiu Suci**, în Emisiunea de la **TVR Cultural** din 1993, autoare **Elisabeta Mondanos**, și în **Glasul națiunii** de la Chișinău nr.1 din Ianuarie 1994, autoare **Leonida Lari**.

Și deopotrivă, ascultați-o pe **Mariana**, minunata lui soră, relatând - în interviul de la **TV Sigma** din 1998, luat de către **Eugen Zainea** - grozăvii despre condițiile familiale și sociale în care și-a trăit ultimile clipe fratele ei. Citiți și ascultați (se află imprimat pe casetă audio) ultimul dialog purtat de către poet, cu prietenul său de o viață **Ilie Purcaru** și în vederea publicării în revista **Flacăra** a unui nou interviu, în continuarea celui din 1981. Era în vara lui 1983, 25 iunie, cu câteva luni înainte de plecarea sa definitivă.

Veți afla tot ce vă interesează și ce trebuie să știți...

MIHAI BANDAC

Nichita Stănescu

Mulți, foarte mulți, ar dori să scrie măcar un singur vers ca Mihai Eminescu, dar nimeni, absolut nimeni, n-ar accepta să trăiască măcar o singură clipă din viața Domniei Sale.

Nichita Stănescu
5 Octombrie 1979

© Poetree Mihai Bandac

Nichita Stănescu,

între insurgența limbajului poetic și temeritatea viziunii

Ceea ce apreciază în primul rând cel aflat la primul impact cu poezia lui Nichita Stănescu e, fără îndoială, insurgența limbajului și temeritatea viziunii. Poet al armoniei tragice, răsturnând o tradiție, Nichita a impus o tradiție. Genial creator de limbaj poetic, toată viața n-a făcut decât să se schimbe în cuvinte, cum îi plăcea să mărturisească, să fie el însuși, să vorbească limba mării și inconfundabilei sale poezii. Cum singur a spus-o, a inventat *homeografia*, adică scrierea cu sine însuși.

Nichita Stănescu s-a născut la Ploiești (31 martie 1933), a urmat liceul la Ploiești și București, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București. A debutat cu poezie după moartea lui Labiș, în revista „Tribuna” (1957), iar editorial cu volumul *Sensul iubirii* (1960). Propunând un discurs cu totul original, Nichita Stănescu avea să fie considerat al cincilea model important din poezia secolului douăzeci, alături de Blaga, Bacovia, Barbu și Arghezi, fiecare carte publicată fiind un eveniment editorial: *O viziune a sentimentelor* (1964); *Dreptul la timp* (1965); *11 elegii* (1966); *Roșu vertical* (1967); *Alfa*, (1967); *Oul și sfera* (1967); *Laus Ptolemii* (1968); *Necuvintele* (1969); *Un pământ numit România* (1969); *În dulcele stil clasic* (1970); *Belgradul în cinci prieteni* (1971); *Măreția frigului* (1972); *Epica Magna* (1978); *Operele imperfecte* (1979); *Noduri și semne* (1982); *Oase plângând* (1983).

Izbitor la Nichita Stănescu, constructor al unei poetici a rupturii, este noutatea discursului care operează atât la nivel semantic cât și sintactic, precum și deschiderea vizionară. Întâlnim la Nichita Stănescu „necesitatea dramatică a saltului în non-eu, obsesia stării de obiectivitate, de absolut” (Valeriu Cristea), „un sens al relativizării și, implicit, al libertății extreme a cunoașterii” (Marian Papahagi), dar și „opțiunea estetică ce subordonează forma în sine, formei de expresie a sentimentului” (Marin Mincu). Poetul propune o comunicare prin „necuvinte”, aceasta însemnând comunicarea direct cu sentimentele, deoarece, spune poetul, „cuvântul

atrage realul, modificându-l”. La Nichita Stănescu limbajul e parcă „întors”, sunetele răvășite, semantica pare a avea gâtul sucit, ca în *Frunză verde de albastru*: „Și-am zis verde de albastru,/ mă doare un cal măiastru,/ și-am zis parcă de un măr,/ minciună de adevăr,/ și-am zis pasăre de pește/ descleștarea de ce crește,/ și secundă-am zis de oră,/ curcubeu de auroră./ Am zis os de un schelet./ am zis hoț de om întreg./ și privire-am zis de ochi,/ și că-i boală de deochi...// Și-am zis verde de albastru./ mă doar un cal măiastru./ pe care mă țin călare/ cu capul la cingătoare./ cu călcâiul la spinare/ și cu ochiul la potcoave./ și cu inima-n silabe./ de mă duc mări, mă duc/ ca toamna frunza de nuc./ ori ca iarna frunza albă/ de la floarea de zăpadă...”

Cărți ca *11 Elegii* (1965) și *Necuvintele* (1969) sunt momente de referință în lirica românească, cărți care au modificat, asemenea vaccinului, întreaga poezie contemporană românească, ce a urmat. Despre limbajul poeziei lui Nichita Stănescu s-a scris mult și mai e loc de interpretări, despre cuvinte, despre necuvinte, despre transparență, despre moduri, despre semne și, ca orice mare poet, el a creat o școală. Curând lucrurile se vor așeza, harta literară a perioadei se va liniști, iar Nichita Stănescu va fi la locul hărăzit. Să încheiem citând un poem scris în viziune homeografică: „Poetul ca și soldatul/ nu are viață personală./ Viața lui personală este praf/ și pulbere./ El ridică în cleștii circumvoluțiilor lui/ sentimentele furnicii/ și le apropie, le apropie de ochi/ până când le face una cu propriul său ochi./ El își pune urechea pe burta câinelui flămând/ și îi miroase cu nasul lui botul întredeschis/ până când nasul lui și botul câinelui/ sunt totuna./ Pe căldurile groaznice/ el își face vânt cu aripile păsărilor/ pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare./ Să nu-l credeți pe poet când plânge./ Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui./ El a stors lucrurile de lacrimi./ El plânge cu lacrima lucrurilor”. (*Poetul ca și soldatul*).

Există un mit Nichita?

Este foarte curios și, desigur, jenant, că românii au început să-și ignore miturile care îi reprezintă. Vina, aruncată pe agitațiile sociale, pe tranziția ultimilor treizeci de ani, nu are acoperire. Găsesc o datorie a fiecăruia de a actualiza și propăși (cu o vorbă pașoptistă) orice mare valoare culturală. De altfel, după asta îți poți da seama dacă un popor este învingător sau învins.

Generația noastră a început să scrie în momentul în care exista deja mitul Nichita. Prin urmare, cei care ieșiserăm să cucerim lumea cu un braț de metafore, ne-am trezit învățând lecția Nichita Stănescu, fascinați de omul Nichita, rămas un veșnic adolescent, fascinați de miracolul operei. Îmi amintesc de emoția unei după-amieze de vineri, o zi de octombrie a anului 1981, în care l-am vizitat pentru prima oară pe poet; și pe care am numit-o, desigur, emoția Nichita Stănescu. Atunci, împreună cu prieteni poeți, am descins în apartamentul său din Piața Amzei, având tot timpul sentimentul că-mi este dat privilegiul de a cunoaște pe cel mai mare poet român de după Eminescu, Blaga și Arghezi. Cu privirea-i învăluitoare și zâmbetul de zeu tânăr, Nichita a avut grijă să alunge, în câteva clipe, distanța dintre noi. Era un maestru al dialogului, o uimitoare fabrică de spontaneități, un sofist întârziat și un șaman irezistibil. Învăța pe oricine câte ceva, deși nu avea aerul s-o facă. Puteai oricând să înveți de la Nichita, generozitatea. Avea mulți prieteni. De altfel, câteva mii din poemele sale sunt daruri făcute prietenilor, de acest trudit cu gândul și cuvântul pe ogoarele limbii române, patria sa, cum îi plăcea să spună.

De la el, generația noastră a învățat insurgența limbajului și temeritatea viziunii. Poet al armoniei tragice, răsturnând o tradiție, Nichita a impus o tradiție.

Genial creator de limbaj poetic, toată viața n-a făcut decât să se schimbe în cuvinte, să fie el însuși, să vorbească limba mării și inconfundabilei sale poezii. Cum singur a spus-o, a inventat *hemografia*, adică scrierea cu sine însuși.

Acum, când ne-a lăsat doar amintirea trecerii prin lume, Nichita Stănescu e pentru noi un nume adunat pe o mare carte a literaturii noastre.

DANIEL CORBU

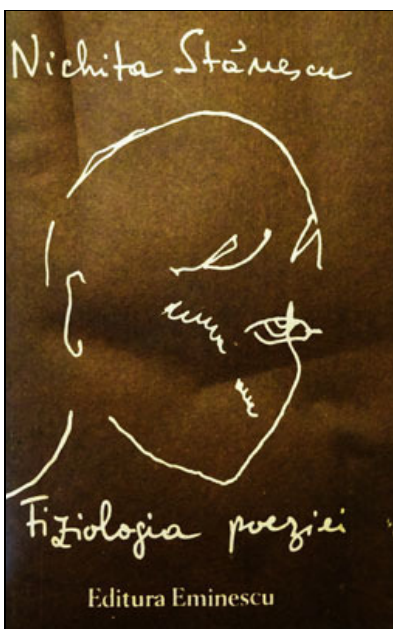
POEZIA FIZIOLOGIEI SUFLETULUI

1. Oglinda retrovizoare a revelațiilor existențiale.

Apărută mai întâi sub formă de eseuri și recenzii, în perioada anilor 1965-1983, în diverse reviste și mai apoi în 1990, în volum, la editura Eminescu, cartea lui Nichita Stănescu, **Fiziologia poeziei** (prima ediție), operă complexă a celui care avea o „gândire preocupată de construirea unui sistem filozofic, etic și estetic propriu” (p.7.) – este una „eseist- poematică despre scrierea poeziei și totodată amplu autoportret interior al celui mai important poet al nostru din deceniile șapte și opt ale acestui secol” (p.9.) – așa cum o califică Alexandru Condeescu în *Nota editorului*.

Însăși structura cărții este cu totul originală: după prima secțiune, cuprinzând cele trei capitole : *Cuvinte și necuvinte*, *Nevoia de artă și Contemplarea lumii din afara ei*, formată din „scrierile cele mai apropiate de accepțiunea clasică a noțiunii de eseu” (p.8.), urmează versurile din *Starea confesiunii* – „mărturie a trăirii acute de către poet a ideilor teoretice și a revelațiilor existențiale” (p. 8.), tinzând spre „impersonal și rece”, la care se adaugă alte proze publicate anterior, cum ar fi *Carte de recitare*, *Răsu’ plânsu’*, *Pagini de jurnal*. Cartea pune în lumină, în primul rând, nevoia de nou a poetului, nevoia de depășire a tot ce s-a putut scrie vreodată în poezie, o lirică suficient de puternică, așa cum opinează criticul Eugen Simion, de a apropia versul „de limbajul zero al expresivității”; de a scrie „o poezie metalingvistică ce nu se mai folosește de cuvinte pentru a sugera tensiunile ei semantice, ci de necuvinte”; de a scrie o poezie ale cărei versuri „sunt superioare ideii de scris, adică mai presus de scriitură”, o poezie care, despărțită de modernitate, se va construi chiar pe „respingerea ideii de poezie ca artă a cuvântului” (5).

Cu alte cuvinte, **Fiziologia poeziei** provoacă cititorul la studiul celui mai fierbinte punct din care au izvorât, ca dintr-un izbut, ideile unui „spirit bolnav de numărul unu”, a unui spirit care se gândește la ceva care se află „între auz și vedere”, confundabil poate, cu acel fascinant „nu știu ce” (p. 15).

2. Tulburătorul „nu știu ce”

Relectura volumului **Fiziologia poeziei** se impune cel puțin din două motive: unul care ar viza, pe de o parte, însăși cunoașterea „chipului adânc problematic al creatorului ce meditează neîncetat asupra creației sale” (p. 9), și a modului cum au fost prefigurate anumite volume de versuri. Pe de altă parte, o eventuală lectură ar pune în lumină, însăși tehnica potrivirii, a amalgamării textelor aparținând diferitelor genuri literare, pe diverse teme și pornind de la varii concepte filozofice care „își propun să readucă în atenție ceea ce există de fapt în atenție. Să sublinieze ceea ce este subliniat. Să înrămeze pentru generația mea ceea ce are o ramă cât hotarele țării”. (p. 403.) În ceea ce privește cel de-al doilea motiv care ar evidenția „chipul inspirat al cântărețului”, permanent „dublat de conștiința reflexivă a gânditorului încercând să dea un răspuns întrebărilor ridicate de tainele comunicării poetice, de neliniștile timpului său și misterele existenței umane” (p 9.), cititorul va observa că amplasarea între discursurile eseurilor, a unui text poetic cunoscut, ca făcând parte dintr-un volum de versuri anterior, va conduce, evident, la o înțelegere superioară a aceluși text. Iată care este părerea chiar a autorului, despre importanța eseurilor, în vederea înțelegerii textelor lui lirice: „Între eseurile și poezia mea este o legătură foarte strânsă. Ele mă ajută să-mi

exprim părerea nu numai despre marii înaintași, ci și despre ideea de poezie în genere...” (p.403).

Prima secțiune a acestei cărți, *Cuvinte și necuvinte*, aparține unei perioade anterioare, mai bine-zis cea dintre anii 1965- 1970, când, imediat după apariția *Dreptului la timp*, poetul ploieștean publică recenzii și are revelația aceluși limbaj emoțional. *Tulburătorul „nu știu ce”* e al doilea eseu ca vechime, apărând în 1966, în *Convorbiri literare*, după *Despre cuvinte și limbaj* (1965) și mai apoi, în *Cartea de recitare*. În acest prim capitol al primei secțiuni a cărții, se poate descoperi netrunchiată, atmosfera combustiei proprii „laboratorului” de creație al marelui poet, în care aveau să fie plămădite următoarele volume de versuri. Dacă în *Dreptul la timp* se întâlnește, cum remarcă academicianul Eugen Simion, fie o poezie „de recuperare a subiectivității, de recuperare a miturilor și o putere de a inventa altele legate de tema răsăritului și a luminii, a zborului și a privirii...” (2.); fie o poezie a bucuriei de a inventa arghezian și de a jongla cu „știința de a fantaza în jurul silabelor și literelor” (3.) – în *11 Elegii*, un prim giuvaer al etapei următoare, în care „limbajul devine mai solemn și enigmatic dând naștere unei poezii dificile, provocatoare și pe alocuri ermetică” (4.) își trage seva, cu siguranță, din aceste exerciții de reflecție în proză, în care preocuparea de bază focalizează în jurul aceluși fascinant „nu știu ce” pe care nicio definiție a poeziei nu l-a putut acoperi” – provocare de altfel, inspirată de versul lui Cârlova : „O ziduri triste, totuși voi aveți un ce plăcut”. Acest text, *Tulburătorul „nu știu ce”*, apărut în ianuarie 1966, pare a prefigura nașterea, printre altele, chiar a *Celei de-a cincea elegii*, din volumul care avea să apară în martie același an. Iată ce scria poetul atunci : „Eu sunt o frunză. Parcă tu nu știi ce este aceea o frunză? Tu cunoști frunzele copacilor și prin aceasta le și stăpânești (...) Dacă tu vrei să comunici cu un copac, ar trebui ca un braț al tău să se facă ramură cu frunze și o ramură a copacului să se facă braț cu degete. Ar trebui să mori puțin ca om și să învii ca plantă, iar planta să moară întrucâtva și să devină într-o parte→

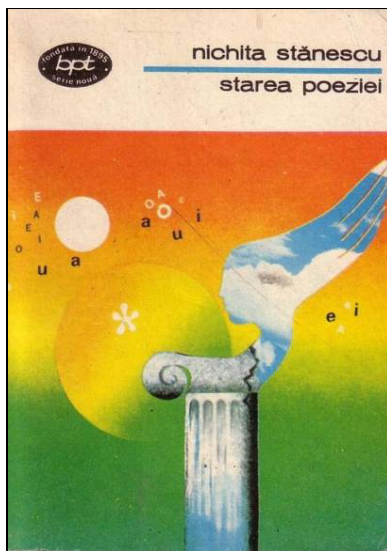
NICOLAE SUCIU

a ei om” (p. 16). Acel „nu știu ce” cu care eul liric intră în dialog în *Tulburătorul „nu știu ce”*, este cel prin care numai poetul ajunge să perceapă, aproape orfic, limba merelor, a frunzelor, a păsărilor, a umbrelor, adică să ajungă la acel barbian „mântuit azur” al emoției artistice: „Stau în picioare, cu capul descoperit, / încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine/ pentru ignoranță... / și nu pot, nu pot să descifrez / nimic, / și această stare de spirit, ea însăși/ până iau forma merelor, frunzelor, / umbrelor, / păsărilor”. (*A cincea elegie*) - de unde și dorința de a trăi în numele frunzelor, în numele merelor, di n*A șaptea elegie*: „Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri, / schimb verdele pe galben și / mă las pierit de toamnă (...)Trăiesc în numele merelor și am / șase sămburi scuipați printre dinții / tinerei fete dusă cu gândul tot / după leneșe dansuri de ebonită...”; de a trăi în numele cărămizilor, în numele cailor sau al păsărilor: „Trăiesc în numele păsărilor, / dar mai ales în numele zborului, / cred că am aripi, dar ele/ nu se văd”. Așadar în ambele elegii, motivele-metafore sunt aproape aceleași: frunzele, merele, păsările. Mai puțin umbra. Tot aici, în *A șaptea elegie*, poetul pare a descria marele său secret: „Totul pentru zbor, / Totul, / pentru a rezema ceea ce se află / de ceea ce va fi”. Ceea ce atrage atenția în lirica autorului **Necuvintelor**, așa cum am văzut, începând cu **11 Elegii**, ar fi manifestarea acelei obsesii a „profundului”, a „, ascunsului”, a căutării fenomenelor originare, așa cum o manifestau nu numai romanticii, ci și lirica lui Lucian Blaga: „Inconștientul este partea genială din fiecare muritor” (5.); „Forma merelor, frunzelor, / umbrelor, / păsărilor” pe care o ia sufletul poetului, după ce anterior se plângea de neputința de a nu putea „să descifreze” ceea ce i „se cuvine pentru ignoranță...”. Este însăși starea de comuniune cu eul său profund, frate cu universul, comuninune foarte apropiată de viziunea lui Rabindranath Tagore în ceea ce privește acea „mukti”, eliberarea de robia „Maya”, prin fuzionarea „eului individual” cu „eul infinit” (6.).

Sondarea acestor straturi așa-zis subliminale din poezia lui Nichita Stănescu, apărută între anii 1966 și 1982, este anticipată în următoarele capitole care alcătuiesc *Autoportretul*

comportamental al respirărilor, și anume: *Nevoia de artă*, alcătuit din articolele apărute între 1971 -1973 și *Contemplarea lumii dinafara ei*, formată, la rândul ei, din proze publicate tot cam în aceeași perioadă, 1968- 1974, poate cea mai fierbinte etapă a gândirii sale artistice. Prin urmare, începând cu o proză și continuând cu poezie, cartea se finalizează din nou cu proză: *Răsu’ plânsu’ și Pagini de jurnal*. De asemenea, *Contemplarea lumii din afara ei*, din volumul de versuri **Epica magna**, a fost prefigurat de eseul cu același titlu *Contemplarea lumii din afara ei*, apărut în ianuarie 1968, în *Gazeta literară*, cu titlul *Metaforă pentru Noul an*. Capitolul al treilea din prima secțiune a cărții, cu titlul *Contemplarea lumii din afara ei*, conținând subcapitolul care, intitulat *Contemplarea omului din afara lui*, în mod semnificativ precedat de *Ce este omul pentru marțieni* și urmat de *Aripi și roata*, etalează idei care vor fi dezvoltate, la alt nivel, desigur, în **Epica magna**, și anume: definiția artei care este, pentru tânărul poet, o contemplare a omului dinafara lui, motivul oglinzii și al drumului către punctul Aleph - toate acestea fiind raportate la semnificația fotografiei Pământului de la 37000 Km distanță.

Debutul propriu-zis al postmodernismului („avant la lettre”) al liricii stănesciene, adică cel din **Epica magna** (1978) și din **Noduri și semne** (1982) și, desigur, pregătit anterior și de **În dulcele stil clasic**, reprezintă de fapt însăși concretizarea ideilor din

„laminoarele” gândirii eseistice stănesciene, publicate atât în *Munca*, cât și în *Luceafărul* anilor 1968/70, și prefigurate de alte rubrici chiar cu un an – doi înainte, 1967-69 – multe din ele prinse în acest tentant volum aflat în discuție. Un prim pas făcut de marele poet înspre depășirea șabloanelor modernității, rescriind „fantasmele vechi ale poeziei, cu precădere fantasmele (vederile) și miturile romantismului” (7), mai întâi cu **Necuvintele** („...semnul despărțirii sale de neomodernitate. Un manifest indirect posmodernist” (8.)), mai apoi **Opere imperfecte** („...marchează opțiunea pentru alt tip de limbaj poetic, mai aproape de limbajul postmodernității” (9)), îl face în primul rând fie în *Amintiri din prezent*, fie în *Respirări* care apare în 1982, dar după ce fusese publicat în *România literară*, începând cu 1973 – eseuri-poem- adică idei „răsărite” înainte de 1967 sau chiar în eseurile apărute în *Autoportret comportamental al respirărilor*.

Motivul aceluși „nu știu ce” reprezintă prefigurarea necuvântului ca metaforă-pivot cu care poetul „va opera” consecvent în următoarele volume de versuri. Iată ce-i răspunde poetului, strămoșul necuvintelor, adică „Acel nu știu ce” personificat: - „Spunând despre mine lucruri, tu mă faci să fiu un vis (atât) de frumos al lucrurilor ; spunând despre mine idei, tu mă faci să fiu un vis abstract al ideilor ; eu mă aflu însă la vama dintre gândirea în imagini și gândirea în noțiuni”(p. 17.).

3. Amalgamarea

La fel de ardent ar fi și o referire succintă la discrepanța dintre coeficientul de înțelegere a textului încadrat la timpul lui, într-un volum de poezii, cum ar fi bunăoară, poezia *Legea*, aparținând volumului **Necuvintele**, și nivelul de înțelegere a aceluiași text, dar de această dată plasat de autor, în **Fiziologia poeziei**, într-un anumit context, fie el și ca un grupaj de reflecții. Desigur că, amplasat între alte poeme sau fragmente de eseu, textul discutat dobândește cu totul și cu totul alte conotații. Cititorul va trebui să aibă în vedere, volens-nolens, faptul că, pentru a se obține „un nou aliaj” de semnificații, poezia este de data aceasta încadrată la finalul subcapitolului *Mitul ca exaltare a întâmplării*, după care urmează *Legea ca loc de unde se pleacă*, ambele aparținând capitolului III, →

Contemplarea lumii dinafara ei, în-cadrat la rândul lui, în prima secțiune a cărții, *Autoportret comportamental al respirărilor*. Așadar contextul- un poem în proză format din XI secvențe, care conține și poezia *Legea*, ca și cum aceasta ar fi cea de-a XII- a secvență, de această dată își pune amprenta pe toate semnificațiile poeziei. Bunăoară, în cea de-a doua secțiune a poemului, poetul definește legea ca fiind „prezentul perpetuu de care îmi atârîntâmplările” (p.73). Să înțelegem că, dacă, așa cum precizam mai sus, legea reprezintă ceva general, întâmplarea reprezintă ceva particular, ceva ce ne deosebește pe noi, oamenii, între noi, deoarece, în a treia secțiune, poetul afirmă: „Întâmplarea neagă în unicitatea ei generalitatea eternă a legii” sau în secțiunile VI: „Ca lege suntem. Ca întâmplare sunt” și IX: „Legea nu are memorie din pricina eternității ei. Întâmplarea devine memorie din pricina secunde ei (...) Timp oprit, întâmplarea e obiectul memoriei” (p.75). Dacă în *Mitul ca exaltare a întâmplării*, se constată că legea „poate fi exaltată prin ecou, prin durere, prin tensiune, prin urlet, sau prin poezie”, în *Legea ca loc de unde se pleacă*, poetul insistă pe definirea opusului *legii*, întâmplarea: dragostea „numai ea ne face să trăim; prin dragoste, prin sentiment, prin această fereastră a legii ne uităm și noi cu colțul inimii noastre; a iubi și trecerea timpului, ne îndepărtează de lege; libertatea este o durere; întâmplarea supraviețuiește legii; legea e locul care doare, nu locul, ci durerea locului e trista noastră libertate, nu locul, ci durerea locului e fascinanta noastră viață” (pp.73-77). Iată deosebiri: în timp ce *Legea ne ține pe toți*: „Lege, lege înseamnă a avea / două mâini / cu câte cinci degete fiecare, / lege înseamnă a avea două / picioare/ cu câte cinci degete fiecare. / Lege înseamnă a avea craniu / cu doi ochi, cu două urechi, / cu două nări, / cu două sprâncene, cu două / împerecheri de depărtări. // (Legea) , trădarea ei ne face să fim: Eu stau între ramurile verzi / și-mi imaginez aceasta (...) Se face seară, se face umbră. / Stai întins, n-ai să mai stai; / ai să fii pentru că erai”. (*Legea*, p. 75.), toate sentimentele sunt favorizate de *întâmplare*, iubirea și libertatea tind să fie două aspecte ale acesteia – adevărate concretizări ale *Întâmplării*.

Un alt exemplu de amalgamare l-ar constitui și încadrarea în *Starea*

confesiunii, a câtorva poezii apărute în **Noduri și semne** (1982), cum ar fi *Nod 15*, sau *Nod 23*, *Nod 9*, între poeziile *Ca o piatră și Trei ochi*, una făcând parte din **Opere imperfecte** și apărută în 1979, iar alta în 1978, intercalare prin care se obține un altfel de impact, la fel de inedit. Mai este ceva despre care poetul, spre surprinderea cititorului, în mod intenționat nu dă detalii în aceste reflecții, și anume, despre mult controversatul motiv al dublului, rățacit parcă în curpenișul ambiguității specifice liricii stănesciene. Pentru a arunca un fascicol de lumină asupra acestui motiv, trebuie luat ca punct de plecare tot poezia *Legea*. Fără discursurile: „Pentru că-mi imaginez aceasta/ el mi-a spus (...) El mi-a mai spus, pentru că-mi imaginez (...)” și „El mi-a mai spus: scoală-te./ umblă”, poezia *Legea* n-ar fi avut suficiență tentă reflexivă, așa cum s-ar fi întâmplat și cu poeziile *Elegia I* din **11 Elegii**, arta poetică nichitiană, închinată lui Dedal, care pornește parcă, de la o ostentativ formală identificare a celui *El*: „El începe cu sine și se sfârșește/ cu sine. / (...) Din el nu străbate-n afară / nimic; de aceea nu are chip/ nici formă (...) El este înlăuntrul – desăvârșit, / și, / deși fără margini, e profund/ limitat; sau îl găsim în *Omul-fantă*: „Omul – fantă are îndepărtate origini. / El vine din afară...”; sau în poeziile din **Epica magna**: *La nord de nord*, *Starea pe loc*, *Cina generală*, sau din *Starea confesiunii*: *Acela*, *Apocrifă* (*Nod 9*), etc. Ea sugerează, de fapt, trecerea de la un nivel de semnificație la altul, de la nivelul cuvântului, la cel al necuvântului și invers. Interpretarea a înseși acestei chestiuni va trebui să-și aibă punctul de pornire tot în meditațiile din **Fiziologia poeziei**, în care, cât de cât, atrag atenția câteva trimiteri. În eseu *Tulburătorul „nu știu ce”*, publicat în ian 1966, acel „ceva” este cel care se află „la vama dintre gândirea în imagini și gândirea în noțiuni” (p.16). Prin cuvinte, eul liric conștientizează acel „dublu”, deoarece cuvântul e oglinda necuvântului, cu care, acesta odată personificat, intră în conversație cu eul liric. Poate fi de fapt ori acel „alter ego”, instanța supremă a gândirii și simțirii poetului, ori o supraindividualitate. Această voce aparține lumii în care noțiunile încă nu s-au întrupat în cuvânt. Aparține lumii nescuvintelor, tot așa cum „cuvintele, dacă sunt ale poeziei,

seamănă cu trupul omenesc” (p.16). Semnificativă este, printre altele, și definiția cuvintelor de la sfârșitul capitolului *Răsu’plânsu’*, capitolul *Scrisori de dragoste* și subcapitolul *Marea supraviețuire*, apărută prima dată în 1972 și în volumul *Respirări*, și subintitulat *Poem*: „Cuvintele sunt părți ale trupului, departe de sine, la fel ca și mâinile, la fel ca și ochii. Ele sunt părți ale trupului, la fel ca și ficatul, ca și inima, ca și rinichii, care au rolul de a întreține pentru oameni supraviețuirea abstractă, așa cum urletul de durere al animalelor joacă rolul de avertizare și de prelungire prin avertizare a trupului de animal rănit în trupul animalului viu” (pp. 17, 76, 349). De asemenea, acel *Tu* din lirica stănesciană, pornește și din aventura spre nemurire a lui Ghilgameș: „Cuvinte, cuvinte, acestea au fost cele care ne-au rememorat efortul de a găsi viața fără de moarte; urletul nesfârșit de spaimă că există moartea în genere; Moartea e dinafară înăuntru, de la străina mână spre ideea de mână, de la ideea de mână către tu, de la tu către u și de la u către...” (pp. 347, 349).

4. „Poezia metalingvistică”

Căutat bunăoară în câmpul semantic al „acestui nu știu ce”, adică dincolo de întruparea propriu-zisă în cuvânt, necuvântul, așa cum am putut observa, poate fi ușor de identificat, în primul rând în strigăt, ca pură exprimare a stării afective. „Enghidu – subliniază Nichita Stănescu în *Pricina și sensul literaturii* – prietenul lui Ghilgameș, nu era însă decât golit de un alter ego. Un soi de contemplare a sinelui dinafara lui însuși. E însăși moartea *sinelui*...” (p.18), adică a legăturii prime a sinelui cu lumea. Așa cum strigătul abisal al poetului „care descoperă cauza fundamentală a artei, dorința esențială de a trăi”, strigătele de învingător al lui Ghilgameș: „A murit Enghidu” și al lui Mihai Eminescu: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată” nu țin numai de cuvinte, tot așa poezia, argumentează autorul **Strigării muntelui** în *Necesitatea experimentului*, nu ține de cuvinte, „ci de cu totul altceva” (p.22), poetul fiind de părere că „tot ce a rămas valoros în literatură, din punct de vedere al limbii folosite, e de natură metalingvistică (...)” Ține, s-ar putea adăuga, de magma experienței afective, anterioară întrupării necuvântului în cuvânt.→

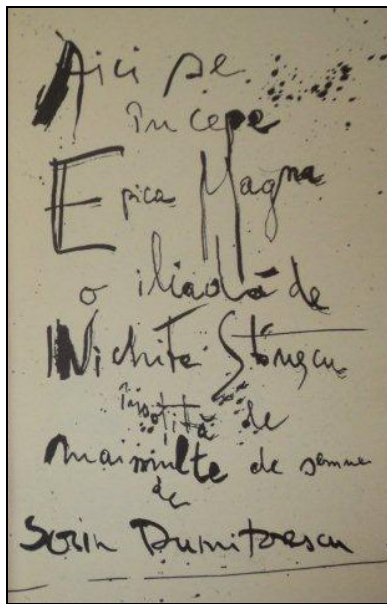
Avându-și rădăcina și în creierul uman, cuvintele sunt „aidoma copacilor”; ele „sunt plante”; ele pornesc „spre sfera abstractă a auzului”. Cuvintele, arată autorul poeziei **Emoție de toamnă**, „cresc, descresc sau locuiesc pe insule”, ele materializează, întrupează „gândirea caniculară a copilăriei și a adolescenței” în imagini, „gândirea în noțiuni”, gândire care „domnește peste maturitate, peste vârsta înțelepciunii, peste știință” (pp.21, 26, 27). Și atunci, în cazul în care cuvintele sunt „fiițe vii”, dacă nu ele au fost la începutul lumii, și n-au „creat lumea, ci lumea le-a creat”, se înțelege de ce poezia ține de metalingvistică: „Numai poezia se confundă uneori cu însăși coloana vertebrală a gândirii în imagini. Ea ni se pare cea mai apropiată de esența abstractă a cuvintelor” (p. 28).

Mai apoi, în *Fiziologia poeziei sau despre durere*, autorul *Dreptului la timp* detaliază încercările de a defini necuvântul: „Cuvântul tinde să-și piardă proprietățile sintactice, integrându-se unei morfologii pure, în care o propoziție, sau chiar o frază întreagă are valoare funcțională a unui cuvânt” (p. 32). Astfel, „în structura unei poezii, grupurile de cuvinte transportă un ce aparte, un supra-cuvânt sau mai bine zis un necuvânt, care vizează elementele primordiale ale poeziei așa cum se nasc ele, nenonționale și ambigue” (p. 33). De asemenea, în același eseu, *Fiziologia poeziei sau despre durere*, Nichita atrage atenția asupra parametrilor paraverbali din mesajul transmis, considerând că „gesticulația, mișcarea, ca matrice a cuvântului” au ca „sens final noțiunea” - care în poezie, „are funcția fonemului în cuvânt”. Și conchide: „Noțiunea, ca și metafora, este metalingvistică. Și una și alta sunt acte de conștiință” (pp. 33, 35).

Așa se întâmplă bunăoară, și cu sintagma devenită metaforă, din versul lui Eminescu: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată” despre care, în următorul eseu, *Spunem dor și atât*, autorul celor **11 Elegii** precizează: „semnifică un singur cuvânt, un cuvânt compus, cum trunchiul arborelui se compune dintr-o miriadă de rădăcini (...)”, apoi adaugă: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată nu își opune mirarea față de viață. Nu este vorba de moartea fiziologică opusă vieții fiziologice, ca și dor” (p. 37). Și în definițiile pe care

le dă, în nenumărate rânduri, artei și poeziei, în **Fiziologia poeziei**, se observă tentativa lui Nichita Stănescu de a exprima inexprimabilul sau de „a bate șeaua” în ceea ce privește exprimarea intenției, cel mult a necuvântului, și „puterea de neelucidat” a artei: „Rolul artei nu este în primul rând acela de a exprima ideii, ci acela de a exprima tensiunea ideilor. Poezia este tot ceea ce desparte pe om de orice altceva. Ea este diferența specifică, definitorie, între genul minim și genul maxim (...) un vultur sculptat poate fi și un vultur în zbor, dar și sentimental zborului (...) Și în aceasta se vedește puterea de neelucidat și de neînvinș a artei” (pp.50, 56, 58).

Prin urmare, urmărind îndeaproape concepția lui Nichita Stănescu despre necuvânt și aici, în **Fiziologia poeziei**, este lesne de înțeles în ce măsură acest concept, alături de amalgamare, a stat la baza poeziei metalingvistice. În **Epica magna** și în **Noduri și semne**, a patra sferă și a patra variantă a „mitologiei sale lirice”, poemul - subliniază academicianul Eugen Simion - e „altceva decât e în mod obișnuit poemul” acesta fiind „desfăcut în părțile lui, este dezmadulat”, versurile stând „unele peste altele ca pasagerii într-un autobuz: nu se cunosc și, în consecință, nu comunică între ei” (10). Aici, poemul, precizează același critic, e „o adițiune de aforisme care, voind să lămurească misterele, le adâncește” (11).

În concepția lui Nichita, cuvântul scris are un caracter anti-entropic: „Fluxul comunicării – precizează poetul – se îngustează ca o pâlnie spre cuvântul scris. (De la emițător la receptor)”. (p.33) Dacă ar fi să raportăm cele gândite de autorul **Măreției frigului** aici, la funcțiile limbajului, așa cum le vede Tudor Vianu în **Dubla intenție a limbajului și problema stilului** (12), observăm că funcția reflexivă ar ține chiar de acel caracter anti-entropic, ea fiind o tentativă de **tergiversare** a comunicării tranzitive. Și atunci, dacă la gura pâlniei, în partea de sus, găsim un coeficient mai mare de tranzitivitate, la orificiul de jos, cea care domină va fi latura reflexivă a limbajului, acest „tip de comunicare, tipul estetic” fiind „tipul de comunicare cel mai profund anti-entropic...” (p. 34).

Definind poezia ca pe o „tensiune semantică spre un cuvânt care nu există, pe care nu l-a găsit”. (p.38), se înțelege de ce tânjește ea către revelația aripii ca „formă naturală a roșii” (p. 70), de ce nutrește o nostalgie a necuvântului, ca formă naturală a cuvântului, sau chiar ca o întuire, în zborul vulturului, a „sentimentului de zbor”. Se înțelege de ce, ca „semantică a vederii”, ideea „trebuie pipăită cu mâna ca să urle este”. (p. 38).

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p. 7.
2. Simion, Eugen, în revista *Acasă*, anul VI, nr. 1 și 2, ian. 2013, p. 51.
3. Simion, id, p. 49.
4. Simion, ibid.
5. Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, Ed. Minerva, București, 1976, p. 41.
6. Tagore, Rabindranath, *Sadhana* (Calea desăvârșirii), editura Stress, 1990, p. 61.
7. Simion, id., p. 51.
8. Simion, id., p. 47.
9. Simion, Id., p. 49.
10. Simion, id., 51.
11. Ibidem.
12. Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, ed. Eminescu, 1966: „Opera literară reprezintă o grupare de fapte lingvistice reflexive prinse în pasta și purtate de valul expresiilor tranzitive” (p.13).

CONTEMPLAREA SINELUI PRIN POEZIE

Impactul pe care universul poetic stănescian continuă să-l exercite și în contemporaneitate, dezvăluie faptul că opera sa se manifestă ca o constantă definitorie a liricii românești, un punct de reper pentru ceea ce a adus, ca schimbare de paradigmă culturală, generația șaizecistă a secolului al XX-lea. Atât dintr-o perspectivă diacronică, cât și dintr-o perspectivă sincronă, se pot remarca două tendințe: poezia lui Nichita Stănescu s-a întors spre tradiția literară a poeziei interbelice, silind modernismul să-și regândească paradigmele, „să se contemple pe sine din afara sa”, ca, mai târziu, să se deplaseze spre esențele radicale ale postmodernismului. Situația polemică a liricii lui Nichita Stănescu în neomodernism și postmodernism nu este paradoxală și nici întâmplătoare. În timp ce criticul Ioan B. Lefter îl consideră pe poet simbol emblematic al modernismului anilor '60, Nicolae Manolescu vede în poezia lui încheiată socoteala cu modernitatea, motiv pentru care în *Caiete critice* scrie: „... nu pot accepta ideea care circulă mai ales în articolele criticilor tineri de astăzi, că linia de demarcație între modernitate și postmodernitate desparte, în poezia românească, generația '80 de generația '60. Chiar dacă generația '60 n-a folosit niciodată termenul, ceea ce ar putea indica faptul că ea n-a avut conștiința că aparține epocii postmoderne, spre deosebire de generația '80, care o are, și încă în mod acut, contribuția celei dintâi la postmodernitate este considerabilă. Nichita Stănescu nu seamănă cu niciunul din poeții interbelici. Poezia lui a încheiat, practic, conturile cu aceea modernă”.

Opera lui Nichita Stănescu este, așadar, o operă suficientă sieși, dar și una deschisă, anticipatoare a unei poezii a „viitorului”. Generația „șaizecistă” a reprezentat o formă de recuperare a lirismului, reușind în centrul poeziei subiectivitatea, planul experiențelor senzoriale, al trăirilor afective sau al aventurilor cunoașterii. (Re)inventar(ier)ea poeziei se produce și ea ca o consecință a schimbării lumii și, de aici, decurge necesitatea (re)inventării ei, care se petrece nu numai prin raportar

e la lumea exterioară, ci și printr-o regresivitate graduală în spațiul fluctuant al interiorității, până la cufundarea completă în propria lume și descoperirea arhitecturii sinelui. Dincolo de individualitățile stilurilor poetice, se poate spune că există o individualitate, cu relief sinuos și insesizabil, a poeziei și, o dată cu ea, fiecare poet este un avatar al acestei individualități cu statut ideal. Poezia este, în fapt, o consecință a unei individualități, înțelegându-se prin aceasta „ajungerea la propriul sine” sau „realizarea de sine”.

De aceea, poezia stănesciană a propulsat investigarea universului interior și, odată cu aceasta, reconfigurarea discursului poetic, aducând o reformă radicală într-un dublu registru: la nivelul viziunii poetice asupra lumii și la nivelul limbajului. Limbajul poetic se întoarce spre sine, într-o încercare de autodefinire. Când „a spune despre a face” devine mai important decât „a face”, lirica lui Nichita Stănescu se apropie de experiențele postmoderniste. Textele sale conțin o poetică explicită, impunând o cosmologie a poeziei privită ca „stare” dinainte de transpunerea ei în cuvânt. Eugen Simion identifica o „poezie a poeziei”¹, iar Nicolae Manolescu „o poezie care se face pe sine ca obiect”², o poezie care încearcă să surprindă acea stare de „pre-facere” a poeziei. Prototipul unei asemenea lirici îl reprezintă poezia *metalingvistică și necuvântul*. „Poezia e o tensiune

semantică spre un cuvânt care nu există, pe care nu l-a găsit. Poetul creează semantica unui cuvânt care nu există. Semantica precede cuvântul. Poezia nu rezidă din propriile sale cuvinte. Poezia folosește cuvintele din disperare.(...) în poezie putem vorbi despre necuvinte; cuvântul are funcția unei roți, simplu vehicol care nu transportă deasupra semantica sa proprie, ci, sintactic vorbind, provoacă o semantică identificabilă numai la modul sintactic”.³

Poetul se îndreaptă către esență, către cuvânt, pe care-l resemantizează. Este un aspect pe care îl sesiza Eugen Simion anticipând o tehnică de recreare a cuvântului pe care Nichita Stănescu o valorifică în „Necuvintele”: „Paradoxul pe care-l încearcă Nichita Stănescu este de a folosi un alt mijloc de comunicare lirică decât cuvântul. Cuvântul înseamnă noțiune, adică formă reflectând însușirile esențiale și generale ale unei clase de obiecte, nu însușirile particulare ale unui singur obiect. Însă acum poezia își propune să cunoască generalul prin individual, toată problema de a găsi un alt instrument de comunicare sau evocare, capabil să exprime universalul concret [...]”⁴. Nichita Stănescu încearcă să redea cuvintelor funcția lor primordială, când nu doar numeau lucrurile, dar se și confundau cu ele. În această definiție, „poezia nu e lacrimă/ ea este însuși plânsul/ plânsul unui ochi neinventat/lacrima ochiului/celui care trebuie să fie frumos/lacrima celui care trebuie să fie fericit.”⁵

Încet, în spațiul poetic pătrund cuvintele, care orientează imaginea poetică spre alte sfere de referință. Cuvintele sunt, „lungi, sticloase”, comparate cu „niște dălți ce despart/ fluviul rece de delta fierbinte, /ziua de noapte, bazaltul de bazalt”. Creează așadar dihotomiile esențiale ale lumii, cuvintele separă lumina de întuneric din haosul original, despart lumea materială de cea abstractă, nedefinită, exercitându-și funcția primordială. →

Prof.dr.AURORA STĂNESCU
Colegiul Național “Unirea”,
Târgu Mureș

¹ Eugen Simion, „Scriitori români de azi”, vol. I, Ed. Cartea Românească, București, 1995

² Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Poezia*, Editura Aula, Brașov, 2001, pag.119

³ Nichita Stănescu, *Cuvintele și necuvintele în poezie*, în „Fiziologia poeziei”, Editura Cartea Românească, București, 1974, pag 28

⁴ Eugen Simion, „Scriitori români de azi”, vol. I, Ed. Cartea Românească, București, 1995

⁵ Nichita Stănescu, *Opera poetică*, Editura Cartier, Colecția Poesis, București, 2005, pag 108

Pentru Nichita Stănescu poezia nu este doar un imens spațiu imaginar, este o realitate paralelă, din care poetul receptează semne transmise printr-un limbaj propriu. El poartă în sine nostalgia „necuvintelor”, a semnelor eliberate de sensul imediat, singurele care pot asigura accesul la starea poetică pre-existențială și la aceea originară a lumii, când Cuvântul, Logosul era singura entitate spirituală a lumii. Zbuciumul creatorului autentic este dat tocmai de încordarea extremă de a pătrunde sensurile profunde ale lumii, de a decanta dintr-o magmă lirică primordială, formele lor poetice de reprezentare. Sinele ipostaziat în alter-ego poetic, este un eu care încearcă să comunice prin cuvântul investit cu sensuri noi, individualizate parcă prin experiența artistică a creatorului. Insuccesul atingerii acestei stări de grație se compensează mereu prin revenirea în spațial protector al cuvintelor, în care poetul se simte un umil servitor al acestora. „Noile paleative de serv”, nu de creator autentic, incapabile deci să-i dezlege tainele: „Mă câmpesc cu vorbe, cu substantive/ Îmi cos rana cu un verb/ Noile paleative /de serv.” (Testament). Creatorul înfrânt se întoarce în cuvinte și simte vibrația adâncă a lumii, „mersul” stelelor, „arta curgerii timpului”, „vocala cea mai lungă” din freamătul existențial, cu care se țese perpetuum moartea-nemorta sau, altfel spus, viața – neviață. Poetul, împlinind o voință testamentară, neagă „dulcea scriere târzie”. Cuvintele pot deveni salvatoare, acestea nu diferențiază planurile timpului, ținând alături „morții și viii” și conferă creatorului accesul la eternitate. Se produce o neașteptată metamorfoză, prin care trupul se extinde la scară cosmică, receptând timpul universal, fiind capabil să cuprindă în sine trecutul, prezentul și viitorul: „Tu ombilic din care curge/ vorbirea numai altor guri /fără să știm unde ne duce/în care dalbe viitori.” (Testament).

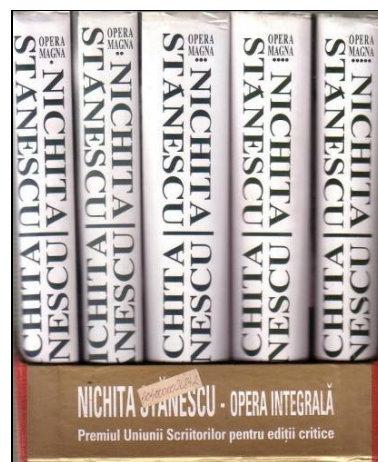
Cuvintele sunt astfel Logosul originar, desprins dintr-un sentiment de origine divină, devenit cântec al ființei cosmice. Eul poetului este absorbit, prin vârtejul stării de fericire în înalt, este singularizat, depășind legătura cu teluricul. Dublarea eului „în imagini”, separarea sinelui de sine din poemele de mai târziu, creează cele două entități ce dezvoltă tensiunea

lirică, între care se cuprind imaginile lumii, ale universului, devenit univers poetic. Mai târziu, în „11 Elegii”, „povestea sentimentală” a eului liric în lumea cuvintelor se așază tot mai mult sub semnul spiritului, care ia cunoștință de sinele „înghesuit în sine”, luând noi forme de organizare a realului. Este momentul ca în „Elegia întâia „în care sinele se identifică total cu dumnezeul-punct, Ființa care înconjoară eul poetic, gata să se materializeze oricând în sfera realului, creând spațiul imaginar al poeziei”⁶.

Ca o formă totală de revoltă poetul neagă cuvintele înlocuindu-le cu „necuvinte”, expresie a Cuvântului originar, care nu trebuie să semnifice, ci să substituie obiectul, să cuprindă lumea în potențialul devenii sale.

Poezia care deschide volumul *11 Elegii*, veritabilă artă poetică propune utilizarea altui cod semantic, o altă cale de acces spre cunoașterea unor semne în care sugestia să fie grăitoare în această inversare a rolului semnelor și a codurilor lingvistice. Cele două ipostaze lirice, altădată differentiate, acum se completează: există un eu și un el, fiecare încercând să comunice prin intermediul unor semne specifice. De exemplu, acest transfer dintre eu și el se realizează prin două elemente ce aparțin celor două planuri care se întrepătrund: planul creației și cel al lumii exterioare, materiale: mâna devenită frunză și frunza devenită mână nu fac decât să sporească misterul acestui limbaj cu valențe proprii: „El a întins spre mine o frunză ca o mână cu degete/ Eu am întins spre el o mână ca o frunză cu dinți.” Confundarea omului cu elementele regnului vegetal nu face decât să potențeze taina acestei comunicări, să întoarcă timpul la un nivel în care plantele și arborii își stabilesc propriul lor sistem de semne. În final, transformarea eului poetic într-un trunchi noduros indică o tendință spre vegetalizare, spre identificarea ființei cu planul lumii vegetale. Astfel, transferul de materie de la vegetal la uman și invers, se efectuează printr-un straniu act de magie, prin „necuvinte”.

Poezia lui Nichita Stănescu dobândește o altă materialitate, prin „necuvinte” care transcend lumea obișnuită a sensurilor. Se naște astfel

Integrala Nichita Stănescu

metafora renașterii lumii prin activarea Logosului primordial. Marian Popa remarcă faptul că „unei asemenea viziuni îi este propriu principiul potrivit căruia drumul cel mai scurt către realitate este metafora, după cum metafora este și singurul drum către absolut.[...] Metafora are rolul de a ne obliga să gândim paradigmatic. Ea nu deformează lumea, nu alinează, cum se afirmă de la Ortega y Gasset încoace; ea e cetatea de scăpare din dogme și idee fixă. Poezia lui Nichita Stănescu susține și verifică acest adevăr; prin metaforă și cu metaforă lumea nu mai apare bogată în sensuri, cum s-ar crede, ci exact așa cum este ea: adică o paradigmă a bogăției⁷.”

O altă atitudine lirică se întâlnește în „Autoportret pe o frunză de toamnă”, poezie cuprinsă, de asemenea, în volumul „Necuvintele”. Poetul se privește pe sine, proiectându-se într-un spațiu al trecerii, înscris pe panta coborâtoare a timpului. Eul liric se lovește de o limită a destinului, trăiește aceeași dramă ca și Bлага care se simte clausturat în propriul trup. De aceea el se agață disperat de cuvinte, ele sunt cele care îi pot salva ființa trecătoare.

Astfel se explică „Foamea de cuvinte” prin care se ilustrează tematic intensul proces de semnificare a lumii, o insolită semiotică a spațiului poetic stănescian. Poezia se definește ca o nesfârșită, nepotolită devorare a cuvintelor generatoare de Logos: „Nu pot să mănânc decât forme/ scoarțe, învelșuri și atât,/ ceea ce privirilor→

⁷ Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 1971, pag.89

⁶ Ion Pop, „Nichita Stănescu- Spațiul și măștile poeziei”, Ed. Albatros, București, 1971, pag 37

enorme / li se înfățișează urât”.

E în același timp, o căutare neliniștită de sine, trupul poetului, sinele definit în „Elegii” aflându-se dincolo de coaja tuturor cuvintelor devenite spațiu imaginar: „În străfundul fiecărui lucru nu există/ până la urmă decât un cuvânt.” Într-o interpretare obișnuită, dincolo de forme există sensuri, dar, în lumea „necuvintelor” acestea sunt chiar lucrurile prime, necuprinse încă în cuvinte : „În inima lucrurilor stau cuvinte,/când ne este foame și mâncăm/carne mai întâi, apoi oseminte,/”.

Cuvântul este esența rămasă din devorarea substanței, într-o încurgitare imensă, la scară universală. Poetul nu abdică, în „Ars poetica” Nichita Stănescu se află în plin efort de edificare a universului său poetic, în care, după identificarea sinelui, a identității acestuia cu Logosul prim, urmează etape succesive de „îmblânzire” și „dezîmblânzire” a cuvintelor. Există mijloace diferite, în poezie „îmblânzirea” se face prin identificare cu lumea înconjurătoare, proiecția lor semantică devenind univers poetic. Unele se supun rolurilor ce li se acordă, altele sunt rebele, fiind scoase din spațiul poeziei: „Îmi învățam cuvintele sa iubească,/le arătam inima/ și nu mă lăsam până când silabele lor/ nu începeau să bată.Le arătam arborii/și pe cele care nu vroiau să pornească/ le spânzuram fără milă, de ramuri.” Captate în câmpul poetic cuvintele se umanizează, devin docile: „Până la urmă, cuvintele au trebuit să semene cu mine/ și cu lumea.” Sensul adânc al poeziei este dat de ipostaza pe care și-o atribuie poetul în această menajerie de cuvinte. El devine o punte de legătură între două câmpuri semantice, într-o surprinzătoare combinație a sensurilor: „Apoi/ m-am luat pe mine însumi,/ m-am sprijinit de cele două maluri/ ale fluviului,/ ca să le arăt un pod,[...]/ lăsând cuvintele să circule peste mine,/ ca niște automobile de curse, ca niște trenuri electrice.”

Până la urmă, poezia recrează lumea. Sinele poetic își conștientizează rolul și devine asemeni unui „Orfeu ce silește universul să cânte asemeni unei uriașe harfe.”⁸ Nicolae Manolescu descoperă, la rândul său, această uria-

Nicu Alifantis – Nichita Stănescu: muzică și poezie

șă transformare: “poezia, deci, nu mai exprimă, nu mai arată, nu mai sugerează lumea: ea a devenit lume, a făcut din lume instrumentul ei muzical și din lucruri, coardele sau clapele ei inefabile. Copaci-cuvinte, aștrii-cuvine, păsări-cuvinte: cuvinte se scurg în lucruri și lucrurile-n cuvinte. Aici găsim poate aspectul cel mai revoluționar artistic al poeziei lui Nichita Stănescu și el constă într-un dublu raport: de substanțializare a limbajului și de poetizare a realului.”⁹

Pentru a-și transmite cu adevărat esențele, poetica dezvoltată de Nichita Stănescu nu se poate limita doar la actul propriu-zis al creației. Degajarea unui eu esențial prin poezie modifică inevitabil și eul empiric al scriitorului. Purificarea intervine ca o formă de spiritualizare, dar și de eliberare a eului empiric. Poetul trăiește starea poetică ca o formă existențială.

BIBLIOGRAFIE

- Avramuț, Horia, *Nichita Stănescu. În sinele tragic.*, Editura Univ. “Al. I. Cuza”, Iași, 2002;
- Boldea, Iulian, *Scriitori români contemporani*, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2002;
- Boldea, Iulian, *Poezia neomodernistă*, Editura Aula, Brașov, 2005;
- Boldea, Iulian, *Ana Blandiana, Monografie, Antologie comentată, Receptare critică.*, Editura Aula, Colecția Canon, 2000 ;
- Burgos, Jean, *Pentru o poetică a imaginării*, Editura Univers, București, 1988;
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, (ed. II revăzută, adăugită și îngrijită de Al. Pîru), București, Editura Minerva, 1982
- Cristea, Valeriu, *Sinele fugar, în interpretări critice*, Editura Cartea Românească, București 1970;
- Doinaș, Ștefan Augustin, *Despre modă poetică*, în *Poezie și modă poetică*, Editura Eminescu, 1982
- Grigurcu, Gheorghe, *Teritoriu liric*, Editura Eminescu, București, 1990;

- Hugo, Friedrich, *Structura liricii moderne*, Editura Univers, București, 1989;
- Pop, Ioan, *Nichita Stănescu- spațiul și măștile poeziei*, Editura Albatros, București, 1971;
- Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Editura Aula, Brașov, 2002;
- Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică*, Editura Aula, Brașov, 2001, vol. I, Poezia.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, 2008;
- Martin, Mircea, *Nichita Stănescu, 11 legii: Oul și sfera: Obiecte cosmice*, în *Generație și creație*, EDPL, București, 1969;
- Martin, Mircea, *Călcăul vulnerabil*, în *Generație și creație*, Editura pentru Literatură, 1969;
- Micu, Dumitru, *Lirism euthanasic*, în *Limbaje moderne în poezia românească*, Editura „Minerva”, 1986;
- Micu, Dumitru, *Limbaje moderne în poezia românească de azi*, Editura Minerva, București, 1986;
- Mincu, Ștefania, *Nichita Stănescu între poezis și poein*, Editura Eminescu, București 1991
- Negoșescu, Ion, *Scriitori contemporani*, Cluj, Editura Dacia, 1994 (ed. a II-a, Pitești, Editura Paralela 45, 2000)
- Negoșescu, Ion, *Analize și sinteze*, București, Editura Albatros, 1968;
- Negoșescu, Ion, *Însemnări critice*, Cluj, Editura Dacia, 1970;
- Picon, Gaetan, *Introducere la o estetică a literaturii. Scriitorul și umbra lui*, Editura Univers, București, 1973
- Poanta, Petru, *Forme abstracte ale liricii*, în „Modalități lirice contemporane”, Editura „Dacia”, 1977;
- Pop, Ioan, *Nichita Stănescu- spațiul și măștile poeziei*, Editura Albatros, București, 1971;
- Poulet, George, *Entre Moi et Moi. Essai critique sur la conscience de soi.* – Paris, 1977 ;
- Raicu, Lucian, *Ana Blandiana – Spiritual și terestru, Calitatea de martor* în *Critica*, forma de viață, Editura „Cartea Românească”, 1976;
- Raicu, Lucian, *Somnul din somn*, în *Printre contemporani*, Editura Cartea Românească, 1980;
- Raicu, Lucian, *Cunoaștere de sine*, în *Fragmente de nisip*, Editura Cartea Românească, 1984;
- Read, Herbert, *Originile formei în artă*, Editura Univers, București, 1972 ;
- Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, Editura Humanitas, București, 1995 ;
- Rimbaud, Arthur, *Scrieri alese*, Tălmăcirii de Petre Solomon și N.Argintescu, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968;
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1995;
- Stănescu, Nichita, *Opera poetică*, Editura Cartier, Colecția Poesis, București, 2005;
- Ștefănescu, Alex, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, Editura Minerva, București, 1986;
- Valery, Paul, *Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică*, Editura Univers, București, 1989
- Zaicu, Mircea, Papahagi, M., Sasu, Alexandru, *Dicționarul Scriitorilor Români (A-Z)*, „Editura Fundației Culturale Române”, 1995;

⁸ Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Poezia*, Editura Aula, Brașov, 2001, pag.122

⁹ Nicolae Manolescu, *Ibidem*, pag.123

Îngerul poeziei noastre... postmoderne

Pentru Nichita Stănescu a existat mereu o întâlnire miraculoasă între „două cuvinte”, imprimând originalitate expresiei poetice: „Am gândit un mod atâta de dulce/ de a se întâlni două cuvinte/ încât în jos înfloreau florile/ și în sus/ înverzea iarba.// Am gândit un mod atâta de dulce/ de a se izbi două cuvinte/ de parcă iarba verde ar înflori/ iar florile s-ar ierbi.” Iată un mod de a concepe poezia, cuvântul, metafora gândului stănescian. Aventura poeziei este pentru Nichita Stănescu (1933-1983) aventura cuvântului care parcurge un traseu statuar de consolidare a cunoașterii poetice prin naștere, un traseu de implicare totală în realitatea fenomenală, până la recrearea lumii în interiorul cuvântului. Fără doar și poate, așa cum afirmă Alexandru Condeescu în *Prefața* la *Opera Magna*, „existența poetului Nichita Stănescu se confunda adesea cu însăși starea de grație uimitoare și fascinantă, căci omul trăia permanent întru receptarea tensiunii poetice transformând prin metaforă lumea reală în miracol, eliberându-o de urâtul, oroarea și meschinăria vremurilor, făcând-o mai amplă și mai plină de mister, deplasându-i limitele, conferindu-i dacă nu măreție, măcar poezie”¹⁰.

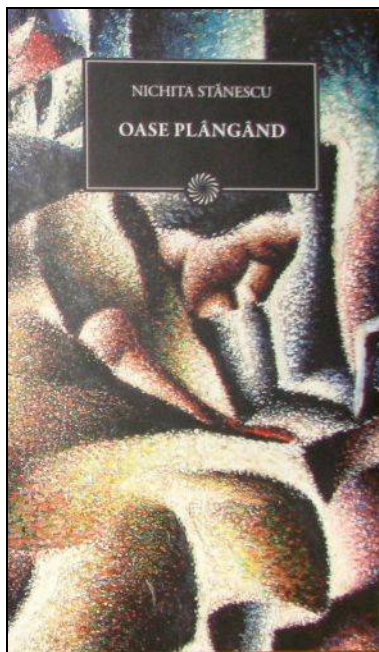
Nichita Stănescu, poet de anvergură europeană, este autorul celei mai valoroase opere poetice neomoderniste din literatura română. Volumele de poezii stănesciene sunt arhicunoscute: *Sensul iubirii* (1960), *O viziune a sentimentelor* (1964), *Dreptul la timp* (1965), *11 elegii* (1966), *Roșu vertical* (1968), *Necuvintele* (1969), *În dulcele stil clasic* (1970), *Măreția frigului* (1972), *Epica magna* (1978), *Opere imperfecte* (1979), *Carte de citire, carte de iubire* (1980), *Noduri și semne* (1982) etc. Lirica stănesciană a fost numită adeseori „poezie a poeziei”, „cosmos al vorbirii”, „copleșitor spectacol lingvistic”, poetul fiind unul dintre cei mai originali și mai valoroși reformatori ai limbajului poetic românesc, alături de Tudor Arghezi, Ion Barbu sau Lucian Blaga.

¹⁰ Alexandru Condeescu, în „Un poet în timpul vieții sale”, din *Nichita Stănescu, Opera Magna*, vol. 1, Ediție integrală, cronologică, realizată de Alexandru Condeescu, Editura Semne, București, 2004, p. VI

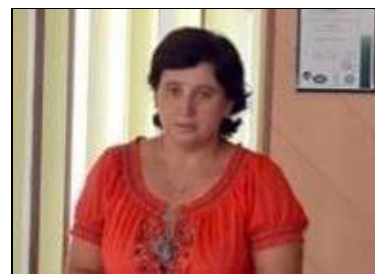
Merită amintit în acest context că Nichita Stănescu a avut un rol esențial în promovarea noilor viziuni poetice neomoderniste și postmoderne: „cu prețul ruinării și al epuizării fizice finale, sprijinit de harisma sa indiscutabilă, el a (re)instaurat sub „dictatura proletară”, nu numai primatul autonomiei operei și al libertății interioare a creatorului, ci și un (neo)romantic mit al Poetului și o (neo)modernă mistică a Poeziei. [...] Cu el poezia părea că se întoarce la originile magice.”¹¹

De ce o mistică a Poeziei? A scris Nichita Stănescu o asemenea poezie? Se prea poate să fie așa dacă ne gândim la complexitatea și infinita profunzime a structurii discursului său liric. Îmi propun însă a vorbi doar despre un mit al operei și al poetului, inspirat, bineînțeles, de titlul unui poem: *Îngerul cu o carte în mâini*. Este poetul un asemenea înger?

Cuvintele sunt stări ale poeziei, transfigurări ale trăirilor elului liric. Totul curge înspre esențializare maximă: dragostea, viața, moartea, calul măiastru, foamea de cuvinte, cartea, ființa (rea), lacrima, daimonul, arborii, arta. „*Oval în ninsoare*”, poetul își mărturisește iubirea mocnită: „*Ninge și-atât! Nici mai repede, nici mai lent./ Fulgii de zăpadă mor pe obrazul tău./ iubit./ Din ce în ce mai strident*”. Îngerul s-a ivit din neaua iubirii? El este cel care tulbură lumina creației deoarece „*Dialogul cu oda în metru antic*” este „*cea mai mare*

¹¹ *Ibidem*, vol. V, p. XIII

pedeapsă a noastră,/ cei care suntem” pentru că aceasta „*e lumina prin care fluieră un răsucit de înger/ tulburător*”. Rugăciunea este sfâșietoare: „*Supuși cuvântului, de verb mă rog./ du-mă odată din groaza vieții./ du-mă, du-mă./ și nu mă mai pedepsi/ și mie nu mă mai redă-mă!*”

Creator al cuvintelor, micul lor demiurg, poetul le dă viață, le însuflețește. Logosul primordial redeșteaptă-n el minuni și mirări și iubiri: „*cuvintele se roteau între noi/ înainte și înapoi/ și cu cât te iubeam mai mult, cu atât / repetau,/ într-un vârtej aproape văzut,/ structura materiei de la-nceput*”. Nu întâmplător cuvintele devin necuvinte: ele curg lent înspre nevăz, neauz, nepipăit, negust, metamorfozându-se în precucuvinte îngerești, în imaginea absolut superbă a îngerului cu o carte în mâini prin care „*învățam cuvintele să iubească/ le arătam inima/ și nu mă lăsam până când silabele lor/ nu începeau să bată...*” Obsesia acestui înger, înviat în răsucirea cuvintelor, îl urmărește mereu pe Nichita, fie având conotații pozitive, fie negative. Nu o dată, îngerul devine o prezență chinuitoare, semn al desacralizării spațiului liric. Un pseudodialog se întrezărește mereu: „*Murdarule!, am strigat la arhanghel/ când el se spăla de jegul lui de aur*”. Alteori, întâlnim un „Înger verde” și bătrân pe care-l muștră copilărește: „*Tu ești bătrân, mă înger!/ Surâsul a-nceput să-ți sângere/ și fulgii aripilor moi, de jad, frunze moarte gem și cad*”. Sau devine „Înger refuzat de păsări” deoarece el este cel care „*mai întâi îți zgârii fața,/ curg din ea, secunde verzi./ ce ierboasă mi-e privirea -/ somnolent în ea te pierzi./ Înger refuzat de păsări/ și de zborurile lungi/ îmi ajungi până la gură/ până la sărut mi-ajungi*”.

Impresionant era însă atunci când „*trecea un înger,/ pe un scaun negru așezat./ Trecea prin aer, liniștit/ și mândru*.” Și-acest înger, chemat înadins, devine un interlocutor ce-ascultă dar nu răspunde la chemare. Necuvintele→

MARIA-DANIELA PĂNZĂZAN

îngerului sunt rugămintele fierbinți ale poetului: „Primește-mi un cuvânt, strigai./ tu, îngere, împins din rai./ de-un vânt stârnit, de-o apăsare/ a vreunui gând cu mult mai mare”. Versul refren metaforizează clipa eternă a prezenței/ trecerii îngerului (vezi antiteza „trecea-stând”). Simbolul cărții, prezentă în mâinile acestuia, este edificator. Poetul nu poate fi altceva decât un înger cu o carte în mâini: „Dar îngerul tăcea, trecea/ pe-un scaun negru stând, citind/ o carte veche, strălucind/ în legătura-i de argint, și grea.” Zborul cu îngerul este una dintre călătoriile cele mai frumoase din opera stănesciană; labirintul lucrurilor devine labirintul lumii în care conviețuim: „Astfel prin aer și prin ziduri/ cu îngerul zburam și eu/ la fel cum flutură în vânt/ mătasea unui steag înfrânt! / Și mă răneam de-acoperișe./ de ramurile verzi, piezișe./ și mă izbeam de stâlpii lungi./ de cabluri și de sârme și de dungă”. Despărțirea este dureroasă, plecarea îngerului „cu cartea-n mâini, citind necontenit/ necontenită” este percepută ca o pierdere ireversibilă. Momentul de grație, inspirația divină s-au dus, lăsând în urmă un imens regret: „O, el se-ndepărta și eu/ tot mai vroiam să-l văd, prin seară”.

„Opera lui Nichita Stănescu este o geneză de mituri ale întâmplărilor revelatoare existențial ale eului, desfășurate în jurul căutării de sine”¹². Un Haiku ne-ar spune că „Dacă timpul ar avea frunze/ ce toamnă!” și-ar interpreta un „Cântec de iarnă” al îngerului stănescian. Iată ce mirare și ce frumusețe coboară o dată cu îngerul și cu iarna lui Nichita: „Ce limpezi sunt mâinile tale, iarnă! / Și nu trece nimeni/ doar sorii albi se rotesc liniștit, idolatru/ și gândul crește-n cercuri/ sonorizând copacii/ câte doi, câte patru.” Lumina, îngerul, iarna, albul, zborul, toate sunt metafore ale ființei care rotesc cuvintele în sori și stele dantești: „trupul de zăpadă este un trup al spiritului. În el se învește naratorul pentru a-și induce starea contemplativă [...] Zăpada este un însemn al învestirii charismatice.”¹³

Un poem dedicat Crăciunului surprinde o simbolică imagine arhetipală a celui care S-a născut la plinirea vremii, când: „Să ningă peste noi cu miei doar astăzi./ Să ningă inima din noi./ Noi niciodată nu am fost noroi/ O spun și

miei care ning pe noi/ O, dulce, mult prea dulce tu, fecioară./ Care mi l-ai făcut pe Iezus chiar din flori/ Ce zici că ninge mieii peste noi/ Ce zici că ninge mieii peste seară/ Și pe zăpadă că noi ningem amândoi...”. Acest mic poem intitulat [*Către Părintele Crăciun*] este ultimul scris de Nichita Stănescu. Poetul l-a datat „Azi, 10 decembrie 1983”. Peste doar trei zile, el se stingea din viață lăsându-ne opera poetică a unui geniu.

„Dar azi, ce se întâmplă în poezia românească azi? Trebuie să spun că nu se întâmplă fenomene esențiale. Poate doar unul singur: poezia este în mare pierdere de viteză, poezia a devenit obiect de cult în mici și marginale biserițe literare. Continuă să scrie și să publice poeți importanți ca Marin Sorescu (*Traversarea, Poeme alese de cenzură, La lilieci*), Doinaș, Gh. Tomozei, Dan Laurențiu... A apărut o nouă promoție („nouăzeciști”), dar, după dispariția prematură a liderului acestei promoții, Cristian Popescu, nouăzecismul se manifestă rar și neesențial. Au debutat câțiva tineri (Ioan Es. Pop, Dinu Păulea – acesta un vechi textualist, uitat în provincie). Dar n-aș putea spune că ei au reușit să schimbe până acum limbajul poeziei românești”¹⁴. Prin urmare, „așteptăm să ne recâștigăm publicul de poezie; așteptăm să ne revină pofta de a scrie și de a citi și altceva decât eseuri socio-politice și comunicatele despre catastrofele lumii contemporane”¹⁵.

OMUL DIN CERC ȘI POEZIA LUI NICHITA STĂNESCU

Nu numai titluri ca **Laus Ptolemaei** și **Oul și sfera** pot trimite la acceptarea problemei interdisciplinarității în scrierile lui Nichita Stănescu, aceasta putând fi înțeleasă în primul rând ca un refugiu al celui care, odată învinsă gândirea matematică, prin teoria incompletitudinii a lui Kurt Gödel, aderă la concepția mitopoetică în care adevărurile nu pot fi accesibile decât în formule aluzive. Sub semnul gândirii filozofiei antice grecești și în special cea a lui Platon care considera că „în jurul oricărei ființe e o imensitate de neființă...”, poetul care este de părere în **Fiziologia poeziei**, că „arta într-o mare măsură e o contemplare a omului din afara lui: dintr-un alt punct de vedere – cel al artei (adică al sentimentelor omului)”⁽¹⁾, găsește în metaforă, singurul mod de a înțelege realul. Spunând *realitate*, poetul nu se oprește, stricto sensu, numai la cea concretă, aflată sub semnul „întâmplării”, ci sondează o altă „realitate”, una a concretului prelungit în abstract, și anume, cea a limitelor interioare ale sinelui și ale devenirii acestuia: „Nu am nimic/ Al meu nu este totuna cu mine. / Numai însumi există, / iar eu nu pot să am decât ceea ce există./ Până și despre trup zic/ că-i al meu / ; până și despre suflet/ zic că este al meu.../ Din infinitul de însumi/ și însumi și însumi/ eu sunt numai unul dintre acei însumi./ Între primul însumi/ și celălalt/ pun un ceas de buzunar/ ca o falsă distanță”.⁽²⁾ Dacă volumele de versuri reprezintă vitrina cu giuvaeruri ale autorului **Sensului iubirii**, eseurile sau alte scrieri în proză adunate în volumul **Fiziologia poeziei**, reprezintă gândirea nonconformistă, înfiripată în subsidiar, acolo unde se pregătea terenul pentru promovarea necuvântului. Dacă în *Tulburătorul nu știuce* din **Fiziologia poeziei**, un început în fașă al meditației poetului asupra a ceea ce urma să însemne pentru el necuvântul, în *Aripa și roata*, ca și în alte eseuri cuprinse în volumul sus-amintit, el pune și mai serios problema raportului dintre cuvânt și necuvânt: „Aripa nu poate fi învățată, însă roata poate fi învățată.” →

NICOLAE SUCIU

¹² *Ibidem*, vol. 1, p. LII

¹³ Corin Braga, *Nichita Stănescu – orizontul imaginar*, Editura Imago, Sibiu, 1993, p. 112

¹⁴ Eugen Simion, *Poezia română după 1990*, în *op. cit.*, p. 32

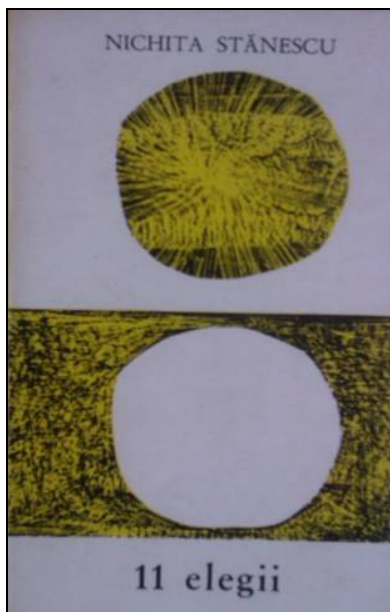
¹⁵ *Ibidem*, p. 33

Îngereasca o știi sau n-o știi, lumea sa se învață”. (p. 40) Așadar, pornind de la acel tulburător „nu știu ce” care-l obsedează pe poet de-a lungul întregii sale sa eseistici, poetul, încercând să interpreteze semnificația cercului și a înscrierii unui corp uman cu patru mâini și patru picioare, ca niște spițe de roată, într-un cerc, face nu tocmai întâmplător referire la celebrul *Crochiu* al lui Leonardo da Vinci (Anexe, fig. 1): „Cu patru mâini sau mai precis cu sugestia a patru mâini, cele două dau sentimentul aripei”. (p. 40) Asemenea aceluși *homo artifex* care, imitând aripa, inventează roata, sau asemenea celui care, imitând zborul, inventează aparatul de zbor, poetul, imitând cuvântul – obsesie de o viață - inventează necuvântul. Comparând cercul cu paralele între care putea fi încadrat omul lui da Vinci și căutând totodată semnificația *cercului*, poetul consideră că acesta reprezintă însăși aspirația omului dintotdeauna spre perfecțiune, prin posibilitatea simplă rostogolirii, a înaintării prin rostogolire: „Măreția zborului s-a mutat din spinare în brațe. Nu aștepti decât învârtirea în jurul axei, ca într-o relativă egalitate, spițele mâinilor și ale picioarelor să pornească pe drumul cel lung al roții gândite și învățate. Înaintarea roții reprezintă un sens al ascensiunii umane”(p.20). Privit mai îndeaproape, omul lui da Vinci, plasat în cerc – interpretare renascentistă, printre altele, a calotei platoniciene - este secondat, prin întinderea mâinilor și a picioarelor, de un alt trup omenesc care creează alte unghiuri sau raze ale cercului, dând astfel senzația unor spițe de roată. Cu alte cuvinte, dublul ar părea depășirea de către om, a gândirii raționale, dar totodată și prelungirea în el, a celui care n-ar fi putut inventa roata dacă n-ar fi fost obsedat de imaginea aripii. Iată cum, atât în tabloul lui da Vinci, cât și în eseul lui Nichita Stănescu, observăm ideea interpretării a două lumi diferite sau cel puțin a două realități distincte care, nu numai că se întrepătrund în om, dar mai mult decât atât, fiecare dintre ele își are punctul de plecare în fiecare dintre cele două corpuri umane încadrate în cerc, unul fiind reprezentativ pentru ceea ce numim întrupare în cuvânt, iar celălalt fiind reprezentativ pentru ceea ce ar putea exprima necuvântul. În timp ce cuvintele, partea „cea mai imaterială a trupului” (p.26) sunt „simultane cu

orice, oricând” sau, presate „ca strugurele în teasc”, în poezie, ajung, prin „strivire”, să devină metafore care, la rândul lor, servesc ca liant între cuvânt și necuvânt, între lumea concretă și cea abstractă, dincolo de toate acestea, necuvintele, pare-se, emblemă pentru platoniciena „imensitate de neființă”, ar putea fi frământate de gând, de intenție, neîntrupate în cuvânt și exprimate cel mult prin *șipăt*: „A murit Enghidu” și „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată” – șipete antologice. Dacă în eseul *Aripa și roata*, aripa, „care nu se poate învăța” ar putea fi echivalentul necuvântului, atunci tot așa, roata ce ascunde „trudnic meșteșug”, ar fi echivalentul cuvântului. Tot așa și cele două trupuri suprapuse din tabloul lui da Vinci: în timp ce unul ar semnifica roata, celălalt ar semnifica aripa. Unul ar semnifica gândirea logică, celălalt, saltul în gândirea mitopoetică. Unul, dimensiunea masculină a universului, celălalt, dimensiunea feminină.

2. Legea și vehiculele principiilor metafizice

Este bine de știut că interpretările din eseistica lui Nichita Stănescu urmau, ca multe altele, să anticipeze volumele de versuri. Dar tot așa s-a întâmplat și reversul: ca poezii întregi apărute în volumele de versuri, să fie valorificate în **Fiziologia poeziei**, la altă scară, cum s-a întâmplat și cu poezia *Legea* inclusă la finalul subcapitolului *Mitul ca exaltare a*

întâmplării, după care urmează *Legea ca loc de unde se pleacă*, ambele aparținând capitolului III, *Contemplarea lumii dinafara ei*, acesta încadrat la rândul lui, în prima secțiune a cărții, *Autoportret comportamental al respirărilor*, să anticipeze gândirea mitopoetică a acestuia. Citind această poezie într-un cu totul alt context decât cel inițial, așa cum este ea încadrată în volumul **Fiziologia poeziei**, într-un poem în proză alcătuit din XI secvențe, ea constituind a XII – a secvență, s-ar înțelege de ce, pe de o parte, corpul uman apare încadrat într-un cerc davincian, iar pe de altă parte, de ce, atât mâinile cât și picioarele omului din *Crochiul* lui da Vinci sunt dublate de alte două mâini și alte două picioare, și, cu atât mai mult s-ar observa (p.36) aici (în cadrul temei existenței duale) multitudinea de semnificații. Poezia *Legea* are câteva trimiteri-liant prin care eul liric face legătura dintre exterioritatea alcătuirii umane (sau trupul poeziei) și interioritatea acesteia (sau sufletul poeziei). Este vorba despre primele două versuri „Pentru că-mi imaginez aceasta/ el mi-a spus:”, mai apoi despre versurile 9 și 10: „Eu stau între ramurile verzi/ și-mi imaginez aceasta:”, despre versurile 22 și 23: „El mi-a spus, pentru că/ îmi imaginez:” și în sfârșit, despre cele două versuri din finalul poeziei: „El mi-a mai spus: scoală-te/ umblă”. Artistul, în concepția poetului, ar fi, în acest caz, singurul care se poate hazarda pe o orbită de cunoaștere care scapă de sub controlul logicii firii umane. Dacă „realul” este văzut de autorul **Operele imperfecte** ca „un raport - între sine și însumi”, acesta având „un caracter relativ în funcție de cine îl receptează”, poezia în genere, ca prilej de comunicare a „esențialului uman”, este, pentru același poet, „tot ceea ce desparte pe om de orice altceva”(p.50). Se observă foarte bine că gândirea autorului **Necuvintelor** nu era departe nici capacitatea omului arhaic de a se armoniza cu cosmosul. Pentru a înțelege mai bine despre alcătuirea cărui corp vorbește poetul în *Legea* sau în *Aripa și roata*, interpretând *Crochiul* lui da Vinci în **Fiziologia poeziei**, s-ar părea că n-ar fi neavenită prezentarea succintă, a relației omului arhaic cu divinitatea, așa cum apare ea în **Comentarii la legenda Meșterului**→

Manole a lui Mircea Eliade: „Nu există nimic real în afară de ceea ce-a făcut divinitatea (...) De aceea, prin orice face sau gândește el (omul arhaic), urmărește întotdeauna același lucru: să participe la real, să se concentreze în inima realității. Deoarece lucrurile n-au sens pentru el decât în măsura în care încetează de a mai fi lucruri -, obiecte izolate, ireale, efemere, și devin embleme sau vehicule ale principiilor metafizice” (3). Astfel vom înțelege de ce în poezia *Legea*, metaforele nu vizează simplele părți constitutive care alcătuiesc trupul pământesc al omului. Versul-liant „Pentru că-mi imaginez aceasta, el mi-a spus” este versul-cheie care hotărăște discrepanța dintre aceste părți constitutive ca „obiecte izolate, ireale, efemere” și cele care, prin încadrarea omului în *Lege*, „devin embleme sau vehicule ale principiilor metafizice”. Așadar, cele „două mâini cu câte cinci degete/ fiecare”, cele două „picioare/ cu câte cinci degete fiecare”, acel „craniu/ cu doi ochi, cu două urechi, / cu două nări, / cu două sprâncene, cu două/ împerecheri de depărtări” nu fac referire numai la componentele trupului concret al omului ca „lucruri -, obiecte izolate, ireale, efemere”, cum s-ar crede la prima vedere, și nici ale trupului concret al Poeziei. Ele par a defini de fapt *Legea ca stare eternă*, prin care aceleași organe ale trupului „devin embleme sau vehicule ale principiilor metafizice”. *Legea* îl așază pe om, atât față-n față cu el însuși, cât și față-n față cu extramundanul. Același Eliade, vorbind despre omologia totală între Cer și Lume, deschide posibila „fantă” prin care se poate observa lumea fenomenală ca o copie a celei cosmice: „Este probabil că o atare corespondență între cosmos și microcosmos n-a luat naștere prin proiectarea mitică a corpului uman în natură, identificându-se, adică, zonele cosmice cu organele anatomice și funcțiile fiziologice omenești. Ceea ce știm din teoriile cosmologice și fiziologice indiene ne îndeamnă să credem că s-a petrecut un proces invers.” (4). O posibilă alcătuire a corpului abstract al omului și totodată al corpului abstract al Poeziei, cu mâinile, cu picioarele, cu craniul, cu ochii lor, etc., diferită de „întâmplare”, așa cum apar ele, omul, în fața *Legii firii sale*, corespunzând tuturor organelor (poeziei) cu care numai

singur poetul poate detecta tot ceea ce ar ține de metalingvistică (5), de zona necuvântului, adică de „fiziologia poeziei” înseși. Cosmizarea prin actul poetic poetul o exprimă prin motivul ramurilor verzi din finalul poeziei: „Eu stau între ramurile verzi/ și-mi imaginez aceasta” și prin verbele la viitorul popular și la imperativ din versurile: „Stai întins, n-ai să mai stai/ ai să fii pentru că erai/ El mi-a mai spus: scoală-te./ umblă.//” Prin urmare, ceea ce caută autorul **Fiziologiei poeziei** în tabloul lui Leonardo da Vinci par a fi tocmai acele „împerecheri de depărtări” în patruleterul aceleiași firi, oglindă a existenței duale a omului, surprinsă în zodia perfecțiunii și sugerată de cercul/ sfera, în care este inclus.

Publicată mai întâi în **11 Elegii**, poezia *Legea*, o adevărată transpunere lirică și nu numai, a crochiului lui da Vinci, își găsește obârșia de fapt în *Certarea lui Euclid* din volumul **Laus Ptolemaei**, veritabilă contemplare din afară a corpului uman: „Nu cred că am două mâini și două picioare./ Ar fi prea liberă vederea trupului/ (...) În lumea simultană, trupul meu/ se compune cu trupul meu/ și ramura se compune cu ramura/ și trecerea timpului/ cu trambulinda timpului./ În lumea suprasimultană/ trupul meu și cu trupul meu/ se compun cu trupul meu. / Cu toate la un loc, simultan. / Ca dinții care mușcă/ fibră numai dintr-o lume/ și se compun cu dinții care mușcă/ hălci numai dintr-o lume/ care se lumizează/ trambulindă/ într-o sferă, într-o sferă, într-o sferă.” (*Certarea lui Euclid*). Forței acestor versuri, care constă parcă tocmai în redimensionarea ambiguității proprii incertitudinii **vorbilor** dostoievskianului Kirilov despre Stavroghin, care, *când crede, el nu crede că într-adevăr crede, iar atunci când nu crede, nu crede că nu crede*: „Și plâng pe mâna ta muntoasă/ cu lacrimi lungi ca niște câini de vânatoare/ spunându-ți: sfera nu-i frumoasă !/ dar să existe sfere, oare ?” (*Certarea lui Euclid*), din străfundurile sinelui, în *Legea*, îi răspunde vocea acelui El, vocea a Dublului, de această dată, francă, sigură: „...scoală- te, / umblă.//”

„Cum trebuie să fie poezia: - se întreabă Emil Cioran - accesibilă sau ermetică, cu *mesaj* sau gratuită - asta-i o chestiune secundară. Exercițiu sau

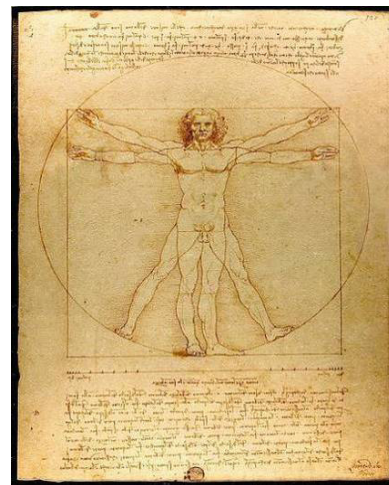
revelație, totuna. Ceea ce-i cerem este să ne izbăvească de sufocarea, de chinurile vorbirii. Când reușește, ea ne aduce, *pentru o clipă* mântuirea” (6) Așa cum ne-o aduce marele Nichita, ori de câte ori îi recitim opera.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p. 68.
2. Stănescu, Nichita, id., p. 10.
3. Eliade, Mircea, în *Comentarii la legenda Meșterului Manole*, pp. 26-7, în Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Ed. Nemira, p. 51.
4. Eliade, id., p. 48.
5. Simion, Eugen, în revista *Acasă*, anul VI, nr. 1 și 2, ian. 2013: „...tot ce a rămas valoros în literatură, din punct de vedere al limbii folosite, e de natură metalingvistică” (p. 51). „Necuvintele (ca noțiune) sunt finalitatea scrisă a acestei poezii, *superioară ideii de scris. Poezia metalingvistică*, aleasă de acest poet care corupe conceptele prin fantezia lui derutantă, ar putea fi astfel definită: o poezie care nu se mai bizuie pe formele tradiționale de seducție (...) o poezie care să apropie versul de *limbajul 0* al expresivității (...) poezia metalingvistică nu se mai folosește de cuvinte pentru a sugera tensiunile ei semantice, ci de *necuvinte*” care „sunt superioare ideii de scris, adică mai presus de scriitură” (p. 52).
6. Cioran, Emil, *Ispita de a exista*, ed. Humanitas, 2002, pp. 176-177.

ANEXE:

Figura 1. Leonardo da Vinci: Ilustrație pentru cartea *De Divina Proportione* a lui [Luca Pacioli](#), 1509.

O joacă de copii: de-a necuvintele

Poezia lui Nichita Stănescu se vrea ieșirea dintr-o beție. A rațiunii, a simțurilor, a intelectualității, a obișnuitului, a lucrului comun, a unui social dezarmant. Tot astfel, prin ea poetul caută rațiunea de a fi, consecvent până la capăt unei filosofii personale de restaurare a actului poetic; însă, în mod clar cu totul altfel, în ritm amețitor, dincolo de claritate, în imponderabil. Rima sa urmărește firul ceții, iar măsura se stabilește în număratoarele inversă: până la Idee. Avem în minte un poet care află claritatea în magicul stărilor. El trăiește în viața reală starea de poezie și o caută insistent, până la un compromis ineluctabil, al epuizării trupesti. Dar cui îi mai pasă de fărâma de țărână?

Apărută într-un context de mari tensiuni, ea închipuie o explozie bine-ăcătore din chingile imaginii, imprecisului, echivocului și, greu de conceput, da, ale emoției și afectivității.

De neam bun, poetul nu are drame, nu trăiește în hățișurile conștiinței. Scopul său e poezia pur și simplu, mijlocul prin care poezii dinainte au dat libertate emoției expresiei. Mișcare a unui gând labil, alunecând din filosofii în mit și istorie, poezia sa e descindere fără viziune, nu închipuire, ci asociere de forme, alegere proprie de netăgăduit, specifică unei clownerii; un joc parcă într-adins, purtat pe un sistem de jonglerii livești: dialog, monolog, săritură cu elan sau cădere bruscă, pare o piesă de teatru cu final inopinat sau altfel. Adesea greu de înțeles, ea aduce prin concretul unor prezențe biologice lupta interioară de a crea un tot. Până atunci, răsfângeri de imagini, de tonuri, de migăloase căutări, mai mult despre facerea poeziei și rostul ei, ca o salvare din socialul știut de toți, ușor de recunoscut și de anulat menirea Poetului și a Poeziei.

Așa, poezia sa devine semnul unei răzvrătiri, a opoziției mute în lipsa oricărei declarații eclatante, răsunătoare. Dar e neprogramată, neieșită dintr-o viziune clară despre viață și lume.

Nichita Stănescu e un poet apărut prin sine însuși Altul, iar poezia sa e revelația a Altceva.

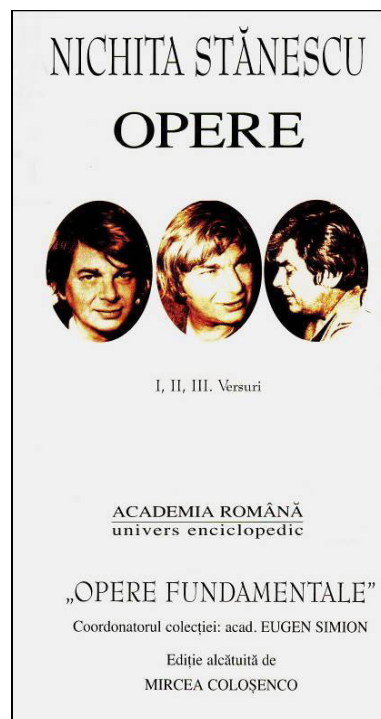
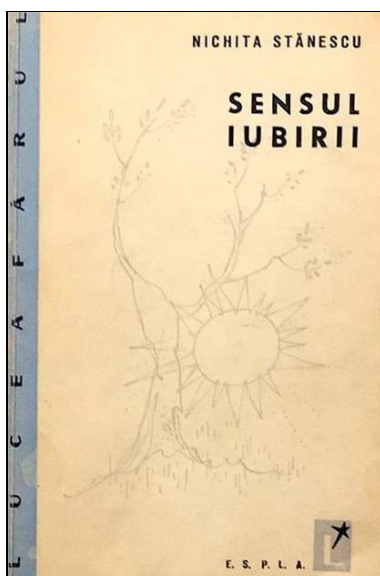
E o poezie fără scop, nu urmează calea către etic, nu trimite la valori.

Dar nici nu colorează un demers estetic.

Cine și-ar fi putut închipui mizele unei poezii scrise pentru ea însăși, declamate în fața unui public vast și neuniform, căutând din răspuțeri să se dumirească?

Poezia lui Nichita e atât de pură, încât pare un joc-dialog de copii. Ea s-a decantat pas cu pas, în vederea unei reformulări continue, în căutarea sinelui poetic, a unei estetici mântuitoare. Dincolo de misterul emoțional, ea se situează în sfera instabilității, ca o adunare de concepte și frânturi. Nu discurs totalizant, ci sclipiri, în afara ordinii și, deci, a progresului întru exprimabil. Nici așa nu e o pierdere, fiindcă poezia sa se naște ca un joc de candori care n-au nevoie de coerență, cât de trăire și imagine. Desigur că i se poate imputa că n-are scop, dar nici fericirea, ca și durerea din haos, nu durează mult, sunt frânturi din trăirile vieții, ce mișcă acalmia și rostuiesc timpul nostru mărginit.

Încă, revizuită, poezia lui Nichita e și o nouă patrie a cuvintelor, a ideilor pure, Hiperboreea, „zonă mortală a mai-marilor minții/ loc al nașterilor de copii de piatră, / din care sculptați sunt doar sfinții”. Acolo unde încap trimbolini, cei antiscunzi sau antiînalti, antitimpul sau antiexistența. Într-o țară lăsată fără cuvinte, s-a născut Nichita Stănescu să ridice o alta, nouă: care avea nevoie nu doar de șaptele înduioșate ale inimii române, dar mai ales de joaca de copii a pierderii de sine pe alt tărâm. Poezia

lui Nichita e, deci, ca o poveste în ramă, nebuie înțeleasă doar de cei cu inimi de copii. Un suflet de copil e în afara lumii obișnuite. El își țese poveștile de Saint-Exupery deghizat în micul prinț de dincolo de galaxie.

Așa apar și necuvintele: nu doar prin formă, ci și prin sensul lor, **altceva-uri**, simboluri pentru antonime, substraturi, personalizări inedite, încifrări suave. Când nu le mai poate pe toate cuprinde, dezarmat, cade „bolnav de ceva între auz și vedere”, bolnav „nu de cântece, ci de ferestre sparte/ de numărul unu”... „că nu se mai poate împarte.”

Abstracționismul poeziei sale era necesar, căci prin el poetul a depășit atât coloratura vieții cotidiene, cât și vasta lume a afectelor imediate și deseori surprinse într-un țipăt teatral.

Când poezia se zbătea armonic în delimitarea Sensului, Nichita Stănescu strică hora, îi dă un alt ritm. Interioritatea dispare, esența suferă contragerea întru anulare. Se risipește, lăsând loc jocului polimorf, șocant, paradoxal, surprinzător. Rareori, versuri ce vor rămâne nu poeme, ci melodii ale inimii strigă simțământul, găsirea și regăsirea.

Narațiune lirică, marcată de viziuni proprii, poezia sa concentrează un dinamism al cărei final surprinzător înlătură obstacolul oricăror idei →

GETA TRUICĂ

preconcepute despre salvare ori damnare pentru om. „De mult negru mă albisem/ De mult soare mă-nnoptasem/ De mult viu mă mult murisem/ Din visare mă aflasem/ Vino tu cu tine toată/ Ca să-ntruchipăm o roată /Vino tu fără de tine/ Ca să fiu cu mine, mine/ O rășai, rășai, rășai/ Pe infernul meu, un rai/ O rămâi, rămâi, rămâi/ Palma bate-mi-o în cui/ Pe crucea de carne/ Când lumea adoarme.” (Dezîmbănzirea)

Dintr-o vie meșteșugire a contrariilor, atrăgându-se în căutarea unei serenități, poetul vrea să îmbine cercul, să rostuiască firea, să celebreze triumful vieții asupra morții prin crucificare. La lăsarea nopții forțe antagoniste par să spulbere orice formă de întruchipare a Ideii. Discursul său redă un joc de consecințe stranie, explicabile, de fapt, la nivelul realității prin vasta incertitudine a Totului. În suferințe care nasc bucurii, în străluciri care opacizează, în trăiri adânci care consumă și neagă, poetul descrie plener omul arzând.

Poezia lui e o joacă de om nesperios, care n-are nicio programă. După ce s-a construit castelul de nisip, asocierea de cuvinte a devenit tunet și zidurile lui s-au risipit de parcă n-ar fi fost. Din nimic, eul trăiește revelația firii, simte aerul vieții, se îmbată de existență. Dar mișcarea inimii îi cere socoteală pentru mereu. Întrebare fără răspuns, retorica sa pare vidă și insignifiantă. La trezie ființa își iese din propria noapte, ca din închisoare, spre revelația luminii: „Fiindcă nici eu nu-ștelegeam nimic și nici tu/ am crezut că suntem de-o seamă./ Ne-am mărturisit unul altuia cel mai tainic secret,/ -acela că existăm.../ Dar era noapte și, vai, dimineața,/ cumplită vedere,/ m-am trezit cu tâmpla pe tine/ galbenule, snopule, grâu!./ Și m-am gândit - Doamne,/ ce fel de pâine voi mai fi fiind/și eu,și pentru cine?” (Somnul și trezia)

Întrebarea despre rostuire e singulară, căci Nichita nu e poet îngrijorat. El trăiește doar leagănul clipei, se balansează între pereții de aer care-l țin într-o perpetuă cadențare. Noi taine, deși ieri și azi la fel, pe traiectorii insolite zădărnicesc preumblarea sinelui.

Poezia sa e diafană, între plutire și zbor eul poetic țese imagini pline de prospețime, de concret lizibil și de culoare. Dar e atâta real în cuvintele

sale, încât devin palpabile: ploaia își revarsă în șuvoaie stropii, tremurul norilor dezleagă taina sufletului omenesc prins în vârtejul unor tulburătoare și de nedescris clipe. Atât de vii, par desprinse dintr-un film cu răsunset suav, cadențat, monoton, febril, după cum sufletul, prins în extaze se deznoadă de propriul eu, prins în chingile trupului care nu mai știe de sine. Poezia lui Nichita e starea unei mișcări nu atât tulburătoare, cât profunde, adânci până la risipire și pierdere. „Oho, alerg și salt și curg.” (Poveste sentimentală) Ființa e desprinsă de lut, piatra e viu mișcătoare, o ameliere de neliniști străbate orizontul și spațiul strâmt al odăilor. Până la nebunie, poetul vibrează în opiu de trăiri, fără temeri, planând în universul infinit, într-o înălțare inconștientă, încercând prin starea de iubire măreția clipei de farmecul, dar mai ales de freamătul unei puternice trăiri.

„Ploua infernal, și noi ne iubeam prin mansarde./ Prin cerul ferestrei, oval, norii curgeau în luna lui Marte./ Pereții odăii erau neliniștiți, sub desene în cretă./ Sufletele noastre dansau nevăzute-ntr-o lume concretă./ O să te plouă pe aripi, spuneați, plouă cu globuri pe glob și prin vreme./ Nu-i nimic, iți spuneam, Lorelei, mie-mi plouă zborul, cu pene./ Și mă-nălțam. Și nu mai stiam unde-mi lasasem în lume odaia.”

Prin frumusețe, o ploaie face concurență omului: „Tu mă strigai din urmă: răspunde-mi, răspunde-mi, cine-s mai frumoși: oamenii?... ploaia?...” (Ploaie în luna lui Marte)

Aceși poetică a zborului, cu neputință de cuprins sau de rostuit infinitul se deschide lămurit în **Emoție de toamnă**, când inima își caută adăpost. A venit toamna, acopera-mi inima cu ceva, /cu umbra unui copac sau mai bine cu umbra ta. / Mă tem ca n-am să te mai văd, uneori, / ca or să-mi crească aripi ascuțite până la nori, / că ai să te ascunzi într-un ochi străin, /și el o să se-nchidă cu o frunză de pelin. / Și-atunci mă apropii de pietre și tac, /iau cuvintele și le-nec în mare. / Șuier luna și o răsar și o prefac / într-o dragoste mare.

Mediul natural nu mai e cadrul iubirii, devine pretextul ei. După apusul trăirii, se stinge orice zbucium; tăcerea cuvintelor înseamnă moartea poeziei. Dar apariția pe cer a lunii, de care se simte răspunzător, iscă sentimentul unei noi iubiri. În poezia lui, omul e un mic dumnezeu stăpân peste cuvinte, manevrate ușor și sensibil, stăruind peste lucruri sau fenomene cerești, ce se supun deliberat creării unei stări poetice.

Nichita nu face poezie din cuvinte, ci din imponderabil, din stări, din plutiri, din tremurări ale gândului și frisoane, mișcări diafane de necrezut de obiecte, de plâns de ziduri, de răbufniri. Cuvântul e un trădător, fiindcă odată rostit limitează timpul: „Orice cuvânt e un sfârșoit, / orice cuvânt din orice limbă este un strigăt / de moarte.” -Laus Ptolomaei.

Însă, paradoxal, în baza simplelor lui vocale a construit noi universuri. La Nichita deci, totul se poate sau nu se poate, e sau nu e. Iată, deci, un fel de Nu, care putea să fie foarte bine și Da, după gândirea unei puneri în scenă la fel de plină de înțelesuri, ca la Ionesco.

Uneori, parcă suntem chemați să ascultăm o istorie care începe cu volumul II. Poetul știe că noi o cunoaștem deja. Nu poți decât unui prieten să-i înșiri vorbe pe care ai simțit că le-a ascultat și înțeles totdeauna. Empatia acestei relații cu orice eu simțitor trimite dincolo de fire, ca o iubire universală: „Pe urmă ne vedeam din ce în ce mai des. /Eu stăteam la o margine-a orei, / tu - la cealaltă, ca două toarte de—

amforă./ Numai cuvintele zburau între noi, înainte și înapoi. /Vârtejul lor putea fi aproape zărit...”

Dansul cuvintelor repetă, amețitor, în vârtej, nașterea universului, descriind în rotiri concentrice o altă pagină din povestea oului dogmatic. Și nu doar ca o planare a unui gând, ci mișcare palpabilă, antrenând uimitor subtilitatea simțului tactil, căci: „Cuvintele se roteau, se roteau între noi, înainte și înapoi,/ și cu cât te iubeam mai mult, cu atât repetau,/ într-un vârtej aproape văzut,/ structura materiei, de la-nceput.”

(Poveste sentimentală)

Viața urmează și ea calea plutirii cuvintelor care curg, care trec, care mor; de aceea poetul, într-o repetare disperată invocă nu doar părți de timp definite scurt, greu perceptibile, dar și amintiri ale unor trăiri îndepărtate, conjugând pe Cronos, cu diva Emoție: „Mai lasă-mă un minut./ Mai lasă-mă o secunda./ Mai lasă-mă o frunza, un fir de nisip./ Mai lasă-mă o briza, o unda./ Mai lasă-mă un anotimp, un an, un timp.” (Viata mea se iluminează)

El devine în felul acesta un cerșetor al clipelor de pe urmă, fiindcă dragostea, iluminând, produce revelații vii, deschizătoare de drumuri.

Constatare-truism, **Sunt un om viu** are pretenția firească a cunoașterii de sine în mod singular. În simplitate, poetul își construiește o imagine a unui Eu atât de ocupat de propriul Sine (Sinele încearcă din sine să iasă,/ ochiul din ochi, și mereu, însuși pe însuși se lasă/ ca o neagră ninsoare de greu- **Elegia oului**) încât revelația existenței e un prilej de absolutizare, de redefinire, de continuă numărare în infinit a ocaziilor de interpretare personală, multiformă: „Nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin./ Abia am timp să mă mir că exist,/ dar mă bucur totdeauna că sunt./ Nu mă realizez deplin niciodată,/ pentru că am o idee din ce în ce mai bună despre viață./

O singură uimire rămâne paradox, taină fără soluții, întrebare a cărei retorică sporește fascinația pentru univers și Creatorul lui: „Mă cutremură diferența dintre mine și firul ierbii,/ dintre mine și lei,/ dintre mine și insulele de lumină ale stelelor./ Dintre mine și numere, bunăoară între mine și 2, între mine și 3.”

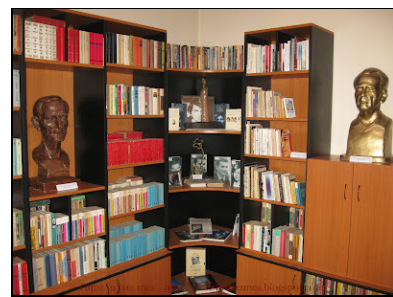
Păcatele sale sunt de complimentat, căci atenția acordată oricărei izbucniri de viață sau de lumină trădează o simțire de neînchipuit,

atenție de cercetător în laboratoarele conștiinței. E un morb al curioasei priviri în afară care sporește misterul cuvintelor trăind înăuntru. „Am și un defect un păcat:/ iau în serios iarba,/ iau în serios leii, mișcările aproape perfecte ale cerului.”

Orice analiză nu e o simplă coincidență, ci un pretext, conexiune clară și imediată, aproape un instantaneu, o cucerire a timpului, o înțelegere superioară a lumii, o reinventare. Într-o altă ordine, e un miracol și o mirare, un semn de întrebare, o nelămurire. Dar e mai ales un Răspuns, dezlegarea enigmei, iluminare.

Poezia lui Nichita devine astfel un fir năucitor de conexiuni, ca o pânză de păianjen, o ramificare a gândului, a simțirii, a unei înțelegeri mai presus de natural; însă tot atât de firesc în sine, pe cât îi e de ușor să înțeleagă unei ființe de o extremă subtilitate, prea puțin adiacentă cu banalul sau prinsă în prozaic și desuet. „Și-o rană întâmplătoare la mână mă face să văd prin ea,/ ca printr-un ocean,/ durerile lumii, războaiele./ Dintr-o astfel de întâmplare/ mi s-a tras marea înțelegere/ pe care-o am pentru Ulise – și bărbatului cu chip ursuz, Dante Alighieri.”

E în adâncul acestei trăiri o mare iubire sau o sete de ea; o deschidere a sinelui spre universul întreg, care nu își poate justifica existența decât în reala prezență a omului; și cu el a nemuritoarei poezii... „Cu greu mi-aș putea imagina/ un pământ pustiu, rotindu-se/ în jurul soarelui... / (Poate și fiindcă există pe lume/ astfel de

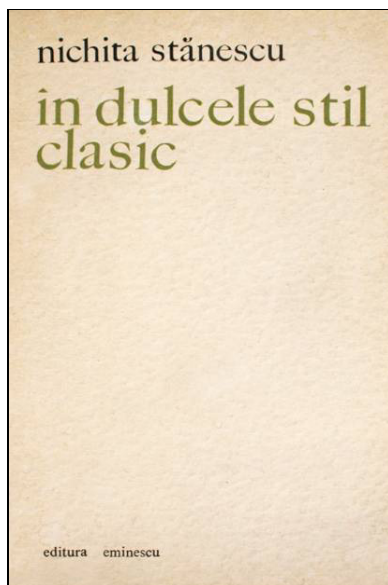
Biblioteca lui Nichita Stănescu de la Muzeul Memorial din Ploiești

versuri.)

În acest joc de copii, de-a cuvintele, poetul e un ins ocupat și serios de aceea, încât plăcerea destinderii devine o reală utopie. Greul său vine și din neadaptarea la sensul lumii (sau la lipsa ei de sens) în afara odihnitoarei sale preumblări printre versuri, printre cuvinte, în fanteziile generate de ele. „Îmi place să râd, deși râd rar, având mereu câte o treabă, /ori călătorind cu o plută, la nesfârșit, /pe oceanul oval al fantaziei.”

Numai că deseori timpul face să crească între noi și mersul lumii egale depărtări, așa încât copilăria pare o rătăcire printre clipe, de clipe; „E un spectacol de neuitat acela de-a ști, /de-a descoperi harta universului în expansiune, /în timp ce-ți privești o fotografie din copilărie! / Universul însuși se definește ca deschidere infinită, necauzală, iar ființa, un punct în mișcare și ea, incapabilă să mai prindă din urmă timpul, iluzie, pierdere: „E o fertilitate nemaipomenită/ în pământ și-n pietre și în schelării, / magnetic, timpul, clipită cu clipită,/ gândurile mi le-nalță/ ca pe niște trupuri vii.”

E o poezie despre ceea ce pare că nu e: neazul, nevederea, negustatul, nepipăitul, nemirositul. Era necesar ca cineva să le exprime într-o lume în care foamea de pâine izbea pereții de lut ai existenței caduce, de care oamenii păreau să fi uitat. Poetul a oprit pentru o vreme mișcarea unui timp din infinitul Timpului pentru a revela măreția clipei, asemenea lui Goethe ce o ruga să-i dea șansa contemplării frumuseții ei. Poezia sa urmează traiectoria gândului orizontal, o plutare eternă, mereu spre mai sus, urmând calea lui Brîncuși, a înveșnicirii: „Du-mă, fericire-n sus/ și izbește-mi tâmpla de stele/ Până când lumea mea prelungă și în nesfârșire/ se va face coloană sau altceva/ Mult mai înalt și mult mai curând.”

EFIGIILE CULTURII ROMÂNE

(...). Trebuie să recunoaștem, fără putință de tăgadă, că Nichita Stănescu a fost toată viața și a rămas UN REPER FUNDAMENTAL PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ. Nu există om de cultură să nu se raporteze la el. S-a înveșnicit, prin simplul fapt de a fi, prin semnătura inconfundabilă prin care voia să înveșnicească Timpul: Nichita, AZI.

Gheorghe Tomozei, la un an de la trecerea lui Nichita în patria veșnică a necuvintelor, scria în „Ultimele știri”: „Îngerii scriu articole de legi/ ori cioplesc săgeți/ și în pauza de prânz ling sare.// (...) Ei patronează cu înclemență/ uzinele de ace cu gămălie/ fierb rachiu de crini în alambice/ și se trezesc întrebând fără noimă:/ Oare ce-o mai fi făcând poetul Nichita Stănescu?”

În moto-ul volumului memorial „Nichita Stănescu – Frumos ca umbra unei idei”, Geo Bogza scria: „I-a fost dat să trăiască o jumătate de veac. Marile lui aripi de albatros obosite de furtunile prin care au trecut, pe înălțimile pe care îl purtasera, l-au dus pe un târâm unde va rămâne în tovărășia celor mai ilustre umbre ale poeziei, acolo unde pușini sunt cei cărora le e dat să ajungă.”

Nu întâmplător, ultima poezie publicată a poetului Nichita Stănescu, numită *Plautilla*, apărută în „Flacăra”, în data de 9 decembrie 1983, așadar, cu doar patru zile înaintea trecerii lui în eternitate, suna astfel:

„Mă mai las și eu câteodată
între un alt fel de plată
nenăscut fiind
nimeni nu mă va vedea murind
Dar m-apucă dorul cel mai dor
de coasta amânduror
să mă nasc ca să și mor
să mă nasc ca să și mor”.

Iar poeziei *În timp*:
„Totuși eu am văzut o pasăre
care a ouat în timp ce zbura...
Totuși, eu am văzut un om plângând
în timp ce râdea...
Totuși, eu am văzut o piatră
în timp ce era...”

aș putea să-i adaug cu smerenie, un vers:

Totuși, eu am văzut un poet înviind în timp ce murea...

Dovadă a eternității cuvântului său este faptul că Nichita își semna

reațiile înveșnicind timpul: Nichita Stănescu, *Anul de grație Azi*. Sau: Nichita Stănescu, *AZI*. Un azi transformat în eternitate.. Un Azi care va dăinui atâta timp cât va dăinui lumea. Zburând peste milenii. Acest AZI este dovada că Nichita ne-a iubit atât de mult încât, cerându-și *Dreptul la Timp*, și-a câștigat *Dreptul la Eternitate*, la nemurire.

Mama poetului mărturisea, în legătură cu prima poezie scrisă de Nini:

Nu prea am luat în serios primele lui „succese” în poezie. Prima oară când mi-a citit o poezie micuță, scrisă de el, eu tocmai mestecam într-un cazan de bulion, aveam treabă multă și i-am zis: „Ia mai lasă-mă în pace cu prostiile tale!” Nu țin minte despre ce poezie era vorba, cred că s-a pierdut.”

Din fericire, poezia există, autorul ei a publicat-o când avea 48 de ani și sună astfel:

Între-o zi cam pe la prânz
„Între-o zi cam pe la prânz
Gheorghită mergea c-un mânăz.
Cum mergea cu mânăzu-agale
îi ieși un hoț în cale.
Hoțul fiind bandit din fire
îi luă mânăzul cu grăbire.
Gheorghită rămase cu buza umflată
că n-a avut cu el o bătă lată
pe bandit să-l bată.”

Iată cum s-a reflectat în conștiința poetului de mai târziu acest eveniment:

„Prima poezie...Cred că era toamnă și aveam vreo șapte ani, iar mama, auzindu-mă bolborosind, s-a rupt de lângă cazanul de aramă, în

care tocmai făcea bulion și cu frumosele ei mâini, mi-a transcris-o pe un petec de hârtie” (Fiziologia poeziei, Editura Eminescu, București, 1990. Ediție îngrijită de Alexandru Condeescu cu acordul autorului, pg.370).

Consemnând același eveniment privitor la arta sa poetică, Nichita Stănescu scrie în același volum, *Fiziologia poeziei*:

„Mi-aduc aminte că mama mea tocmai făcea bulion într-un cazan mare de tuci pe care mai înainte niște țigani scumpi care veniseră la noi pe stradă îl cositoriseră folosind taina țipirigului, un fel de chimeală stranie, de epocă și migratoare. Mi-aduc aminte că i-am zis mamei că de ce scoate miezul bun și verzuliu al roșilor și răcoros și sâmburos și că de ce tocmai pe el, care este atâta de bun îl azvârle când face bulion.

Mama a catadicsit să se uite la mine mirată, asta mai la începutul secundeii, deodată cu ochii ei albaştri, cu sperietură a zis:

-Dacă te prind că ești poet, te rup în patru bucăți și te dau la câini de mâncare și la găini și ce mai rămâne din tine dau la cerșetori.

-Mamă, i-am zis eu, ce e aia poet?

- Un poet, mi-a răspuns mama roșie pe mâini de roșii, ca de un sâmbure pe care l-ar fi avut stepa, de l-ar fi avut, mama mi-a spus: Un poet este singurul copil pe care nu și-l dorește să și-l nască o mamă și nici măcar aceea mamă care din suferință ar vrea să-și blesteme zilele.

-Chiar da? am întrebat-o eu, speriat c-ar putea să fie vorba despre mine, iar nu despre altcineva.

-Chiar da, mi-a răspuns mama, îți spun că așa este, mi-a răspuns ea. Chiar da, mi-a răspuns mama, că poezii sunt liberi de parcă-ar fi stelele cerului, că dacă ar fi să-i luăm în serios s-ar dubla natura.

-Care natură, mamă?

-Natura lucrurilor, mi-a răspuns prințesa”.

Din albumul memorial NICHITA STĂNESCU, editat de Viața Românească, în 1984, este consemnată această pagină de o neasemuită frumusețe intitulată: *Alergând după curcubeie*:

„Murind, sau mai exact renăscându-se prin moarte întru nemurire, ultimul cuvânt pe care l-a rostit a fost „Respir”. Doctorul de→

CEZARINA ADAMESCU

gardă de la Spitalul de urgență, unde Nichita fusese adus în noaptea de 12 spre 13 decembrie 1983 – coborând cu picioarele lui scările de la etajul al patrulea din casa de pe strada Biserica Amzei, și intrând pe picioarele lui în clădirea cu miros de medicamente, de oase frânte, de scalpel chirurgical și de electrocardiogramă – doctorul acela care s-a luptat cât i-a stat în puteri cu moartea din poet, i-a strigat: „Respiră, respiră adânc!” Și Nichita i-a răspuns: „Res-pir...” și a murit.”

„Destul de târziu – scrisese Nichita – și abia după ce am învățat a vorbi mi-am dat seama că exist și, cu intensă uluire, că m-am născut. Ah, ce rogojină, ce eleșteu, cât câmp arat, ce ploaie cu pești ridicați la nori de o trombă, ce amestec de icre, ce luptă între Făt Frumos și zmeu și cât sânge de zmeu albit de lumină până când mi-a devenit piele; ce geamăt de vechi animale mâncându-se la Altamira din culoare în culoare, ce piatră cu aripi de raze, câți șobolani, câte vipere și ce inel, inel de aur cu piatră la mijloc, ce umbră de sine stătătoare și fără de copac bătut de lună, ce iepure împușcat înainte de a se naște, ce pasăre stând numai din faptul că aerul ei a fost inspirat de Zeul sufocându-se după ce a ronțait în dantura lui celestă cotorul Andromedei, și ce vertij și ce amestec și nimeni nici chiar maică-mea cea sfântă și blândă și lăptoasă și găitoare de mâncare de cartofi și cusătoare de cămașă, albind negrul cu mâna domniei sale, și nici dansa care singura mă iubește în mod necondiționat și nici dansa care din amor de bărbatul solid și sentimental și cu părul negru și creț și cu ochii verzi și blând și muncitor și asudându-și fruntea și chiar până când și inima din statornicia de piatră a cărnii, nici chiar mama mea cea care m-a născut pe mine în chinuri, urlând de durere și umilită fiind de privirea brutală și indiscretă a moașei, mare m-a moșit pe mine când apăream din trupul său cum un soare violent și neliniștit dintr-o mare sărată și fără viețuitoarele numite pești, întrânsa, – nici chiar propria mea mamă, înamorată nebun de straniul, muncitorul de tată al meu, cel cu ochii verzi ca aerul sub păsările violete, – nici chiar ei, mama care m-a născut pe mine, nu i-a dat prin gând și prin inimă și prin creierul ei de femeie, să mă întrebe dacă aș vrea să

mă nasc, de-aș fi în stare să fiu, de-mi este drag de aceasta...”

„Am reprodus – spune antologatorul – cea mai lungă frază scrisă de Nichita vreodată, socotind că este mai elocventă decât Certificatul de naștere eliberat la 31 martie 1933 de Oficiul Stării Civile al Municipiului Ploiești, care menționează sec data numele și sexul noului născut, numele părinților, martorii și atât.

„A nu fi este starea eternă!” Cu o singură condiție. Să fi fost ceva. Și Nichita a fost. Și mai ales, este. Ne este. Îl avem în patrimoniul de suflet de unde nu există smulgere.

„Omul este ceea ce-și aduce aminte de sine că este” – spunea Nichita. Și:

„Nu cum sunt eu sunt eu
ci cum ești tu sunt eu
un fel de tu sunt eu
pe care nu l-ai mai lăsat să fie eu.”

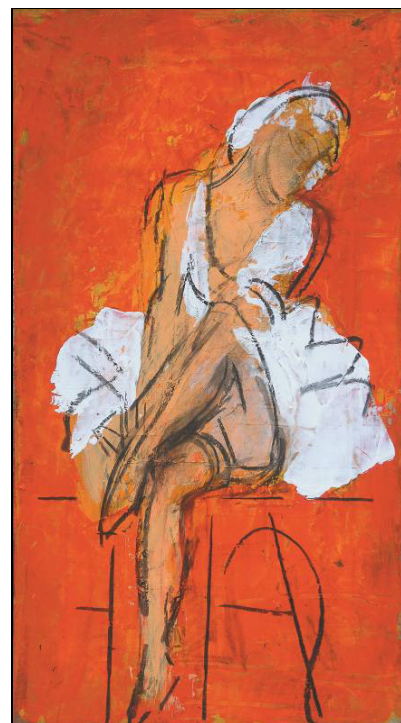
Câteva date despre copilărie aflăm din Repetentul:

„S-au spus multe despre copilărie, în general, nimeni, însă până acum n-a afirmat atât de „paradoxal” un punct de vedere controversabil: „Copilăria încă neruptă de natură – spunea Nichita Stănescu – mai precis de absurdul naturii, constituie infernul conștiinței de sine a omului.”

Fiecare om, privindu-și retrospectiv viața, ar vrea să știe cum se vede el însuși, cum îl văd ceilalți, și cum ar vrea el să fie văzut de lume. Nichita își vedea copilăria în ipostaze dure, mai puțin romantice – alt paradox în ceea ce îl privește – autopezentându-se drept campion incontestabil la țurcă, giolar recunoscut peste trei mahalale. și

Jacob Lazăr, Vase cu pigmenți

Jacob Lazăr, Dansatoare în pauză

Împătimit în jocul „de-a hoții vardiștii”, rișcar clandestin și trișor abil la fotbalul cu nasturi. În realitate, era mămos, emotiv, „fund greu” la joacă, reflexiv, mâncător de cărți de toate soiurile, mai curând amator de jocuri de cuvinte decât de ruperi de oase.

S-a vrut planorist la Strejnicu, dar n-a zburat niciodată. S-a vrut năzdrăvan mai mult decât a fost și s-a arătat mai năzdrăvan decât s-a vrut.”

În legătură cu arta poetică, într-un interviu radiofonic cu Nichita Stănescu, Victor Crăciun mărturisea:

„Nichita Stănescu era un scriitor fără unelte. Mi-a mărturisit-o de multe ori și se află pe bandă magnetică: dicta, nevăzând nimic în jur decât jocul ielelor. Cuvintele și necuvintele se îboldeau la suflarea lui, se lăsau rostite. Apoi venea migala acceptării ori respingerii. Harul venea fără condei; urma truda bijutierului. Creionul era în partea a doua. De aceea l-aș numi scriitor radiofonic, cum ar fi fost Caragiale, în epoca microfonului. Cum a fost Iorga. Îi plăcea să vorbească la microfon”.

Despre uneltele poetice, ne mărturisește însuși poetul în volumul Fiziologia poeziei, în capitolul Hemografia:

I. A venit îngerul și mi-a zis: de atâta amar de vreme te veghez →

ca să ajungi om de știință și tu până acum n-ai inventat nimic!

Cum să nu: am inventat; numai că știința pe care eu am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuși.

II. Această scriere încearcă să oprească în loc ceea ce nu poate fi oprit niciodată în loc: starea fericirii, adică. Speranța secretă a celui care există, adică Pricina secretă de a exista a celui care există, adică.

III. Hemografia este o știință tânără. Ea are numai vârsta umanității. Ea are numai vârsta celui care se scrie pe sine. Strămoșii ei sunt în viitor. Din această pricină, ea pare stângace când de fapt este plânsă, și pare sângeroasă când de fapt este numai roșie.

IV. Cel mai mare hemograf nu s-a născut încă, dar făcând calculul trist că se împlinesc 90 de ani de când Eminescu nu a mai scris real, cred că în acest an, el se va naște din nou de la început.

Mă gândesc că, dacă unei femei îi trebuie 9 luni ca să producă miracolul existenței, 90 de ani îi trebuie fărăi ca să-l renască pe el. Eu am venit pe lumea limbii românești ca să-l vestesc.

V. El va fi neasemuit de frumos și toată ființa lui, chiar și trupul lui vor fi o neasemuită vorbire, Se vor usca lacrimile femeilor părăsite, iar îndrăgostiții vor vedea păsări cu gâtul uimitor de lung întretâind soarele în amurg.

VI. El însuși nu va fi foarte fericit, dar toată ființa lui va revărsa un fel de fericire a vorbirii, încât toate tinerele fete, auzindu-l, îi vor purta cuvintele la ureche ca pe un cercel de diamant.

VII. Chiar nici tinerii bărbați nu vor avea timp să-l invidieze, fiind deodată și de tot preocupați să-l iubească.

El nu va trăi foarte mult, încât ultimul lui chip văzut va fi un chip de bărbat tânăr.

El nu va scrie foarte multe cărți dar cuvintele lui vor fi nesfârșite.

El nu se va înălța la ceruri, fiind confundabil cu ele.

Va bea vin, va plânge în hohote, va râde din inimă.

VIII. El n-o să-și aducă aminte de mine, pentru că așa este cuviincios.

El își va aduce aminte numai de o ființă foarte frumoasă și care târziu și altădată va urma să se nască.

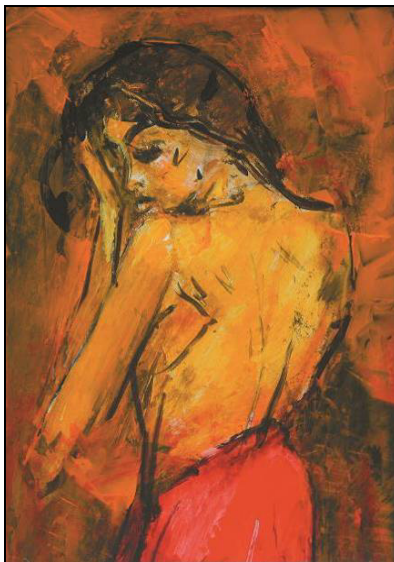
IX. Hemografia este abstractă și practică totodată. Te scrii pe tine pe dinăuntru sufletului tău mai întâi, ca să poți la urmă să scrii pe dinafară sufletele altora.

X. Îngerul se uită posomorât la mine:

-Eu aș fi vrut să fac din tine un om, iar nu un înger. De ce mă dezamăgești?

XI. Trece în fugă un copil și se oprește face.

Se uită lung la noi și ne spune: „-Mă, voi nu vreți un măr, că mie nu-mi mai este foame de el!”

Iacob Lazăr, Seminud

Nichita Stănescu a fost întreaga viață un devotat slujitor al Cuvântului și în chip deosebit, al limbii române. În volumul Amintiri din prezent, există un fragment foarte emoționant intitulat: *Despre limba română*.

„A vorbi despre limba în care gândești, a gândi – gândire nu se poate face decât numai într-o limbă – în cazul nostru a vorbi despre limba română e ca o duminică. Frumusețea lucrurilor concrete nu poate fi decât exprimată în limba română. Pentru mine iarba se numește iarbă, pentru mine arborele se numește arbore, malul se numește mal, iar norul se numește nor. Ce patrie minunată este această limbă! Ce nuanță aparte, îmi dau seama că o are! Această observație, această revelație am avut-o atunci când am învățat o altă limbă.

Nu spun că alte limbi, alte vorbiri nu ar fi minunate și frumoase. Dar atât de proprie, atât de familiară, atât de intimă îmi este limba în care m-am

născut, încât aproape că nu o pot considera altfel decât iarbă. Noi, de fapt avem două patrii coincidente; o dată e patria de pământ și de piatră și încă o dată este numele patriei de pământ și de piatră. Numele patriei este tot patrie. O patrie fără nume nu este patrie. Limba română este patria mea.

De aceea, pentru mine, muntele munte se zice, pentru mine iarba tot se spune, de aceea pentru mine, izvorul izvorăște, de aceea, pentru mine, viața se trăiește.”

Nichita a rămas POETUL PRIN EXCELENȚĂ. Pentru el poezia a fost o stare existențială, o stare de necesitate, a fost aerul de respirație.

Întrebat fiind de ce scrie, Nichita răspundea:

„De ce scriu? Pentru că poezia este o lacrimă care plânge cu ochi!”

„În ce cred? Cred în forța cuvântului românesc, care dă sens moral realului”.

Iată o încercare de definiție stănesciană a „Artei Poeziei”:

„Haide și nu te mai uita
nu te mai uita când cade
când cade îngerul, atâta.

Haide, nu te mai uita tu în jos!

Uită-te la el, uită-te la e,

Îngerul căzând iar nu la balta de sânge
cea de la sfârșitul zborului”.

La fel ca filosoful Constantin Noica, cel care spunea: „Eu nu am biografie, am cărți”, destinul lui Nichita Stănescu s-a confundat cu scrierile sale, făcând parte integrantă din viața sa intimă, din lăuntrul său freatic, pe care, cu generozitate aleasă, l-a împărțit semenilor după deviza proprie: „A face ceva pentru cuvinte, iar restul pentru oameni.”

Iată cum definește Nichita apartenența la STAREA POETICĂ:

„Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.

Viața lui personală este praf și pulbere.

Să nu-l credeți pe poet când plânge.

Niciodată lacrima lui

Nu e lacrima lui.

El a șters lucrurile de lacrimi.

El plânge cu lacrima lucrurilor.

Poetul e ca și timpul.

Mai repede sau mai încet,

mai mincinos sau mai adevărat.

Feriți-vă să-i spuneți ceva poetului.

Mai ales feriți-vă să-i spuneți un lucru adevărat. →

Dar și mai și, ferți-vă să-i spuneți un lucru simțit.

Imediat el o să spună că el l-a zis, și o să-l spună într-așa fel încât și voi o să ziceți că într-adevăr el a zis.

Dar mai ales vă conșur, nu puneți mâna pe poet! Nu, nu puneți niciodată mâna pe poet! ...Decât numai atunci când mâna voastră

este subțire ca raza și numai așa mâna voastră, ar putea să treacă prin el.

Altfel ea nu va trece prin el, și degetele voastre vor rămâne pe el, și tot el va fi acela care se va lăuda că are mai multe degete decât voi. Și veți fi obligați să spuneți că da, că într-adevăr el are mai multe degete...

Dar e mai bine, dacă îmi dați crezare, Cel mai bine, ar fi să nu puneți niciodată mâna pe poet. ...Și nici nu merită să puneți mâna pe el...

Poetul ca și soldatul nu are viață personală”.

Așadar, viața personală a scriitorului este alcătuită din mușuroaie întregi de cuvinte. Toate trăirile lui se convertesc în cuvinte. E o binecuvântare și un blestem totodată. Este destinul legendarului rege Midas care transforma în aur tot ce atingea. Gândurile, sentimentele, faptele se convertesc între cuvinte. E un fel de trecere lină, ca o curgere dintr-o stare în alta, o entropie scrisă uneori cu lacrimi, alteori cu sânge, pe care eu am numit-o *entropia neliniștii*.

E o stare de înlănțuire și de eliberare totodată. Cuvântul te ține prizonier și te face liber în aceeași măsură.

Nichita, mai mult decât oricare alt poet era asuprit de cuvinte, așa cum dă mărturie:

„Vine focul, îmi zise, fii atent, vine focul!

și o să vezi cu ochii pietrele înmuindu-se și pe caprele negre de stâncă înecându-se în moalele stâncii.

Marea, pe dânsa chiar o s-o vezi suptă de fluviu și pe acesta supt de izvoare și pe ele absorbite de setea

unei făpturi alergând

Ai să vezi, îmi spune Daimonul meu, mie,

ai să vezi cum se usucă peștii (...)

cum se evaporă meduzele, căci îți zic ție, vine focul, mă auzi?

-Te aud și ce să fac eu, eu ce pot să fac eu?...

-Schimbă-ți ochiul în cuvânt nasul și gura

tălpile alergătoare,

părul care a început să-ți albească prea des încovoiața șiră a spinării, - schimbă-te în cuvinte, repede, cât mai e timp!

I-am spus Daimonului; -Tu nu știi că vorba

arde

verbul putrezește, iar cuvântul nu se întrupează ci se destrupează?

Am pus un sentiment pe bronz și tu știi asta

și a fiert din pricina luminii soarelui.

Am dat un nume unui copil

și numele s-a spart de timp și de vrăbii.

-Știu asta, mi-a zis Daimonul.

Schimbă-te în cuvinte precum îți zic!”

În fața titanilor se cuvinte să ne smerim. Acest sfios tremur de smerenie, de pietate dar și de adâncă venerație îl cuprinde pe orice om de bun simț și măreția acestei smerenii te cucerește și te subjugă, obligându-te aproape să îngenunchezi ca în fața unei icoane.

Ea te face să fii mândru de neamul tău, fericit de a te fi născut pe meleagurile binecuvântate cu poeți de geniu. Această măreață smerenie ne ademenește de câte două ori pe an la fiecare aniversare a nașterii unui poet ca și la comemorarea trecerii lui în eternitate. Ea ne adună la ceas binecuvântat să ne înfruptăm din

Jacob Lazăr, Arlechin între acte

pâinea, aburind, a Cuvântului potrivit și mângâiat, șlefuit cu migală pe toate fețele de Acela ce în fiecare clipă ne comunică faptul că e alături de noi, ne îmbrățișează și ne ferește.

Poeta Forina Zaharia, tot într-un târziu de martie, scria despre Nichita: „Știam că te-am pierdut și atunci mi-am smuls din umăr brațul drept cum limba unui clopot/ Mai fără trup gândind la tine/ între cuvinte tu-mi revii/ Tu, care m-am hrănit din tine/ dă verbului acesta plâns cuvânt.”

Sfârșit de martie, cuvintele își aleargă necuvintele prin cireși. O creangă tânără se sărută cu copacul Gică. Ai senzația ciudată și ireală, mai ales, că poezia poate schimba lumea în care Nichita s-a născut tot în martie, în 1933.

Literele migrează spre roșu, inima se îndepărtează, poetul e doar „pata de sânge care vorbește” cu prietenii. Dincolo de toate, dincolo de mirarea de a fi, Nichita rămâne „între auz și vedere” în cuvinte. Rămânem în sărbători, în prieteni și neprieteni: „eu sunt ce țin minte despre mine că sunt”.

Fără Nichita mirosim a aduceri aminte, suntem prea născuți pentru a mai trăi. „Eu dacă ar fi fost după mine, m-aș fi uitat la toate acestea contemplativ ca o literă”.

Există un dor de Nichita care ne determină să credem, totuși, că, într-adevăr, „răsturnarea clepsidrei este o tragedie.”

La sfârșit de martie, înfloriți un cais pentru Nichita, faceți ceva, ridicați Dunărea spre Luceafăr! Măcar atât să facem și noi pentru Nichita.

Ne e dor de Nichita. Un dor nesfârșit, fără sațiu. La un an de la trecerea sa, în decembrie 1984, a apărut o carte remarcabilă, de 500 de pagini, intitulată: NICHITA STĂNESCU: album memorial. Între timp au apărut sumedenie, dar niciodată îndeajuns. Ar trebui ca fiecare poet sau om de cultură să-l cinstească, să-l comemoreze. Pentru că îi datorăm infinit de mult, fiecare.

Albumul memorial, alcătuit de oameni care l-au iubit și prețuit așa cum merită, cuprindea și un afiș cu portretul lui, semnătura și un autograf în versuri care începe astfel:

*„Atâta să nu uiți
că el a fost un om viu
viu,
pipăibil cu mâna.
Nichita, Azi.*

Nichita Stănescu - trepte spre cer

cuvinte, necuvinte, curcubeul
cuvintelor...

„Culoarea cea mai scumpă inimii
mele este culoarea limbii române.”

(Nichita Stănescu)

Iar culoarea limbii române este culoarea curcubeului... Asta am înțeles-o de la Nichita. Și tot de la el știm că **limba română este o patrie, că ea este maica noastră**, dar și că „a sta-stare este mai ideal decât a avea-ave și a fi-fire.” („De zburat, zboară tot globul, toate stelele, timpul. De stat locului și în lucrare mi se pare a fi mareț.”) Să stăm locului, să stăm în lucrare, să sfințim locul, pentru că e „vai de cel care se odihnește la umbra copacului sădit de strămoșul altuia.” Am învățat multe de la Poet și mai avem atâtea de biruit cu gândul. El ne-a deschis ochii spunându-ne că *ochiul nostru face regină lumina, că prin faptul că suntem, lumea este și că - fenomen final, curcubeul e un simț ce urmează să-și creeze un organ.*

„Curcubeul cuvintelor – ne învață Poetul - nu-și are originea în cuvinte, ci în ceea ce le leagă.” El nu apare „decât **uneori** deasupra **marilor texte**, bunăoară deasupra limbii române a lui Mihai Eminescu, deasupra partiturii „Anotimpurilor” lui Vivaldi.” Nichita Stănescu a descoperit curcubeul cuvintelor, colindând pe cărările limbii române în căutarea celui cuvânt care să-l ducă spre perfecțiunea mării poezii, perfecțiune pe care a întâlnit-o - rar - în versuri care „nu mai folosesc niciunul din mijloacele poeziei: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat” sau „E timpul, toți nervii mă dor.” A înțeles, dar mai ales ne-a făcut pe noi să înțelegem că poezia nu este constituită din suma semantică a tuturor cuvintelor ce o alcătuiesc, ea fiind „o tensiune semantică spre un cuvânt care nu există, pe care nu l-a găsit.” Poezia metalingvistică, „sufletă la ureche poetului de către Apollo sau Dionisos, cu versuri situate deasupra metaforei este poezia necuvintelor, iar „necuvintele (ca noțiune) sunt finalitatea scrisă a acestei poezii, superioară ideii de scris.”

Și-ți dai seama încă o dată că în cei 50 de ani de viață pământească, Poetul s-a frământat mereu în căutarea sursei *ce a iluminat materia* pentru a naște „o umbră atât de majestuoasă, atât de semantică” – o patrie de cuvinte. Uimit de puterea cuvântului *de-a traversa materia*, s-a aflat neîncetat în căutarea originii acestuia. („*Acel cuvânt îl visez/ care a fost la începutul lumilor lumii,/ plutind prin întuneric și despărțind/ apele de lumină.*”) „Cuvintele sunt umbra de aur în conștiință - a materiei”, spunea el, căutând în lumea fizică „vreun cristal sau vreo moleculă sau vreun acid sau cine știe ce formă împreună a elementelor” – ceva palpabil - care să corespundă celui vers *cel mai neasemuit scris vreodată în limba noastră...* Este atât de convins de puterea legăturii dintre materie și cuvânt încât se confesează unui prieten „râzând fals, râzând pentru că și râsul este o mască, pentru că și râsul lichidează un sentiment: „Eu aș putea – dacă m-ar lua în serios fizicienii, medicii, geologii și eroii antici – să descopăr leacul cancerului prin cuvinte.” Gândul că între patria de pământ și de piatră și patria de cuvinte există o interacțiune cu consecințe în planul concretului l-a urmărit permanent, pentru că Nichita Stănescu s-a născut *anume* pentru a pune ordine în cuvinte și în necuvinte, dându-le o nouă semantică a lor și sporind cu lumina lui *a lumii vrajă*. A crezut cu tărie și – mai ales - ne-a făcut pe noi să credem că „o patrie fără de nume nu este o patrie.” Și-apoi știm că Nichita Stănescu a iubit cuvântul cu ardoare, cu patimă, cu devotament și cu certitudinea că „**nașterea cuvântului ca ființă vie [...] este produsul cel mai sublim al omului**”.

Cuvântul nu este însă doar un diafan și fragil picur de apă, izvorător de curcubeie. El înflorește *uneori* deasupra noastră asemenea curcubeului, dar în același timp poartă *zilnic* în el taina și speranța *înveșnicirii*, deoarece „**e înzestrat cu dimensiunea timpului**”. Dacă materia „este simultană numai cu secunda”, cuvântul „este simultan cu orice, oricând.”

Tot de la Nichita am învățat că vorbele noastre „sunt prelungiri ale trupului, departe de sine, la fel ca și mâinile, la fel ca și ochii.” Sunt prelungiri ale ființei noastre materiale

menite să rămână și să dăinuie mult mai mult decât trupul, pentru că au fost hărăzite cu *eternitate*. Prin ele, prin cuvinte, **ființa noastră se înalță** ca și copacul - prin frunze - **spre cer**. Prin ele aidoma copacului respirăm: „Respirăm aer. Ca să putem respira idei, ca să putem respira sentimente, trebuie să existe cuvinte.”

El, marele iubitor de cuvânt și veșnicul îndrăgostit de limba română a surprins acel jind, acea tânjire a omului înspre nemurire și a găsit leac morții. Când ne este greu și când ne este teamă *să învățăm a muri*, limba, vorbirea, cuvintele” devin „**un fel de arce ale lui Noe**” și de la ele așteptăm salvarea. De altfel, într-un eseu închinat lui Mihai Eminescu poetul spune: „Cuvintele din punctul de vedere al artei sunt cea mai rezistentă parte a biologiei umane. Ele supraviețuiesc. Prin ele insul capătă nemurire, capătă viață fără de moarte”.

Pentru Nichita Stănescu „nașterea unei limbi este un mister al sentimentelor”, fiindcă el a perceput și a definit cuvântul, nu atât prin puterea lui de a exprima idei, cât mai ales prin puterea lui de a exprima sentimente. *Țipătul*, ne învață el, *este strămoșul cuvintelor. Durerea conștinută, sensul lor*. Pentru poet cuvântul e „**strigăt oprit**”, e chiar semnul disperării: „Trebuie să te foarte mori ca să te foarte strigi.[...] Strigătul oprit e însuși cuvântul.”

Nichita s-a apropiat de cuvinte, a suflat peste ele cu harul său și le-a dat viață. În poezia lui cuvintele *zboară ca păsările și din când în când înfloresc*. Și din când în când se așază în versuri care - aidoma celor pe care el le-a ridicat la rang de nestemate literare - nu mai folosesc niciunul din mijloacele poeziei, dar se încarcă de acea tensiune semantică ce le proiectează *spre un cuvânt din viitor*. Un viitor cu siguranță imposibil de conceput *fără taina acestei speranțe umane ce se numește limba română*.

Prof. ROZALIA TRUȚA

ACASĂ LA NICHITA

După ce toată viața s-a mutat dintr-o casă în altă casă, în sfârșit, Nichita Stănescu s-a întors acasă. Casa lui Nichita Stănescu e pe strada Nichita Stănescu. În Ploiești. În zona cunoscută ca Piața Sârbească.

Casa, construită între 1926-1927, de fiii lui Hristea Nicolae Stănescu, ajuns „abagiu și comersant”, Nicolae și Gheorghe, va deveni casa părinților lui Nichita, Nicolae Stănescu și Tatiana Cereaciukina, care s-au căsătorit în 1931.

Nichita se naște în 1933, Mariana Doina Elena în 1938. În 1943, în familie intră și Cristina, care avea 9 luni și care a fost apoi adoptată la împlinirea vârstei de 18 ani.

Loc al copilăriei și adolescenței poetului, casa a fost confiscată în anii 50, Stăneștii a trebuit să o părăsească vreme de câțiva ani, ca apoi să se întoarcă aici, reușind să răscumpere o parte din ea.

În dormitorul în care s-a născut în amiaza zilei de 31 martie Nini, cum i se spunea în familie, se păstrează și un ursuleț de pluș, martor mut al creșterii lui Nichita.

Mai sunt obiecte din... vremea lui Nichita, și altele, care aparțin familiei: o tablă de șah, goblenuri realizate de mama lui, Tatiana, fotografii de familie.

O mașină de scris – Nichita a locuit aici și în anii studenției – apoi mărturiile ale biografiei poetice – cărți, manuscrise... și un trofeu de preț, „Cununa de aur”, cu care a fost distins la Struga, în Macedonia, în 1982.

După ce în 1973 a fost vândută, în iunie 1998 a fost răscumpărată de Ministerul Culturii și a fost amenajată ca spațiu memorial, fiind inaugurată în 2002, de atunci devenind reper pe traseele cultural și turistice ale celor pentru care Nichita Stănescu e viu prin opera sa.

Aparent modestă, casa are distincție, un ușor aer aristocratic...

Păstrează parfumul epocii în care i-a fost sălaș lui Nichita.

Foștii colegii de liceu ai lui Nichita se mai întâlnesc aici, din când în când.

La Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, casa e în sărbătoare și poate că la aceste evenimente duhul nichitastănescian plutește protector deasupra locului.

NICOLAE BĂCIUȚ

FRUNZE

L-am văzut pe Nichita în
Barul elegiilor de noapte,
Am vrut să dau ceva de băut.
Mi-a arătat sticla pe masă...
Eticheta, fereastră azurie cu litere
De sărut în talpă, „Necuvintele”.
„Tăria asta se bea fără vorbe”,
A rostit glasul cântat
Cu scânteia de luceafăr în ochi.
Nu am apucat să iau
Nici o sorbitură,
Lângă noi,
De unde? Nicolae Labiș
Avea, ca un mucenic,
„Pasărea cu clonț de rubin”

Pe umărul stâng.
A luat sticla,
A turnat, a zâmbit,
Când a terminat, tot
Ce era împrejur s-a scurs în pahar
Cum scoți dopul oceanului.
Se duce cu bulboane imense
Cu pești, cu balene, cu perle, cu
tot
Și rămâne un mare pustiu.

*

Frunzele nu cad
Niciodată
Toate într-o zi.

Să avem mai multe șanse
La judecata toamnei.
Să nu avem scuze
Că am fost absenți !

TEO CABEL

*La Nichita. O „plângere” fără de
lacrimi și sânge*

*

*Cuvintele și plângerea necuvintelor la
plecarea lui Nichita*

Cuvântul pământ îi e urechii legământ
Cuvântul de cer e un perete stingher
Cuvintele nord și sud și est și vest
Au pereți ce mai dospesc
În spațiul de cristal
Distilându-ni-l încet, carnal,
Tras încet de-un cal măiastru
Spre al lumii inexistent pilastru
Plâns de necuvinte pe ascuns
Cu noi senzuri de nespus.

Sfârșit de vizită în Amzei 7-9

Ușa albă
ca de la sala de reanimare a Zânelor
se vălurește
peste ochii Dorei.

Și-n cerurile cele de acum
precum și-n cele de atunci
toarce motanul electric al liftului
ce
te
coboară
de la etajul patru
ca pe un ou crud
în realitatea pigmentată.

*Nichita în audiență la „președintele
Baudelaire”*

Lași harta
de-ndată ce ai început să conjugi
tulpini
din Pădurea simbolurilor

acolo pe unde ploile acide
descărnează
cuvântul
până la rădăcina lui pătrată
din dicționar.

Și singura pată de culoare
e domnul acesta
cu părul vopsit în verde
și pe care-l saluți
la macazul
dintre două poteci
cu: „Bonjur Monsieur Baudelaire!”

*„Poezia e o lacrimă care plânge cu
ochi”*

Când trecea zilnic pe lângă
natura lucrurilor
din cais se făcură caise
din cauză de rotund
și
din caise răsăriră apoi caiși rotați
din cauză de a zborului prin aripă.
Ai în anexă poemul

P.(unct) O.(prire) – Nichita

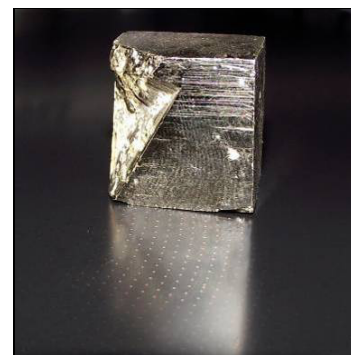
*și Meditația foto... adiacentă care,
iată, conține 9 imagini cu totul (nu
mai urmează, deci, o completare la
acest mesaj) P.(unct) O.(prire) –
Nichita*

Acest canton
spart la colțul de cub
cel mai de sus
de un clopot ruginit în tăceri
coborând bariera în calea vântului
așa, ca să lase loc de popas
priebeagului
prin „tunelul oranj”

P.(unct) O.(prire) – Nichita

Acest canton
spart la colțul de cub
cel mai de sus
de un clopot ruginit în tăceri
coborând bariera în calea vântului
așa, ca să lase loc de popas
priebeagului
prin „tunelul oranj”.

CRISTIAN STAMATOIU

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE „NICHITA STĂNESCU“

LAUREAȚI

1984

– Gheorghe Tomozei, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1986

– Anghel Dumbrăveanu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1988

– Modest Morariu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1990

– nu s-au acordat premii

1991

– Angela Marinescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1992

-Nicolae Dabija (Republica Moldova), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

-Ion Stratan, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1993

– Adam Puslojič (Serbia), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

1994

-Horia Zilieru, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie, a
-Mihai Cimpoi (Republica Moldova), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară,

-Milan Reszutik (Slovenia), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere

1995

-Dan Laurențiu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
- Valeriu Matei (Republica Moldova), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie,

- Srba Ignjatovic (Serbia), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere

1996

-Marin Sorescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie,

- Grigore Vieru (Republica Moldova), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

-Tasko Sarov (Macedonia), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere

-Justo Jorje Padron (Spania), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere

1997

-Ion Horea, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie,

-Dumitru Matcovschi (Republica Moldova), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

-Vasile Tărățeanu (Ucraina), Premiul pentru Poezie „Nichita Stănescu“

-Daniel Dumitriu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară,

- Al. I. Bădulescu, Premiul Special „Nichita Stănescu“

1998

-Marta Petreu, Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

- Radevoje Konstantinovic (Macedonia), Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

1999

– nu s-au acordat premii

2000

-Radomir Andric (Serbia), Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

-Ioan Flora, Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

-Traian T. Coșovei, Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“,

-Ion Mureșan, Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

-Vasile Romanciuc (Republica Moldova), Marele Premiu pentru Poezie „Nichita Stănescu“

-Gabriela Melinescu (Suedia), Premiul Special pentru Poezie

„Nichita Stănescu“

-Vasile Tărățeanu (Ucraina), Premiul de Excelență „Nichita Stănescu“

-Ioan Grigorescu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru promovarea operei și personalității poetului

-Al. I. Bădulescu, Premiul Special „Nichita Stănescu“ pentru promovarea operei și personalității poetului

-Mihai Vasile, Premiul Special „Nichita Stănescu“ pentru valorificarea scenică și

cinematografică a operei și personalității lui Nichita Stănescu

-Eugen Simion, Premiul de Excelență „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară

-Eugen Simion, Premiul de Excelență „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară

2002

-Fănuș Neagu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“

-Mihai Ispirescu, Premiul Special „Nichita Stănescu“

-Anatol Codru (Republica Moldova), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

-Valeriu Matei (Republica Moldova), Marele Premiu „Nichita Stănescu“ al Municipiului Ploiești pentru Opera Omnia

-Arcadie Suceveanu (Ucraina), Premiul Societății Cultural-Istorice „Mihai Viteazul“

-Eugen Simion, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Arcadie Suceveanu (Ucraina), Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Valeriu Matei (Republica Moldova), Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

2003

- Adrian Păunescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

-Eugen Simion, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ al Municipiului Ploiești pentru Opera Omnia

-Mircea Coloșenco, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară

-Vasile Tărățeanu (Ucraina), Premiul de Excelență „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia

-Ivan Draci (Ucraina), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere

-Constantin Vică, Premiul „Nichita Stănescu“ al Consiliului Județean Prahova pentru Opera Prima

-Cătălina Ene și Izabela Stoicescu, Premiul pentru Poezie „Nichita Stănescu“ al Fundației „Excellentia 21“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

-Eusebiu Ștefănescu și Nicu Alifantis, Trofeul Societății „Memorial Nichita Stănescu“

- D. R. Popescu, Premiul de Excelență pentru Opera Omnia
 -Alex. Ștefănescu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară
 -Adam Puslojic, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru traducere
 -Andrei Milca și Gelu Ionescu, Premiul de poezie „Nichita Stănescu“ pentru Opera Prima
 -Revista Axioma, Premiul Special „Nichita Stănescu“ pentru promovarea operei și personalității Poetului
2006
 -Mircea Dinescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Ion Pop, Premiul pentru Critică și Istorie Literară
 -Eugen Simion, Premiul pentru Promovarea operei și personalității lui Nichita Stănescu
 -Basarab Nicolescu, Marele Premiu al Orașului Ploiești pentru Opera Omnia
 -Marco Cugno, Premiul pentru Traducere din opera lui Nichita Stănescu
 -Radu Herjeu, Premiul pentru Opera Prima
 Ana Maria Manea, Bogdan Șerban, Premiul Fundației „Excellentia 21“
2007
 -Nichita Danilov, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Laurian Stănescu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară
 -Mircea Ionescu-Quintus, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia
 -Bujor Nedelcovici, Premiul de Excelență pentru promovarea culturii românești în străinătate
 -Teia Lambă, Premiul pentru Opera Prima
 -Corina Popa și Cristian Neacșu, Premiul pentru încurajarea creației în rândul elevilor
2008
 -Ioan Es Pop, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Ioana Nicolae (alias Andrei Gligor), Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară
 -Lucian Avramescu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia
 -Constantin Manolache, Premiul Special pentru valorificarea moștenirii culturale a lui Nichita Stănescu
 -Victor Sterom, Premiul Special pentru promovarea talentelor locale în viața literară

Andreea Cristina Novac, Premiul pentru Opera Prima
 - Carolina Ilica, Premiul Special al Juriului
 -Mihai Oprea, Premiul pentru încurajarea creației în rândul elevilor
 - Andrei Vartic, Premiul Special al Ziarului „Ploieștii“, pentru promovarea românismului în spațiul sud-est european

2009

-Ioana Crăciunescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Daniel Cristea-Enache, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară
 - Augustin Buzura, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia
 - Mircia Dumitrescu, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita Stănescu
 - Miljurko Vukadinovic, Premiul pentru Traducere

2010

Lucian Vasiliu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie,
 - Vasile Spiridon, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Critică și Istorie Literară
 - Constantin Coroiu, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita Stănescu
 - Mihai Cimpoi, Premiul Societății Cultural-Istorice „Mihai Viteazul“ Ploiești

2011

Emil Brumar, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 - Dumitru Micu, Premiul pentru Critică Literară
 - Dan Mircea Cipariu, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita
 - Ana Blandiana, Premiul de excelență al Orașului Ploiești pentru Opera Omnia

2012

Ileana Mălăncioiu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 - Mircia Dumitrescu, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia

2013

-Horia Bădescu, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 - Eugen Simion, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia
 - Constantin Enciu, Premiul de Excelență „Nichita Stănescu“
 -Risto Vasilevski, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita

2014

-Nicolae Băciuț, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie

Adam Puslojic, 2018

- Nicolae Dabija, Premiul „Nichita Stănescu“ pentru Opera Omnia
 - Dragoljub Firulovic, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita Stănescu

-Ognian Stamboliev, Premiul pentru traducere din opera lui Nichita Stănescu

2015

-Ion Hadârcă, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Alexandru Zub, Premiul pentru Opera Omnia

-Ion Cristescu, Premiul pentru promovarea operei lui Nichita Stănescu,

-Paul Cernat, Premiul pentru Critică Literară

2016

-Carolina Ilica, Marele Premiu „Nichita Stănescu“ pentru Poezie
 -Aurel Rău, Premiul pentru Opera Omnia

-Dejan Mastilovič, Premiul pentru traducerea promovarea operei lui Nichita Stănescu

2017

-Mircea I. Quintus, Marele Premiu
 -Adam Puslojic, premiul pentru opera Omnia

- Iosif Herlo, Premiul pentru promovarea Culturii Române în străinătate

-Aura Christi, Premiul Special al Direcției Județene pentru Cultură Prahova

2018

-Jovan Zivlak (Serbia) Marele Premiu „Nichita Stănescu“

-Aliona Grati, Premiul pentru critică literară „Nichita Stănescu“.

-Oana Soare, Premiul Special al Direcției Județene pentru Cultură Prahova

-Mihai Vladimir Zamfirescu, Premiul „Opera Omnia“

2019

-Dinu Flămând

-Ioan Aurl Pop

-Ioan Mânăscuță (Republica Moldova)

-Iacob Lazăr

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE „NICHITA STĂNESCU“ Ediția a XXXI-a, 2019

PROGRAM

Joi, 21 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 18⁰⁰ – Spectacol de teatru „Smulgerea măștii” de Nichita Stănescu. În distribuție, actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești, Scenariul și regia: Mihai Vasile

Vernisajul expoziției de arte vizuale (pictură, grafică, fotografie, CAD-Computer Aided Design, ambient, obiect) **Nichitiana** – Mihai Vasile

Vineri, 22 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 10⁰⁰ – Deschiderea Universității Libere „Nichita Stănescu” **Ora 12⁰⁰** – Atelierul de imagine (I) Mihai Gheorghe

Ora 18⁰⁰ – Proiecția filmului documentar „Transilvania. Burguri medievale” de Florin Andreescu

Sâmbătă, 23 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 10⁰⁰ – Atelierul de semne (I), Diana Lemnar

Ora 18⁰⁰ – Spectacolul de haiku tradițional japonez „Să aprinzi o lumină cu altă lumină”

În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul, scenografia și regia – Mihai Vasile

Duminică, 24 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 11⁰⁰ – Vernisajul expoziției de fotografie documentară „Nichita Stănescu / Ion Stratan” **Ora 12⁰⁰** – Atelierul de semne (II), Diana Lemnar

Luni, 25 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 10⁰⁰ – Atelierul de arhitectură literară (I) Sînziana Constantin

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești

1

Ora 13⁰⁰ – Deschiderea oficială a Târgului de carte și de artă tradițională și contemporană

– Recital susținut de Fanfara Consiliului Județean Prahova

– Lansarea revistei **Atitudini** a Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” a Municipiului Ploiești, cu pagini de colecție dedicate operei și personalității poetului Nichita Stănescu

Ploiești, 2018

– Spectacol folcloric susținut de Ansamblul Folcloric Prahova al Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” a Municipiului Ploiești, coordonatori: Vasile Enache și Nicolae Vicol

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 18⁰⁰ – **Bunavestire.** Conferință susținută de Florin Manole, scriitor și teolog

Ora 19⁰⁰ – **In memoriam Alin Georgescu,** actorul Centrului Dramatic Mythos

Mărti, 26 martie 2019

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești – Între orele 10⁰⁰-16⁰⁰ – Show de caricatură: Marian Avramescu

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 10⁰⁰ – Atelierul de arhitectură literară (II) Sînziana Constantin

Ora 18⁰⁰ – Proiecția filmului **Muzeul întâmplărilor de ceară**, după spectacolul cu același titlu de Lucian Vasilescu. Un film de Mihai Vasile și Mihai Gheorghe

Miercuri, 27 martie 2019

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești – Între orele 10⁰⁰-16⁰⁰ – Show de caricatură: Marian Avramescu

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 18⁰⁰ – **Mesajul** Institutului Internațional de Teatru (ITI) cu ocazia Zilei Mondiale a Teatrului

– **Torna umbra.** Spectacol de teatru. În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul, scenografia și regia: Mihai Vasile

Joi, 28 martie 2019

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 10⁰⁰ – Atelierul de imagine (II) Mihai Gheorghe

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești

Începând cu ora 13⁰⁰ – Întâlnire cu cititorii și prezentare de carte – Alex. Ștefănescu

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 18⁰⁰ – Lansarea cărții **Sonatele lunii** (ediția a doua) de Mihai Vasile. Prezintă Dragoș Grigorescu **Ora 19⁰⁰** – Proiecția photo-show-ului **Nostalgie**

Vineri, 29 martie 2019

Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”

Ora 11⁰⁰ – Deschiderea oficială a celei de a XXXI-a ediții a Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”

Alocuțiuni: Mădălina Lupea, prefectul județului Prahova
Bogdan Toader, președintele Consiliului Județean Prahova
Adrian Dobre, primarul Municipiului Ploiești
Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Adam Puslojić
Acad. Valeriu Matei

Gheorghe Popa, Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Identității Naționale
Nicolae Băciuț, director executiv al Direcției Județene pentru Cultură Mureș

Moderator: Prof. Constantin Stere, director executiv al Direcției Județene pentru Cultură Prahova

Vizită la Muzeul Memorial „Nichita Stănescu” Ploiești

Ora 13⁰⁰ – **Moment liric** susținut de actorii: Nicolae Jelescu și Viorel Burlacu, alături de care vor participa elevii ai Cenuclului „Atitudini” Ploiești

Evocări ale Poetului făcute de foștii colegi și prieteni ai acestuia **Vernisarea** expoziției de pictură de Inga Edu

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești

Începând cu ora 13⁰⁰ – Întâlnire cu scriitorii de la Cenuclul „Atitudini” al Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” a Municipiului Ploiești și scriitorii basarabeni **Centrul Județean de Cultură Prahova**

Ora 10⁰⁰ – **Atelierul de imagine** (III) Mihai Gheorghe

Ploiești, 2017

Ora 18⁰⁰ – Spectacolul de teatru **Iov sau Lungul drum al nopții către zi** de Matei Călinescu. În distribuție: actorii Centrului Dramatic Mythos Ploiești. Scenariul, scenografia și regia – Mihai Vasile

Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” Prahova

Ora 13⁰⁰ – Lansarea volumului de poezie și proză **Țara din oglindă**, un volum al membrilor Atelierului de chimii stilistice din cadrul bibliotecii

Coordonator: Sânziana Constantin

Expoziție de carte „Nichita Stănescu”

Recital de poezie susținut de elevii participanți la Atelierul de chimii stilistice **Invitați:** Aliona Grati, Carolina Ilica, Daniel Corbu, Filomena Corbu

Galeria de Artă a Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Ploiești Ora 16⁰⁰ – Vernisajul expoziției „Omagiu lui Nichita”

Participă: Acad. Adam Puslojić

Ion Mânăscuț

Filomena Corbu

Daniel Corbu

Florentina Paraschiv

Prezintă: Valter Paraschivescu, președintele Filialei Ploiești a Uniunii Artiștilor Plastici din România

Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”

Ora 17⁰⁰ – **Vernisajul** expoziției de artă contemporană (pictură, grafică, sculptură, artă decorativă)

Conexiuni convergente

Expun 33 de artiști din Basarabia

Prezintă: Tudor Zbârnea, directorul general al Muzeului Național de Artă al Moldovei, curatorul expoziției

Casa de Cultură Plopeni

Ora 18⁰⁰ – Spectacol muzical și liric **Omagiu lui Nichita**

Participă: Acad. Adam Puslojić, Carolina Ilica, Nicolae Băciuț, Viorel Dinescu, Matei Bucur Mihăescu, Nicolae Jelescu, Viorel Burlacu, Sadovnic Orheianu

Sâmbătă, 30 martie 2019

Colecția de artă „Avocat Aldea N. Neagoe”, secție a Muzeului Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”

Ora 10⁰⁰ – Colocviul **Despre artă și Nichita**

Participă: Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Adam Puslojić

Acad. Valeriu Matei

Ioan Pavel

Amfitrioni: Florin Sicoie, directorul Muzeului Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus” Prof. univ. dr. Hortesiu Aldea

Tabăra Internațională de Pictură „Vasile Grigore” din Hârsa

Ora 13⁰⁰ – Simpozion „Valori ale culturii populare românești”

Participă: Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Valeriu Matei

Nicolae Jelescu

Viorel Burlacu

Sadovnic Orheianu

Amfitrioni: Dr. Marian Albu și Victor Adam

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești

Ora 13⁰⁰ – Întâlnire cu scriitori basarabeni

Ora 14⁰⁰ – **Recital** de poezie cu Nicolae Băciuț, Viorel Dinescu, Daniel Corbu și Cristina Trandafir

Ora 15³⁰ – Recital de muzică corală susținut de Corala „Paul Constantinescu” a Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” a Municipiului Ploiești

Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”

Ora 16⁰⁰ – Poeme din cărțile **Jucării de lemn**, **Fotograful de muște** și **Etajul cincii, la vară**, precum și câteva capitole din romanele **Simfonia lupului** și **Culorile rândunicii**, în lectura autorului, **Marius Daniel Popescu**. Prezentarea ziarului literar **le persil**, creat de Marius Daniel Popescu în Elveția, în 2004

Ora 17⁰⁰ – Serata Atitudini

Recitaluri muzicale susținute de elevi și profesori ai Colegiului de Artă „Carmen Sylva” Ploiești **Recitaluri poetice** susținute de membrii Cercului de teatru pentru copii al Casei de Cultură „Ion Luca Caragiale” a municipiului Ploiești și de invitații lor

Prelegeri despre opera și personalitatea marelui poet Nichita Stănescu susținute de: Prof. Mădălina Paula Ștefan și Prof. Gelu Nicolae Ionescu

Concursul interjudețean de recitări „Sub aripa lui Nichita”, ediția a XI-a

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 11⁰⁰ – **Gala tânărului actor** ((elevii claselor de actorie, prof. Mihai Vasile – Școala Populară de Artă): Spectacolul de teatru-dans **Cascando** (Nichita Stănescu/Samuel Beckett). Scenariul și coregrafia – Emilia Vasile

Colajele teatrale: **O viziune a sentimentelor** (Nichita Stănescu)

Trandafirul de carne (Magdalena Ghica)

Ora 18⁰⁰ – Proiecția filmului de lung metraj **Umilință** de Cătălin Apostol .

Duminică, 31 martie 2019

Parcul „Nichita Stănescu” Ploiești

Ora 10⁰⁰ – Ceremonia de depunere de flori la statuia Poetului

Moment liric susținut de poeții Adam Puslojić, Valeriu Matei și Nicolae Băciuț **Ora 10³⁰** – **Întâlnire** cu Acad. Eugen Simion

Filarmonica „Paul Constantinescu” din Ploiești

Ora 11⁰⁰ – **Ceremonia** de decernare a premiilor Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” **Participă:** Mădălina Lupea, prefectul Județului Prahova

Bogdan Toader, președintele Consiliului Județean Prahova Adrian Dobre, primarul Municipiului Ploiești

Acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române

Acad. Eugen Simion

Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Adam Puslojić

Acad. Valeriu Matei

Amfitrioni: Vlad Mateescu, directorul Filarmonicii „Paul Constantinescu” din Ploiești

Mihaela Rus, directorul Teatrului „Toma Caragiu” din Ploiești

Moderator: prof. Constantin Stere, director executiv al Direcției Județene pentru Cultură Prahova

Centrul Județean de Cultură Prahova

Ora 11⁰⁰ – Matineu. Proiecția filmului **Măreția frigului** după spectacolul cu același titlu de Nichita Stănescu. Un omagiu adus poetului Nichita Stănescu. În distribuție: actorii Teatrului Equinox Ploiești. Un film de Mihai Vasile și Mihai Gheorghe

Ora 12³⁰ – Închiderea atelierelor Universității Libere „Nichita Stănescu” (proiecții de filme, diaporame, expoziții, recitaluri)

Pe toată perioada festivalului vor avea loc workshop-uri de creație plastică și recitaluri susținute de elevi ai Colegiului de Artă „Carmen Sylva” Ploiești.

Ediția a XXXI-a

LAUREAȚI Dinu Flămând

Dinu Flămând s-a născut la 24 iunie 1947, Susenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud).

Este licențiat al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1970). Membru întemeietor al cenaclului, iar apoi al revistei *Echinox*.

A lucrat în diverse redacții de ziare și reviste din București, între care *Amfiteatru* și *Secolul 20*. În anul 1971, a fost transferat disciplinar de la Centrala cărții, pentru că a refuzat să participe la acțiunea de epurare ideologică a cărților. În anii 80, pleacă din țară și se refugiază în exil la Paris, de unde denunță, în presa scrisă și în emisiuni radiofonice, regimul de opresiune din România. Locuiește pînă în 2010 în Franța. A fost jurnalist bilingv la Radio France Internationale, între aprilie 1989 și aprilie 2009. Ulterior, a început să realizeze emisiuni de pe teme de actualitate românească și internațională la diverse posturi de televiziune din România, mai cu seamă la B1 TV, în emisiunea de analiză social-politică "Pasul următor". Din august 2011, devine consilier al Ministrului de externe. Este numit în 2013 ministru consilier la Ambasada României de la Paris și reprezintă România la Organizația Internațională a Francofoniei pînă în noiembrie 2014. După căderea regimului comunist, a fost reintegrat în literatura țării de origine. Volumele sale de versuri și de critică literară, dar și unele traduceri au obținut mai multe premii naționale și internaționale.

I s-au atribuit burse și participări la programe internaționale de creație: Yowa City, SUA, 1983; Fundația Kalouste Gulbekian, Lisabona, Portugalia, 1985; La Naplouse, Franța, 2002; Centro di studi ligure, Bogliasco, Italia, 2005; Sacatar Organisation, Salvador de Bahia, Brazilia, 2008. Doctor Honoris Causa al Universității de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, 25.05.2010. Cetățean de onoare al mai multor localități, între care al comunei natale.

În ianuarie 2011 a fost distins cu Premiul Național de Poezie "Mihai Eminescu" pentru Opera Omnia.

Poeții de pe Bârgău

În tinerețea mea bistrițeană, se spunea: „Doi poeți sunt pe Bârgău – unu-i Flămând și altu-i Rău”.

Dincolo de orice conotație, de orice fel de răutate, cei doi erau poeți referențiali pentru aspirațiile noastre literare, cei mai tineri autori bistrițeni pe atunci, adică, Domnița Petri, Cleopatra Lorințiu, Nicolae Băciuț. Aurel Rău era redactor-șef al revistei *Steaua*, iar Dinu Flămând, după etapa *Echinox* era cel care, la *Amfiteatru*, publicând un grupaj de versuri ale Anei Blandiana, a demonstrat cât de mare poate fi forța poeziei, de i-a înspăimântat fără măsură pe puternicii zilei.

Aveam atunci toate motivele să credem în ei, în Aurel Rău și în Dinu Flămând, iar acum avem toate argumentele că aspirațiile noastre erau întemeiate și că cei doi au consolidat contribuția autorilor bistrițeni la „creșterea limbei românești/ș-a patriei cinstire”, având în George Coșbuc punctual de plecare al acesteia.

Dacă Aurel Rău a fost privit mereu în aura sa seniorală, Dinu Flămând a fost mai degrabă perceput într-un continuu asalt, mereu în ofensivă. Chiar opțiunea exilului său a fost o confirmare a poziționării sale în lume și în special în teritoriile poeziei.

Dinu Flămând a sporit tezaurul poeziei românești prin propria creație, dar și prin marii autori pe care i-a adus, traducându-I, în limba română.

Biografiile noastre nu s-au intersectat foarte des, dar rămân memorabile o întâlnire în spațiul natal al poetului, cu Domnița Petri, Mircea Oliv, pelerini pe Valea Bârgăielor, la ceas de toamnă, cum de neuitat rămâne și întâlnirea în Franța, la Săncere, pentru a da împreună poeziei ce e al poeziei și prieteniei ce e al prieteniei, într-un „detașament” bistrițean, din care mai făceau parte Aurel Rău,

Vasile Dâncu, Vasile George Dâncu, dar și Olimpia Pop, directoarea Bibliotecii bistrițene care, fără fumurile celor care i-au urmat la conducerea bibliotecii, a fost mereu devotată misiunii de a promova cartea, scriitorii bistrițeni.

Am pus în raftul de carte, ca editor, în 2006, un op semnat Dinu Flămând, *În refracția realului/ In the Refracting Real*, o antologie bilingvă, selecție și traduceri în limba engleză de Olga Dunca, pe care am prefațat-o.

Toate aceste „semne ale realului” au întreținut discret un sentiment de solidaritate, în care geografia a stat de aceeași parte cu poezia.

Includerea lui Dinu Flămând în galeria celor distinși cu Marele Premiu al Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” este un gest de dreptate care se face, chiar dacă mai târziu decât s-ar fi convenit, unui poet care rămâne în istoria literaturii române, deopotrivă prin destinul său și prin opera sa.

NICOLAE BĂCIUȚ

Dinu Flămând - OPERA

Volume de poeme

- *Apeiron, Ed. Cartea Românească, București, 1971*
- *Poezii, Ed. Cartea Românească, București, 1974*
- *Altoiuri, Ed. Eminescu, București, 1976*
- *Stare de asediu, Ed. Cartea Românească, București, 1983*
- *Viață de probă, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1998*
- *Dincolo/De l'autre côté, ediție bilingvă româno-franceză, în românește de Pierre Drogi, cu desene ale sculptorului Neculai Păduraru, Ed. Universalialia, București 2000*
- *Tags, Ed. Dacia Internațional, col. „Poeții Echinoxului”, Cluj-Napoca, 2002*
- *Migrația pietrelor, antologie cu o prefață de Ion Pop, Buc., Ed. Cartea Românească, București, ed. I, 2000, ed. a II-a, 2003*
- *Grădini/ Jardins, ediție bilingvă, traduceri în franceză de Claudia Fontu, Ed. Idea, Cluj-Napoca, 2008*
- *Frigul intermediar, Ed. Paralela 45, col. „Biblioteca românească”, Pitești, 2006^[3]*
- *Opera poetică, 2 vol., col. „Poesis”, Ed. Cartier, Chișinău, 2007→*

- *Umbre și Falezze*, ediție ilustrată de Savina Tarsitano, Ed. Brumar, Timișoara, 2010
- *Biopoeme*, antologie de autor 1970-2010, prefață de Eugen Negrici, Colectia 101 Poeme, Ed. Academiei Române, București, 2010
- *Stive de tăcere*, antologie și postfață de Ion Pop, Colectia Poeți laureați ai Premiului național de poezie MIHAI EMINESCU, Ed. Paralela 45, Pitești, 2011
- *Stare de asediu*, ediția a II-a, revizuită, prefață de Mircea Martin, Cluj-Napoca, Ed. Școala ardeleană, Cluj-Napoca, 2015
- *Veghea și Somnul, un an de sonete, viziune grafică de Mircea Dumitrescu, tehnoredactare & editare imagini Orbán Anna-Mária, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016*
- *Primăvara la Praga*, elegii, epigrame, satire, Editura Tracus Arte, București, 2017.
- *Descos și țes*, antologie de autor 1971-2017, vol.I,II, desene și coperta de Marcel Lupșe, „Colectia Echinox”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

Traduceri ale poemelor sale în alte limbi

- *Estado de sitio*, traducere în spaniolă de Omar Lara, Ed. Lar, Madrid, 1983.
- *Poeme în apnee/ Poèmes en apnée*, antologie bilingvă, traduceri în franceză și prefață de Pierre Drogi, Ed. La Différence, Paris, 2004.
- *De l'autre côté*, în antologia "Eclats, 5 poètes roumains", traduceri în franceză de Pierre Drogi, Ed. Comp'act, Paris, 2005.
- *În refracția realului/ In the Refracting Real*, antologie bilingvă, selecție și traduceri în limba engleză de Olga Dunca, prefață de Nicolae Băciut, Ed. Tipomur, Tg. Mureș, 2006.
- *Corzi/Superstrings*, ediție bilingvă, traducere în limba engleză de Olga Dunca, Ed. Ideea europeană, București, 2007.
- *Exisă oare viață înainte de moarte?! Haverá vida antes da morte?*, ediție bilingvă, traduceri în portugheză de Teresa Leitão, cu o cronică-prefață de António Lobo Antunes, Ed. Quase, Porto, 2007.
- *La luce delle pietre*, Antologie 1998-2009, ediție bilingvă, traduceri în italiană și selecție de Giovanni Magliocco, Ed. Palomar, Bari, 2010.

- *În amonte/En amont*, ediție bilingvă româno-franceză, traduceri în franceză de Pierre Drogi și Claudia Fontu, însoțită de un C.D. cu poeme recitate de Dinu Flămând (în românește) și de Bernanrd Callais (în franceză), Ed. Charmides, Bistrița, 2011.
- *Zona*, ediție bilingvă, antologie și traduceri în limba franceză de Claudiu Soare, Ed. Vinea, București, 2012.
- *En la cuerda de tender*, antologie 1993-2002, ediție bilingvă, traduceri în limba spaniolă și introducere Cătălina Iliescu Gheorghiu, Ed. Linteo Poesia,Ourense,Spania, 2012.
- *Inattention de l'attention*, traducerea în franceză (vol."Frigul intermediar") de Ana Alexandra Flamind, prefață de Jean-Pierre Siméon, dialog cu autorul de Thierry Renard, Ed. La Passe du vent, Vénissieux, Franța, 2013.
- *El frío intermediario*, traducțiön de Omar Lara, Valparaíso Ediciones, Ciudad de México, México, 2016.
- *Sombras y rompeolas*, introduction y traducțiön de Catalina Iliescu Gheorghiu, collection "El oro de los tigres", antologie bilingvă, UANL, Nuevo Leon, México,2016.
- *Schatten und Klippen*, Aus dem Rûmanischen von Edith Konrad. Illustriert von Sabina Tarsitano, Klak Verlag, Berlin, 2017.
- *Sombras e falésias*, PREFÁCIO DE ANTÓNIO LOBO ANTUNES, TRADUÇÃO DE CORNELIU POPA, ficção · poesia, Guerra & Paz Editora, Lisboa, 2017.
- "Ombre e Falesie"/Umbre și

Falezze", ediție bilingvă, Traduzione di Smaranda Bratu Elian, Illustrazioni di Savina Tarsitano, Raffaelli Editore/POESIA, Rimini, 2018.

- „Campos de cáñamo de mi Transilvania”, Traducciones del rumano: Omar Lara y Catalina Iliescu Gheorghiu, Caza de Libros, Bogotá, Columbia, 2018.

Prezență în antologii internaționale

- „Engel in het raam op het oosten; Hedendaagse poëzie uit Roemenië”, trad. Jan H.Mysjkin, Poëzie Centrum,Gand, Belgique, 2010.
- „La Mesa del Silencio. Once poetas rumanos contemporáneos” , selección y traducción de Omar Lara, Circulo de Poesia, Ciudad de Mexico, 2010
- „Miniaturas de tiempos venideros, Poesía rumana contemporánea”, trad. Catalina Iliescu Gheorghiu, Vaso roto ediciones, Madrid, 2013.
- „En el ombligo de la luna, Antología de poetas del mundo”, Valparaíso editora, México, 2015.
- *Testament - Anthology of Romanian Verse - American Edition - monolingual English language edition - Daniel Ionita (editor and principal translator) with Eva Foster, Daniel Reynaud and Rochelle Bews - Australian-Romanian Academy for Culture - 2017*
- „Apă strânsă-n căușul palmei”, Antologia Poeziei Echinox, traducerea în ebraică: Moshe B. Itzaki și Paul Farkas, prefață: Ion Pop, cuvânt înainte: Moshe B.Itzaki și Paul Farkas, selecția poezilor din antologie: Radu Țuculescu, KESHEV Publishing House, Israel, 2018.

Ediții bibliofile

- *Circular/Circulaire*, ediție bilingvă româno-franceză, cu fotografii de Roland Castro, traduceri din franceză de Pierre Drogi, Universitatea de Artă și Desing, Cluj-Napoca și Les Editions Signum, Paris, 2002
- *Peisaje verticale/ Paysages verticaux*, ediție bilingvă româno-franceză, bibliofilă, col. „Biblioteca Bucureștilor”, traduceri din franceză de Pierre Drogi, cu desene de Mircea Dumitrescu, Buc., Regia autonomă Monitorul Oficial, 2003
- *Lenticula*, ediție trilingvă, traduce-re în franceză Pierre Drogi, în neerlandeză de Jan Mysjkin,cu gravuri și bronzuri de Klasien Boulloud, →

5 exemplare, Editions TranSignum, Paris, 2005

• În burta calului troian / *In the Trojan Horse belly*, english translation by Olga Dunca, cu ilustrații realizate de Részegh Botond, Editura EISART, Iași, 2008

Eseuri critice

• *Introducere în opera lui G. Bacovia*, Ed. Minerva, București, 1979

• *Ascunsul Bacovia*, a doua ediție revizuită și completată, Ed. Pergamon, Bistrița, 2007

• Intimitatea textului, *Ed. Eminescu, București, 1985*

• Ediții și prefețe la Ion Barbu, Anton Pann, George Bacovia. Prefețe la scriitorii străini traduși în românește: Jean-Louis Curtis, Bojin Pavlovski, Blaje Koneski, Besiki, Pascal Quignard, António Lobo Antunes, Hugo Mujica ș.a.. Cooptat în colectivul de autori pentru *Dicționarului scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu.

Traduceri în limba română

• Martin Booth, *Polenul insidios*, în colaborare cu Liliana Ursu, Ed. Univers, București, 1977.

• *20 de poeți latino-americani contemporani*, antologie în colaborare cu Omar Lara, prefață Andrei Ionescu, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

• Fernando Pessoa, *Cartea neliniștirii*, 2 vol., Ed. Fundației Culturale Române, București, 2000.

• Dominique de Villepin, *Napoleon. Cele o sută de zile sau spiritul de sacrificiu*, Ed. Dacia internațional, Cluj, 2001.

• Fernando Pessoa, *Odă maritimă și alte poeme*, cu o prefață de José Augusto Seabra, Ed. Univers, București, 2002.

• Philippe Sollers, *Războiul gustului*, Ed. Polirom, Iași, 2002.

• Jorge Semprun, *Mortul care trebuie*, Ed. Dacia internațional, Cluj-Napoca 2002.

• Fernando Pessoa (Ricardo Reis), *Ode și alte poeme*, col. „Gemini”, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004.

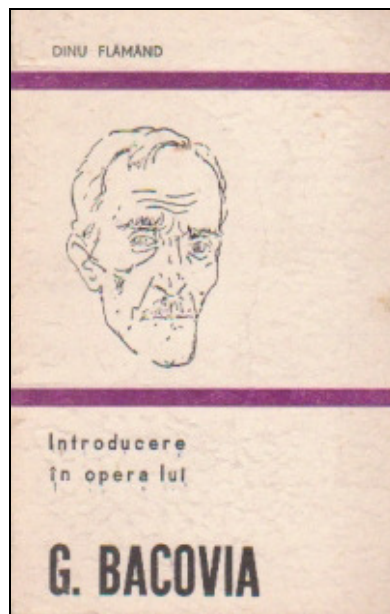
• Samuel Beckett, *Poezii urmate de Măzgălituri*, col. „Gemini”, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005.

• Jean-Claude Guillebaud, *Gustul viitorului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2006.

• Umberto Saba, *La capra e altri poemi/Capra și alte poeme*, ediție bilingvă italo-română, cu o prefață de Margherita Ganeri, îngrijirea ediției și cronologia de Smaranda Bratu Elian, Ed. Humanitas, București, 2009.

• Fernando Pessoa, *Cartea neliniștirii*, ediție revizuită și completată, București, Ed. Humanitas Fiction, 2009, 2010, două ediții.

• Jean-Pierre Siméon, *Lettre à la femme aimé au sujet de la mort/*

Scrisoare despre moarte adresată femeii iubite, ediție bilingvă franceză-română, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2010.

• Fernando Pessoa, *Opera poetică*, Ed. Humanitas fiction, București, 2011, 2013, două ediții.

• Omar Lara, *Scrisori din Drumul Taberei/Cartas de Drumul Taberei*, ediție bilingvă româno-spaniolă, traduceri în colaborare cu Maria Elena Răvoianu, Ed. Timpul, Iași, 2011.

• Carlos Drummond de Andrade, *Mașina timpului și alte poeme*, Ed. Humanitas fiction, București, 2012.

• Antonio Gamoneda, *Claridad sin descanso/Claritate neostenită*, ediție bilingvă spaniolă-română, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

• Fernando Pessoa, *Ultimatum și alte manifeste*, prefață, traduceri (în colaborare cu Micaela Ghițescu) și note, Ed. Humanitas Fiction, București, 2012.

• Fernando Pessoa, *Ora absurdă/Hora absurda*, ediție bilingvă româno-portugheză, viziune grafică și ilustrații de Mircea Dumitrescu, Ed. Câinele pe acoperiș, București, 2013. Cea de a doua ediție ed. Institutul Cultural Român, București, 2014.

• Fernando Pessoa, *Cronica vieții care trece*, prefață, traduceri (în colaborare cu Micaela Ghițescu) și note, Ed. Humanitas Fiction, București, 2014.

• António Lobo Antunes, *Inima inimii* (din „Livrul de crônicas I”), selecție, traduceri, prefață și note, Ed. Humanitas, București, 2014.

• Pablo Neruda, *Nu există lumină pură*, traducere din limba spaniolă, antologie, prefață, tabel cronologic și note, Ed. Art, București, 2015.

• Fernando Pessoa, *Quaresma, descifrator*, proze polițiste, antologie, prefață, traducere și note, Ed. Humanitas Fiction, București, 2015.

• Luis García Montero, *Sonată tristă pentru luna din Granada/Sonata triste para la luna de Granada*, antologie și traduceri din limba spaniolă de Dinu Flămând și Cătălina Iliescu-Gheorghiu, ediție bilingvă, Editura Timpul, Iași, 2016.

• „Spinul din floare” poeți mexicani contemporani, antologie, traduceri și note de Dinu Flămând și Marilena Răvoianu, cuvânt înainte de Luis David Palacios, viziune grafică & gravuri în lemn de Mircea Dumitrescu, tehnoredactare & editare imagini Orbán Anna-Mária, editura Școala ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

• Fernando Pessoa, „Vecin cu viața”, poezia ortonimă, 1911-1935, antologie, traduceri, prefață și note, Ed. Humanitas Fiction, București, 2017.

• António Lobo Antunes, „Pe râurile ce duc...”, traducere, prefață și note de Dinu Flămând, Ed. Humanitas Fiction, București, 2018.

• Marco Lucchesi, „Meridian celest & alte poeme”, traducere, prefață și note de Dinu Flămând, Ed. Tracus Arte, București, 2018.

• Vinícius de Moraes, „Tristeza feita dança/Tristeța-dans”, ediție bilingvă, antologie, traducere, notă asupra ediției, cuvânt înainte și cronologie de Dinu Flămând, Baroque Books&Arts, București, 2018

- *Contra părerii generale, Carlos Drummond de Andrade spune că poezia se scrie după 50 de ani. Când e timpul potrivit pentru poezie: la „tinerețe” sau la „bătrânețe”? Ai pornit astfel „la asalt” în poezie după 50 de ani?*

- Drummond e cel mai tonic poet pe care-l cunosc. Se îndrăgostise, în ultimii săi ani de viață, parcă asaltat de o epidemie extraterestră. Se îndrăgostise și se reîndrăgostise de femei și de poezie – adică de ceva care le conține laolaltă. Toată viața lui scrisese poeme uluitoare despre femei, mai cu seamă cele din volumul intitulat *Iubirea se învață iubind*. A lăsat postum și o incredibilă culegere de poeme ceva mai îndrăznețe, unele dintre ele suav-pornografice, sub titlul *O amor natural!* Sper că nu e nevoie să traduc titlul. Este în ele o vitalitate de mare artă atemporală, cu o rădăcină adânc infiptă în pământul lui Catullus. Nimic de-a face cu atâtea exerciții libidinos manieriste sau chiar jenant de suburbane la care se dedau câteva generații suprapuse prin revistele și cărțile românești de astăzi. Drummond saluta vârsta matură ca pe o situație excepțională în care sunt întrunite toate condițiile pentru marile înfruntări cu indicibilul. Rămăsese același sezual, dublat de un fin observator social și de un filosof cu excepțională anvergură. Cum să nu pună acest plus de experiență, dobândit la maturitate, în strategia „asaltului” perpetuu, prin și în poezie? Poezia lui completă, reunită de Editura Nova Aguilar, la Rio de Janeiro, însumează peste 1500 de pagini. Asta înseamnă Operă! Sunt departe de a avea asemenea ambiții. Eu am revenit cu furie la poezie fiindcă vreau să recuperez ceva din anii pierduți în pustiul de cenușă pe care l-am traversat cu toții. Știu că nu voi avea timp sau că mă vor lăsa la un moment dat forțele. Dar sunt dator să încerc, trebuie să recuperez cât mai mult, luând-o de la zero de fiecare dată, dacă așa trebuie sau dacă așa simt. Iată de ce nu înțeleg cum de unii au renunțat la poezie și la literatură tocmai acum. Treaba lor! Dar entomologii literari ar trebui să mai aștepte pentru clasificarea trecutului. Literatura română din ultimele decenii ale veacului trecut încă se mai scrie. Iar cei care vin acum și nu vor să se uite decât peste gard la alții, cât mai departe în zare, s-ar putea să aibă

Vatra veche dialog

Dinu Flămând

surpriza de a se vedea „ratrapați”, trași de pulpana cămășii, înșfăcați de niște teme româno-românești ce îi vor ajunge și pe ei din urmă, din acest sumbru trecut de cenușă al nostru, pentru a-și cere drepturile literare... Dar m-am pornit prea repede și bănuiesc că mai sunt întrebări. Drummond?... La începutul anului 1984, cu puțin timp înainte să moară, mi-a trimis o antologie cu o dedicație ce exprima o prietenie fierbinte, care mi-au ținut de cald în iarna românească. Se realizase un dublu miracol: poșta lăsase să treacă spre Brazilia numărul cu *Secolul 20* în care eu publicasem câteva traduceri din poemele sale (între care chiar și *Congresul mondial al fricii!*); apoi, aceeași instituție lăsase să intre și cartea lui în țară ca să ajungă în cutia mea poștală. Miracolele sunt totdeauna simple!

- *Când afirmi că în literatura română veacul trecut încă nu s-a încheiat, vrei să spui că nu s-a modificat „canonul” literar?*

- Știu că este unul din acele cuvinte ce fac carieră odată importate în România. Ce să se modifice? În literatură, noutatea e foarte rară. Iar apoi, eclectismul postmodern amestecă pretutindeni toate temele și toate stilurile pentru a-și cuceri oarecum dreptul de a fi „demodat”. Iar România din ultimele decenii nu a cunoscut condiții normale încât să se poată spune că un stil, o tendință, o modă literară, o concepție literară

dominantă vor fi ajuns la suprasaturație și se procedează la o radicală modificare a gusturilor. Scriitorii cei mai proeminenți din ultimele decenii rareori au lasat o operă constituită, care să devină, la o adică, un reper depășit; mulți dintre ei s-au stins prea repede. Lungii ani de proletcultism nu contează iar bătăliile cu cenzura, de mai apoi, nu au permis nici unei tendințe literare să se manifeste cu toată forța. Romanul popular de astăzi încă nu l-a depășit pe Radu Tudoran, cel ezoteric neoromantic încă ar mai avea de învățat de la Mateiu Caragiale sau V.Voiculescu iar romanul istoric încă nu propune formule mai alerte decât la Sadoveanu, încât să cunoscă un mare succes de public, cum se întâmplă actualmente prin alte literaturi. Despre toate aceste genuri care trebuie să asigure onest productia editorială curentă s-ar zice mai degrabă că nu există. O bună parte a prozei românești de astăzi e scrisă prost și prost construită. Cei care încearcă să o traducă, de aceste două aspecte se izbesc înaintea de toate. Cât despre romanul social, ce să mai vorbim. El lipsește aproape cu desăvârșire.

În poezie, terenul e și mai alunecos. Postmodernismul inițial a rămas într-o fază de infantilizare a discursului, în timp ce-și contemplă cu admirație eticheta, iar câțiva din celebrii săi condotieri, acum cu ghiocei pe la tâmpile, probabil că își antologhează cu oarecare jenă șagalnica postură adolescentină, lăsându-ne degeaba sa așteptăm producția lor de „maturitate”. Postmoderniștii noștri s-au repezit să se „clasicizeze”, să cucerească locuri oficiale în manualele școlare și în lucrările de sinteză, dovedind și reflexul nervos de a-i exclude pe cei care i-au precedat și chiar pe cei care deja îi urmează. Ni se spune că prin anii 80 poezia tinerilor virase cu mult curaj spre un realism nud și că această coborâre a ei în cotidian fusese chiar o formă de protest. Care cotidian? Recitită astăzi, și acea poezie exhibă doar o realitate selectivă, cu referințe la un anumit folclor urban specific unei generații ce nu venea chiar de la talpa țării, și își căuta propriile semne de identitate într-un univers delimitat. Abundența unor nume de cofetării, de cinematografe, de discuri occidentale →

NICOLAE BĂCIUȚ

primite la „pachet”, recursul la bancuri și expresii din jargonul universitar, sau acel fel esopic de a pilota ironia pentru inițiații dintr-un anumit mediu social nu reprezentau decât parțial degradata realitate...reală a României de odinioară. Toată literatura care s-a scris în acele decenii sumbre nu avea cum să evite un anumit „evazionsim” prin faptul că funcționa în mod necesar prin aluzii și perifraze. Ea a îmbogățit metafora fiindcă orice dictatură este „mama metaforei”, cum spunea Borges. Dar a fost mai puțin socială decât s-ar crede, și teamă îmi este că sintagmele cele mai îndrăznețe care înghițeau regimul totalitar vor avea nevoie, în curând, de glosare în josul paginii și de multă imaginație din partea cititorului ca să se înțeleagă nu doar contextul apariției lor ci chiar sensul.

Iar în prezent, sunt redescoperite cu „uimire” dialogul în interiorul poemului, plajele de proză, enunțul eliptic, serialismul și, în general, tehnicile de degradare a solemnității rostirii. Foarte bine, asta înseamnă, eventual, că este redescoperită generația beat sau că se trage cu ochiul la forme de protest de care poezia și-a mai izbit capul și în trecut, prin peisajul accidentat al Avangardei moderne. Dar unde este filosofia acelui limbaj care vine să-și etaleze arsurile? Ea de ce lipsește, de ce se vrea înlocuită doar de limbajului vulgar a cărui adevărată pornografie este inconsistența lui? Toate formele de meta-discurs presupun aceeași dramă: și anume că autorul nu poate vorbi în forme constituite fiindcă nu are încredere în discurs. Altfel spus, literatura ajunge să-și denunțe propriul ei confort, și aruncă departe chiar uneltele pe care le vehiculează zilnic. Însă discursul meta-discursului nu are de ales: el trebuie să fie structurat, trebuie să facă sens, să devină limbaj de substituție. Și chiar dacă totul se reduce la un urlet sau la înjurătură, acestea trebuie să fie „semantizate”, să conțină motivul ieșirii în lume, drama timpului, gustul prafului... Astfel, până și poezia cea mai ludică, cea mai „lejeră”, cea mai je m'en fichistă este nevoită să ajungă tot la teme grave, la o formă de conștientizare a raportului dintre individul-autor (cât ar fi el de dezabuzat) și restul lumii. Dar poeziei românești i-a cam sosit timpul, cred

eu, să iasă din bășcălie. Iar literaturii i-a sosit timpul să nu-i mai pese de mofturile pardigmatice, cu „isme” și „canoane”, ci chiar să-și ia lumea în stăpânire, instinctiv, să existe plener ignorând dictatura modei, noile dogmatisme. Mă uit cu speranță spre câțiva poeți mai tineri care încep să semene numai cu ei înșiși...

- *Cu ce sentimente percepe poetul momentul antologării? Cum se face o antologie?*

- Cu sentimente foarte amestecate. Dar în condițiile în care tirajele rămân infime, antologiile devin obligatorii pentru relansarea poeziei în circuit. Știu că pe vremuri aveai “dreptul” la antologie numai după ce ștăbii de partid și cei editoriali decideau că te-ai comportat mulțumitor, că nu ai fluierat în biserica ideologică și că începeai să ai ceva trecut literar la activ. Eu nu m-am recitat timp de mai bine de zece ani, deci nici prin cap nu-mi trecea să mă antologhez. La un moment dat, nici nu mai aveam toate poeziile la îndemână și a trebuit să recuperez unele volume după ce le dăruisem rudelor sau prietenilor. Iar când m-am recitat, m-am îngrozit. Năvăleau în memoria mea fragmente de versuri, imagini, cuvinte la care fusesem nevoit să renunț, fie sfătuit cu severitate de editor, înainte sau după ce venea cartea de la cenzură, fie sfătuit chiar de... propria-mi lașitate. Pe unele care îmi erau ceva mai clare am încercat să le reconstitui, iar unde nu eram sigur, am renunțat. Așa apar câteva modificări deja în *Viață de*

Sancere, Franța, 13, octombrie 2007: Vasile Dâncu, V.G. Dâncu, Nicolae Băciut, Dinu Flămând

probă iar apoi în *Migrația pietrelor*. Târziu mi-am dat seama că greșisem. Când voi stabili un text ne varietur, voi reveni în general la expresiile inițiale, păstrând doar acele restituiri pentru care degeaba m-am bătut chiar la vremea respectivă. De ce această pendulare? Fiindcă, până la urmă, nimic nu se mai poate corecta. Textul s-a cicatrizat peste acele răni. Pe de altă parte, pentru orice poet momentul antologării este și unul destul de jenant; el vede mai bine ce n-a reușit, ce anume nu se mai poate șterge. Ca și biografia, bibliografia rămâne indelebilă. Noroc că în generația mea nu mai era obligatoriu să pui în fruntea culegerii de debut un poem despre patrie sau despre partid, cum se întâmplase până prin 1968. Ar fi fost o catastrofă. Cei născuți în ultimele două decenii să nu se uite, cu o nejustificată superioritate morală, la debuțanții din colecția Lucefărul. Nici un tânăr de astăzi nu poate să știe cum ar fi reacționat la presiunile de atunci sau la șantajul lipsit de onestitate al editorilor de stat, singurii autorizați să existe. Deci, cu puține excepții, acel lot care debuta prin 70 nu are de ce să se rușineze în clipa eventualei antologări, dacă a mai rămas viață în acele texte. Iar aici vreau să mai adaug o nuanță: nu e totdeauna bine să se antologheze pe sine autorul, căci îl pot trăda fie o înclinație prea narcisistă fie o prea critică. Traducătorul poemelor mele în italiană a vrut să-și facă singur selecția din primele mele cărți, găsind că se află în ele un ton orfic pe care vrea să-l transpună cu prioritate, lăsând pe planul al doilea poemele mele cu caracter social de mai târziu. El crede că am eliminat nejustificat o bună parte din primele poeme, indus în eroare de faptul că orfismul pare mai „demodat” la cota gustului de astăzi din România. Cum amândoi →

îl admirăm pe Mario Luzi, am cedat de bunăvoie aceste remarci, flatat în sinea mea de o posibilă comparație cu autorul *Sosirii nocturne*. Cum se vede, textele își dobândesc viața lor proprie. Nu mai poți face nimic pentru ele, dar nici nu trebuie să crezi în moartea lor aparentă.

- „Încep să văd acum mai bine limitele traducerii”, spui la un moment dat. Care sunt limitele traducerii, mai ales că te situezi de ambele părți: ai tradus și ești tradus. Există o „probă chimică” a traducerii?

- Iubitorii locurilor comune recurg fără ezitare la adagiul cunoscut: acela că traducătorul ar „trăda” autorul. Într-o anumită privință este adevărat, în sensul că suflul intern al traducerii, fără de care magia transunerii vieții textului dintr-o limbă în alta nu se realizează, îi aparține traducătorului. El aduce viața propriei sale limbi pentru a insufla viață unui text venit din exterior. E ca și cum ai încerca să lichefiezi un beton care s-a prins deja. Nu e simplu, mai cu seamă când e vorba de poezie. Nu e simplu nici în filosofie, în teatru sau în proză. Mai ușor se traduc ideile, mai greu melodia, jocurile de cuvinte, ezitățile interne, semiturile și înțelesurile speciale existente în fiecare limbă prin stratificarea propriei sale evoluții. Vallejo a scris un bizar eseu despre „electronii” operei de artă în care spune clar că poezia rămâne intraductibilă. Putem traduce, spunea el, din Whitman ieile dar nu și „marile mișcări animale, marile numere ale sufletului, obscurele nebuloase ale vieții”. Vallejo însuși rămâne intraductibil chiar cu celebrul său titlu de volum *Trilce*, (ar fi o misterioasă eufonie deviată din trinitate dar și o translație de la „dulce” spre „trilce”, un soi de dulceață a cifrei trei!); dar tot el se „deschide” spre traducere prin forța autenticității poeziei sale, care pulverizează multe bariere semantice și aparentele limite ale transunerii.

Eu am intrat inconștient în „cercul” traducătorilor. Intenția mea era mult mai modestă: aceea de a citi corect și de a înțelege o literatură pe care nu o găseam (deloc sau deloc satisfăcător) tradusă – Beckett, Pessoa, Vallejo, Drummond, Luzi, Saba, Lautréamont ș.a. Simțeam atunci că devine obligatoriu pentru

mine să intru și să rămân multă vreme în interiorul unor mari opere monotone de tipul *Il Canzoniere*. Nu mi explicam cum de rămâne inepuizabil Petrarca în acel exercițiu erotic aparent languros sau care sunt resursele infinite ale lui Pessoa când radiografiază obsesiv banalitatea. Amândoi parcă voiau să scrie totul, să nu mai lase nimic nespus și de spus altora! Iar ca să înțeleg, încercam, pentru uz propriu, și echivalarea unor texte în românește. Două ierni la rând am stat cu *O livro de desassossego* a

**Sancere, Franța, 13, octombrie 2007
- Dinu Flămând, Nicolae Băciuț**

lui Pessoa seara târziu în bucătărie, când gazele din sobă reușeau să salte de-o palmă, scoțând cuvinte din dicționar și suindu-mă pe pereți de exaltare când ajungeam să pricep sensul acelor fraze de aur. Nici prin cap nu-mi trecea că într-o zi voi ajunge să public în traducere integrală *Cartea nerliniștirii*. Iată de ce eu am continuat să traduc fără ca, la început, să conștientizez limitele exercițiului. Ceea ce primeam era fabulos, și mă simțeam mai bogat decât dacă aș fi avut valoarea sumei la care se ridica datoria externă a României. Citeam cu empatie și traduceam cu dăruire. Poate că aceasta este și proba chimică necesară unei reușite. Dar limitele nu sunt de ignorat. Pessoa ortonomul rămâne una din aceste mari dificultăți. Am publicat din poezia lui cu ritm și rimă numai ceea ce ce mi-a reușit aproape identic cu originalul, inclusiv cu măsura silabică respectată, atunci când a fost cazul. Nu mică mi-a fost mirarea să văd pe Internet opinia unui

cititor care critica acea traducere fiindcă s-ar fi pierdut ritmul și rima, deși recunoaștea corectitudinea redării conținutului. Nu văzuse efortul meu și nici nu părea a fi prea onest. În schimb, era evident că nu încercase niciodată o asemenea experiență. În plus, recomanda traduceri din textele dificilului portughez în... spaniolă! Nici acelea traduse de el. Și încă un cuvânt: traducerile de astăzi dau prioritate liniei demonstrative dintr-un poem, inteligenței sensibile care îl fortifică din interior. Tot mai rar veți vedea traduceri făcute după măsura traducătorului, în felul în care Arghezi îl „scurta” pe Baudelaire. Nu este o rușine să traduci fără rimă un sonet, dacă reușești să captezi cel puțin „muzicalitatea” ideilor. Iar cu asta, intrăm în alt domeniu. Fiecare limbă are o viață a ideilor prin propria ei muzicalitate și prin multiple elemente care o disting de altele. Beckett și-a tradus singur la început poemele din engleză în franceză, dar când a constatat că rezultă două variante sensibil diferite a continuat să scrie poezie numai în franceză (pentru a-și asuma o dificultate suplimentară, spunea el!). Iar când și-a tradus invers, din franceză în engleză, piesa *Malone meurt*, constatând ca nu poate să traducă termenul francez „naître”, care este un verb activ, prin termenul pasiv din engleză „to be born”, a creat neologismul „to get born”. Un fel de a zice că te naști născându-te tu pe tine, ca o sforțare fizică a personalității! Trebuie să fii foarte atent să prinzi asemenea nuanțe. Eu nu vreau, cel puțin deocumdată, să mă traduc singur în alte limbi nici nu încerc să scriu în ele poezie. Am noroc că sunt tradus de locutori nativi, persoane care iubesc poezia mea, de obicei fără să mă cunoască. Scriu eseu în franceză, poezie nu. Căci poezia recurge și la cuvintele din limba maternă pe care ai sentimentul că le-ai uitat sau că nu le-ai știut niciodată. Numai în limba maternă poți cere urgent cuvântul pe care nu l-ai avut niciodată și pe care, prin ce miracol, ți-l depune totuși în palmă Infinitul!

- Spui în alt interviu: „Eram inhibat. El (César Vallejo, n.m.) mă învăța să urlu”. Ce ai învățat din traduceri, pentru scrisul tău în primul rând? →

- Enorm de multe lucruri. În primul rând mi s-a confirmat că există o arhitectură necesară în poem, fără de care totul se destramă. Iar acest lucru se vede foarte bine când întinzi pe masă poemul altuia, pe masa de tradus, și începi să-i demonțezi elementele, având grijă, totuși, să nu-i tai respirația! Totul trebuie să fie necesar și suficient într-un poem, de la titlu la juxtapunerea versurilor sau la cadența lor grafică. Fiecare cuvânt trebuie să-și justifice rostul, chiar și atunci când dă impresia că este doar o pietricică într-un torent dezlănțuit. Iar absența de sens trebuie să facă... sens. Adică să fie suplinită de o tensiune a textului care indică expres această absență sau denunță imposibilitatea de a ajunge la un sens. Revolta lui Vallejo este una din aceste mărețe lecții. El afirmă că nimic nu este mai „pur” decât absurdul. Pur fiindcă deplin, indeclinabil, intratabil în masivitatea lui. Dar nu absurdul lui Kafka, în care forțe oculte dirijează din umbră realul, socialul, destinul oamenilor, ci un absurd al absenței de justificare. Și o imensă luptă cu Dumnezeu, oarecum în tradiția exaltat doloristă a misticilor spanioli, dar cu mijloacele unei arte de o brutalitate percutantă fără egal. Nimic nu justifică suferința umană – este una din marile teme la Vallejo - ; dar „nimic nu este mai real ca nimicul”, pare să adauge același Vallejo, în spiritul lui Democrit. Și nu întâmplător îl evoc pe involuntarul înaintaș grec al „realismului”. Vallejo a răsturnat un raport tradițional. Suferințele sufletului au devenit la el suferințe fizică. Astfel a fost degradat de la bun început orizontul metafizic, iar suferința fizică a devenit metafizică a limitei. Pe de altă parte, Vallejo a reușit să sugereze că renunță parțial la cuvinte și recurge la cifre sau la șiruri onomatopice, la limbajul copiilor, la pleonasme, rupturi neașteptate și enunțuri neîncheiate, din moment ce nici poezia (și nici iubirea!) nu pot alina suferința omului. Protestul al lui Vallejo de-semantizează poezia, o umilește, îi extirpă glandele endocrine ca să o convingă să dea din ea mai mult decât o mână de sensuri sau o somnolență situațională eufonică. M-am simțit electrocutat când am început să traduc din acest nefericit metis. Omar Lara mi-a furnizat textele, vreo douăzeci și ceva, pe care

le avea cu el în exilul din România. Le-am tradus pe toate în antologia celor *20 de poeți latino-americani contemporani*, după care, timp de două decenii, nu m-am mai „atins” de Vallejo. Devenise pentru mine o primejdie. Voiam să iau totul de la el. Și așa, mă suspectez că am dezvoltat în poeziile mele anumite sugestii din textele sale, și i-am văzut umbra când am procedat la lectura retrospectivă pentru prima mea antologie. Dar s-a petrecut ceva și mai ciudat. De câteva săptămâni am purces pentru prima dată la o lectură completă a poeziei sale – de unde și insistența cu care mă refer aici la el – și, în plus, după o ediție critică de referință (căci Cercul Prietenilor lui Vallejo din Franța mi-a făcut onoarea să-mi ceară să expun o conferință despre el la Cité Universitaire). Or, am avut de asemenea sentimentul că „dezvoltasem” în mine în toți acești ani unele poeme de ale lui Vallejo, pe care niciodată nu le citisem. Trebuie că există niște vase orifice, vorba altui poet, cubanez, prin care am incredibilul noroc să comunic cu acest peruan.

- *Cum respiră poezia ta între „Stare de asediu” și „Viață de probă” ?*

- Respiră...sufocându-se ! Iată de ce am ales pentru ediția franceză de la Ed. La Différence un titlu explicit – *Poèmes en apnée*. Și în românește prin apnee se înțelege exercițiul de reținere a respirației, de obicei pentru cei care se scufundă în apă. Evident însă că nu sunt nici poeme cu scafandri, nici cu pescuitori de perle. Mi se pare că în toți acei ani am respirat doar cu o jumătate de plămân. Și nu numai eu. Traducătoarea poeziilor mele în portugheză chiar m-a întrebat, ușor jenată, dacă am fost bolnav de plămâni. Nu am fost, aerul era viciat, aerul ideologic, știm cu toții, ce mai... Dar încă nu știm, cred eu, cât de grav a fost, care sunt consecințele pe termen lung, nu doar pentru organismele noastre fizice, pentru plămâni noștri, ci mai cu seamă pentru organismul nostru colectiv. Înțeleg că nu mai e la modă să se vorbească despre asta. Toată lumea vrea să uite, e firesc. Iar apoi pentru tinerii care au astăzi 18 ani statul la coadă la cartofi, indigența generală sau plocoanele date pe atunci vânzătoarelor de la librării ca sa-ți rețină o carte sunt elemente

contrastante mai degrabă anecdotice. Nici eu, la 8 ani, nu înțelegeam de ce insista bunicul meu să-mi repovestească aceeași scenă de la sfârșitul războiului, când un soldat rus i-a scos cizmele din picioare ținându-l sub amenințarea pistolului. Mi se părea că vorbește despre ceva petrecut prin Evul Mediu, înainte să apară minunatele cravate roșii, cu care tocmai se mândrea prima promoție a școlii din sat! Dar literatura încă nu are dreptul să uite, fiindcă ea încă nu a înțeles ce s-a întâmplat în acele decenii. Dacă e ceva de înțeles, în afara faptului că toate acele suferințe erau în primul rând inadmisibile (cum știa bietul Vallejo înainte, vai, să se lase sedus de găunosul ezoterism al comunismului, dar el din preaplin de omenie și de compasiune pentru alții), deci dacă e ceva de înțeles din acele suferințe, numai literatura poate să o spună.

- *Noua culegere de versuri care îți apare în aceste zile la Editura Paralela 45 se numește „Frigul intermediar”. De ce?*

-Este o imagine din copilărie; mi-a apărut, salvatoare, înainte să predau manuscrisul, când umblam după un titlu. Sunt trei portocale puse la fereastră, între cele două geamuri. Puse acolo să se păstreze dar și ca le văd eu de departe când voi sosi acasă, să mă întâmpine deja cu pâlpâirea lor. Unii dintre noi ne mai amintim ce explozie de exotism puteau să aducă într-o casă câteva portocale pe care le găseai rareori în iarna românească. Dar iată că mi-a trebuit aproape o viață întreagă să pricep și mesajul de atunci al mamei, care le pusese în geam pentru a veni astfel din depărtare în întâmpinarea bucuriei mele. În mod paradoxal, acest frig care nu este nici al lăuntrului nici al părții de afară protejează viața, chiar îi asigură o oarecare strălucire. Eu am o relație ciudată cu frigul. Nu aş spune că-mi era frig chiar și în pântecul mamei (a zis-o deja Brecht), dar simt deseori viața ca pe un asemenea frig-armistițiu, înaintea frigului decisiv. E un frig mai degrabă tonic. Dar poate că nu fac bine să intru în jocul explicațiilor. Eu sper că poezia prinde mai mult decât intenționez eu, și probabil chiar altceva. Aici se află marele mister al autonomiei limbajului poetic. →

- Există și în această carte pe lângă numeroși termeni filosofici („clinamen”, „kairos” etc.) unele noțiuni abstracte din fizica particulelor și chiar o referință la Plank. Este obligată poezia să se extindă spre alte domenii?

-Este, dacă nu vrea să participe la analfabetismul ambient. Ceea ce gândesc actualmente fizicienii este poezie pură, o proiecție a imaginației de care, într-adevăr, poate să fie mândră mintea umană. Sigur, acolo unde se întîlnesc între ei specialiștii, se vorbește deja un limbaj abstract și specializat aproape de netradus în formule exoterice. Eu mă multumesc cu mai puțin și, de obicei, dau și „traducerea” acelor termeni prin context. Poate cea mai misterioasă rămâne sintagma „amplitudini de probabilitate”, care dă numele unui ciclu. Nu o explic, găsesc că este o superbă formulă în care se amestecă și destinul și fizica.

- Între renunțări și reveniri, între perioade de așteptare și de „dezlănțuire”, ce anume au însemnat etapele de „abandon poetic”? Te-au încărcat aceste perioade de tăcere?

- Nu e ușor să-mi dau seama, literatura crizei e una din primele surse ale literaturii, iar uneori nici nu ști care dintre ele începe...Am avut lungi perioade când nu am scris nimic și am atins punctul critic când am renunțat sincer să mai scriu. Era o imensă eliberare. Dar nu câștigam nimic, continuam să-mi pun întrebări și să le văd grupate în structuri literare. Am revenit cu o furie care mi-a făcut bine, cu o intransigență vitală care acceptă acum că poate rata dar nu poate să tacă. Sunt de părere că scriitorul român se confruntă actualmente cu două probleme teribile de „statut”: e suspectat la el acasă de lipsă de onestitate și se suspectează el însuși, tot la el acasă, de lipsă de autenticitate (combinată, uneori, cu un bizar complex de superioritate). Să mă explic. În momentul când pasiunile românilor gravitează în jurul mării teme a aglomerărilor de latifundii, când Parlamentul a devenit adevărata cameră de comerț a țării, iar atâția foști și actuali miniștri consideră normal să-și gestioneze vechile afaceri personale, ca și cum mandatul electoral ar fi abia un bacșis insuficient pe traseul carierei lor, cum

să poată fi concepută existența unei minorități preocupată să exprime îndoiele existențiale sau acel “mal de vivre”? Și încă PE GRATIS! România este actualmente țara în care ideea de gratuitate, asociată cu entuziasmul sau cu angajamentul din convingere intimă a devenit inconceptibilă! După decenii de idealism ipocrit vârat cu pâlnia pe gât, totul s-a transformat într-un materialism compact și indigest. Mă și întreb cum de se mai strecoară câteva vag idei filantropice (*philos antropos*) în rudimentele creștinismului practicat pe la praznice? România se poate mândri că a dat varianta cea mai deșăntată a individualismului neoliberal. Nici un entuziasm dezinteresat nu-și mai are locul pe plaiurile mioritice. Iar după ce este asimilat cu condeierii de articole comandate, de multe ori și din vina lui, scriitorul român ajunge să iasă și în largul altor meridiane pentru a costata că este și rămâne marele nimeni; fiindcă plătește și pentru imaginea detestabilă a țării sale, deci scrisul lui nu interesează, și pentru lipsa lui de experiență în abordarea marilor teme. Iar eu mă întreb: cum se întâmplă că “managerii” români s-au aliniat repede la Gotha internațională și au găsit adresele hotelurilor de lux din Alpi sau din Bahamas, în care intră de obicei îmbrăcați în trening, iar scriitorii așteaptă pomana vreunei invitații colective din afară sau privesc cu jind, de 16 ani, spre un Salon al cărții de la Paris, unde aproape niciodată nu au fost incluși cu drepturi depline, cu semnături de autografe pe propriile lor cărți, cu conferințe și interviuri televizate, cu opinii efective exprimate ca să fie auzite în Europa... spre care ne tot îndreptăm îndepărtându-ne?!

- „Nimeni nu se cunoaște pe sine”, spui undeva. Este poezia o cunoaștere de sine? Dar literatura, în general?

- Epoca noastră, care adoră simplificările pentru a le vinde mai bine la pachet, a inventat o astrologie de consum popular ce te pune zilnic în contact cu iluzia “personalității” proprii. Horoscopul e chiar un bun pretext de conversație, el reușește să alunge electricitatea ostilă firesc instalată între două persoane care se pândesc. Mă amuză rigiditatea autogonflantă cu care imprudenții iau

Bistrița, 22 iunie 2007 – Olimpia Pop, Dinu Flămând, Nicolae Băciut

un pliu din veșmântul lor interior ca să le arate celorlalți presupusa linie a tighelului. Cam de aceeași natură este și exercițiul psihanalizei, construit în aer pe dogme pozitivistice. Conceptul de „act manqué”, de exemplu, familiar fiecăruia, ca sughițul, ține să ne asigure că este ieșirea la suprafață a unei conștiințe vinovate. Ca și cum nu ar putea exista și o altă explicație, poate de natură chimică! Dar așa a declarat profesorul vienez, după ce l-a obligat și pe Oedip să stea în cvartir prin apartamentele lui burgheze vreme de câteva decenii. Iată cum devenea literatura “cunoaștere”, lăsându-se depozitată și de dimensiunea ei imaginativă și de bogăția e mitică. Freud era tot atât de tare în formule ca Marx, cel cu “lupta dintre clase”. Care clase? Până unde se întind ele? Ce le desparte? Cât ține vrajba dintre ele, mai cu seamă dacă vedem că vremurile postmoderne constată dispariția... proletariatului! Și Freud și Marx cimentau noi tipuri de conflicte pentru a propune raspata unei fericiri bine meritată după trecerea prin probele “cunoașterii”, ale disciplinei sau ideologiei lor. E amuzant să-ți închipui care ar fi Paradisul lui Freud: o omenire lipsită de traume psihice, un creier cu diagramă plată! Cât despre paradisul lui Marx, am văzut. Cea mai mare impostură a acestei filosofii cu adevărat revoluționare (căci aducea băta printre celelalte unelte conceptuale), a constituit-o transubstanțierea inversă. Munca, mărfurile sau valoarea serviciilor s-au dezincarnat și s-au vărsat în unicul simbol al zilelor noastre: banul. Banul a devenit ostia de împărtașanie, echivalentul universal al lumii globalizate. Iar așa-zisa identitate a individului, concepută ca o etichetă inconfundabilă, este echivalentul acestei ostii în latura imaterială. →

E valoarea la purtător a invidiului care nici nu concepe că ar putea să nu fie posesorul vreunei valori personale. Individul este unic, nu valoare, sau „capital”. Fiindcă așa, valorizat, i se inculcă ideea că valoare și personalitate sunt același lucru: valoarea măsurată în bani iar personalitatea pusă pe grila zodiei! Sau, mă rog, pe canapeaua doctorului vienez. Și întrucât i s-a spus că ar fi un adevărat labirintic psihic, iată-l încredințat că e locuit de o complexitate bogată !

Noroc că poezia are mai puține certitudini. Prin poezie, problemele tale cu tine însuși se pun de fiecare dată atât în cazuri extreme cât și în cazuri de somnolență existențială. Nu, poezia nu este cunoaștere de sine, deși se învârt pe acolo. Ea este o tensiune autonomă ivită în marea entropie asociativă care e viața. Ceea ce încearcă poezia nu poate realiza nici un alt model asociativ, dintre cele pe care le personalizează inteligența omului. Nu fiindcă poezia ar avea puteri speciale, ci tocmai fiindcă ea jonglează cu incertitudini ce permit și iluzia unor revelații surprinzătoare. Sunt singurele revelații capabile, rareori, să reconforteze precaritatea individului.

- *Te-a deturnat gazetăria de la poezie ?*

- Poate că da, însă nu regret. Subiectele de actualitate continuă să mă frigă la degete dar nu mă mai simt tentat să le introduc în poezie, cum făcusem în *Stare de asediu*. Ca ziarist, sunt mult mai reactiv și radioactiv!. Am spumegat de furie când am văzut recentul vot de complicitate vinovată din Parlamentului României. Unde e societatea civilă care umplea Piața Universității cu manifestanți, să aducă acum zeci de mii de români care să huiduiească această rușinoasă instituție ? În orice țară din Europa Occidentală asemenea deputați nu ar mai îndrăzni să iasă pe stradă nici escortați de echipe speciale de motocicliști. Lumea i-ar pândi și i-ar huidui chiar și pe iaz la pescuit sau în codru la vânatoare ! Oare nu mai are cuvântul scris nici o putere ? Oare fulgerul nimicitor care a fost odată acel *J'accuse* al lui Zola să nu se declanșeze niciodată din cerul placid al conivențelor balcanice ? Oare este atâta lipsă de vlagă în brațul executiv, sau el este conectat direct la lipsa de rușine ? Citim tot felul de considerații

bizantine despre procedurile procedurilor și despre incapacitatea incapacității de a pune în funcționare mecanismele banale ale justiției, încât nu e de mirare că România e privită din nou ca o țară a suprarealismului spontan. Suprarealismul și ciulinii dau permanent în floare în România.

- *Ce s-ar fi ales din scrisul lui Dinu Flămând dacă ar fi rămas în țară, dacă nu ar fi descoperit ca spațiu existențial Occidental ? Iar exilul este o opțiune definitivă ?*

- Occidentul îl descoperisem deja în România, prin lecturi, Era unul limitat, e adevărat, dar era deja singurul care mă interesa : cel al culturii în general și al poeziei în special. Sigur că experiența acestor peste șaisprezece ani a fost extrem de bogată, deși traumatizantă în același timp. Eu sunt un adaptabil inadapdat, bine instalat în provizoriu și în precar, ca și în angoasa robustă. Dar parcă spuneam că nimeni nu se cunoaște pe sine ! E adevărat, nu credeam că voi rămâne în Occident după cum, probabil, nu credeam niciodată sută la sută că voi fi altceva decât un bârgăuan privind cu ochi uimiți spectacolul lumii. Ce are “Bârgăuanul Uimit” altceva sau în plus decât ceilalți muritori ? Poate un rest de candoare pe care alții o consideră absență de reacție. Iubesc persoanele rămase pentru o clipă suspendate într-un amestec de nedumerire și admirație. Era o expresie ce se traducea pe fruntea mamei cu un șir de sinuoase râuri paralele. E bine când ești departe, să te poți gândi la asemenea lucruri apropiindu-ți-le. Și iată că pleci departe pentru a fi mai bine locuit de propriu-ți trecut. Observ că există deja câteva milioane de români în marea dispersie terestră ; tot atâtea Români împărățiate, tot

Sancere, Franța, 13, octombrie 2007 , Dinu Flămând, împreună cu scriitorii originari din Bistrița-Năsăud

atâtea dificile decizii definitive care se pot modifica, pe neașteptate, la intervenția hazardului.

- *Crezi că a rămas critica literară datoare față de scriitorii din exil ?*

- Ea este datoare în primul rând literaturii din trecut în general. Atâtea monografii care lipsesc, atâtea ediții critice care nu se mai fac, atâtea inteligență care absentează, pentru a fi reabilitată însăși ideea de literatură, după ce de vreo zece ani și literatura a fost împinsă în zona scandalurilor ieftine și a polemicilor fără substanță. România nu are cine știe ce mari bogății, dar potențialul ei cultural a fost generos și în vremurile cele mai tulburi.

După câteva decenii în care elevilor li s-a băgat în cap doar ideea că literatura are o misiune socială sau chiar de clasă, după ce s-a pus șaua pe spinarea ei “patriotică” sau pe șalele ei naționaliste și, de asemenea, după ce în ultima decadă tonul îl dă un fel de dogmă a antidogmatismului infantilizat, era timpul să apară acele noi manuale și acei noi dascăli care să înceapă prin a le spune tinerilor că trebuie să vadă în creația literară, ca și în orice altă formă de ficțiune, un exercițiu solar al imaginației, chiar când e vorba de deprimatul Bacovia ; o excitație a spiritului, un dialog peste generații, o comuniune cu marii morți ai civilizației umane și cu marile emoții ale existenței.

S-a produs oare această schimbare ? Mă îndoiesc. Deci de ce să mă mir că despre « exilați » scriu doar prietenii care își mai aduc aminte de ei ? Nu mă plâng. M-am împăcat cu ideea că și existența literară este doar o formă de relativitate asumată și că nu trebuie să abdicăm nici atunci când societatea se de-culturalizează alert. Mi-ar fi destul să mai pot scrie vreo zece poeme. Iar apoi, nu-i așa, persistă și miracolele prieteniei.

De pildă această ediție bilingvă româno/engleză cu poeme vechi și noi, selectate, traduse migălos și superb de Olga Dunca, adică antologia – *În refracția realului*, Ed. Tipomur – care îți aparține și ție, Nicolae Băciut, în calitate de editor și prefațator și pentru care îți mulțumesc din suflet.

Paris – Târgu-Mureș, 21 martie 2006

ÎN REFRACTIA POEZIEI

În ciuda a ceea ce s-ar putea vedea din exterior la o privire neatență, o bună parte a literaturii române nu s-a lăsat aservită propagandei comuniste în deceniile dictaturii lui Ceaușescu. Cazul revistei *Echinox*, înființată în 1968 în mediul universitar din Cluj, în Transilvania, care continuă să apară, fiind una dintre cele mai longevive reviste de cultură din România, mi se pare exemplar. Cenaclul și revista *Echinox* s-au bătut pentru specificul literaturii neaservită ideologiei și cu atât mai puțin marxismului. Nu a fost totdeauna simplu, iar literatura scrisă în acea perioadă este un bun exemplu. Dinu Flămând, care a luat calea exilului înainte de căderea fostului regim, a revenit în spațiul cultural românesc cu gama unor metafore amare și ironice ce depun mărturie despre parcursul anilor de băătălii „estetice”, care pe mulți alții i-au uzat. Sintagme precum „viață de probă”, sau „fericire obligatorie” sunt felul lui de a replica, acuzator dar și autoironic, în momentul în care poetul încearcă să reconstituie acel trecut. Viață de „probă”? Cine, mai cu seamă într-un regim dicatorial, și-ar putea oferi să alege între mai multe tipuri de vieți, iar pe una, eventual, doar să o probezi? Poate doar manipulanții acelei ideologii, care promiteau binecunoscutul Paradis roșu, însă undeva dincolo de viața adevărată. Între timp, în viața cea reală, tot ei doreau să impună „fericirea obligatorie”. Iar realitatea? În prima fază, poetul observă realitatea deformată, refractată tocmai de liniile strâmbe ale presiunii sociale. La distanță de două decenii, vedem însă apărând și o altă realitate: cea actuală, devitalizată, aflată în proces de virtualizare. E un parcurs lung, de la revoltă înăbușită, perceptibilă în primele sale poeme, la sarcasmele și tonul violent din *Stare de asediu*, sau din *Viață de probă*. Parcurs perceptibil și în această antologie, în ciuda faptului că predomină aici tematica erotică. În fond, și iubirea este deformată de „refracția” la care e supus cuplul social. Din acest punct de vedere, prezenta antologie, insolită prin opțiunile la care recurge selecția semnată de Olga Dunca, este o neașteptată ușă secretă deschisă spre interiorul aceleiași stări de inconfort, ce definește poezia lui Dinu Flămând.

Nu am scris niciodată despre această poezie, deși îmi era familiară - întâi dintr-o solidaritate echinoxistă și apoi dintr-un orgoliu localist, și Dinu

Flămând fiind bistrițean, ca și mine, provenind așadar dintr-un spațiu geografic de identitate comună. Am reluat poezia lui Dinu Flămând, de la „Apeironul” de debut, 1971, până la „Grădini / Jardins”, ediție română franceză, apărut în 2005. O poezie ajunsă, editorial, la treizeci și cinci de ani, care poate fi considerată aproape unitatea de măsură a mișcării *Echinox*, acest fenomen literar major în literatura română din ultimele patru decenii. Născut la 24 iunie 1947, la Susenii Bârgăului, Bistrița-Năsăud, la patru decenii de la debutul în revista „Tribuna” (1966), Dinu Flămând înscrie în biografia sa literară (potențată în liniile ei esențiale de studiile universitare de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, de implicarea în destinul unor publicații de prestigiu, ca „Echinox”, „Amfiteatru”, Secolul 20”, de traseul din exil, cu etapele jurnalistice de la Europa liberă, BBC și Radio France Internationale) o operă care e greu de ignorat și cu atât mai puțin de contestat, oricât de perverse ar fi unele gusturi critice sau politici literare. Exigent cu sine, necruțător cu cei care rătăcesc fără orizont în literatură, Dinu Flămând s-a făcut respectat nu doar prin verbul său, ajungând ca și zâmbetul său ironic, adevărată marcă de identitate, să fie echivalent cu o judecată de valoare, cu o sentință. Altfel, un om prietenos, bine temperat, ocolit de încrâncenări și resentimente, degajat, un personaj captivant, a cărui companie e energizantă. Poezie, critică literară, traduceri cu marca Dinu Flămând circulă în diverse spații de cultură cu garanția modernității și viabilității. Poezia din *Apeiron*, 1971, *Poezii*, 1974, *Stare de asediu*, 1983, *Viață de probă*, 1998, *Migrația Pietrelor*, 2000, 2004, *Tags*, 2000, edițiile bilingve *Dincolo / De l'autre côté*, 2000, *Circular / Circulaire*, 2002, *Peisaje verticale / Paysages verticaux*, 2003, *Poeme în apnee / Poèmes en apnée*, 2004, *Grădini / Jardins*, 2005, sau exclusiv traduceri, *Estado de sitio*, în spaniolă de Omar Lara, 1984, critica și eseistica din *Introducere în opera lui George Bacovia*, 1981, *Intimitatea textului*,

1985, traduceri în română din Martic Booth, *Polenul insidios*, 1977, *20 de poeți latino-americani* (în colaborare cu Omar Lara) 1983, Fernando Pessoa, *Cartea neliniștirii*, 2 volume, 2000, Fernando Pessoa, *Odă maritimă și alte poeme*, 2002, Philippe Sollers, *Războiul gustului*, 2002, Jorge Semprun, *Mortul care trebuie*, 2002, Dominique de Villepin, *Napoleon, Cele o sută de zile sau spiritul de sacrificiu*, 2003, Fernando Pessoa, *Odes e outros poemas / Ode și alte poeme*, 2004, Samuel Beckett, *Poèmes / Poeme*, 2004, sute de articole risipite în diverse publicații dau măsura unui scriitor de anvergură și forță, beneficiar al unor aprecieri critice semnate de autorități în materie, din țară și străinătate.

Opera lui Dinu Flămând nu ar putea fi înregimentată unui topos strict, exclusiv; teme sale se îmbogățesc în permanență, chiar dacă radiografia sentimentelor reia anumite motive obsedante, cum se vede și în această antologie. După mai bine de 17 ani de publicat cărți acasă, urmați de tot atâția ani de scris în exil, poezia sa a rămas tributară neadaptării. Însă pe toate aceste meridiane pe unde l-a purtat existența, poetul și-a protejat o matrice spirituală ușor identificabilă, rezultată din tensiunea elanurilor nestăvilite și a inhibițiilor reprimite. Poezia lui vine dintr-o continuă „stare de asediu”, dintr-o „criză” fără de sfârșit, pentru că „nimeni nu se cunoaște pe sine”. De altfel, pentru importanta antologie bilingvă, tipărită în 2004 la Paris, de Editura La Différence, poetul a ales o altă variantă a acestei crize, cu referință și la sufocarea pe care am traversat-o cu toții timp de câteva decenii: *Poèmes en apnée*. Scufundătorii de adâncuri se exersează să-și țină respirația, în „apnee”; poezii români din acele decenii se exersau să respire și să supraviețuiască în aerul rarefiat al lipsei de libertate.

Selecția din această antologie este una a „întâlnirilor admirabile”. Traducătoarea s-a lăsat ghidată de afinități electice, urmând acel „sunet fundamental” despre care vorbea Ion Pop, unul dintre comentarii avizați ai acestei poezii. „Poezia lui Dinu Flămând îmi era familiară, spune Olga Dunca, dar efortul de a o transpune în limba engleză mi-a deschis și alte căi de acces spre sensibilitatea complexă a poetului”. E prima înfățișare a poeziei lui Dinu Flămând în limba engleză. Dar e și prima antologie a poeziei sale erotice proiectată pe fundalul inadaptării existențiale. De unde și convingerea că această antologie ar putea deveni... antologică.

NICOLAE BĂCIUȚ

Fără durere

De la un deget la altul
cum se desface tristețea în evantai...
pieleța urcă încet peste unghii,
de la un deget la altul
nici o durere.

Nestânjenită e liniștea, și auzi
cum se desprind foi subțiri de pe
buze,
albe spume de sare au înflorit
din nesomnul pleoapei a treia,
pleoapa mugur, atavică,
de când prin tine umbla
neculeasă femeia.

Fără durere ți-adaugi
aproximații imateriale,
despre tristețe spune cuvântul
prin goluri egale.
Degetul mare îl îndoi și îl muști
în loc să țipi.

Mâna cu mânășă

Era ciocârlia în cer spulberată,
tu erai râul sub gheață - veneai
atât de ascunsă și atât de curată.

Vezi, ciocârlia e-n cer spulberată,
de ce porți, iubitele, mâna stângă
înmănușată?

În jurul tău era o lumină ce îngheța,
iar ziua de tine înflorea,
împriăvărată,
și părul tău spre înalt se lăsa.

Vezi, ciocârlia se desface-n durere,
de ce porți o mânășă de za ?
Bate umbra cântecului peste inima
ta...

Eram cu șoimul la vânătoare
unde prin evul crepuscular,
dar fluieram și-l chemam în zadar
din vârstele trecute și viitoare.

Cenușa cântecului cădea peste noi;
te-am mângâiat atunci cu mâna-
nzăuată,
cu mâna monstruoasă și trilobată,
cu mâna de fier,
cu mâna uscată...

Înflăcărata uimire

Aducem în casă crengi de răchită
și ne zărim, deodată, pe malul râului:
chinuiți și suavi, de o indecisă
ferocitate
cu mâini fierbinți atingându-ne.

Pe malul râului, primăvara,
într-o frumoasă disperare nelămurită
ne caută o fericire preadureroasă...

Zilele se roteau peste noi
și teama ne primea îngăduitoare:
teamă de neștiut, teamă destinului
și a dușmăniei ce ne apropie.

Acele zile fără memorie,
aprig inconștiente și răcoroase;
ale uimirii, ale risipei,
uimirea noastră prin mari orașe...

înflăcărata uimire ce ne absolvă...

Floare de insomnie

Tristețea mea, floare de insomnie,
o dimineată cum răsari din scrum...
Fereastra alb deschisă înspre ceață,
un zvon de golfuri amestecând orașul,
o floare de venin palpită...

Cu mâna caldă un oraș uitat
îmi scoți acum din somn,
<<te du, te du>>...
mâinile tale, un destin de pace,
țin risipirea păcii într-un turn;

împătimit și mut îți caut gura
ca pe o auroră stinsă.

Apoi, nedeslușit, aceleași drumuri
prin labirint de zgomote opace,
pe câmp te urmărește-un câine negru
dar demonul în el e de cenușă.

Un câine negru și miros de iarnă
și insomnia – o imensă floare...

Plâns stătut

Din tine aburește o întristare,
eu nu mă mai văd în ochiul tău mut;
porii îți înfloresc de uimire și spaimă
și se răcește în tine un plâns stătut.

S-a făcut întuneric iar tu aburești
cum treci umbroasă prin încăperi;
lasă, cu mâna mea aburoasă,
îți culeg spaima, lasă-mă, lasă....

Lasă-mă, cât îmi vine ușor
să mă preling peste spaima ta
ca un nisip mișcător, mișcător...

Vizuina

Vulpea ne aștepta în vizuină,
umbroase labirinturi sub pământ
se deschideau în calea ei. Simțea
cum năvălea în subterane fumul,

mirosul omului, sudoarea, spaima...

O alungam cu focuri din adânc,
cu șomoioage lungi de călți...Și
înjuram...
Deodată a țâșnit cu blana-n flăcări !

Așa era și-n toamna de atunci
când mă simțeam atât de scorbutos:
te alungam, și mă priveai uimită,
și nu înțelegeai...Se-mpurpura
uimirea blândă peste fața ta;
cu ochii unei vietăți nocturne
vedea lumina ce te alunga
și te îndepărta incendiind...

Prin câmpii albastre

Plânsul tău miroase a câmpie,
prin câmpii albastre ne vom duce,
ierburile să ne ude fața,
spini să ne spintece în fugă.

Vreau să spun că ies acum din tine
aburii, ca din câmpia udă.
Proaspătă minciuna înfloresc-n
ochii tăi ce se aprind deodată.

Prin câmpii albastre ne vom duce...
Mâna mea îți întâlnește mâna
cum ar fi prin goluri de morminte
rădăcini de ierburi să se-atingă...

Tu miroși a lapte și-a pruncie,
dar durerea ta mă-nviorează.
Viața-i de-o tristețe ipocrită:
te miros cum plângi și-ncep să
scriu...

DINU FLĂMÂND

Acad. Ioan Aurel Pop

Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, profesor și rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, este autor și coautor a peste optzeci de cărți, tratate și manuale și a peste șapte sute de studii și articole, dintre care mai recente sunt *Istoria ilustrată a românilor pentru tineri* (Editura Litera, 2018) și *Istoria, adevărul și miturile* (Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Școala Ardeleană, 2018) I s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* din partea a 10 universități din țară și străinătate. Este membru al unor academii și societăți savante străine, între care Academia Europeană de Știință și Artă de la Salzburg (Austria), Academia Națională Virgiliană din Mantova (Italia), Ateneo Veneto din Veneția (Italia), Academia Europeană de Științe, Arte și Litere din Paris (Franța). A fost *visiting professor* al unor universități din SUA, Italia, Franța, Ungaria și Austria, precum și director al Institutului Cultural Român din New York (SUA) și al Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția (Italia).

Absolvent al Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyaișef de promoție, 1979, doctor în istorie, 1989, rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, din 2012, președinte al Academiei Române din 2018

Cunoaște 6 limbi: engleză, franceză, germană, italiană, maghiară

Director și membru în mai multe proiecte colective de cercetare științifică naționale și internaționale (granturi și burse de cercetare CNCSIS, MEN, HESP și AR, finanțate de UE, Statul Român și fundația Soros); coordonator și organizator a mai

multor conferințe internaționale și proiecte editoriale, implicând zeci de cercetători din țară și din străinătate; funcții de răspundere în sectorul științific (rector și director); editor al revistei *Transylvanian Review*, cotată ISI (Thomson-Reuters)

Autor a peste 70 de cărți, ediții de izvoare istorice, tratate și manuale universitare, volume îngrijite și a peste 500 de studii, articole, recenzii, dări de seamă, cronici, prefețe etc. în volume separate și reviste de specialitate și publicații de cultură.

Ordine și medalii

Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler din partea Președintelui României (2010)
Ordinul de Onoare din partea Președintelui Republicii Moldova (2010)
Medalia „Crucea Transilvană” din partea Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului (2014)
Comandor al Ordinului Militar de România (2014)
Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler (2015)
Medalia „Crucea Șaguniană pentru laici” din partea Mitropoliei Ardealului (2015)
Diploma „Meritul Academic” din partea Academiei Române (2015)
Medalia „Crucea Nordului pentru mireni” din partea Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord (2016)
Ordinul „Palme Académiques” în grad de Cavaler din partea Republicii Franceze (2016)
Ordinul „Steaua Italiei”, în grad de Comandor din partea Republicii Italiene (2016)

Premii

Premiul *George Barițiu* al Academiei Române (1991)
Premiul de excelență al Institutului Eudoxiu Hurmuzachi pentru Românii de Pretutindenii (2011)
Premiul Media de Excelență, din partea ziarului „Gazeta de Cluj” (2011)
Premiul „Nicolae Iorga”, din partea Fundației Culturale Magazin Istoric (2017)
Marele Premiu „George Apostu” (2017)
Premiul Media de Excelență 2017, acordat de „Făclia” (2017)
Cetățean de onoare al Municipiului Gherla (2017)
Marele Premiu al Festivalului de Literatură și Colocviile de Istorie „George Pop de Băsești” (2017)
Cetățean de onoare al Municipiului Cluj-Napoca (2018)
Cetățean de onoare al Municipiului București (2018)
Premiul „Centenarul Marii Uniri” din partea Muzeului Național al Literaturii Române (2018)
Visiting Professor
Visiting professor (bursier Fulbright) la Universitatea din Pittsburgh, PA, USA (1991-1992)
Visiting professor la INALCO din Paris (1998)
Visiting professor la Universitatea din Trento (2001)
Visiting professor la Universitatea Ca' Foscari din Veneția (2003-2008)

Doctor Honoris Causa

DHC al universităților din Alba Iulia, Timișoara, Oradea, Cahul, Galați, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Universitatea de Stat din Chișinău, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău, Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș, Universitatea din Craiova

Membru al unor instituții naționale și internaționale

Membru al Comisiei de istorie a relațiilor internaționale din cadrul Comitetului Internațional de Științe Istorice (Milano) din 1990
Membru corespondent al Academiei de Științe, Litere și Arte (Paris) din 1999
Membru corespondent al Academiei Române din 2001 și membru titular al Academiei Române din 2010→

Membru al Institutului pentru Întâlniri Internaționale din Gorizia din 2005

Membru al Ateneo Veneto din 2005

Membru în Comitetul științific al Institutului pentru cercetări de istorie socială și religioasă din Vicenza, Italia din 2006

Membru al Academiei Europene de Științe și Artă (Salzburg) din 2013

Membru al International and Adult Continuing Education (IACE) Hall of Fame, din 2013

Membru în Colegiul Centrului European pentru Studii în Probleme Etnice al Academiei Române (2013)

Membru de Onoare al Academiei de Științe a Moldovei (2015)

Membru titular al Accademia Nazionale Virgiliana din Mantova (2015)

Membru titular cu drept de vot în Comitetul de monitorizare a Programului Operațional Regional (POR) 2014-2020 (2015)

Membru în Consiliul Consultativ al Ministerului Educației Naționale (2018)

Copreședinte al Comisiei Naționale de fundamentare a Planului național de adoptare a monedei euro (2018)

Membru în comitetul științific al revistei „Synthesis”

Membru în colegii și consilii de redacție

Director din 1994 al Revistei „Transylvanian Review” a Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române (cotată Thomson Reuters – ISI)

Membru în colectivul de redacție al revistei „Promemoria”, revista Institutului de istorie socială

Președinte al colectivului de redacție al revistei „Articles. Creative Research and Art”, Haifa, Israel

Membru în colegiul editorial al Revistei de Politica Științei și Scientometrie

Membru în Consiliul științific al „Magazin istoric”

Membru în colegiul de redacție al revistei „Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologie”

Membru în colegiul științific al revistei „Analele Universității „Ovidius” din Constanța – Seria Istorie”

Membru în colegiul de redacție al revistei „Academica” a Academiei Române

Membru în colegiul de redacție al revistei „Zagreb”

Membru în colegiul de redacție al „Revistei de Istorie a Moldovei”

Membru al Comitetului Științific de Onoare al Colecției „Corpus membranarum Capuanarum”, publicată de Edizioni Scientifiche Italiane și Edizioni Palladio

Membru în comitetul de onoare permanent al Anuarului Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția

Membru în consiliul științific al Anuarului Arhivelor Mureșene

Membru în colegiul de redacție al revistei „Akademos”

Membru în consiliul științific al revistei „Banatica”

Membru în colegiul de redacție al revistei „Acta Musei Napocensis”nr. 52/11/2015

Istoricul ardelean Ioan Aurel Pop (n.1955) este președintele Academiei Române. Profesor universitar și rector pe deasupra. Într-o țară în care titlurile – nu doar academice – și posturile ocupate în societate – nu doar politice – sînt discutabile, o astfel de titlatură – onorantă în sine – nu ar fi avut valoare intrinsecă, dacă nu era completată și de un prestigiu profesional închis la toți nasturii. Lucrări și studii de specialitate, activitate didactică, prezență civică. În bună tradiție a *intelighenției* Școlii Ardelene, patrioți și naționaliști, că tot sînt de actualitate termenii, deopotrivă, o voce de azi, a lumii românești dintotdeauna. Așa cum e ea, cu bune și rele. Actualul președinte al Academiei Române este în primul rînd un distins istoric. Cu o sumedenie de lucrări de specialitate, cu un lung șir de contribuții intelectuale în domeniul său de cercetare, care este istoria medievală a României și românilor.

CRISTINA MANOLE
(*Observator cultural*, nr. 948, 3.11.2018)

„E din ce în ce mai evident, dacă n-o fi fost așa de la începutul anilor ‘90, cât de dăunător poate fi jocul cu trecutul, jocul cu istoria pentru „noi cei toți”, spre a folosi sintagma lui Nichita

Stănescu. De un ton tranșant uzează, în contrast, acad. Ioan-Aurel Pop (*Identitatea românească. Felul de a fi român de-a lungul timpului*, Ed. Contemporanul, 2016): „A respecta nu este însă tot una cu a aproba. Respectăm dreptul domnului Boia de a crede și scrie că istoriografia românească este o însăilare de mituri naționaliste, că istoricii și oamenii de cultură români în general au fost și sunt lași, că tot trecutul nostru este ticălos etc., dar credem cu tărie că, în Cetate, trebuie să fie libere să se facă auzite și alte voci credibile [...]”. Iar vocea istoricului de la Cluj-Napoca se aude clar pentru cine are urechi de auzit”.

MAGDA URSAÇHE
(*Contemporanul* nr. 5, 2017)

„Dacă negăm țara, ne negăm pe noi înșine, fiindcă noi constituim țara. Dacă România este o minciună, și noi înșine suntem astfel. Oare e posibil așa ceva, să ne confundăm cu neantul, cu răul, cu întunecimea?”

(...) „Altminteri, țara ne ține pe toți, fiindcă toți suntem țara. Ea cere și tributuri (de muncă onestă mai întâi), dar și critici (necruțătoare), spre a putea exista. Cu două condiții: tributurile să nu ne secătuiască de tot și criticile să nu ne ucidă speranța colectivă. Iar speranța majorității românilor trebuie să fie România, o Românie mai bună” (din Ioan Aurel Pop, *Cuvânt înainte la ed. a II-a, Istoria, adevărul și miturile*, ed. Enciclopedică, 2014).

„Numai popoarele care se iubesc pe sine le pot iubi și pe celelalte popoare.” (Ioan Aurel Pop)

Vatra veche dialog

Acad. Ioan Aurel Pop

„Eu cred că este în pericol poporul român”

- Nu sunt prea mulți istorici care să fie împătimiti de literatură. Acad. Ioan Aurel Pop face excepție. De unde vine pasiunea dv. pentru literatură?

- Cred că această pasiune vine, pe de o parte, din familia mea, care, paradoxal, deși nu a fost una de cărțurari, a fost obsedată de carte, de învățătură. Ai mei – oameni simpli – aveau un respect sfânt pentru cuvântul scris și tipărit, pentru cultura generală, care pornea din convingerea că nimeni nu se poate realiza în viață dacă nu este bine educat și instruit. Cu mai toți banii de buzunar pe care-i primeam de copil, îmi cumpăram cărți de beletristică, eram încurajat să fac asta și eram chiar chestionat despre impresiile de după lectură. Pe de altă parte, dragostea pentru literatura bună se datorează gustului pe care mi l-au format profesorii mei de la Brașov, din școala generală, dar mai ales de la Colegiul Național „Andrei Șaguna”. Erau cincisăse discipline formative în acest sens: limba și literatura română, limba și literatura franceză, limba și literatura engleză, istoria literaturii universale, limba și literatura latină, istoria. Noi știam din vreme despre cele mai noi apariții din țară și străinătate, despre traduceri în românește din literatura universală, despre cele mai bune transpuneri în românește ale poeziilor lui Ovidiu, despre romanele istorice etc. Mergeam la cenaclul liceului și contribuam la apariția revistei „Muguri” a elevilor de la „Șaguna”. Literatura înseamnă o altă lume sau alte lumi care ne ajută câteodată să evadăm din stereotipurile cotidiene, ne dau aripi și speranțe, ne ajustează mereu condiția umană ...

- V-am ascultat recitând poeme din clasicul literaturii române? Care sunt scriitorii de referință pentru istoricul Ioan Aurel Pop?

- Fiind istoric, am studiat literatura română sistematic și cronologic, pe autori și curente literare, de la umanism încoace sau de la textele rotacizante, aproape uitate azi. Așa că în fiecare perioadă și curent am scriitori preferați. Îmi plac versurile latine ale lui Nicolaus Olahus sau Nicolae Românul, poezia italiană rămasă de la Petru Cercel, proza lui Ion Neculce, *Istoria Ieroglifică* a lui Cantemir, *Țiganiada* lui Budai-Deleanu (care are texte savuroase și actuale) etc. Îmi plac uitații și părăsiții, precum Vasile Cârlova, Dimitrie Anghel, Ștefan Petică, Urmuz sau Iorga ca dramaturg, sau Călinescu drept poet etc. Sigur, referința mea, dacă iau literatura română în ansamblu și dacă îi caut prototipul, este Eminescu, dar aproape de el (în poezie) sunt Blaga, Arghezi, Nichita Stănescu ... Cine nu acceptă supremația lui Eminescu o face din spirit de frondă (ca să nu zică ceea ce s-a mai spus) sau din naivitate adolescentină, sau din ignoranță, sau din dorința de a fi original cu orice preț, sau din prostie.

- Care e locul lui Nichita Stănescu în orizontul istoriei... literaturii române, dar și în afinitățile electivale ale dv?

- Nichita este și el, pentru mine, dincolo de spații și de timpuri. Am impresia că vine de undeva din esența lumii, dintru Dumnezeire, ca un înger purtător de har. Poezia lui Nichita este una universală și, dacă nu ar fi bariera limbii (traducerile „trădează”, pentru că fiecare limbă are elemente inefabile, are expresii și noțiuni inexprimabile în alte limbi), ar fi socotit între marii poeți ai lumii. Pe mine mă impresionează însă ca român, ca depozitar al sufletului românesc (deși nu era născut din mamă româncă), pe care și l-a apropiat prin educație, prin cheia de lectură a culturii naționale. De când am văzut că patria lui Nichita era limba română – în care sălășluia ca nimeni altul – l-am pus alături de Eminescu, de Kogălniceanu, de Iorga, de Blaga, de Arghezi. Este, categoric, din stirpea lor și, pe măsura trecerii anilor, faptul acesta va deveni tot mai evident. Poeții mari nu mor niciodată, ci se înveșnesc mereu, ceas de ceas, an de an, secol după secol.

- A fost tentat Ioan Aurel Pop să scrie poezie? Să fie și scriitor, autor de ficțiuni?

- Ficțiune am încercat, dar eram tare stângaci și am renunțat repede. Am scris însă poezii și mai scriu câteodată, „căci nu e om să nu fi scris o poezie”, slabe și ele, dar balsam pentru sufletul obosit și plictisit de „proza vieții”. Primele poezii le-am publicat în revista

menționată, la Colegiul „Andrei Șaguna”, și îmi amintesc că au apărut la rubrica „Debut”, sub genericul „Dintre sute de catarge...”. Catargul meu poetic (iluzoriu) a fost spart de vânturi și de valuri ...

Am făcut însă (și mai fac, rar) traduceri din poezia europeană medievală și renașcentistă și sper să am răgazul să continui cândva.

- Ca istoric, ce credeți: sunt în pericol limba română, literatura română?

- Eu cred că este în pericol poporul român, care se risipește prin lume (lasă de izbeliște țara sau țările românești), se topește fizic (nu mai naște copii) și-și ridică în frunte tot mai multe nulități, dacă nu chiar spirite malefice (oameni fără creație, fără vocație și fără educație). Limba și literatura română – cu toate primejdiile care le pândesc – sunt însă deasupra acestor rele, au un anumit grad de imunitate, se autoreproduc și se autoîntrețin destul de bine. În primul rând, limba română nu este o limbă închisă și nu a fost niciodată așa. A primit mereu înnoiri și, în ciuda spaimelor unora, nu s-a degradat, nu și-a pierdut strălucirea, elasticitatea și nici latinitatea. De altfel, secretul supraviețuirii românilor este limba lor, încât umanistul Anton Bonfini scria spre anii 1500 că românii trăiesc ca urmași ai romanilor pentru că au luptat mai mult pentru limbă decât pentru viață. Ce elogiu mai frumos poate fi adus unui popor?

Dacă așa au stat lucrurile în trecut, atunci înseamnă, totuși, că trebuie să luptăm și acum pentru limbă. Limba română, din păcate, se vulgarizează tot mai mult, devine tot mai neîngrijită, tot mai maculată. Nu mai avem grijă de felul cum scriem și de felul cum vorbim. Există un îndrumar ortografic și ortoepic pe care puțini îl mai știu și îl mai urmează, iar grafia stabilită de Academia Română – deși contestabilă – este socotită de unii facultativă. Prin urmare, unii scriem cu â, iar alții cu î, unii scriem sunt, alții sînt etc. Limbile sunt oglinda spirituală a popoarelor care le-au creat și cărora le servesc drept mijloc de comunicare. Din păcate, limba noastră nu poate reflecta un popor perfect, dacă acesta nu există ca atare. Lupta pentru limba și literatura română este fundamentală pentru elita noastră intelectuală, iar școala trebuie să conserve disciplina numită „Limba și literatura română” ca pe un odor de preț, venit din trecut și ca pe o cheie a succesului nostru național pentru viitor.

NICOLAE BĂCIUT

Acad. Ioan Aurel Pop

Gânduri despre latinitatea limbii române

Discurs susținut la Universitatea „Petru Maior”

Târgu Mureș, 3 iunie 2015

Studiul sistematic al limbilor este o disciplină ca oricare alta și se face de către specialiști. Acest adevăr nu-i împiedică însă pe mulți amatori să se pronunțe în variate maniere, conducând adesea la confuzii și dezorientări în rândul publicului larg. Această soartă a avut-o și limba română, mai ales că situația sa *sui generis* predispune la diferite supoziții și interpretări.

Astăzi nu mai susține nimeni în chip serios că româna nu este o limbă romanică, chiar dacă încă mai este plasată în companii ciudate, alături de limbile slave sau este clasificată după criterii nepotrivite, uneori mai mult geografice decât lingvistice. Recent mi-a atras atenția un articol de Corneliu Riegler, intitulat rîtos „Falsificarea istoriei în manualele românești”. Autorul este deranjat de faptul că Alexandru Graur sublinia, în 1947, „de cel puțin cinci ori, pe parcursul a trei pagini, originea latină a limbii române”, când, de fapt, vocabularul limbii române ar fi „mai mult nelatin”¹⁶.

Mai întâi, Alexandru Graur avea perfectă dreptate: limba română este o limbă neolatină, fără nicio îndoială și spun asta toți specialiștii serioși, de la Carlo Tagliavini până la Alf Lombard și din Evul Mediu până astăzi. Repetarea obsesivă a autorului român avea tâlcul ei, pe de o parte deoarece chiar între români se mai găsiseră cărtitori, unii din necunoștință de cauză, alții cu scopuri insidioase; pe de alta, marele savant Alexandru Graur prevestea parcă ceea ce a avea să se întâmple nu peste mult timp, în „obsedantul deceniu”, când limba română urma să fie declarată, din rațiuni politice, slavă.

În altă cuprindere, vocabularul nu este un criteriu esențial de clasificare a unei limbi. Concludent în acest sens este exemplul limbii engleze, o limbă germanică ornată cu un vocabular majoritar romanic

(neolatin). Nu este însă și cazul limbii române, al cărei vocabular este în cea mai mare parte latin și neolatin. Este drept că, dintre cele peste 50.000 de cuvinte ale limbii române, numai circa 2.000 de cuvinte-bază (adică fără derivatele lor, care sunt foarte multe) sunt moștenite direct din limba latină, dar aceasta este situația în fiecare dintre limbile romanice¹⁷. Altfel spus, limba română nu are mai puține cuvinte moștenite din latinește decât celelalte limbi romanice. Pe lângă această zestre normală, foarte bogată, mai sunt mii de cuvinte-bază latine și neo-latine preluate copios în românește de-a lungul timpului, din Evul Mediu până astăzi.

Aici apare și chestiunea „relatinizării limbii române”, chestiune reală, dar preluată în chip amator și semidoct de unii, răuvoitor și tendențios de alții. Autorul citat mai sus, în articolul din „Cultura”, deplânge ocolirea în manualele de gimnaziu și de liceu a acestei importante chestiuni a „relatinizării” limbii prin intermediul francezei, în secolul al XIX-lea. Mai întâi, „relatinizarea” – câtă a fost și dacă a fost – s-a făcut începând cu secolul al XVIII-lea, prin uriașul efort de occidentalizare a lumii românești întreprins de Școala Ardeleană, iar apoi de către curentul latinist (cu toate exagerările care au urmat). În al doilea rând, după cum vom dovedi mai jos, a fost vorba mai mult despre o îmbogățire și modernizare a limbii noastre – proces prin care au trecut atunci aproape toate limbile europene – decât de o „relatinizare”. Termenul acesta din urmă sugerează sau induce în mințile amatorilor ideea că limba noastră nu ar fi fost romanică (neolatină) înainte de secolul al XIX-lea și că ar fi devenit astfel prin efortul artificial al unor învățați și al elitei boierești trimise să studieze în Franța („bonjuriștii”). Or, realitatea limbii române nu are nicio legătură cu acest proces, de altminteri foarte important pentru occidentalizarea civilizației românești, pentru sincronizarea culturii noastre cu cea europeană.

Așa-zisa relatinizare, despre care vorbesc mulți, dar pe care puțini o cunosc în detaliu, după metode științifice, s-ar fi produs – ni se spune cel mai adesea – în secolele al XVIII-

lea și al XIX-lea. Pentru a constata în chip documentat dacă a fost așa sau nu, este nevoie de o operațiune simplă, adică de a vedea cum arăta limba noastră înainte de aceste secole, mai exact înainte de 1700.

Există cel puțin două căi în vederea lămuririi acestei chestiuni, a specificului limbii române vechi: prima are în vedere analiza măturiiilor din epocă, adică de dinainte de secolul al XVIII-lea despre limba română, cu metode validate în prezent de către istorici; a doua se referă la studierea textelor transmise de atunci (tot de dinainte de secolul al XVIII-lea), cu metodele recunoscute astăzi drept corecte de către lingviști.

1. Măturiiile autorilor străini despre limba română medievală și modernă timpurie sunt arhicunoscute în România, dar sunt aproape ignorate în exterior. Se cunosc peste o sută de izvoare narative din secolele al XV-lea și al XVI-lea, care atestă caracterul romanic al limbii române. Cele mai multe aparțin autorilor italieni, care, în funcție de gradul lor de cultură, cataloghează româna ca fiind o limbă latină coruptă (modificată) sau drept o italiană stricată. Primii sunt, de regulă, învățați, umaniști, oameni ai bisericii, soli, secretari regești, notari etc., iar cei din categoria a doua sunt negustori, militari, aventurieri, oameni simpli. Cei de alte etnii – germani, slavi, greci, francezi, spanioli și alții – vorbesc despre latinitatea limbii române, constatată în mod direct sau prin măturiiile altora. Mai există o categorie a autorilor locali, unguri și sași, trăitori printre români, care sunt capabili să dea și exemple concrete ca să arate latinitatea românei. În fine, sunt și relatări românești despre latinitatea limbii române, inaugurate de Nicolaus Olahus și continuate →

¹⁶ *Cultura. Fundația Culturală Română*, serie nouă, anul IX, nr. 36 (487), joi 2 octombrie 2014, p. 10.

¹⁷ Marius Sala, *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, București, 2010, p. 175.

apoi în chip copios de umaniștii târzii, de preiluminiști și de iluminiști.

Mă voi referi aici doar la o categorie specială de izvoare de acest gen, anume la acele surse care nu doar constată latinitatea românei, ci și plasează româna, în chip explicit, printre limbile romanice. În acest demers, doresc să aduc un omagiu marelui lingvist Eugen Coșeriu (1921-2002), acela care a făcut cel dintâi această întreprindere. Indirect, omagiu să îndreptăm și spre Sextil Pușcariu (1877-1948), cel mai mare lingvist român din toate timpurile, primul rector român al universității mele.

Gilbert Genebrard, cu numele latinizat *Genebrardus* sau *Genibrardus* (cca. 1537-1597), învățat benedictin din Auvergne, profesor la College Royal din Paris, mare erudit, în cartea sa *Cosmographia*, dedicată originii și diversității limbilor (publicată în 1580), constată: „Ebraica este limba originară a omenirii”, iar „latina <este matricea> italienei, românei, francezei și spaniolei” (*Latina Italicae, Valachicae, Gallicae & Hispanicae*)¹⁸.

Andrés de Poza sau, în grafia epocii sale, Poça (cca. 1530-1595), avocat din Bilbao, profesor de navigație la San Sebastian, în lucrarea sa *De la antigua lengua, poblaciones, y comarcas de las Españas ...*, Bilbao, 1587, scrie: „Din limba latină au rezultat limbile naționale care acum se folosesc în Italia, Spania, Franța și Țara Românească” (*De la lengua latina han resultado las generales che agora se usan en Italia, España, Francia y Vvalachia*)¹⁹. După textul spaniol, în lucrarea lui Poza urmează un fel de rezumat în latină, unde se spune că romanii și-au impus limba lor în întreg cuprinsul Imperiului, cu excepția Greciei și a Cantabriei²⁰: „Astfel valahii, ziși așa de la comandantul militar Flaccus, avându-i acum la mieznoapte pe ruteni și Dunărea la miezăzi, păstrează (au) până acum evidente mărturii ale limbii latine, deși așa de schimbată încât cu dificultate un italic l-ar înțelege pe un valah” (*Sic Vvalacchi a Flacco Romani exercit[us] duce sic dicti nunc*

¹⁸ Eugen Coșeriu, *Limba română în fața occidentului...*, pp. 11-12.

¹⁹ Andrés de Poça, *De la antigua lengua, poblaciones, y comarcas de las Españas, en que de paso se tocan algunas cosas de la Cantabria*, Bilbao, 1587, fol. 13, apud A. Armbruster, p. 137, nota 173. E. Coșeriu, p. 12 sqq.

²⁰ Provincie autonomă în nordul Spaniei, cu centrul la Santander.

Rutheniam habent[es] a Septentrione et Danubium a Meridie, Latinae adhuc linguae vestigia habent manifesta etsi tam immutata ut cum difficultate Italus Vvalacchum intelligat)”²¹.

La ambii autori de mai sus, româna apare ca limbă romanică de sine stătătoare, alături de italiană, spaniolă și franceză și nu doar ca o formă a romanice care să poată fi explicată prin alta. Sunt primele texte cunoscute în care i se recunoaște românei această poziție. Româna este plasată de Poza între „limbile naționale” sau principale (*lingua general*) și nu între cele derivate (locale). Originea latină a românei, ca și asemănarea cu italiana erau demult cunoscute autorilor italieni, umaniștilor din Peninsula, dar, tot datorită lor, româna apărea și ca o formă aberantă a italienei²².

Elvețianul Conrad Gesner (1516-1565), în lucrarea sa *Mithridates. De differentiis linguarum...*, afirmă că doar trei limbi romanice sunt de sine stătătoare, anume *Italica*, *Hispanica* și *Gallica* (adică italiana, spaniola și franceza)²³. Despre română spune că „este tot grai romanic (după cum atestă Enea, papa Pius), dar în mare parte schimbat și greu inteligibil pentru un om italic” (*Valachis etiam Romanus est sermo (ut Aen. Pius refert), sed magna ex parte mutatus et homini Italico vix intelligibis*)²⁴. Prin urmare, la Gesner, româna este o limbă romanică, dar derivată din italiană și nu o limbă de sine stătătoare.

²¹ Vasile Bogrea, în Anuarul Institutului de istorie națională, 1921-1922. Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor...*, p. 137. E. Coșeriu, p. 13.

²² E. Coșeriu, p. 14.

²³ Conrad Gesner, *Mithridates. De differentiis linguarum tum veterum que hodie apud diversas nationes in toto orbe terrarum in usu sunt*, Zürich, 1555, p. 25v. E. Coșeriu, p. 14.

²⁴ Conrad Gesner, *Mithridates. De differentiis linguarum tum veterum que hodie apud diversas nationes in toto orbe terrarum in usu sunt*, Zürich, 1555, p. 57v. E. Coșeriu, p. 14. A. Armbruster, p. 106, nota 79.

Abia francezul Claude Duret (1570-1611), în lucrarea apărută postum *Tresor de l'Histoire des Langues...*, traduce în franceză pasajul citat din Genebrard, plasând astfel și româna alături de italiană, spaniolă și franceză²⁵. Tot alături de italiană, spaniolă și franceză apare româna în poezia *Zlatna*, a germanului Martin Opitz (1597-1639)²⁶. La rândul său, la 1671, englezul Stephen Skinner (1623-1667), în *Etymologicon Linguae Anglicanae*, arată că, din „mama latină” (*matrix Latina*), derivau „italiana, spaniola, franceza și româna” (*Italica, Hispanica, Gallica et Vallachica*)²⁷. Aceste patru limbi sunt numite, în „Prefața către cititor” (*Prefatio ad Lectorem*), „fiice” (*filiae*), „vițe”/ „ramuri” (*truduces*) sau „derivate” (*derivatae*) ale „mamei latine”²⁸.

Tot la 1671, suedezul Georg Stiernhielm (1598-1672), în prefața, intitulată *De linguarum origine*, a ediției și traducerii sale din Ulfilas, enumeră și româna printre limbile romanice. El cunoaște „șapte limbi noi” (*septem linguae novae*) care își au originea în latină și care sunt: „italiana, spaniola, franceza, retoromana, catalana, sarda și româna” (*Italica, Hispanica, Gallica, Rhaetica, Sardica, Sardica vulgaris și Walachica*)²⁹. Pentru fiecare, autorul dă câte un „Tatăl nostru” ca mostră de limbă. După Stiernhielm se conduce și Georgius-Caspar Kirchmajer 1635-1700), care enumeră, în studiul *De lingua vetustissima Europae Celtica et Gothica* (Wittenberg, 1686), aceleași limbi romanice³⁰, dar menționează sarda doar o dată (la predecesorul său, catalana apărea cu numele de sardă, iar sarda propriu-zisă cu numele de sardă populară)³¹. →

²⁵ Claude Duret, *Tresor de l'Histoire des Langues de cest Univers...*, Coligny, 1613, p. 269. E. Coșeriu, p. 15.

²⁶ Martin Opitz, *Zlatna, oder von Ruhe des Gemüths*, Leignitz, 1623. M. Opitz, *Teutsche Poemata*, ediție de G. Witkowski, Halle a. S., 1902, p. V, XLIII.

²⁷ Stephen Skinner, *Etymologicon Linguae Anglicanae*, Londra, 1671. Giuliano Bonfante, *Studi romeni*, Roma, 1973, p. 300.

²⁸ E. Coșeriu, p. 15.

²⁹ Georg Stiernhielm, *D. N. Jesu Christi SS. Evangelia ab Ulfila Gothorum in Moesia Episcopo... ex Graeco Gothice translata...*, Stockholm, 1671. E. Coșeriu, p. 15, p. 26, notele 28 și 29.

³⁰ G. Bonfante, p. 299.

³¹ E. Coșeriu, pp. 15-16.

Germanul Andreas Müller (1630-1694), în culegerea de variante ale „Tatălui nostru” (*Oratio orationum...*), publicată sub numele de Thomas Lüdeken, la 1680, include și româna între „mlădițele” sau „fiicele” (*propagines*) latinei³². Textul „Tatălui nostru” românesc se află, la acest autor, printre versiunile latino-romanice, împreună cu cele în latină, franceză, italiană, friulană, retoromană, spaniolă, catalană sau „sarda vorbită ca în orașe” (*Sardica ut in oppidis loquuntur*), sardă sau „sarda ca la sate” (*Sardica ut in pagis*) și portugheză, și anume pe ultimul loc în această serie, după *versio Berriensis* (o formă a provenșalei) care lipsește. Andreas Müller este printre pușinii autori vest-europeni care recunosc și afirmă latinitatea românei în secolul al XVII-lea. El o face nu doar tacit, ci și direct. În clasificarea limbilor europene (fără să facă vreo deosebire între limbile naționale și dialecte), el distinge o grupă romanică („Latina și mlădițele sau fiicele descendente din ea” = *Latina ejusque propagines aut filiae descendentes*): „latina, franceza, italiana, friulana, retoromana, spaniola, catalana³³, sardă³⁴, portugheza, basca, provenșala și româna” (*Latina, Gallica, Italica, Forojuliana, Rhaetica, Hispanica, Sardica ut in oppidis, Sardica ut in pagis, Lusitanica, Bascajna, Berriensis și Valachica*)³⁵. Basca e pusă aici greșit, probabil din rațiuni geografice³⁶.

Alți autori care încadrează româna în mod explicit între limbile romanice – și care o consideră, împreună cu celelalte limbi romanice,

³² Thomas Lüdeken, *Oratio orationum*, SS. *Orationis Dominicae Versiones praefer Authenticam ferè Centum*, Berlin, 1680, p. 3.

³³ „Sarda ca la orașe”.

³⁴ „Sarda ca la sate”.

³⁵ E. Coșeriu, p. 16, 26-27, notele 31-32.

³⁶ La p. 38 a lucrării sale, Müller alias Lüdeken reproduce un „Tatăl nostru” românesc numit în mod corect „valah” (*Valachica versio*), pentru a prelua însă și textul românesc al aceleiași rugăciuni de la Stiermhiel, numit, în mod inexplicabil, „velș” (*Wallica versio*). Vezi E. Coșeriu, p. 16. Totuși, o anumită explicație s-ar putea încerca: Andreas Müller – destul de superficial în unele demersuri ale sale – a confundat forma *Wallica* („Velșă”) cu *Wallachica* („Valahă”), uitând că, în aceeași lucrare, un „Tatăl nostru” românesc era deja inclus. Mulți autori au perpetuat eroarea aceasta până astăzi, deși Lorenzo Hervás a îndreptat-o la 1797 (E. Coșeriu, p. 27, nota 32). Chiar recent (2014), în România, pornind de la această eroare, s-a scris că româna este identică ori foarte asemănătoare cu limba velșă!

ca ramură de același rang a latinei – provin din Transilvania, fiind cunosători direcți ai graiului românesc. Astfel, Szamosközi István, cu numele latinizat Stephanus Zamosius (cca. 1565-1612), în ale sale *Analecta lapidum...*, scrie că românii sunt urmașii romanilor (colonia romanilor s-a transformat în neamul românilor), că această descendență e atestată de limba lor, desprinsă din latină, la fel ca limbile italiană, spaniolă și franceză: „Vechea limbă latină s-a topit în patru dialecte speciale și foarte deosebite, în italiană, franceză, spaniolă, română, în care urmele unicei limbi latine strălucesc drept dovezi indubitabile” (*Vetus Latina lingua, in quatuor praecipuas, longeque discrepantes dispersita est dialectos, in Italicam, Gallicam, Hispanicam, Valachicam, in quarum singulae Latinae linguae vestigia non dubiis indiciis elucent*)³⁷. El mai adaugă că românii se numesc pe sine romani (*Quin etiam sese adhuc Romanos appellant*)³⁸. După impunerea stăpânirii principelui român Mihai Viteazul asupra Transilvaniei, opinia lui Zamosius – profund afectat de marile evenimente de atunci – se schimbă, iar admirația față de români este înlocuită cu ura. Acum el spune că nu romanii (retrași la sud de Dunăre în secolul al III-lea al erei creștine), ci dacii romanizați, trăitori vreme de două secole sub jugul romanilor, au păstrat limba latină, care s-a transformat apoi în română³⁹. Această teorie, în fond, nu este foarte departe de realitate, dar, pentru umanistul afectat de stăpânirea românească din Transilvania anilor 1599-1600, ea are un tâlc aparte: românii nu trebuie să fie urmașii nobililor și civilizațiilor romani, ci ai barbarilor daci, fie ei și romanizați. Menționata ajustare politică nu afectează, însă, în niciun fel plasarea românei între limbile romanice, după cum fusese făcută anterior de către autorul pomenit. Un alt autor local maghiar – din afara

³⁷ Stephanus Zamosius, *Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum*, Francofurti ad Moenum, 1598, p. 12. Prima ediție a apărut la Padova, în 1593. A. Armbruster, pp. 153-154 (textul latin la p. 154, nota 40). E. Coșeriu, pp. 20-21. Pentru date ample despre Zamosius și români, vezi Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la români (1566-1608)*, Cluj, 1928, passim.

³⁸ St. Zamosius, *op. cit.*, p. 12.

³⁹ A. Armbruster, p. 154.

Transilvaniei, dar cunosător direct al realităților românești – a fost Istvánffy Miklos, latinizat Nicolaus Isthvanfius Pannonius (1535 sau 1538-1615), episcop, istoric și diplomat al împăratului Rudolf al II-lea. Acest umanist, în lucrarea *Historiarum de rebus Ungaricis...*, plasează și el, fără dubii, româna alături de celelalte limbi romanice: „Cele două Țări Românești, care în acest timp se cunosc cu numele de Moldova și Țara de peste munți, erau chemate de către antici, împreună cu Transilvania, cu numele unic de Dacia: și fuseră aduse în ea colonii ale romanilor, în afară de nenumăratele monumente vechi de piatră și de marmură care au fost construite și care se văd până acum ridicare; chiar acel argument și mărturie este că locuitorii folosesc limba romană stricată, de altfel, care este foarte asemănătoare spaniolei și francezei, și chiar italienei, încât, fără mult efort, ei se pot înțelege prin viu grai în raporturile reciproce” (*Duas Valachias, quae hoc tempore Moldaviae et Transalpiniae nomine censentur, simul cum Transilvania, veteres uno Daciae nomine appellabant: fuisseque in eam Romanorum colonias deductas, praeter innumera antiquitatis monumenta saxis et marmoribus incisa et adhuc extantia, illud etiam argumento et testimonio est, quod incolae Romana lingua quamquam corrupta, utuntur, quae Hispanicae et Gallicae atque etiam Italicae adeo similis est, ut non magno labore ad mutuum sermonis commercium, intelligi queat*)⁴⁰.

Aceste date, provenite de la fața locului și publicate în limba latină în occidentul Europei, au fost preluate apoi și de alți autori. Astfel, pasajul de mai sus al lui Zamosius este reprodus mai târziu de Marcus Zuerius Boxhorn (1612-1653) – în *Historia Universalis Sacra et Profana a Christo nato ad annum usque MDCL*, Leiden, 1652, p. 180 –, iar de la Boxhorn trece la Christian Hartknoch (1644-1687) – în *Alt- und Neues Preussen*, Frankfurt și Leipzig, 1684, p. 68: „Căci se știe că limba valahă nu este altceva decât latina, astfel încât și Stephanus Samoscius arată că limba latină are acești patru urmași, limbile velșă, →

⁴⁰ Nicolaus Isthvanfius Pannonius, *Historiarum de rebus Ungaricis libri XXIV*, Coloniae Agrippinae, 1622, p. 219. Armbruster, pp. 155-156. E. Coșeriu, pp. 20-21.

franceză, spaniolă și valahă⁴¹. Pasajul citat al lui Isthvanfius a trecut fără îndoială la Johannes Gradelehnus (care îl redă în germană, în *Hungarische, siebenbürgische, moldau-wallach-türck, tartar-persan – und venetianische Chronica*, 1665, p. 4). Georg Kreckwitz, probabil sas originar din Transilvania, preia cuvânt cu cuvânt același pasaj (în *Totius principatus Transylvaniae accurata descriptio*, Nürnberg și Frankfurt, 1688, p. 27), tot în germană⁴². Independent de autorii maghiari pomeniți mai sus, sasul Johannes Troester, din Sibiu (în *Das Alt- und Neu-Teutsche Dacia. Das ist: Neue Beschreibung des Landes Siebenbuergen*, Nürnberg, 1666, pe 350-351), spune, pe baza experienței personale, că româna este mai apropiată de latină decât italiana, spaniola și franceza⁴³.

Prin urmare, începând cu secolul al XVI-lea, deopotrivă autorii localnici (din spațiul carpato-danubian) și occidentali au considerat româna drept limbă romanică și au plasat-o, în general, între celelalte limbi născute din limba latină. Mărturiile de mai sus, databile în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, au fost grupate cronologic de Eugenio Coșeriu astfel: Genebrard – 1580, Poza – 1587, Zamosius – 1593, Duret – 1613, Isthvanfius – 1622, Opitz – 1623, Boxhorn – 1652, Gradelehnus – 1665, Troester – 1666, Skinner – 1671, Stiernhielm – 1671, Hartknoch – 1684, Kirchmajer – 1686, Kreckwitz – 1688. Faptul că unii dintre autorii pomeniți au preluat datele de la alții, fără să-i cunoască direct pe români, nu schimbă cu nimic esența problemei. Concluzia este că, mult înainte de presupusa „relatinizare a românei” – înțelesă de unii în mod tendențios –, limba română era considerată, în cercurile savante și nu numai, drept neolatină, alături de celelalte limbi romanice occidentale.

2. Structura lexicală a textelor românești rămase din secolele XVI-XVII stă și ea mărturie asupra caracterului limbii. Exemplele de mai jos, culese numai din secolul al XVI-lea, sunt edificatoare:

⁴¹ E. Coșeriu, p. 21. Aici, italiana este confundată cu veșla, probabil din cauza aceeași asemănări terminologice ca și în cazul confuziei consemnate deja a veșlei cu valaha.

⁴² E. Coșeriu, p. 21.

⁴³ A. Armbuster, pp. 195-197. E. Coșeriu, p. 22.

2.1. Scrisoarea lui Necșu din Câmpulung⁴⁴ are în total 202 cuvinte românești, dintre care 12 au origini nelatine. Prin urmare, proporția cuvintelor latine este de 94,06%, iar a nelatinelor de 5,94%. Proporția cuvintelor slave (opt dintre cele 202) este de 3,96% din total. Exemple: corabie, boier, megieș, slobozie, lotru, a păzi. Celelalte sunt de origine necunoscută, maghiare (oraș, meșter), grecești (frică).

2.2. Un zăpis de vânzare din Gorj, din 1563-1564⁴⁵ cuprinde 344 de cuvinte românești, dintre care 30 sunt cu origini nelatine. Ca urmare, proporția cuvintelor latine este de 92,28%, iar a celor nelatine este de 8,72%. Cuvintele slave, 9 în total, reprezintă 2,62%. Exemple: vreme, a plăti, megieș, vrednic, vadră. Celelalte sunt din substratul preroman (moșie, moșie), maghiare (jale), grecești (aspri), necunoscute (buiestru, iar, ban, poloboc).

2.3. Un zăpis de vânzare din Moldova, de la 4 aprilie 1577⁴⁶, cuprinde 106 cuvinte românești, dintre care 85,85% de origine latină și 14,15% nelatine. Cuvintele slave reprezintă 8,49% (zăpis, ocină, veac, a clăti, tocmeală, sulițaș, diac, pecete). Origine necunoscută: adică, sută, ban. Turcă: tătar. Preromană: moșie. Greacă (diminutiv românește): spătărel.

2.4. Un zăpis de împărțire din Maramureș, dat la 24 mai 1593⁴⁷, cuprinde 277 de cuvinte românești, dintre care 17 (6,14%) sunt de origine nelatină, restul (93,86) fiind latine. Slave sunt 1,80%, între acestea fiind: tabără, vrajbă, slăvit, veșnic, protopop. Ungurești sunt: șogor, iosaș, chip, a cheltui, fisolgabir, varmeghie. Etimologie necunoscută: adică.

⁴⁴ Documente și însemnări..., p. 95

⁴⁵ *Ibidem*, pp. 96-97.

⁴⁶ p. 154.

⁴⁷ pp. 205-206.

2.5. O scrisoare către Petru Șchiopul, din 10 iulie 1593⁴⁸, are 527 de cuvinte românești, dintre care 58 (11%) sunt de origine nelatină, iar 89% latine. Dintre cele 58 de cuvinte de origini diverse, 33 (6,26%) sunt slave, precum: iubit, sfat, vodă, vreme, stolnic, a grăi, vornic, lesne, treabă, slujbă, zăbavă, nădejde, milostiv, sminteală, vrăjmaș, prieten, a pofti, ispravă, a tocmi, ceas, cinste. Celelalte sunt din substratul preroman (moșie, îngropat), ungurești (gând, chip, a îngădui, a sârgui), grecești (neofit), turcești (pașa, ereiz, tefterdar), de origine necunoscută (iar).

2.6. Catehismul lui Coresi⁴⁹ cuprinde 1355 de cuvinte românești, dintre care 1211 de origine latină (87,38%), 147 slave (10,85%), restul fiind de alte origini (maghiară, grecească, fondul autohton).

2.6. Pravila lui Coresi⁵⁰ cuprinde 2493 de cuvinte românești, dintre care 2004 latine (76,97%), 430 slave (16,29), restul fiind de alte origini.

2.7. Codicele Teodorescu⁵¹ cuprinde 1743 de cuvinte românești, dintre care 1499 sunt de origine latină (86%), 193 slave (11,07%) slave, restul fiind de alte origini.

2.8. Glosele Bogdan⁵² cuprind 1450 de cuvinte-text, dintre care de origine latină sunt 1219 (84,06%), de origine slavă sunt 175 (12,07%), restul fiind maghiare, grecești, necunoscute.

2.9. Prefețele și epilogurile din secolul al XVI-lea au 5195 de cuvinte românești, dintre care latine 4355 (84%), slave 658 (12,63), restul fiind maghiare, necunoscute, grecești, autohtone, germane (un cuvânt). Câteva exemple individuale de astfel de prefețe și epiloguri:

Coresi, Întrebare creștinească⁵³ (215 cuvinte, 187 latine – 87,98%, 28 nelatine, din care slave 18, adică 8,37%)

Coresi, Tetraevangheliar⁵⁴ are 140 de cuvinte, dintre care 116 latine (82,86%), 20 slave (14,28%)

Coresi, Tălcul evangheliilor⁵⁵ are 314 cuvinte-text, dintre care 280 latine (89,17%), 28 slave (8,92%)→

⁴⁸ p. 184-185.

⁴⁹ Texte românești..., pp. 90-92.

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 202-204.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 321-323.

⁵² *Ibidem*, pp. 405-407.

⁵³ Texte..., p. 555.

⁵⁴ p. 556.

⁵⁵ p. 557.

- Coresi, Molitvenic⁵⁶ are 428 de cuvinte, dintre care 378 latine (88,31%), 37 slave (8,65%)
- Coresi, Evanghelie cu învățătură⁵⁷: din totalul de 1844 de cuvinte românești ale prefetei și predosloviei, 1621 (87,90%) sunt de origine latină, iar 223 (12,10%) de alte origini (dintre acestea 166, adică 9%, sunt slave). Exemple de cuvinte slave: a ceti, așijderea, praznic, sfânt, trup, tipăritură, milă, voievod, duh etc.
 - Palia de la Orăștie, din 1582⁵⁸: din cele 1811 de cuvinte românești ale prefetei, 1534 sunt latine (84,71%), 277 nelatine (15,29%). Dintre nelatine, 193, adică 10,66%, sunt slave.

Firește, datele de mai sus sunt parțiale și sumare. Un inventar al tuturor autorilor și textelor care, de la finalul etnogenezei până în secolul al XVII-lea inclusiv, susțin latinitatea limbii române ar fi impresionant. Personal, numai între 1501 și 1593, am numărat circa 35 de autori italieni care susțin că româna descinde din latină sau că este înrudită cu latina și italiana. În textele românești studiate, proporția cuvintelor de origine latină utilizate – fără analize de detaliu – este mai mare de 80%. Detalierea ar demonstra că și incidența cuvintelor, ca și structura gramaticală a acelor texte conduc spre aceeași concluzie: româna a fost și este o limbă romanică.

Faptul poate să fie cu atât mai surprinzător cu cât româna este singura limbă romanică aflată, în Evul Mediu, în imposibilitatea de a-și fortifica și lărgi latinitatea prin împrumuturi din limba cultă utilizată, așa cum au putut face italiana, franceza, spaniola etc. Români, având drept limbă de cult, de cancelarie și de cultură slavona, și-au îmbogățit limba lor vernaculară și literară cu slavisme. Și cu toate acestea, latinitatea limbii nu a fost afectată.

Prin urmare, limba noastră este cel mai important izvor istoric viu, aflat la îndemâna tuturor, mărturisitor al romanității românilor. Prin latinitate ne-am păstrat individualitatea în „marea slavă” în care ne aflăm și ne-am legat și re-legat mereu de civilizația occidentală, de unde ne tragem ființa și rostul în această lume.

Unitate, istorie, cultură, artă

Miercuri, 28 februarie 2018, Instituția Prefectului Județului Mureș a găzduit un eveniment cultural de mare anvergură din perspectivă istorică, artistică și mai ales a realizării unității de neam a tuturor românilor în memorabila zi de 1 Decembrie 1918, atunci când Alba-Iulia, cetatea Marii Uniri, a văzut realizându-se marele ideal de veacuri al tuturor românilor. Actul Marii Uniri a fost sărbătorit și în ziua de miercuri 28 februarie 2018 la Târgu-Mureș printr-o serie de manifestări ce au emoționat numerosul public prezent și au adus în sufletele celor prezenți momente de înălțare în minte, în inimă, în spirit și în gând.

Ansamblul de manifestări culturale a fost organizat de Instituția Prefectului Județului Mureș și Direcția Județeană pentru Cultură Mureș. Cu siguranță, merit covârșitor în organizarea activităților au avut domnul dr. Lucian Goga, prefectul Județului Mureș și domnul dr. Nicolae Băciuț, directorul Direcției pentru Cultură Mureș, distins cărturar, om de carte, ctitor de cultură, limbă și literatură românească.

(...)

Momentul cel mai important al zilei a fost reprezentat de conferința „Marea Unire și vecinii României” susținută de la ora 11,00 de către Acad.Prof.Univ.Dr. Ioan Aurel Pop, Rectorul Universității „Babeș-Bolyai”

din Cluj-Napoca, un cărturar veritabil, cel de seamă istoric român contemporan, un om a cărei operă e bazată totdeauna pe surse arhivistice și pe o documentare exemplară. Cu acest prilej, Nicolae Băciuț, directorul culturii mureșene i-a conferit distinsului invitat o onorantă distincție din partea revistei *Vatra veche*, care împlinește 10 de ani de activitate tocmai acum când se împlinesc 100 de ani de la Marea Unire.

În cadrul conferinței, marele cărturar clujean a vorbit printre multe altele despre aspecte precum: despre momentul anului 1918; despre trecut, prezent și viitor; despre istoria românilor și a provinciilor românești; despre alte țări la 1918; despre marile personalități românești; despre elite; despre reprezentanții clerului ortodox și greco-catolic; despre vecinii României din acel timp; despre partidele politice de atunci; despre modul cum minoritățile din Transilvania au acceptat Marea Unire și au decis să conviețuiască pașnic în continuare.

După susținerea conferinței, din public au fost adresate câteva întrebări de către Alexandru Câmpeanu, vicepreședintele Consiliului Județean Mureș, Răzvan Ducan, Nicolae Băciuț, Ela Giurgea, întrebări la care distinsul cărturar clujean a adus răspunsuri și explicații dintre cele mai potrivite.

În încheiere, Nicolae Băciuț îi mulțumește distinsului invitat pentru memorabila sa conferință, precum și pentru explicațiile și lămuririle pe care le-a adus totodată. (...)

Dr. FLORIN BENGHEAN

⁵⁶ p. 558.

⁵⁷ Texte românești..., pp. 563-566.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 567-571.

Ioan Mânăscuță

Născut: 28 aprilie 1953, Popeștii de Jos, jud. Soroca. Mama – Alexandra Grosu, tatăl – Vladimir Mânăscuță (ambii pedagogi). Școala medie din s. Popeștii de Sus, Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie, secția Jurnalism (1975). Debutează în ziarul raional din Drochia (1967), urmare a unui concurs de poezie la care s-a plasat pe locul doi. În 1973, student fiind, a fost angajat la ziarul *Tinerimea Moldovei*. Continuă activitatea la revista *Femeia Moldovei*, editura *Literatura Artistică*; președinte al cenaclului Uniunii Scriitorilor (US) *Dialog*, redactor-șef și președinte al Colegiului pentru Traduceri și Relații Literare al US, fondator/ președinte al Editurii US, al digest-ului *Gazeta Românească*, editor al revistei *Ciber plus*, expert CNRM pentru UNESCO, consilier Agenția Moldpres etc. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, al Uniunii Scriitorilor din România și al PEN-Club, full member of the International Academy of Sciences of Nature and Society (Armenian branch), președinte al Asociației Obștești Princeps (cultură, tipărirea cărților), membru al unor jurii internaționale, participant permanent la Baku International Humanitarian Forum ș.a..

Începând cu anul debutului, 1967, este o prezență

statornică în viața culturală, literară și în mass-media, excepție făcând trei perioade (1977, 1982 și 1986), când numele său a fost pus sub interdicție în presa RSSM.

Semnează sute de articole, cronici, eseuri cu impact în epocă, interviuri-portrete cu celebrități artistice și științifice, readeuce în circuit numele unor personalități basarabene aflate momentan sub interdicție (de ex., Maria Cebotari, Constantin Stere, Al. Robot ș.a.), abordează teme tabuizate de regim – protejarea mediului ambiant, salvagardarea patrimoniului cultural material și imaterial, fapt pentru care este taxat dur; susține rubrici permanente la majoritatea revistelor, colaborări la radio, televiziune, teatru, cinematografie.

Debut editorial în 1979 – *Noi și gândurile noastre*, urmată de *Bărbații Universului*, *Mâine, când ne vom întâlni pe Pământ*, *Artefact* (roman fantastic pentru copii), *Tăierea capului*, *Înodarea lui ceva cu altceva*, *Marea vânătoare*, *Leșirea din timp*, *Deslușirea semnelor*, *Citirea a doua*;

Autor/ editor al seriei de dicționare cu titlul generic *Primul meu dicționar*, scopul acestora fiind includerea în circuitul național a minoritarilor și deschiderea europeană (șase versiuni, ediții princeps: *român-ucrainean*, *român-rus*, *român-bulgar*, *român-găgăuz*, *român-francez*, *român-englez*), cu

impact național și recunoaștere internațională; tiraj general – 35000 ex.;

alcătuitor, traducător, prefațator și editor al unor antologii literare și de popularizare a științei, al unei serii de albume polilingve privind patrimoniul cultural al R. Moldova (*Republica Moldova Patrimonial*, *Republica Moldova Chișinău Cultural*, *Trandafir de la Moldova*, *Ștefan ș.a.*), editor al albumelor *Acasă Revenire* și *Antologia fotografiei basarabene*, prefațator al albumului *Maria Bieșu*, prin care a contribuit la crearea imaginii statului R. Moldova în străinătate și la promovarea valorilor naționale pe interior.

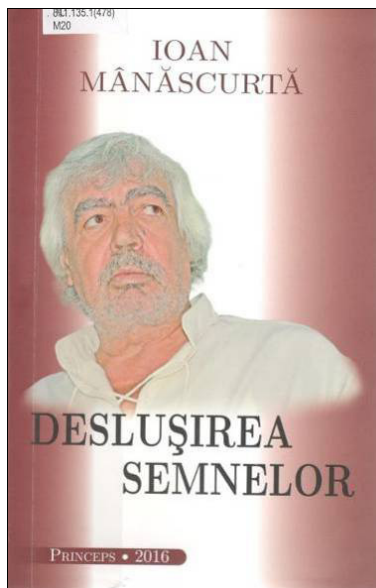
Unul dintre puținii autori care abordează genul științific-fantastic, care i-a adus consacrarea, lucrările fiind incluse în antologii internaționale.

În 1980, acad. Mihai Cimpoi constata: *Proza lui Ioan Mânăscuță este de două ori romantică: prin nostalgia pentru Cer și alta pentru Pământ*. Acad. Valeriu Matei punctează: *...Ioan Mânăscuță, având atât experiența rapsodului și a povestitorului, cât și pe cea a cugetătorului zgârcit la cuvinte, știe să gliseze, în textele sale, de la formulări lapidare, concise și ascuțite ca lama unui briceag, la narațiuni parabolice cu înțeles ambiguu și la poeme în proză sau în vers alb, intrând în dialog direct cu alți autori și alte cărți*. Cristian Neagu, care analizează în două numere ale revistei *Flacăra* (București) proza și eseistica lui I.M., face următoarea remarcă: *Să îndrăznim a proclama un curent filosofic personalizat Ioan Mânăscuță? Da! De ce nu!?*

Povestiri semnate de I.M. au fost traduse în limbile franceză, rusă, engleză, japoneză, ucraineană, slovacă, letonă, lituaniană, bulgară, ungară, tadjică, kazakhă, armeană, tătară, inserate în antologii și culegeri colective.

Mai multe povestiri au fost radiodifuzate în serial; în baza scrierilor lui I.M., Teatrul din Târgu Jiu a montat un spectacol.→

I.M. a tradus mai multe piese de teatru și cărți importante (circa 20), printre care: A. de Saint-Exupery *Pământ al oamenilor*, Stanislaw Lem *Solaris și alte*→

povestiri, Ray Bradbury *Despre veșnice pribegiri și despre Pământ*, Tibor Dery *Povestiri*, Serghei Markov *Cercul terestru ș.a.*

În calitate de editor, începând cu 1991, a gestionat elaborarea, traducerea, antologarea și apariția a circa 600 de titluri de carte: proză și poezie clasică și contemporană, carte de învățătură, ediții originale cu caracter enciclopedic, dicționare, albume, agende, cărți pentru copii, calendare tematice, materiale didactice, funcție de necesitățile generale și de moment. Unele cărți au apărut în premieră absolută – de ex.: *Basarabia și Basarabeni* (prima culegere de texte fundamentale privitor la istoria Basarabiei, 1993). Premii și distincții: Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (1996); Premiul Familiei Esinencu; Diploma de Onoare a IBBY, Asociația *Princeps*, pentru serialul *Primul meu dicționar* (autori Ioan Mănescu – concept, text, Sergiu Puică – grafică), Cape Town, Africa de Sud; Premiul de Excelență al Scriitorilor Vrânceni; Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (Salonul Internațional de Carte, 2006); Premiul CNRM pentru UNESCO; Premiul Mihail Sadoveanu pentru proză, Salonul Internațional de Carte Românească, Iași, 2008; Marele Premiu *Coresi* pentru albumul *Republica Moldova. Patrimonial*; Premiul Ministerului Culturii al R. Moldova; Titlul *Cel mai bun jurnalist al anului în promovarea culturii* (Ministerul Culturii, Consiliul raional Anenii Noi); Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (2017), Premiul filialei din Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România (2017); Diplomă de gr. I a Guvernului R. Moldova; ordinul *Gloria Muncii*; Consiliul local Popeștii de Sus, r-nul Drochia, decide să confere numele lui I.M. bibliotecii publice (2016), altele. Omagieri cu diverse ocazii la BNRM, BN pentru copii a RM, USM, în satul natal, materiale conferința științifică Institutul de Filologie a AȘM (2018), Universitatea de Vară, organizată de Institutul Cultural Român *M. Eminescu* la Chișinău (Soroca, 2018); Dicționarul general al literaturii române.

EXTRASE DIN RECENZII LA CĂRȚILE LUI I.M.

Bine modelată stilistic, propoziția așternută pe hârtie de Mănescu vibrează, condusă în linia unei strategii a expresiei și expresivității. Uneori ni se propun ecuații stilistice, rezolvate cu virtuozitate: *Am impresia că e ajun de ceva, mai bine zis, de altceva, de altceva, încă nestrăit de mine.*

E de remarcant și inventivitatea rafinat-ingenioasă a metaforelor, pe care Mănescu le aplică în integritatea lor corporativă...

Leo Butnaru

Lapidare, dense, scrise cu mult sentiment, pline de fior poetic și pe alocuri de o binevenită ardoare polemică, tabletele din „Popasuri pentru inimă” pun în valoare și spiritul de observație al autorului, care se face simțit mai ales în portretizări. Figuri de generații și preocupări diverse își dau întâlnire la aceste popasuri, animați fiecare de vocația și misiunea sa, de aportul la marea noastră avuție comună.

Alexandru Gromov

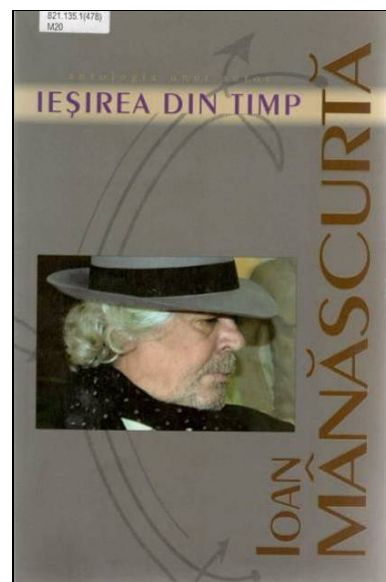
„Lecția de suflet” este, în fond, o carte a gândurilor noastre care se pot trezi la baștină, din clipa în care ai cunoscut-o și ai îndrăgit-o, o carte ce i-ar avea ca autori cu drept egal pe toți locuitorii Popeștilor de la mic până la mare. *Lecția de suflet* nu-i o împerechere accidentală de cuvinte, ci pretinde să încetățenească o nouă formulare a unei alte împerecheri înveșnicite la noi, care a intrat în conștiința poporului drept *cei șapte ani de acasă*.

Haralambie Moraru

În proza lui Ion Mănescu domnește aerul unei bărbății, glasul rar și stăpânit al limbii noastre, culoarea unor fresce de adâncă cugetare la zilele pe care le trăim, la tot ce nu trebuie să uităm mâine, la tot ce trebuie să nu uităm azi, la tot ce trebuie să ne fie onoare și demnitate...

„Bărbății Universului” e o carte bine încheată cu bunul simț al măsurii, cu o întrepătrundere generală, dar totodată conștientă de spiritul ariilor folclorice, mai mult esențiale decât spectaculoase.

Iacob Burghiu

Scrisul lui Mănescu poartă pecetea harului. Mănescu nu chinuie fraza, dimpotrivă, pare că „se joacă cu verbele”, se scaldă în limba noastră: „Dându-și importanță că trăiește viața, scriitorul nu face decât să trăiască până la sacrificiu cuvintele”. Ferice de cel care găsește cuvântul ce i-ar exprima în mod adecvat starea sufletească și gândul.

Mănescu nu ține sfat cu propria conștiință așa, cu anumite ocazii sau la comandă. El a scris și scrie întotdeauna numai după ce a trăit acea samă de cuvinte pe care le propune la județul cititorului, după ce le-a drămluit cu cugetul și le-a trecut prin inimă.

Ilie Lupan

În cartea recent apărută și perpetuu recent răsfoită de mine (nu zic citită ca să nu zic prea fals despre o carte consistentă), „tăierea capului” se produce cam în fiecare eseu. Aproape că nu există text în „Tăierea capului” în care, în final, mai ales, dar deseori și printre rânduri, să nu cadă brusc ghilotina, să nu se avânte toporul sau securea sau un bumerang beat (în sensul „corăbiei bete”). În „Despre neputința de a nu iubi cuvântul” preconizezi cu atâta disperare un monument al cuvântului iar textul abundă de atâtea eșafode încât sunt sigură că în timp ce-l scriai, cu capul încă pe umere aveai în el un proiect finisat al monumentului care de altminteri cred că a luat proporții și sensuri cu totul nebanuite în capul tău rostogolit de pe trunchi..

Valeria Grosu

Vatra veche dialog

Ioan Mănescu

1. Încă un Premiu pentru Ioan Mănescu. Ce relevanță au premiile literare pentru un scriitor?

-Dacă îmi amintesc bine, cel mai recent premiu (literar) l-am luat hăt în 2017, pentru o carte apărută în 2016. Cartea se numește *Deslușirea semnelor*, iar generoasa instituție care l-a acordat este filiala Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România. Printre altele, cariera mea de om al scrisului se trage de la un premiu. Din cruntă criză locală de poeți, probabil, am fost pus să scriu peste noapte două poezii și expediat la un concurs al școlărilor. Mi s-a dat locul doi și m-am ales cu un premiu. Versuri n-am mai scris, dar treaba cu premiile mi s-a părut promițătoare. Am primit mai multe premii, câte – n-am stat să le număr, dar ceva îmi spune că cele mai importante, inclusiv... știți voi!... încă nu m-au găsit. Relevanța... Aici, în țară, dacă se întâmplă să fii din Basarabia (dar nu este obligatoriu), premiul s-ar putea să aibă, izolat și în cazuri rare, alură conjuncturală. Deoarece n-ar fi frumos să vorbim despre o vânătoare de premii, spunem delicat că prutonistrenii participă activ la campaniile de recoltare a premiilor literare în tot cuprinsul țării. Altfel, valoarea s-ar părea că este în strictă concordanță cu suportul financiar. Unde mai pui că premiul dă bine la orgoliu și te saltă în propriii ochi...

În general, un premiu certifică performanța – de moment sau acumulată. Asta contează.

Ca să fac o temenea și către membrii juriului, declar cu toată

sinceritatea: sunt onorat peste măsură, este cel mai valoros premiu pe care l-am primit vreodată!

2. Viața scriitorilor, înăuntrul sau înafara unor forme asociative – mă gândesc mai ales la Uniunea Scriitorilor, are particularitățile ei. Cum se regăsește Ioan Mănescu în viața literară din Chișinău, din Basarabia, din România?

-Viața asociațiilor scriitoricești reprezintă un talmeș-balmeș și mișună de cârcotași. Este un spectacol care merită să fie văzut de la distanță. Nu fac parte din nicio gașcă literară. Faptul acesta îmi dă iluzia libertății. Și cam atât. Dacă nu pot zice că mă simt excelent, recunosc că nici rău nu-mi este. Nu trăim noi în interiorul unei iluzii?

După ce au dispărut hotarele ideologice, regăsirea (de sine – asta contează!) se produce în orice zonă (nu numai geografică) a limbii române, dacă se întâmplă să vibrezi spiritualmente în unison cu spațiul respectiv și cu oamenii care conferă acestuia măreție. Cred că am mai spus undeva lucrul acesta: sunt al vostru în măsura în care sunteți ai mei. Și invers. Cel puțin, e o relație firească.

3. Cum apreciați ceea ce se face/nu se face pentru ca scriitorii de limbă română să aibă sentimentul apartenenței la aceeași patrie – de pământ și de cuvinte, cum ar spune Nichita Stănescu?

-Apartenența la *această patrie*, vorba unui prieten de-al meu, ca și talentul: ori este ori nu este. Te naști cu sentimentul patriei. Dacă nu, poate că-i bine să-ți cauți o patrie mai priitoare, mai pe potrivă dimensiunilor tale, reale sau bănuite... Nu este rău ca acest sentiment să fie cultivat până la preschimbarea lui în responsabilitate și chiar în dăruire (unii, pentru denumirea fenomenului, folosesc un cuvânt perimat: *patriotism*). Noi se cuvine să fim responsabili de patrie, nu patria de noi. Pentru asta există statul, instituțiile statului, care trebuie să aibă grijă de fiecare cetățean. Sub acest aspect, cred că ar trebui să se mai umble la legislație, deoarece, în condițiile actuale, creatorul de valori spirituale, care și-a ales să practice scrisul, își duce viața la limita subzistenței (nicio lacrimă!). Unii, mai norocoși, de la un premiu la altul, alții – în febrilă așteptare a pensionării, care ar putea să le ofere

(dacă le dă Domnul niște ani sănătoși) râvnitul răgaz pentru scris. Majoritatea editorilor și publicațiilor literare de mult nu mai achită drepturile de autor. Câștigurile unui scriitor nu suportă nici o comparație cu ale celui mai amărât manelist, să zicem.

Pe lângă multe altele, de la Nichita Stănescu ar trebui să învățăm ce este patriotismul.

4. Aveți o vârstă venerabilă, dar sunteți încă în formă literară bună. Ce ați mai scris, ce ați mai rescrie?

-M-am uitat special în dicționar și am descoperit că „*vârstă venerabilă*, se spune despre vârsta unui om foarte bătrân”. Sincer vorbind, nu mă consider nici măcar bătrân, de *foarte* încă nu văd de ce am vorbi. Eventual, vă anunț la vremea potrivită... Parafrazându-l, cred că, pe Mark Twain, zic și eu că zvonurile despre... sunt evident exagerate. Ce voi mai scrie – se va vedea, dacă, firește, va fi ceva de văzut; de rescris – ce rost are, scrisul oricum rămâne fixat în timpul în care s-a produs, că și vorba cântecului zice: *ce scrii cu penița nu tai cu bărdița!* Acum, încerc o recuperare a lungilor perioade în care am dat nimicurile în treier (încercare, nu altceva!). Păcat face omul dacă trece pe Pământ fără să lase nicio urmă, ca și cum nici n-ar fi trecut...

5. Cum se vede, de la înălțimea vârstei dv., literatura tânără? Ce e definitoriu pentru tinerii scriitori și pentru scrisul lor?

-De la înălțimea vârstei mele, literatura tânără (care Dumnezeu o fi ea, deoarece eu însumi mă consider și tânăr, și neprișor, și dezgolit în fața literaturii!?!; hai să-i zicem... *producție scrisă de dată recentă*) se vede ca prin ceață, dar nu una obișnuită ci cea care denumește poluarea atmosferei – smogul. Postmodernismul, cel puțin în versiunea lui românească (cu excepțiile de rigoare!), a picat bine unei categorii de indivizi care nu au nimicuța cu arta scrisului, ba chiar nu pot fi incluși nici în trista categorie a grafomanilor. Aștia de la urmă știu cel puțin că un enunț începe cu majusculă, iar la sfârșit se pune semnul de punctuație corespunzător. Devierea de la norma gramaticală nu se face alandala, ci se →

NICOLAE BĂCIUȚ

subordonează unui scop intrinsec. Sfidarea oricărei reguli gramaticale nu este altceva decât dovadă a ignoranței. Dacă cineva crede că imprimă mister textului sau șmecherește ipoteticul cititor (inexistent acesta) ignorând fraudulos gramatica, n-are decât. Asta, cât privește partea formală... Suntem, după a mea părere, în plină epocă *acânistă* (de la *acân* – poet și cântăreț popular cazah sau chirghiz, care cântă tot ce vede în drumul său), un acâнизм vetust și searbăd care se reduce la evoluția cotidiană într-un peisaj nici măcar exotic și la necesitățile fiziologice ale aspirantului la glorie. Definiții pentru tinerii scriitori și pentru scrisul lor (iarăși, cu excepțiile de rigoare) este lipsa respectului față de scris. Și dacă... nu e, nimic nu e... Bănuiesc că este un val, care se iscă direct din proletcultism. Atâta doar că glorioșii înaintașii știau toate literele și aveau o anumită dexteritate în rimarea cuvintelor.

Ce, vi se pare puțin?

S-ar putea să nu fie decât percepția unui om aflat la înălțime (chit că-i vorba de o altitudine virtuală (a vârstei), care, din nedepindere cu această situație, are ametele și, iată, vorbește gura fără dânsul.

Bineînțeles, în toate generațiile au existat și vor exista scriitori *adevărați*.

Printre scriitorii mai tineri decât mine, printre foarte tinerii condeieri există suficiente talente pentru a salva... onoarea literaturii române.

6. Ați făcut gazetărie o viață întreagă. Cum vedeți această relație gazetar/scriitor? Cât i-a folosit gazetăria scriitorului, cât a fost de util scriitorul pentru gazetar.

-Sunt două meserii până la un anumit punct conexe. Unui scriitor îi este utilă orice experiență. Cea de gazetar, cu atât mai mult. Nu se duceau scriitorii la război, în expediții, nu căutau copite de cai morți sau omătul din iarna trecută?... O făceau pentru a vedea și ei lumea și pentru cunoașterea acesteia. Pe parcurs, mai scriau și niște reportaje, făceau gazetărie cum ar veni, ca să le treacă de urât și să-și onoreze angajamentele față de ziarul care le finanțau plimbările. Pentru un scriitor, gazetăria reprezintă școala

scrisului. În tinerețe, mi-a plăcut să fiu ziarist, meserie aducătoare pe atunci de cucuie și de traume ideologice mult mai severe, dar și a întâlnirii cu Necunoscutul. Suficient? Credeți-mă că alte banalități pe această temă nu pot inventa...

7. V-ați manifestat și ca editor. Se publică mult/puțin, ușor/greu? Care sunt problemele editorului, azi?

-Am fost unul dintre primii editori liberi din Republica Moldova. Mai mult – mi-am asumat libertatea și riscul pe care îl comportă. Concomitent sau un pic mai târziu, a apărut o întreagă pleiadă de cărțurari (sensul vechi, adevărat al cuvântului) care, fără surle și trâmbițe, au reușit în timp să diluze obscurantismul sovietic și să aducă marele public în albia firească a adevărului. Basarabia din perimetrul Republicii Moldova a reprezentat un spațiu clandestin, chiar prohibit, pentru cartea românească. Cartea românească era vânată cum în altă parte sunt vânate drogurile și cititorii aveau soarta contrabandiștilor și traficantilor... În sfârșit, să revenim la ale noastre, deși, dragă Doamne, toate cele, cu bune și rele, sunt ale noastre. Printre primele cărți lansate a fost o culegere de texte, *Basarabia și Basarabeni*, o carte care nu făcea decât să spună adevărul despre din care cer a căzut și de unde s-a luat Basarabia pe Pământ; s-ar zice, nimic deosebit! Apariția ei mi-a dat multe emoții... La moment, Uniunea

Sovietică nu voia în ruptul capului (care cap? erau mai multe, ca la balauri, ca la hidră! Nu degeaba rușii au în stema lor orăntania ceea bicefală...) să-și recunoască propriul deces și avea convulsii paranormale, cu efecte reale dezastruoase, cum ar fi, de exemplu, războiul de pe Nistru. Cartea, cu un tiraj impresionant pentru spațiul dintre Prut și Nistru – 50000 de exemplare, a fost zvântată de pe rafturile librăriilor. I-a urmat o culegere de texte eminesciene privitor la problema Basarabiei (iarăși cu un tiraj enorm), selecția și prefața fiind semnate de distinsul eminescolog și (viitor, pe atunci) academician Mihai Cimpoi... Sovieticii nu numai că au despărțit Basarabia de celelalte pământuri românești, ei au pus la cale și o totală amputare spirituală, prin „crearea” zisului *popor moldovenesc* și alte matrapazlăcuri. Până și scriitorii clasici au fost împărțiți în *ai noștri* și *ai lor*, *ai noștri* fiind „ambalați” după criterii geografice și mai ales ideologice. Era necesar un efort de recuperare. Ei bine, în aceeași perioadă, imediat după 1990, am inițiat editarea unei colecții care pune în valoare marea poezie românească, inclusiv din interbelic și din epoca totală înstrăinării care a survenit pe fundalul butaforice prietenei de nezdruncinat dintre sovietici și români de după al doilea război... Caietelele din această colecție (îngrijită de Leo Butnaru), de numai 32 de pagini fiecare, au trezit apetitul pentru lectură și au rededeșteptat interesul față de literatură, în speță față de literatura română... Atunci Nichita Stănescu a trecut Prutul pentru a doua oară (prima întâmplându-se în 1976) și s-a instalat definitiv în spațiul pruto-nistean... Trebuie să constatăm că fiecare carte își are povestea ei (excepțională, uneori) și dacă stăm să spunem istoria apariției fiecăreia din cele circa 600 de titluri de carte, câte am dat la lumina zilei, vorba ceea, ne cam prinde dimineața... Astăzi pot spune că a fost o perioadă fastă din viața mea...

8. Dacă scriitorii își văd în continuare de scris, ce credeți că se întâmplă cu cititorii? Cine mai sunt aceștia, ce așteaptă ei de la cărți, ce cărți îi interesează?

-La așa scriitori – așa cititori. Avem ceea ce merităm, nici mai mult, nici mai puțin. După ce l-am →

îndopat cu surogate și subproduse... mda, literare, la ce trebuia să ne așteptăm? Să ne cadă în brațe un cititor dolofan, deștept și credincios? Cititorul a fost pur și simplu desființat, desființarea fiind începută încă în anii glorioși ai socialismului multilateral nedezvoltat și continuată până în zilele noastre. Vedeți vreo deosebire între leorbăiala proletcultistă și trâncăneala zisă postmodernistă? Sigur că da! Prima avea un scop precis – îndoctrinarea, a doua s-ar părea că nu are nici un scop, dar țintește îndobitocirea... Cititori există, pur și simplu au migrat în zone care satisfac gusturile și interesele lor actuale, indiferent unde se află acestea.

9. Ați scris și literatură pentru copii și tineret. Care sunt particularitățile acestei literaturi, până acum și ce se așteaptă în viitor de la ea?

-Întrebarea mă depășește. Nu am experiența necesară pentru a răspunde. Am scris un singur roman fantastic pentru copii, *Artefact*. Se întâmplă în 1987 (apărut în 1989 și tradus imediat în limba rusă), când s-a întâmplat să mă plictisesc de dulcegiările care li se serveau copiilor cu titlul de literatură. Astăzi pun la îndoială că este chiar roman și, în contextul ultimelor descoperiri științifice, că este și fantastic. Când i-am zis așa, am înțeles că dă bine la sensibilitatea copiilor: Am citit... un roman, nu o carte oarecare! Așa sau altfel, continuă să adune cititori... În relațiile cu copiii, există o singură regulă: să nu trișezi.

10. În biografia dv. ați făcut loc și interviului. Cum vedeți condiția acestui gen, acum, când se poate dialoga, datorită tehnologiei, și de la distanță? Ce pierde dialogul când interlocutorii nu stau față în față?

-Am realizat sute de interviuri cu oameni simpli și cu personalități din lumea întreagă. Mai mult: am și debutat editorial cu o carte de interviuri. Mi-a plăcut să pun întrebări. Acum, iată, se mai întâmplă să fac efortul pentru a da niște răspunsuri. La a doua întrebare răspunsul este simplu... Sinceritatea. Firescul. Promptitudinea. Nu putem spune însă că tehnologiile de ultimă oră ne-ar dezavantaja în vreun fel. Pur și simplu, am trecut la o nouă etapă.

Sfârșitul conversației

Invocări

NICHITA STĂNESCU, ZEUL STRENGAR ȘI PLIN DE ÎNTELES

I

În 1976, Nichita Stănescu ajungea, în sfârșit, la Chișinău.

Și-o dorise? – cred că da, dar nu se știe. Mai degrabă a fost un frumos accident. Pentru că venea de la Moscova, iar Moscova n-avea năravul să ne trimită români, pentru că devia spre noi vietnamezii, mongolii și prietenii mozambicani.

Știa Nichita Stănescu de existența Basarabiei? Eu zic că da. În scrierile lui, urma acestea se simte, dar nu se vede decât în fotografiile lui Nicolae Răileanu.

A fost ceva formidabil, dacă nu chiar fantastic. Era ca și cum Armstrong ar fi călcat pe Lună, când a rostit și celebra frază: *un pas mic pentru om, un pas uriaș pentru omenire*. Nu se putea ca Stănescu să nu spună și el o frază memorabilă când a debarcat la Chișinău, și a spus-o: *am făcut un drum lung, de acasă până acasă!* – asta în timp ce săruta peronul gării Chișinău, așa zoiș și scuipat cum era. N-am văzut cu ochii mei și nu pot confirma, dar toată lumea de față la coborârea poetului din tren jură că așa a fost.

În 1976, Basarabia era pentru români la depărtarea la care era satelitul natural al Pământului pentru americani. Și tot așa de necunoscută și misterioasă precum partea nevăzută a Lunii.

Mai târziu, am încercat să stabilesc o relație dintre cele două fraze, mai ales că ambele erau la fel de frecvent citate – cel puțin, pe atunci – prin părțile mioritice sovietice. Prima (deși spusă de un american!) exprimând mândria pentru geniul uman, iar a doua fiind taxată ca subversivă și mai ales generatoare de incertitudini cartografice. După atente măsurători, s-a stabilit clar că, în niciun caz, nu putea fi vorba de *un pas uriaș al omenirii* de pe malurile Prutului, dată fiind distanța reală dintre punctul A și punctul B. Fraza însă a prins rădăcini adânci, dând naștere la fantasmе și poate că și ademenind naivii pe căile călcate de apostoli și de spâni. Pe de altă parte, s-ar părea că nici *drumul de acasă*

Bustul lui Nichita Stănescu, de pe Aleea Clasicilor din Chișinău

până acasă nu s-a scurtat prea mult în anii care s-au rostogolit încolo și încoace peste urmele poetului. Atunci însă, evidența era pur și simplu bătătoare la ochi. Basarabienii, care se perpeleau în cazanele cu smoală bolșevică de peste treizeci de ani, se obișnuiseră sau își însușiseră deja și faptul că România reprezintă *neagra străinie* și încă o *străinie* care se tot îndepărtează.

Când l-am văzut, și insist asupra anului în care se întâmpla evenimentul, 1976, încă nu citisem cu ochii mei niciun rând din opera poetului – asta mai ales și din pricină de depărtare la care ne aflam. Atâta că poetul Leo Butnaru, cu care împărțeam biroul și aceleași iluzii la ziar, avea grija poeticească să citeze din opera confratelui nostru, stârnind în mințea mea realist socialistă turbulențe și chiar veritabile tornade.

Atunci, în perioada misiunii basarabene a lui Nichita, poetul fiind împresurat zi și noapte de un alai numeros de stihuitori și admiratori în civil (cu arme și muniții), Leo a dibuit o potecuță prin hățșul de lume, pe care în mod sigur o limpezise vântul sprintar, ca să-mi facă intrarea sub privirea lui Stănescu. →

IOAN MĂNĂSCURTĂ

– Ioan Mânăscuță, m-a prezentat Leo, când a crezut că Stănescu s-ar putea să mă și vadă, și a adăugat: un autor important de la noi.

Așa a zis Leo Butnaru, când a înțeles că Stănescu chiar mă vede. Iar Stănescu, care se cam plictisise de tot de vorbitul în dodii despre nezdruncinata prietenie sovieto-română, a strigat lângă clădirea Filarmonicii, cât să se audă până sus la Cheile Bâcului și până jos la Gura ce varsă apa Bâcului în apa Nistrului:

– Cum, *chiar* ești *Mânăscuță*!?

Aveam un orgoliu care împlinise 23 de ani și era în nestăvilă creștere, lucru firesc la această vârstă. Bănuiesc că voi fi răspuns ceva, cum cere buna-cuviință și eticheta întâlnirilor (!) internaționale, nu-mi amintesc, deoarece din entuziasmata întrebare am dedus că numele meu avea pentru Stănescu o conotație deosebită. Avea!

Suita zgomotoasă și strâns unită în jurul poetului mare de vorbă și de stat a amuțit și unii au prins să-și noteze bizarul pentru urechile clăpăuge nume, întrebând dacă *mână* și *scurtă* se scriu separat sau cu cratimă.

Poetul a repetat întrebarea și am confirmat că acesta-i adevărul și că *Soarele are întotdeauna dreptate*, cum stabilise, tot pe bună dreptate, și poetul Leo Butnaru într-o poezie de-a sa din cam aceeași perioadă.

Atunci, poetul Nichita Stănescu (observați: *poetul*, nu *marele poet*, pentru că respectiva sintagmă se aplică doar poezilor din Chișinău) a cerut învoiere să îmbrățișeze pe *autorul important*, expediindu-l pe acesta într-o stare de perplexitate vecină cu catalepsia și creând confuzie generală în rândul maselor largi de cititori *fideli*, chit că aceștia abia dacă silabiseau cuvintele scrise de poetul din Transputria sau nici atât.

Fără să acorde cea mai mică atenție stării tulburate de spirit de la cinstita adunare, poetul a precizat:

– Bătrâne, este o onoare pentru mine să îmbrățișez pe unul care-și zice *Mână* și *Scurtă* cu această mână dreaptă a mea, care a fost fracturată de trei ori și chiar urma să fie amputată!

Stănescu, ce vreți!

M-a îmbrățișat, dând impresia că așteptarea îmbrățișării a fost lungă și grea, m-a bătut pe spate cu labele lui

de poet, eu auzind prelungul ecou din interior...

Cu siguranță, nu era ceea ce sperasem și norii dezamăgirii s-au lățit periculos peste oraș. La drept vorbind, nu aveam de ce să fiu nemulțumit.

Fusesem prins într-un con de lumină și era de bănuț că multă lume m-a fost admirat în toată splendoarea. În clipa următoare însă am fost aruncat în uitare – așa, fără menajamente și etichetă diplomatică.

Cum să vă explic? Probabil, ieșirea din anonim se face după anumite reguli și nu poate să se producă într-o singură clipă... Instantaneu, raza reflectorului a luat ochii altui figurant, care aștepta cu înfrigurare să fie deconspirat și bătut pe umăr.

În general vorbind, Stănescu era generos cu toată lumea, încât până și cel mai pâclișit ins se simțea sub lumina lui dacă nu mare, cel puțin *important*, ca să revenim la calificativul lui Leo, pe care îl numesc și îl citez ca să nu mă bănuiesc nerecunoscător.... Era fascinant.

Știu asta mai ales din relatările cunoscuților. În cercul meu de amici de la Chișinău și până în celălalt capăt de Românie (unde o fi acesta?), cam toți au la activ întâmplări haioase și chiar definitorii pentru soarta lor legate de Nichita Stănescu, păstrând în bagaje lungi discuții cu poetul, desfășurate în lumina reflectată în cristalul paharelor – asta când se întâmplase discuția și mai ales când era relatată, astfel că și reflexele fac întotdeauna tumbe dintre cele mai nostime... Interesant este că bună parte, dacă nu chiar toate, sunt povești adevărate, doar că un pic adaptate, cum cere regula genului.

Leo Butnaru, Nicolae Popa,
Nichita Stănescu, Eugen Cioclea,
Vlad Zbârțoi

II

Era – și nu-i displacea să fie – centru de gravitație și gravitonii emanând de la el se răspândeau departe primprejur. S-a mai spus: era un risipitor, fiul risipitor și tot el tatăl risipitor al fiului risipitor (altfel cum am fi reușit să stabilim gradul lor de rudenie genetică?), ceea ce îi dădea prestanța unui zeu poznaș sau, poate, a unui fachir, care tot scoate și scoate minuni, animăluțe și stranii ființe din joben și nu mai termină, ceea ce îl făcea să pară (și să fie) tot mai bogat.

Din fărâmiturile căzute de la masa lui au ciugulit mulți. Unii, pentru că așa se cuvine, și fără de folos. Alții, având chiar spor de greutate în scrisul lor.

Când Stănescu scrie într-un eseu că l-a invidiat pe Nicolae Labiș pentru că acesta i-o luase înainte și scrisese *Moartea câprioarei*, îl înțeleg cu desăvârșire.

Pentru că tot așa scrisul său mirabil a stârnit invidie și dorință aproape delirantă de a fi imitat. Unii au înțeles să-l imite în scris și în mersul gândului, alții au adoptat versiunea bahică. Curios este că și unii, și alții au imitat buletinul meteo, nu ploaia sau vântul.

Credința mea este că a imita nu este un păcat, cel puțin, nu este un păcat mare, dacă imitația nu se transformă în pastişă. Asta în sensul că toți suntem discipoli, uneori – de nulități, alteori – de granzi, dar și că depășirea profesorului sau barem ajungerea la înălțimea acestuia nu este o lege nici pentru unii și nici pentru ceilalți. Când tinde sincer să se distanțeze de obiectul adorației, păstrând doar sentimentul, imitația se îndepărtează de pastişă și oricum nu mai este egală cu aceasta. Cu cât mai departe, cu atât mai bine. Cu cât mai pieziș, cu atât mai spre orizont. Cu cât mai zigzagat, cu atât mai schimbare de ritm. (Nu și cu cât mai stângaci, deoarece atunci ai luat-o razna și te-ai dus.)

În același context: păcat face cel care nu imită când are ce imita și pe cine, mai ales, și este la vârsta imitației. Poate greșește pe undeva un cuvânt, poate scapă o silabă, poate mănâncă o literă... *Foarte* uneori, eroarea poate fi tainica lucrare a inspirației divine. Asta așa, printre altele... Textele nichitiene provoacă imitație (o spun din experiență; dacă este necesar, recunosc și mă →

declar epigon – al lui Nichita Stănescu, firește, nu al altcuiva).

Așa cum dansatorii învață arta dansului imitând mișcările maestrului, așa se învață scrisul, după consacrate modele. Sau așa cum se învață melodia – îngânând-o. Sau așa cum viața se învață, din imitație în imitație până ajungi a fi tu însuși – și imitat.

Aici, dacă faptul nu vă supără, fac și eu o piruetă nichitastănesciană și zic așa: importantă nu este bicicleta, importantă este inventarea ei, dar și mai important este mersul pe bicicletă.

Vorbind despre Eminescu, Stănescu zice la un moment dat: *Din plante simple, cea mai simplă, – un fel de aer personal și în același timp și un fel de plămân al lui, este iarba. Eminescu poate fi comparat cu iarba.* Iar Grigore Vieru îl mai mult decât îngână: *Sunt iarbă. Mai simplu nu pot fi.* La drept vorbind, în simplitatea ei, iarba ne acoperă pe toți și, pe același fir de gând, ne este la toți demâncare. Când Stănescu declară: *Patria mea este limba română*, Vieru, însumând oarecum și această spusă prin faptul că mama este ființa de la care învățăm vorbirea, concretizează: *Mamă, Tu ești patria mea!* Putem considera că este un dialog poetic...

Fascinația scrisului său este atât de mare, încât adoptarea gesticulației poetice se face la nivelul subconștientului. Imitația se produce la suprafață, fără a se cunoaște barem elementele din care se compune orbitoarea poleială, deoarece intuiția de alchimist a poetului este mai productivă decât toată industria... chimică. În ceea ce privește esența, mersul gândului și atingerea profunzimilor, acestea nu pot fi imitate, ci doar nuanțate cu gândul și simțirea (după puterile fiecăruia), reinterpretate și rar strămutate la alte niveluri sau în alte dimensiuni ale înțelegerii.

III

Aici, îmi permit să dau un citat mai lung din Andrei Pleșu, pe care voi încerca să-l adaptez la nevoile noastre: *Limba de lemn este o limbă încremenită. Ea nu-l face pe om să vibreze la auzul vorbelor. A fi de lemn înseamnă a nu simți nimic, a fi insensibil. Așa se face, și nu trebuie să ne ascundem să afirmăm, că întâlnim și în Biserică un limbaj*

uscăt. Avem și aici de-a face cu persoane care au cules diverse formule pe care le reproduc mecanic. Nu e vorba că nu mai gândesc, ci tristețea stă în faptul că nu mai sunt vii pentru Dumnezeu.

În general, limba de lemn intră în vigoare și este utilizată în toate epocile și în toate societățile în asfințitul acestora sau în timpul catastrofelor. De obicei, doar vremelnice și pe anumite segmente ale comunicării, după cum se subînțelege și din citatul de mai sus. Așadar, tot ce-i dogmă își cioplește propria limbă de lemn, pentru că celelalte unelte și modalități de comunicare provoacă derută, sfidare și chiar spargere a dogmei. În acest sens, comunismul, care nu putea fi decât dogmatic, a atins desăvârșirea.

În virtutea unor condiții specifice și a derulării neabătute (linia partidului) a procesului de neantizare, limba de lemn ajunsese în zona pruto-nistreană și peste Nistru (ce mai faceți, iubitorilor frați de la Tiraspol și Slobozia, de pe Nipru și Bug, de la Balta, de la Cetatea cea Albă, Ismail și Chilia, de jos de la Marea, de sus din Bucovina și de peste toată lumea!?) unicul ciomag de comunicare, unica piatră de aruncat în frate, unicul ștreang pentru bunici și nepoți. În republica moldovenească sovietică, ca și în restul Basarabiei și în Bucovina, nu putem vorbi despre o simplă limbă de lemn fără să adăugăm că însuși lemnul acestei limbi era în ultimul hal de descompunere și colcăia de

Nichita Stănescu, omagiat la Chișinău

paraziți. *Limba încremenită* din Basarabia nu era chiar încremenită; era de fapt în continuă degradare, adică asistam la un proces, unul nefiresc, contrar firii și fatal. S-a întâmplat ca unii să apuce pe căile neproductive sau de-a dreptul aiurite ale calchierilor (din rusă), utilizării arhaismelor și regionalismelor, facerii de bulbuci lingvistici... Pentru ca imaginea să fie mai întregă, amintesc că într-o perioadă la edituri și redacții fusese difuzată o listă de cuvinte care urmau să fie excluse din orice scriere a autorilor basarabeni, în calitatea lor de cuvinte *românești*. Acestea nu aveau decât nenorocul ca rinocerii și hipopotamii să nu le poată rosti și înțelege, fiind, de fapt, niște nevinovate neologisme. Ca întotdeauna, animalele noastre africane făceau legea și legea *internaționalismului proletar* și a *prieteniei dintre popoare* spunea că a fi român este o greșeală de neiertat și a vorbi românește – o blasfemie.

De fapt, limba de lemn se înscăunase în tot cuprinsul cotropit de comunism în care idiomul românesc avea circulație. Unii spuneau că-i semn de sfârșit de lume.

Iar *limba moldovenească*, cu deosebire, reprezenta tristețea de a nu mai fi *vii pentru Dumnezeu!* Timpul a arătat că nu eram chiar morți, eram în moarte clinică, în comă (una indusă), dar nici vii nu puteam fi numiți.

Cu o *limbă de lemn* ce poți face? Poți cerși și poți proslăvi partidul unic, poți cere de mâncare, poți face un scaun din lemnul limbii sau să-l pui pe foc. Poezie – nu, cum s-a văzut în cazul proletcultiștilor de odinioară, evoluați în postmoderniștii de acum. Altele, de trebuință omului, – nici atâta. Demagogie – da, dar asta nu ține de cald...

Poeți ca Nichita Stănescu vin în cursul unei limbi ca să-i modifice după trebuință albia și să →

Casa Limbii Române „Nichita Stănescu”, Chișinău

limpezească înțelesul – nu cuvintelor! – legăturilor subtile dintre cuvinte. Electricitate a existat de la începutul lumii, dar au trebuit să vină, de pildă, Edison sau Tesla să-i dea drumul prin fire, prin circuite și astfel să lumineze și să miște lumea.

La un moment dat, Nichita Stănescu *ne-a vrut vii pentru Dumnezeu*. După ce a deplâns pe autorul *Luptei cu inerția*, Nicolae Labiș, a considerat că lupta cu inerția nu poate fi abandonată și este o cauză pentru care merită să trăiești până la moarte. A înțeles să facă război cu arme și cu legi inventate de dânsul. Întâi că a spart limba de lemn, a prefăcut-o în surcele, după care a dat foc la surcele și ne-a lăsat să ne uităm la scânteile care se ridicau în slava cerului. Cum s-ar spune, a dat avânt și libertate limbii care se înlemnise până la pietrificare. El însuși s-a apucat să jongleze cu cuvintele, de parcă legea atracției universale plecase din vigoarea ei: a fost și, iată, nu mai este și acum imuabila lege urma să fie adaptată la noua realitate.

IV

După cadrul din preajma Filarmonicii, filmul amintirilor se rupe și Nichita Stănescu dispăre brusc... Parcă nu stătuse doar o singură zi în capitala *înfloritoare* republicii sovietice? Ah, da, îi cășunase redactorului să mă expedieze într-o deplasare: reportaj urgent despre o mulgătoare frunzașă în ziarul de a doua zi! Asta era floare la ureche. Alții, neangajați probabil sau cu năravuri boemice exagerate, au ajuns în custodia miliției, iar studenții care se prea zgâiseră la poet au fost lăsați unii corigenți și ceilalți repenți. Cum altfel? Alaiul chișinăuian al lui Stănescu fusese constituit de instanțe care-și ziceau *competente* și orice intruziune trebuia exclusă. Din motive de securitate, bineînțeles (pentru cine înțelege), accesul la poet era strict oprit *intrușilor*. Unde mai pui că și obiectul protejat avea apucături din exteriorul ortodoxiei comuniste, cum ar fi înfrățirea prin schimb de cămașă românească pe cămașă sovietică (produsă și aceasta la Iași, ce-i drept)...

La plecarea lui Nichita în lumea de dincolo, la 13 decembrie 1983, am lăcrimat alături de Liviu Damian. Ne

despărteam de o legendă la care eram oarecum afiliați. Mi se întâmpla prima dată...

Reapare prin 1991, cu chipul Dorei Stănescu, care venea și stătea absentă la o celebră cafenea, numită *Lăptăria lui Enache*, de la Teatrul Național din București, ascultând improvizațiile lui... da, da, improvizațiile legendarului Johnny Răducanu, care, bineînțeles, era prietenul lui Nichita. Cred că pentru atâta lucru venea, deoarece n-am văzut să vorbească cu cineva. Schimba două-trei cuvinte cu patronul de la *Lăptărie* și se întâmpla să-mi adreseze, întotdeauna ca de la o mare distanță, un semn de aproape îngăduință, probabil pentru faptul de a-l fi cunoscut pe Nichita la Chișinău și de a-i fi povestit ei întâmplarea, care, de altfel, o lăsase indiferentă. Cunoștea prea multe astfel de povești ca să mai aibă și reacții.

(Despre o hudiță insalubră, care trece fix pe lângă cuștile animalelor de la menajeria chișinăuiană (nici nu știu dacă există vreo casă de om pe acest segment!) nu vreau nici măcar să-mi amintesc. Un indicator năuc din susul azilului de animale sălbătice certifică însă că pretinsa stradă poartă numele lui Nichita Stănescu... Așijderea, nu-mi vine să vorbesc despre improvizația în bronz rătăcită în aglomerația de chipuri cioplite din grădina publică, unde odinioară exista o Alee a Clasicilor – foarte redusă, atunci, această alee, dar decentă și echilibrată stilistic... Acum reprezintă o armată a lui Papuc în debandadă.)

V

Chișinăul lui 1976, ca orice entitate în derută, avea nevoie – pentru echilibru – de legende, de mituri fondatoare.

Halucinantul babilon de pe amărâțul râu Bâc era bântuit și alimentat de mituri de pripas din lumi paralele, perpendiculare și chiar inexistente, în care evoluau spectrele unor eroi născociți, măscărici deghizați în rege Lear, spâni, călăi, parveniți, lingăi și alte personaje pidosnice – toată fauna din povestirile horror și porno.

Monștrii sacri ai culturii, între care *oarecarii* Sadoveanu, Topârceanu, Berezovschi, Mateevici, Enescu, Maria Cebotari, Minulescu, Bernardazzi, Plămădeală... – sunt foarte mulți și toți excepționali! – strâns legați de această urbe și făuritorii aurei Chișinăului interbelic, fuseseră expulzați până și din amintirea celor care mai aveau puterea să-și amintească.

Dintre cei care se ridicaseră după război, deportări și foamete puține se pretau la intrarea în legendă, atunci...

Nichita Stănescu a venit la Chișinău ca purtător al propriului mit și a fost adoptat ca atare. Cum zicea și un amic de-al meu, acesta chiar poet: Stănescu a spus și a făcut atâtea nebunii, că ne acoperă pe toți și mai rămâne. – Unde rămâne? – În afară rămâne, ca să-l vadă și cei de mai târziu.

Indiscutabil, cei care l-au cunoscut au fost marcați și ulterior multora li s-a recunoscut marca. Iar altfel spus și mai pe înțeles, cu trimitere și la vorbele de mai înainte, el a botezat, a sfințit și a pus Chișinăul asfințit al anului 1976 în relație cu... măcar și cu divinitatea! și această taină își continuă lucrarea. Nu zic că Stănescu a propovăduit o nouă religie. S-ar putea să ne fi întors la o veche religie.

Deocamdată, problema rămâne în suspensie.

În ce mă privește, greu de spus dacă am fost barem pentru o clipă pe parcursul anilor (vedeți câți) care s-au scurs de la 1976 încoace un *autor important*.

Adevărul este că, de obicei, nu facem decât să ne dăm importanță... Dar mi-a plăcut să fi fost adus în fața poetului, și iată mi-am amintit și v-am spus.

Citirea a doua

sau o nouă

Intrare în psalmi

După citirea acestei cărți, am încercat mai multe modalități de a întocmi o prefață, optând, în final, pentru celebrul *Ex libris* arghezian: “Carte frumoasă, cinste cui te-a scris/ Încet gândită, gingaș cumpănită./ Ești ca o floare, anume înflorită/ Mâinilor mele, care te-au deschis.”

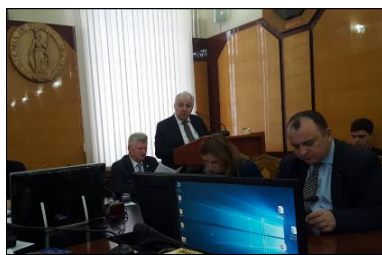
Citirea a doua a lui Ioan Mânăscuț e, într-adevăr, “o carte frumoasă”, ce te fascinează de la primele pagini parcurse și te ține în mreaja “marilor fantome... de reverie, umbră și aromă” pe care, “omul de sânge” din Popeștii de Sus, le-a zămislit luând “din pisc noroi”. Or, lutul din care am fost, biblic, noi înșine, creați, nu e cel purtat pe tălpile cizmelor, ci e pulberea ce se vântură, încă de la facerea lumii, sus pe piscuri, “între ceruri și pământ”. Iată de ce și acele fantome zămislite de scriitor sunt vii și dăinuie în noi și printre noi. Ele sunt chiar gândurile noastre despre *gândire* și *gând*, despre *timp*, *timpuri* și *eternitate*, *văz* și *privire*, *formă* și *conținut*, *naștere* și *moarte*, *trecut*, *prezent* și *viitor*, *credință* și *neîncredere*, *simptome* și *prevestiri*...

Într-un cuvânt, noțiuni și definiții cunoscute orișicui, dar... nu la îndemâna oricui. Mai ales dacă e vorba de interpretarea lor.

Frumusețea *Citirii a doua* a lui Ioan Mânăscuț rezidă în faptul că ea, cartea, e și *adevărată*: prin tainul de înțelepciune ce îl conține și prin modalitățile inedite de interpretare artistică a noțiunilor și definițiilor. Or, aceste înțelesuri vin odată cu trecerea timpului, anilor, vieții. “Abia-nțelese pline de-nțelesuri”, înseninându-ne eminescian fruntea în copilărie și-n tinerețe, ele devin pe deplin înțelese la maturitate, brăzdându-ne fruntea cu plugul *deșertăciunii deșertăciunilor*...

Înțelegerea unor adevăruri nu ne aruncă, însă, în disperare, ci ne facilitează “intrarea în psalmi” – un spațiu al iluminării și liniștii prin conștientizarea rostului tuturor lucrurilor.

Sunt mai bine de patruzeci de ani de când îl știu pe autorul *Citirii a doua* pasionat de filosofie, fizică și astronomie, de teatru și poezie, de literatura de anticipație (gen în care a dat câteva titluri de referință: *Bărbajii*

universului, Mâine când ne vom întâlni pe Pământ și romanul *Artefact*, de mare succes la copii și adolescenți, cunoscând mai multe ediții), pasiunile sale întrupându-se în cărți de eseuri, nuvele și poeme, în albume de istorie și în antologii de science-fiction și de poezie, astfel că Ioan Mânăscuț, având atât experiența rapsodului și a povestitorului, cât și pe cea a cugetătorului zgârcit la cuvinte, știe să gliseze, în textele sale, de la formulări lapidare, concise și ascuțite ca lama unui briceag, la narațiuni parabolice cu înțeles ambiguu și la poeme în proză sau în vers alb, intrând în dialog direct cu alți autori și alte cărți.

„Grația stilistică”, remarcată de Mihai Cîmpoi în cazul romanului *Artefact*, se păstrează și în această, ultimă carte a sa, devenind unul dintre însemnele esențiale ale scrisului lui Ioan Mânăscuț de la volumul de debut *Noi și gândurile noastre* (1979) și până la *Citirea a doua / nu și ultima* (2017).

La finele lecturii unei astfel de cărți sufletul ți-e plin de lumină iar cugetul se întristează la gândul că toate aceste “fantomă... de reverie, umbră și aromă” și-ar sfâșia sieși inima aidoma califarului din delta Dunării, dacă ar avea viață și înțelegere de sine, întru a-și da seama că orice interpretare umană e atât de relativă și subiectivă încât nu rămâne aproape nimic din alura lor de *eterne înțelesuri*.

Și, totuși, doar grație acestor interpretări, marile adevăruri fac parte din viața noastră, astfel că “jertfa” lui Ioan Mânăscuț e doar, aparent, zadarnică. *Citirea a doua* e o replică dată uitării de sine, de noi, de existență și eternitate, chiar dacă, aidoma viorii argheziene „cântă iubirea toată pe un fir de păr” și nu răspunde „la nicio întrebare”.

Acad. VALERIU MATEI
Revista *FLACĂRA* nr. 1, 2-3,
ianuarie-februarie 2018

Ecouri critice

Acuitatea spiritului de observație al prozatorului funcționează ireproșabil în surprinderea amănunțelor, cinismul viziunii narative născându-se din confruntarea conștiinței cu deformările sociale. Privită nu fără un aer detașat de superioritate, lumea este contemplată din perspectiva inteligenței pure, efectul generalizator fiind acela de cufundare în spațiile unor mișcări vitale, animate de căutarea unui orizont tonic, optimist, chiar dacă tristețea dă poate fibra cea mai puternică texturilor narative ale lui Ioan Mânăscuț.

Tatiana Poțing

Plăzmuirile fantastice ale lui Ioan Mânăscuț ancorează însă în mijlocul realității cotidiene celei mai banale, încălcând astfel rigorile prozei SF, ce are între obiectivele sale și instituirea unui climat psihologic dominat de anxietate. La Ioan Mânăscuț miracolul nu este agresiv, supranaturalul nu este neapărat incomprehensibil, iar inconsistența și dezordinea lumii determină bulversarea sistematică a frontierelor dintre realitate și vis, dintre trecut și prezent. Am putea spune că în aceste proze canalul de comunicare dintre lumea reală și cea fantastică este mereu deschis.

Diferite ca tematică, aceste bijuterii narative sînt înglobate fericit de titlul „Marea vânătoare”, ușor identificabil în nuvela „Leul pe care mi l-a dăruit Hemingway”. Marea vânătoare în care este antrenat Papa Hem se dă „pe viață și pe moarte”, deoarece „poate nici nu mai ești vânătorul, ci vânatul” (ca în „Bătrânul și marea”).

Tatiana Poțing

Ioan Mânăscuț este în primul rând un bun și fin cunoscător al limbii române. Astfel, proza sa e o combinație strălucită între o sintaxă flexibilă și un vocabular select, variat, nuanțat, ușor redundant.

Cea mai reușită povestire în care fantasticul e discret, ținut în surdină, iar planurile narative se intersectează, mi se pare a fi „Leul pe care mi l-a dăruit Hemingway”. Este o povestire despre copilărie, despre visurile din copilărie, despre lecturi.

Povestirea e un admirabil omagiu adus intuiției umane și forței literaturii. Autorul basarabean →

dezvoltă, într-o proză excesiv de dialogată, fantezia sa. Este de remarcat că Ioan Mănescrută trasează o linie aproape imperceptibilă, fină între verosimil și neverosimil, real și fantastic. Finalul povăuitor al prozei e că experiența scriitorului american, a lui Papa, l-a făcut pe confratele său basarabean să câștige în primul rând timp, să urmeze un traseu propriu. Povestirea lui Ioan Mănescrută devine un dialog firesc între calfă și meșter în momentul în care meșterul privește în nadir, iar calfa dorește să se desprindă de umbra tutelară a maestrului. Leul lui Hemingway devine, astfel, mirajul transmis de un scriitor celebru și mai în vârstă unui coleg mai tânăr, originar dintr-o zonă obscură și aflat abia la început.

Volumul „Marea vânătoare” merită toată atenția. Ioan Mănescrută reintră în actualitate.

Grigore Chiper

„Marea vânătoare”, volumul de proze excelente semnat de Ioan Mănescrută, este o ademenitoare piatră de încercare pentru cititor. Această piatră de încercare poate să aibă și părți mai puțin importante, mai puțin luminoase precum „Metoda netradițională”, „Gladiatori în arenă” sau „Povestirea care nu poate fi scrisă”, dar care, acestea din urmă, nu pot umbri licărul categoric al celorlalte sau duiosia (precum cea din povestea cu Micul Prinț a lui Exuperly) cu care este scrisă nuvela „Când ne visăm călcând prin ceruri”...

O rafinată doză de poezie cuprind paginile din prozele volumului „Marea vânătoare”. Tragismul unora din ele nu va întuneca mesajul optimist și profund uman al celorlalte. Autorul ne convinge că viața și pământul sunt mereu frumoase în eternitatea lor.

Garoafei de la butonieră (fie și rever) îi stă bine cu stăpânul-cavaler!

Anatol Ciocanu

Sublima logodire cu tainele existenței.

„Înnodarea lui ceva cu altceva” e o carte de excepție pentru cei... excepționali. Ea ne destramă până în Raiul Glasului Tăcerii, murmurat de Marii Maeștri Spirituali, Sfinți, Anahoreți etc.

Citindu-i „picăturile chinezești” te subjugă armonioasa alcătuire de lumi, universuri împrejmuite de taine și, – culmea culmilor – deslușești cum în stratele gândirii moare egoul

nostru.

Ioan Mănescrută, acest magician nins de flamele mirării, ne dă o Veste triumfătoare „intrând în Psalmi”, o sete blândă de izbucniri metafizice. În microcosmosul din el vorovesc Niluri de pocăințe; Iordane de trandafiri, inima îi este precum fulgerele meteorului, iar cugetu-i e scufundat în liturgiile naturii în zori; iată de ce autorul pogoară spre noi, ca un Pomelnic ceresc uns cu veșnicie.

Scrierea Domniei sale e soclu pentru „monumentul Cuvântului”, e un capitol clar din pisaniile existenței.

... Și într-o zi, răsčitindu-l, veți auzi, cu urechea interioară, Muzica Încreată, adică cea a sferelor, fiindcă Ioan Mănescrută, neîndoios, e picurat, profeticește, din Flautul Nemărginirii...

Nicolae Fabian

Imaginația lui Ioan Mănescrută nu rămâne încorsetată în frază, ea se rostogolește dincolo de frontierele ei și înghite întreg textul. Într-adevăr, adevăratul Mănescrută trebuie căutat la nivelul structurilor mari, la nivelul sensului global al textului.

Iulian Ciocanu

Cuvântul poate fi identic numai cu lumina pe care o emană. Această stare de pietate față de forța cuvântului, de plecaciune în fața potențialului lui germinativ și creativ se face simțită aproape că în fiecare rând din eseurile consacrate marilor noștri înaintași, celor ce ne-au ctitorit ființa națională prin cuvânt, adică Dimitrie Cantemir, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Alexei Mateevici...

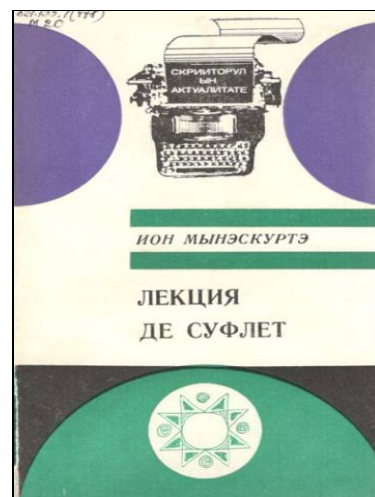
Eseurile din „Măine, când ne vom întâlni pe pământ” vădesc cu câtă dragoste și răspundere se apropie autorul de fiecare slovă, cu câtă încrâncenare le șterge nu patina uitării, ci luciul falsității de odinioară.

Ștefan Mihăileanu

Un gânditor și un ludic în egală măsură, Ioan Mănescrută ne obligă să fim cu adevărat și pe deplin, deci, să gândim *de vreme ce numai gândul scoate pe om din el* (C. Noica).

Călina Trifan

Gândită intens și în fiecare clipă, scrisă când se ntâmpla, dar numai la temperaturi extremale, publicată sporadic în presa de la noi rămasă de atâtea ori necitită, TĂIEREA CAPULUI se compune azi într-o

„halucinantă carte în care imaginația ieșită din țifti” se vrea risipită în spații și istorii, timpuri și geografii ca să se întoarcă mereu și mereu *luminător* acasă. Aici, acum și totdeauna – Basarabia – locul unde nu se întâmplă nimic, pentru că s-au întâmplat toate.

Legănat în oralități, dar surprinzător de rafinat în scrisul său, ingenios producător de literatură *fiction*, apreciat ziarist și captivant bunic al copiilor din epoci electronice, Ioan Mănescrută este de astă dată un fascinant stimulator intelectual.

De ce TĂIEREA CAPULUI?

Din atâtea și atâtea motive. Important era să vină cel care să nu poată să nu aibă acest curaj.

Dar și talent.

Serafim Saka

Ironia este o dimensiune caracteristică a prozei lui Ioan Mănescrută, sarcasmul observațiilor sau umorul subtil relevând ipocrizia, ignoranța și agresivitatea lumii. Atunci când tratează subiecte tragice (Gladiatori în arenă, Povestirea care nu poate fi scrisă), prozatorul poate fi grav și sobru, chiar ușor patetic. În asemenea texte se deconspiră formația ziaristică inițială a autorului.

Sobrietatea stilistică, tonul direct și incisiv, replicile scurte și expresive, dinamismul epic și forța evocatoare a portretelor sînt marca inconfundabilă a prozei sale. De mărime scurtă sau medie, povestirile sale sînt niște fantezii halucinatorii, realizate într-un registru ludico-ironic, cu dialoguri abundente și situații bizare, imposibil de redus la un cadru convențional tematic sau structural.

Tatiana Poțing

PACIENTUL DIN EST

Fiecare medic are în arsenal mai multe metode de a lega relații cu cetățeanul care, momentan – de voie, de nevoie –, își asumă calitatea de pacient. În primul rând, pentru că pacientul este om și orice om trebuie tratat ca valoare umană... se zice că irepetabilă... Asta – așa, ca chestie, deoarece toți pacienții sunt la fel de plângăcioși și n-au nimic ascuns sau la vedere să nu-i doară și să nu pună în pericol neprețuita lor viață.

În rândul doi, având în dotare o boală rară, *par exemple*, pacientul poate să prezinte interes pentru știința medicală mondială și să-l lanseze pe esculapul norocos în lumea aerisită a celebrităților: profesori, academicieni și laureați ai Premiului Nobel. Nimic nu-i exclus... Pacientul poate fi el însuși o celebritate – mă înțelegeți! – despre care n-o să-ți fie rușine să povestești peste ani că l-ai tratat cu abnegație până când moartea nemiloasă l-a smuls din rândurile noastre. Dacă nu are așa ceva, harul celebrității cum ar veni, poate fi intermediarul unor relații în cercurile înalte, unde se știe că se mișcă banii și destinele omenești cunosc căderea și înălțarea. În cele mai banale prin frecvență cazuri, pacientul este sursă de profit... Ce, nu vă place? Este bine să se știe că banii nu se iau din drum... Oricum, din toate aceste și alte unghiuri de vedere, doctorul trebuie să vadă în pacient o valoare și orice valoare trebuie apreciată la justa ei valoare... Mda, nu-i cea mai elegantă frază ticluită de mine, dar s-o trecem cu vederea, deoarece nu asta interesează în cazul de față.

În cazul de față, problema era că doctorul... doctorița, de fapt... nici nu se uita la pacienți. Adică, cum nu se uita? Se uita! Îi asculta cu stetoscopul, pe unii îi pipăia, le spunea să se aplece, să întindă mâinile, pe alții îi puneă să arate limba, dar fără a stabili cu ei acea comunicare intimă, care se bănuiește că trebuie să existe între partenerii predestinați, unul fiind cu boala și celălalt – cu alinarea.

La un moment dat – Mircea întâi și pe urmă ceilalți –, avură bănuiala că frumoasa femeie prin fața căreia trecea plictisitorul șir de pacienți nu este o doctoriță adevărată. Ce Dumnezeu, chiar n-o interesa

deloc niciuna dintre ființele umane, mai ales știindu-se că fiecare este irepetabilă?... Se mai știe și că ochii vorbesc și că privirile spun mai mult decât putem exprima prin cuvinte. Ce nu voiau să spună ochii ei? Ce mistere stăteau tănuite îndărătul privirii? Nu le putea divulga? Făcuse legământ? Nu voia ca taina să iasă la lumină? Sau omenirea nu merita barem o cătătură de-a ei? Este adevărat că există oameni care te urmăresc fără să se uite la tine și văd tot ce au de văzut. Să fie cazul doctoriței? Mircea simți pe neprins de veste un ghimpe de curiozitate care aspira să știe ce culoare au ochii aceștia, care refuzau să-și reverse neprețuita lucoare asupra întotdeauna avizilor de mângâiere pacienți... Culoarea părului și tenul feții dădeau de bănuit că trebuie să fie albaștri. Cât de albaștri? Albaștri-albaștri și cu luminiță pe fundal, albastru egiptean sau albastru spălăcit?... Dar dacă la culoarea părului s-a umblat nițel și ochii sunt căprui? – ce păcat!...

–Se merită să bați atâta drum ca să vezi ce culoare au ochii unei doctorițe?

Hai-hai, cine răspunde la această întrebare!?

Ușa cabinetului, unde urmau să-și declare betșugurile și, respectiv, să li se prescrie tratamentul, dădea într-un hol mare, cu canapele pe lângă pereți. Fără intenția recalificării în detectivi, ocupară canapeaua strategică din fața ușii, care, din cauza intensei circulații, cu mici intervale, rămânea mereu deschisă. În felul acesta, se deschidea privirii goliciunea unui șir de trupuri omenești, de tot soiul, care i-ar fi inspirat în egală măsură pe da Vinci, van Gog, Goya sau Picasso, mai mult pe ultimii trei. Era cazul să se obișnuiască cu ele, deoarece în următoarele zece zile aceste făpturi, multe trecute de ultima tinerețe, urmau să le apară, la nebănuite ore de zi și de noapte, de după stânci, de printre copaci, din vălătucii de ceață care învăluie izvoarele cu ape miraculoase, la colțuri cu umbre clătinate, clefăind la restaurant, moțâind la baruri și pe la terase, ciondăindu-se cu vânzătorii ambulanți, ițindu-se ca broscocii din apa tămăduitoare a bazinului etc, etc, iar pierderea vigilenței nu excludea strecurarea lor în cele mai intime vise... br-r-r-r...

–Dom-le, zise Mircea, ceva nu-i în ordine! Bag mâna în foc că nu-i lucru curat...

–De exemplu, ce ți se pare necurat și în dezordine? Întrebă Costică, membru marcant al echipei și compozitor de felul său.

–Faptul că sclivisita asta nu se uită la pacient! Cum se poate: să ai în față o făptură umană și să ne te uiți la dânsa... la dumneaie! Este profund revoltător! Ar trebui să-l mănânce din ochi! Așa, nu m-aș mira aflând că intră în contradicție cu jurământul lui așa... Hipocrate, dacă nu mă înșel...

–S-o fi plictisit, săraca! Atâta lume se vântură zilnic pe aici... Te și ia cu amețeli, începi să crezi că toți poartă aceeași mască, încercă să fie conciliant un alt membru al echipei, obișnuit să dirijeze masele largi spre lumina artelor frumoase, ceea ce vrea să spună că avea calitatea de director al unui cămin cultural și, bineînțeles, se numea Cezar. O fi ea doctoriță, adăugă el filosoficește, dar să nu uităm că este om, în primul rând...

Pacienții noștri (cum altfel să-i numesc?) nu erau pursânge, ba chiar erau niște corcitură care păcat făceau să corupă Băile Olănești. N-aveau ce căuta acolo! Asta pentru că se aflau la vârsta minunată când tipul care își arogă titulatura de pacient habar n-are dacă dispune de vreo boală sau nu... De fapt, nu are în dotare așa ceva! Iar ca să spunem lucrurilor pe nume este un fel de... pezevenchi, probabil... cameleon, ipocrit, fățarnic... Vorba e că prezența lor în acest spațiu curativ se datora în exclusivitate unui amic, cu funcție înaltă la syndicate, care sclipuse știe el cum aceste foi la celebrele băi și le urase scurt:

–Bă, nu vă trimit să beți apă. Vă trimit să faceți baie de România, ca să mai spălați de pe voi jegul sovietic!

Bravii pacienți proveneau din partea răsăriteană a spațiului mioritic. Unde vine asta? Chiar așa! Câte unui bălbăit zelos i se întunecă brusc mintea și i se năzărește că ar putea încălca nu se știe ce năzbătii diplomaticești ori supăra pe naiba (știți cine-i *naiba*!), dacă ar spune clar că sunt români basarabeni, din teritoriul de la est de Prut, care în respectiva clipă istorică se numește Republica Moldova. Și atunci începe jelană cu spațiul mioritic... că-i laie, că-i bălaie, că-i... numai să nu-i→

IOAN MÂNĂSCURTĂ

spună pe nume... Să nu cumva să creadă cineva că-i un revanșard, un cotropitor, că are pretenții teritoriale... n-ar fi frumos... iar românului nu-i tihnește dacă nu-i frumos... Fie, trecem peste asta... Altfel va trebui să dezvăluim și cât de cârcotaș devine basarabeanul când lasă în urmă nenorocitul râu care-l desparte de ceilalți români.

Pe lângă faptul că reprezenta un exercițiu protocolar, vizita la medic era absolut obligatorie. Altfel, cum să-l deosebești pe pacient de un cetățean oarecare? Pacientul trebuie să aibă actele în regulă, nu ca ordinarul... Prin urmare, cohorta de basarabeni, alcătuită din patru inși, era în așteptarea înregimentării în legiunea pacienților... nenumărați aceștia...

Aici, ceva se răsculă în intimitatea lor și îi împinse la proteste pașnice. Cât a fost vorba despre alții – mai treacă-meargă, dar dintr-o clipă în alta urmau ei înșiși să fie supuși examenului medical și fiecare celulă a irepetabilei lor ființe revendica respectarea demnității. Păcat de zis, erau bărbați bine, între patruzeci și cincizeci de ani, când omul nu este nici prost, nici bătrân și are și ceva capital la sufletul lui.

–Da, bine, le înțeleg pe toate! Dar o privire, o singură privire..., zise Mircea.

–Este foarte frumos! Ar putea fi un început de romanță..., zise compozitorul și începu să fredoneze: O privire, doar o singură privire... ultima întâlnire... iubire, iubire... hop și-așa!

Mircea însă îi tăie nemilos avântul liric:

–Ei, na! Noi suntem preocupați de atitudinea medicului față de pacient, iar dânsului îi arde de dulcegării!

–Într-adevăr, este intrigant: de ce-și ascunde privirea? Trebuie să existe o cauză... O fi având vreun beteușug la ochi? se antrenă în dispută cel de-al patrulea reprezentant al pruto-nistrenilor, Gicu, căruia îi plăcea să-și zică businessman și chiar avea în gestiune o vulcanizare.

–Pușchea pe limbă, zise compozitorul cu un ton care sugera că simpla invocare poate provoca materializarea metehnei.

–O fi lepădat-o vreun neghiob și acum urăște întreaga rasă umană..., continua să-și dea cu presupusul

Jacob Lazăr, Conacul roșu

businessmanul. Pentru un golan, femeia este gata să facă moarte de om și nenumărate alte prostii...

–De ce n-am admite că are darul hipnozei și se teme să nu deoache odoarele de pacienți? veni cu o idee mai modernă directorul căminului cultural. La noi era una care, dacă se supăra, te nenorocea numai uitându-se la tine. Te luai după ea ca vițelul după vacă...

–Înțeleg că nu ești lipsit de experiență în domeniu și țâța vacii nu-ți este străină, îl laudă businessmanul.

–Cred că este mai degrabă un fel de a se alinta sau de a-și etala disprețul față de acești oameni umili, care au prins și ei o reducere și au dat buzna la băi, declară Cezar, cu o anumită emfază.

–Ca și noi, dacă ai uitat cumva, încercă să-l domolească compozitorul.

–Cu noi e altă socoteală!

–Ce vorbești! N-ai venit aproape pe gratis?...

–Suntem de peste Prut! își găsi un merit activistul pe tărâm cultural. Poate mai găsea și altele, dar răsuna foarte clar și cumva poruncitor glasul doctoriței:

–Următorul!

Următorul era activistul pe tărâm cultural, căruia îi urma compozitorul, businessmanul și, la sfârșit, Mircea.

–Nume, prenume? Anul nașterii?

Mircea răspundea cu voce tare și ecoul se rostogolea pe lungile coridoare ale blocului curativ, făcându-i pe pacienți să tresară nedumeriți și să-și încordeze auzul.

–Domiciliu?

–Chișinău. Strada Valea Crucii, etajul patru.

Doctorița notă conștiincios informația, fără precizări, și asta îl derută puțin pe Mircea, care se voia nu numai scris, ci și văzut.

–Suntem din partea ailaltă de Prut, preciză el, crezând că doctorița nu auzise bine.

–Dezbrăcați-vă, zise doctorița.

O liniște densă se înstăpâni în cabinet, după care, într-un fel de transă, Mircea lansă cea mai stupidă întrebare:

–De ce?

Ei, cum: de ce? În locul dat și în condițiile date, nu era clar de ce? Sau se tâmpise definitiv și acum, ca să pară deștept sau în încercarea de a se dezmetici din prostie, punea cea mai frecventă întrebare a spiței omenești: de ce?

Fir-ai să fii de aiurit, nu puteai să pui întrebarea altcuiva, maică-ti, de-o vorbă, când erai copil în brațele ei, ca să știi minte răspunsul până la adânci bătrâneți!

Auzi, de ce trebuie să te dezbraci în fața unui doctor? Chiar dacă-i doctoriță...

–Să vă văd, răspunse doctorița.

Tăcerea se înstăpâni în toate colțurile clădirii și urcă până la cel mai de sus etaj.

–Credeți că aveți ce? furișă Mircea o întrebare, ca și cum bântuit de cele mai groaznice îndoieli, și șoapta lui stinsă spori marea tăcere.

Doctorița tresări și își ridică ochii din hârțoage. Ei, nu... cum adică, își ridică...? îl fulgeră cu privirea!... îl arse, îl părjoli și îl topi... cam așa ceva, poate și mai grav... În aceeași clipă, însă, își ascunse privirea și răscurt.

–Dezbrăcați-vă, repetă ea calm și Mircea se execută prompt, cu spoiala de pudoare care stă bine unui bărbat nevoit să-și etaleze mușchii pectorali în astfel de împrejurări.

La ieșire, companionii făcură zid în jurul lui Mircea și îl scoaseră afară din clădire, ca pe un diversionist întors din misiune.

–Ești bine? îl întrebă grijuliu compozitorul. Ce ți-a prescris?

–Sănătos tun... Am garanție pentru următoarea sută de ani!

–Ți-a dat cucoana o astfel de garanție?

Responsabilul pentru cultură nu-i lăsă răgaz să răspundă la întrebarea pusă de compozitor și se apucă să-i verifice starea psihică:

–Ce culoare au ochii doctoriței?

Mircea se fâstâci și îngăimă derutat:

–Culoare...? Cred că... Acum chiar nu mai știu nimic... De ce întrebi? O cheamă Cora.

–Asta ne lipsea! Zise→

îndurerat compozitorul Costică. Numai asta ne lipsea... Din exclamație reieșea că toate nenorocirile dăduseră buzna peste ei și că doar asta întârzia, dar iată că se prăbușise și ea peste capetele lor.

–Păi, nu ziceai că mori să știi ce culoare au ochii doctoriței..., își continuă netulburat ancheta Cezar. Nu s-a uitat la tine? Nu te-ai scaldat în privirile ei!

–Ba da! Deși... Cum să-ți spun...

–Te-aș invita la o palincă, declară businessmanul, privind plin de îndoială la Mircea, dar teamă mi-i că asta intră în contradicție cu garanția dată de doctoriță. N-aș putea să-i stric cheful.

–Nu, de ce! protestă Mircea. Totul este O.K.! Dacă vreți...

–Nu vrem! Categorie! Ai ajuns, berbantule, să te dai la cadrele medicale! se revoltă pe neașteptate compozitorul. Să-ți fie rușine!

–Dați-i pace! N-o face de capul lui! Are tulburări de personalitate. Nu vedeți că este bolnav? S-ar putea să fie grav. Credeți că doctorița i-a dat garanția așa, de haram?!

A vrut să-l încurajeze! Să-i ridice moralul. A făcut și ea ce a putut... Poate îl căram acasă, propuse omul culturii, după care lansă și o perlă din înțelepciunea populară: Acasă și pereții te ajută!... Credeți că mai poate fi recuperat? întrebă el plin de speranță.

Constantin, compozitorul adică, privi îndelung la apele ce curgeau prin defileu, ascultă muzica lor tumultuoasă, după care oftă și zise:

–Greu, tare greu de spus. Cine știe ce boli au românii prin părțile astea... Nu uitați că suntem departe de casă, la aproape o mie de kilometri. Noi la noi avem bolile noastre, unele luate de la ruși, aici însă imunitatea ni se duce de-a dura...

–Orice călătorie, dragii mei, comportă riscuri, declară înnegurat și sobru businessmanul Gicu. Uneori, pierderi irecuperabile... Trebuie să ne împăcăm cu faptul că echipa noastră nu reprezintă o excepție.

Compozitorul își împărtăși și el temerile:

–Poate că vom fi constrânși să-l abandonăm aici, să nu cadă pe noi păcatul răspândirii epizootiei... Dacă nu găsim urgent un remediu, îl doborâș boala, s-ar putea și să-l pierdem...

–Eu, ce zic! cât lumea n-a prins de veste, e musai să găsim un local, vorbi cu înțelepciune Cezar, cum îi stă mai bine unui om de cultură.

Treaba lui dacă face cinste pentru consolidarea garanției, cum ar veni, sau bea de scârbă! Alegerea îi aparține.

Înălțarea spre Hasdeu a lui Ioan Mânăscurtă

Mă ierte cititorul, mă ierte toți cei cu amintirea mereu trează și cu gîndul mereu îndreptat la sfințele noastre firi vizionare – scriitorii din secolul de glorie al literaturii române, veacul al XIX-lea după Cristos. Mă văd nevoit să prezint aceste scuze – în fond, e la mijloc o precizare – pentru că în continuarea eseului de mai sus, despre marele Hasdeu, nu mă voi referi la patronul spiritual al Bibliotecii Municipale, dar și al multor generații de intelectuali români, ci voi înșira câteva gînduri despre autorul tabletei. Am pentru aceasta câteva motivații, numai că despre ele voi vorbi ceva mai încolo, cînd voi simți că, iată, trebuie pus punct scriiturii.

Eseul pe care l-am reprodus noi, în acest număr de *BiblioPolis*, deschide un serial de articole omagiale Hasdeu, pe care le vom insera și în celelalte numere, din acest an, ale revistei noastre. Înșuși faptul publicării acestui eseu poate fi trecut și pe seama întîm-plării. Cert e că scrierea materialului înșuși nu a fost o pură întîmplare. Era pe atunci autorul, Ioan Mânăscurtă, student la Facultatea de Litere, secția de ziaristică, a Universității din Chișinău, cred că în anul IV, poate după absolvire deja. -, atunci Ioan a avut o adevărată înălțare, prin două seriale cumva distincte și, totodată – extrem de asemănătoare. Erau distincte ca specie, ca gen gazetăresc: pe de o parte – interviuri, pe de alta – eseuri. Erau asemănătoare, pentru că întruneau niște calități surprinzătoare: aveau o prospețime aparte a viziunii, o nouitate a mesajului și a faptelor descrise, un limbaj exemplar, o manieră *sui generis* de a comunica cu cititorul și, deasupra la toate, întruneau acele scrieri, discret, dar hotărît, toate elementele necesare pentru niște lucrări naționaliste, alias pur și simplu românești, într-un spațiu în care – pe atunci, infinit mai altfel decît acum, autoritățile aveau alergie la tot ce e românesc. Voi enumera, din memorie, câteva din acele scrieri cu adevărat memorabile ale lui Ioan Mânăscurtă: interviuri cu acad. N. Corlăteanu, cu scriitorii Ion Druță, Gr. Vieru, V. Coroban; cu Maria Bieșu, cu Emil Loteanu...; eseuri despre Mihai Eminescu, Ion Creangă, B.P. Hasdeu, Z. Ralli-Arbore, Alexe Mateevici, Maria Cebotari, Al. Robot și încă despre sau cu atîtea alte personalități marcante ale spiritualității românești.

Scrierile tînărului pe atunci condeier Ioan Mânăscurtă au constituit

niște excelente lecții de frumos, dar și de dragoste de Neam și Țară, poate mai ales pentru tineri, deși *Tinerimea Moldovei*, ziarul în care le tipărea și care era pe atunci o publicație cu adevărat de avangardă, avea un contingent de cititori numerosi și foarte diferit: vreo 100.000 de abonați, „de la 14 la 84 (sau chiar 94!) de ani”.

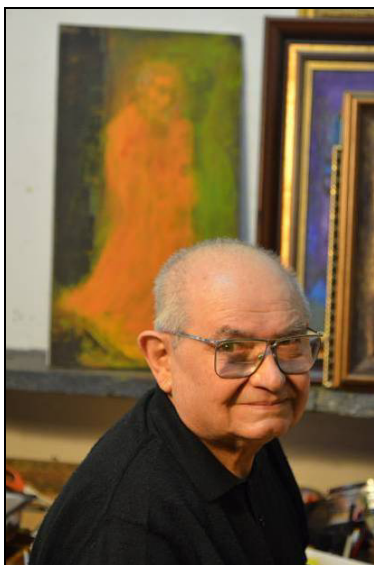
Prin ele, prin tabletele și dialogurile din ultimii ani și după studenție, Ioan Mânăscurtă și-a asigurat o frumoasă ascensiune în arta scrisului, și-a făcut un bun nume în lumea ziaristilor, apoi și a prozatorilor, traducătorilor, editorilor. Cînd s-a impus deja de-a binelea ca autor de romane și nuvele fantastice (inclusiv pentru copii și tineri), ca traducător (inclusiv din mari fantaști ca Stanislaw Lem, frații Strugațki, Ray Bradbury etc.), ca eseist, ca editor (gestionar a cel puțin două edituri importante: *EUS* și *Princeps*), cei care-l cunosc, știau că totul a început de la niște fulminate interviuri și eseuri, inclusiv de la o scriere eseistică despre marele Hasdeu.

În mod firesc, acele scrieri incendiare au provocat cele mai diferite reacții. Din partea mai-marilor din acea vreme – o crispă provocată de teamă, de spaima pentru „primejdia naționalist-românească”. Din partea unor colegi de breaslă, mai tineri, de o seamă sau mai în vîrstă, o încîntare amestecată cu invidie. Totuși, îndrăznesc să afirm, cu o doză sporită de încredere: cel mai des, acele scrieri de extraordinar debut, și de solidă temelie pentru o zidire scriitoricească, totodată, ale lui Ioan Mânăscurtă, au generat uimire, încîntare, admirație și alte asemenea senzații. Sunt unul dintre vechii admiratori ai scrisului eseistic al lui Ioan Mânăscurtă (proza de ficțiune fiind în genere un segment cam străin al perceperilor mele estetice) și nu știu dacă i-am mărturisit-o vreo dată, chiar dacă, vorba cîntecului, „ne cunoaștem de-o viață” – am fost doar colegi ai aceleiași promoții, pe care o consider una dacă nu de aur, apoi la sigur de calitate aleasă. I-o spun acum, cînd Ioan Mânăscurtă sărbătorește o aniversare alcătuită dintr-o cifră magică: 5, și iar 5, alături. La această confesiune a mea – nu am nici o îndoială – se alătură, cu multe urări de sănătate și noi împliniri și alți colegi de promoție sau de facultate, acum aflați „pe orbita Bibliotecii Municipale”. Ceilalți, îi vor spune un cuvînt aniversar la timpul și la locul pe care le vor găsi mai potrivite.

VLAD POHILĂ.

BiblioPolis - Vol. 25 (2008) Nr. 1 (Serie nouă)

Iacob Lazăr

S-a născut la Trifești-Roman, județul Neamț, în 1931. Este absolvent al secției de Artă Monumentală, în 1956. În tinerețe a lucrat ca ilustrator de carte, împreună cu Marius Cilievici, sub pseudonimul Ion Ion. Ulterior s-a apropiat de Alexandru Ciucurencu, de la care a primit o învățătură post-universitară, care s-a tradus în creația sa mai evident la început și din ce în ce mai puțin pe parcursul carierei, dar care a reprezentat un puternic punct de reper moral și profesional în mod permanent.

A practicat o vreme arta monumentală, transpunând o serie de proiecte în tehnicile picturii *al secco*, simili-vitraliu sau mozaic în plăci ceramice (lucrare realizată în colaborare cu Traian Brădean în 1983, la Uzina de prelucrare a metalelor din Suceava, astăzi distrusă), însă s-a reîntors de fiecare dată la pictura de șevalet, excelențând în tehnica culorilor de ulei pe pânză, uneori de guașă pe hârtie sau desen în cărbune și tuș.

În puține cuvinte, pictura lui se caracterizează prin rigoare compozițională, o linie a desenului care are la bază atât studiul îndelung și susținut după natură și lecțiile măștrilor picturii românești și universale, cât și nuanțările cromatice extrem de rafinate, propunând acorduri subtile între tonuri și o armonie de ansamblu perfect echilibrată.

Ion LAZĂR,
martie 2013

Bibliografie selectivă: **Mircea Grozdea** – „*Lazăr Rodica/Iacob*“, Ed.

Meridiane, 1986; **Vasile Florea** – *Enciclopedia Artiștilor Români contemporani*, Ed. ARC, 2000, 2004; **Tudor Octavian** – „*Rodica și Iacob Lazăr*“, Ed. Coresi, 2007; **Dorana Coșoveanu** – „*Iacob Lazăr*“, Ed. Humanitas, 2006, **Tudor Postelnicu** – „*Pictura Rodicăi și a lui Iacob Lazăr*“, Ed. Antet, 2009; *Catalog retrospectiv „Grafica soților Lazăr*“, colectiv de autori, Ed. KartaGraphic, Ploiești, 2014.

Două destine artistice îngemănate: **Rodica și Iacob Lazăr**

Este greu să scrii despre doi artiști importanți ca **Rodica și Iacob Lazăr** după ce un critic de artă de talia doamnei Dorana Coșoveanu le-a dăruit două superbe albume-pereche (*Rodica Lazăr*, Editura Humanitas, 2006, și *Iacob Lazăr*, Editura Humanitas, 2006), apărute în condiții grafice absolut remarcabile.

Nimic nu lipsește din aceste exhaustive cărți de artă: nici amplele repere biografice, nici o bibliografie completă, nici, mai ales, o atentă selecție a lucrărilor celor doi soți și artiști, uniți de opera lor în eternitate, selecție făcută nu numai cu un profund simț armonic și estetic, ci și cu sufletul. Și nu putem să nu remarcăm acutul respect pentru rigoare din cele două albume care se citește/se privesc în filigran, de la subtilele trimiteri artistice și beletristice la detaliile anumitor lucrări.

Originari din aceeași Moldovă, dar provenind din medii sociale oarecum diferite, **Rodica și Iacob Lazăr** sunt obsedați de desen și de culoare încă din copilărie, urmează împreună Institutul de Arte „Nicolae

Iacob Lazăr, *Natură statică de primăvară*

Grigorescu” din București, la început la clasa de pictură, apoi la secția de artă monumentală, obțin primele comenzi, participă la cele dintâi expoziții, își cumpără o casă și își organizează acolo atelierele alăturate.

De atunci și până la dispariția **Rodicăi Lazăr**, în 2009, carierele lor artistice sunt exemplare: pictează și desenează mult și frumos, participă la numeroase expoziții personale (de regulă, împreună) și de grup în cele mai mari galerii de artă din țară și străinătate, obțin premii importante, lucrările lor sunt căutate, cu asiduitate, de colecționari din România și de peste hotare, iar **Rodica Lazăr** devine profesor la Institutul Pedagogic din București.

Am întâlnit puține destine atât de îngemănate, atât de armonice în evoluția lor, destine dublate de o perfectă cunoaștere a meseriei de pictor și grafician, de un profund simț al compoziției și culorii. Și, cu toate acestea, în pofida armoniei și temelor care-i apropie (cum ar fi peisajele din orașul natal al **Rodicăi Lazăr**, Huși), ei rămân două voci distincte, două manifestări ale unor viziuni diferite, ușor de recunoscut și de identificat pe simenze.

De la tanagrelle, păsările, portretele și caii **Rodicăi Lazăr** la compozițiile și peisajele urbane ale lui **Iacob Lazăr**, pânzele irump de culori rafinate, fiecare element este la locul lui și două universuri paralele se nasc dintr-o realitate atent studiată.

Îngemănați în viață și în operă, doi mari artiști își cheamă nemurirea.

FLORIN SICOIE

„*Mi-e mai ușor a numi ceea ce dătoz tradiției picturii și mult mai dificil a explica propria viziune, nicinici măcar a mi-o explica mie însumi. Creația unui pictor și anii investiți în ea vin de la sine s-o explice. Îmi place să cred în cuvintele altora, bune sau rele, despre pictura mea. În fața cuvintelor pe care le-aș putea eu rosti am însă rezerve. Procedeele tehnice pot fi descrise, dacă asta într-adevăr ajută la ceva, dar mult mai greu ceea ce trece prin ele. Cel puțin dacă ar fi să iau în seamă postura de comentator al propriilor încercări.*“

Din însemnările lui
IACOB LAZĂR,
selectate de fiul lui

„Pictorul renumit pentru tablourile sale în culori de ulei pe pânză, pentru gamele unor tonuri de verzuri nuanțate până la valori infinitezimale, dar și pentru lirismul melancolic și meditativ al motivelor reprezentate (marginii de sat și de pădure, peisaje urbane ale unor cartiere vechi și conace domnești, imagini ale unei delte paradisiace sau portrete ale unor personaje emblematice – Don Quijote, Penelopa, figuri de bătrâni eremiți și călugări), a excelat și în opera grafică, mai puțin cunoscută, folosindu-se uneori de tuș cu laviuri, alteleori de culorile de tempera sau guașe.

Antecedentele pictorului în manifestarea prin resursele graficii par a-și afla originile, cel puțin din punct de vedere biografic, în colaborarea cu Marius Călievici la ilustrația de carte, într-o perioadă care cuprinde ultimii ani ai studenției și primii ai tinerilor absolvenți. Iacob Lazăr povestește azi despre acea perioadă ca și cum colegul și prietenul său ar fi fost pentru el un adevărat mentor, într-atât de mare era admirația față de el, numindu-l „neîntrecut“ în creația ce cuprindea linia, compoziția și culoarea din schițele care se succedau sub mâinile partenerului de lucru cu o repeziciune de-a dreptul amețitoare, scoțând pe foile de hârtie minune după minune. Din păcate artistul nu și-a păstrat toate încercările grafice din tinerețe: îmi amintesc și acum ce fascinație îmi creau în copilărie micile eboșe ale tatălui în creioane colorate, astăzi pierdute, executate la peisaj în scopul apropierii de intențiile ce urmau să se concretizeze pe carton, în culori de ulei, la șevaletul de câmp, în împrejurimile Hușilor – locul vacanțelor familiei noastre, la gospodăria bunicilor mei din partea mamei.“

Ion Lazăr,
martie 2013

„Artist meditativ și rezervat, pictorul își urmărește cu o mereu prezentă atenție elementele construcției sale picturale, orice comentariu al autorului devenind o pledoarie pentru rigoarea artistică, pentru programul unei aplicații pe care o cere disciplina severă, văzută și interpretată ca obligatorie.

Intervențiile artistului ne confirmă o trăsătură definitorie a

discursului său interior: apartenența necondiționată la actul creației din perspectiva celui care luptă pentru rezolvarea unor legi lăuntrice, universale ale picturii, în scopul clarificării determinante a relației imagine-natură, imagine-cultură.“

Dorana Coșoveanu, *Album monografic Iacob Lazăr,* Ed. Humanitas, 2006

„Iacob Lazăr este, fără îndoială, un pictor, ceea ce ni se pare condiția esențială, suficientă dar și necesară, pentru a justifica prezența și dreptul la apartenență în cetatea artei românești. Este pictor în sensul superior al cuvântului, pictor specific spațiului original, un artist al solarității, vitalismului, profunzimii sentimentelor, o sensibilitate care nu se oprește la stadiul retinian al emoției vizuale, ci ne propune odată cu propria implicare o sondare în *intimitatea materiei*, dincolo de efemer sau perisabil...“

Virgil Mocanu, „Triumful culorii“, articol apărut în *România Literară*, 1978

„Cu Iacob Lazăr, rafinamentul privirii asupra lumii, așa cum se arată ea în multiplele grade de luminozitate, inaugurat acum mai bine de-un secol de impresionisti, atinge un punct surprinzător de sinteză al analizei și mărturisește inflexiunile lirice al unui suflet adâncit în poetică, a cărui nostalgie se însăilează pe destinul unui cetățean care vrea să redobândească paradisul...“

Sunt ipostaze ale artei unui popor care a plecat de la identificarea cosmică și fuziunea eternă cu natura, ajungând să descifreze secretele pierdute ale resorturilor intime identității sale și să le transforme în simboluri și structuri estetice

Iacob Lazăr, Don Quijote în luptă

originare, constând în elementele unei creații originale și emoționând alt fel de fiecare dată.“

Ion Frunzetti, „De la Natură la Artă, de la Artă la Natură“, Catalogul Bienalei de la Veneția, 1978 (traducere de Ion Lazăr)

„...De la iluziile din anii studenției în legătură cu meseria de pictor, impregnate de naivitate și ignoranță, până la trezirea de mai târziu este o mare distanță. Când ieși contact cu realitatea crudă din interiorul breslei sau cu problemele existenței zilnice, visele încep să se risipească încetul cu încetul...“

Rodica și cu mine urmam același drum, animați de aceeași pasiune ardentă pentru pictură fără să fi știut cât de anevoioasă e afirmarea în artă sau cât de scump plătit prețul recunoașterii eforturilor tale, chiar atunci când acestea sunt justificate de o autentică ancorare în legile și principiile profesiei. De sfințenia lor am fost și suntem convinși până în măduva oaselor, datorită mai ales învățaturii profesorilor de o forță artistică uriașă pe care i-am avut...“

...Iar dacă azi, la peste 70 de ani, am ajuns la o oarecare detașare față de latura comercială a meseriei, în așa fel încât să poți avea autoritatea de-a te impune înaintea publicului fără să faci concesii conștiinței tale, este pentru că n-am abdicat de la ceea ce a însemnat adevărata trudă a pictorului dintotdeauna: credința în maeștri și consecvența lucrului zilnic, fără menajamente, fără înșelări, fără remușcări și fără mistificări.“

Mărturiile ale pictorului despre destinul artistic al celor doi soți consemnate de Ion Lazăr, eseu apărut în cartea „Această enigmă, pictura“, Ed. Irecson, 2005

Iacob Lazăr, Amurg de toamnă

Edificarea Bustului monumental al lui Nichita Stănescu

Casa a fost recuperată și, cât mai curând, va fi pregătită să adăpostească memoria celui mai important poet român după Cel de al Doilea Război Mondial. De aici înainte obiectivul principal al societății „Memorial Nichita Stănescu” devine edificarea monumentului poetului. Un păzitor al posterității.

A fost găsit artistul care acceptă să înceapă lucrul, fără să aibă un contract asigurator, chiar fără să i dea nici o garanție. Acesta este Ștefan Macovei, născut pe 27 decembrie 1945, în comuna. Neagra, adică moldovean sadea.

La început, nu se putea miza pe fonduri, dar exista hotărârea de a întreprinde tot ceea ce se poate ca să fie atrase la idee cât mai multe persoane, bineînțeles, cu precădere dintre cele care ar fi putut contribui cu fonduri, sau ar fi putut atrage fonduri.

S-a apelat la media, iar prin ziarul „Ploieștii” s-a făcut propagandă pentru edificarea monumentului.

În iarna lui 1993, Ștefan Macovei a făcut zeci de schițe, a modelat și remodelat chipul Poetului. A fost și o încercare să se realizeze un monument al Poetului, care să-l prezinte întreg, însă, din teama de a nu putea suporta cheltuielile, s-a renunțat.

În 1994, era gata o machetă în gips a monumentului, machetă care a fost publicată în presă. În scurtă vreme, atelierul lui Ștefan Macovei, din Ploiești, strada Ion Creangă nr. 15, împănate cu fotografiile ale poetului, afișe, pliante cu chipul poetului, volume ale acestuia, a devenit punct de atracție pentru cei interesați.

Spre a fi mai explicit cu ceea ce dorea să realizeze, Ștefan Macovei a desenat pe zidul casei în care se afla atelierul monumentul în mărime naturală. Aici își conducea oaspeții, punându-i în situația de a compara macheta din gips cu desenul de pe perete.

În această formă, macheta a fost prezentată la Expoziția „Universul poetic al lui Nichita Stănescu în plastica contemporană”, din 9-18 decembrie 1994, deschisă la Palatul culturii din Ploiești.

● În 1995, s-a încheiat un prim contract între Societatea Culturală „Memorial Nichita Stănescu” și sculptorul Ștefan Macovei. Cu toate că, în contract, societatea nu oferea artistului nici o garanție materială, acesta și-a continuat munca. „*Dacă l-am început, îl voi termina, chiar dacă îl fac doar pentru sufletul meu*”, spunea.

În această perioadă, artistul nici nu concepea ca monumentul să nu se realizeze din marmură albă – „*ca un vis, ca un poem de-al lui...*”

1994. Macheta.

Foto: George Groșescu

1994, primăvara. În curtea din strada Ion Creangă nr.15, comparând. De la stânga la dreapta: Ioan Groșescu, Ion Mârzescu, Ștefan Macovei, proaspătul parlamentar dr. veterinar Marcel Chirișescu, Ion Predescu (în conducerea departamentului cultural al Ministerului de Interne)

Foto: George Groșescu

● Pe 4 aprilie 1995, Ștefan Macovei, Ion Mârzescu și Ioan Groșescu i-au făcut o vizită doamnei Tatiana, care locuia, împreună cu fiica sa, Mariana, în apartamentul nr.100, aflat în Blocul A 5, scara E, etajul patru, din strada Pajurei nr. 16, din București. La întâlnire au venit și pictorul Mihai Bandac, doctorul Ion Donoiu, vechi prieteni ai lui Nichita

Stănescu și ai familiei sale, precum și colonelul Ion Predescu, șeful departamentului cultural al Ministerului de Interne.

După ce mama și sora și-au șters lacrimile au început discuțiile despre monument. Li s-a arătat fotografiile ale machetei, li s-a explicat unde doresc inițiatorii să amplaseze monumentul, cum să fie ambianța... Cum cei de față îl cunoscuseră pe Poet, au urmat discuții: zâmbetul lui era așa, își purta capul așa, fruntea era mai înaltă, avea o licărire în ochi..., să i se vadă licărirea, gâtul era mai altfel, sprâncenele... Ștefan Macovei și-a notat, cu toate că avea la dispoziție ceea ce s-a fotografiat și filmat, în ideea de a rămâne mărturie în viitoarea Casă Memorială.

● Membri ai Societății „Memorial...” alergau. Pentru recuperarea casei, pentru strângerea de bani pentru monument. Maestrul Ștefan Macovei pregătea o surpriză: „*Veniți la atelier, să vorbim...*”

Am găsit atelierul schimbat, cu lucrurile înghesuite pe lângă pereți. În mijloc, am bănuț, bustul monumental! În mărime naturală. Bine înfășurat în folie din plastic. Mi-a pus în mână un pahar de unică folosință, a turnat, apoi, încet, ca într-un ritual, a descoperit uriașa închipuire. Ne privea, puțin uimit, ca și cum ar fi fost deranjat de lumină, un chip care semăna cu Nichita Stănescu, dar și cu sora lui, Mariana. Într-adevăr, aveam în față bustul în lut, la scara 1/1. Zile și nopți, artistul a pregătit lutul, a cărat zeci de găleți, i-a realizat chipul, apoi, zile și nopți l-a învelit, l-a dezvelit, l-a ca umezit, i-a făcut corecții peste corecții, ca, atunci când a fost prezentat, să se constate că seamănă izbitor cu... sora sa, Mariana; A luat-o de la început, căutând să-i mai descopere o trăsătură, o tresărire...

Martie 1995. Ioan Groșescu, în dreapta, așteaptă ca Ștefan Macovei să dezvelească bustul în lut

Foto: George Groșescu →

IOAN GROȘESCU

●.La rugămintea noastră, arhitectul Călin Hoinărescu, președinte al Comisiei Muntenia a Monumentelor de Arhitectură și Situri Istorice Prahova, cel care a restaurat casa lui Iorga de la Vălenii de Munte și Casa căldărarului Hagi Prodan, în care se mai află Expoziția Nichita Stănescu, a indicat că locul potrivit pentru amplasarea monumentului este parcul central din Piața Victoriei, vizavi de clădirea Băncii Naționale, într-un rond mărginit de un gard viu de bucsus, parcă anume lăsat pentru el, în care erau plantați trandafiri. Într-o latură, dincolo de o cale carosabilă se afla o librărie, căreia intenționez să-i dăm numele Nichita Stănescu – și am și reușit - , în față, Bulevardul Republicii, fost Castanilor, fost Gh. Gheorghiu Dej, cu patru benzi de circulație, care vine de la Gara de Sud, pe Bulevardul Castanilor, pe lângă clădirea Liceului „Sfântul Petru și Pavel”, Poșta Mare, Banca Națională, Cinematograful Cinemascope, „Ștefan Gheorghiu”, acum „Ploiești” și trece pe lângă Centrul Civic, în care domină „Casa Albă”, palatul administrativ, față în față cu magazinul „Omnia” și cu Galeriile Comerciale și alături de majestuosul Palat al Justiției, în prezent Palat al Culturii, pierzându-se înspre nord, pe lângă Catedrală, Casa de cultură a sindicatelor, Biserica Sfântul Vasile și iese din oraș; pe altă latură se află strada Gheorghe Lazăr care duce la Palatul Finanțelor, acum Tribunal și la prima clădire a Liceului „Sfinții Petru și Pavel”, în care acum se află Muzeul de Istorie și Arheologie Prahova.

Așezat între copăcei albi, pletoși, arbuști ornamentali și flori multicolore, schimbate în fiecare anotimp, monumentul este acompaniat de bănci așezate de jur-împrejur, mese din piatră destinate jucătorilor de șah, table, remy. În această ambianță, la care se adaugă piața în care sunt amplasate librării și anticariate, monumentul nu va fi singur decât noaptea, când jucătorii de șah, împătimitii de taclale, părinți și copii, librării și anticarii se vor fi retras spre a-și trăi realitatea de a doua zi.

Ei bine, până și acest loc a trebuit să fie cucerit. Am aflat, la primul „comandament” de la Comisia pentru Urbanism și Sistematizare a

Consiliului Local Ploiești. Unii membri ai acestei comisii, consilieri locali, fără nici o specialitate în arhitectură urbanistică, din rațiuni de...vizibilitate (vezi-doamne că monumentul ar fi ascuns vederii), susțineau ca acesta să fie amplasat pe latura dinspre sud, cu fața la strada Gheorghe Lazăr. Au fost necesare trei întâlniri pentru ca puterea de convingere a arhitectului Călin Hoinărescu, susținut de alți arhitecți, invitați de Societatea „Memorial Nichita Stănescu” în sprijin, să triumfe.

Drept urmare, după realizarea de către Societatea lui Sergiu Uță Băicoianu – coleg de liceu cu poetul - , a documentației tehnice, după târăgănări birocratice, primarul V. Șt. Săvulescu a semnat **Certificatul de Urbanism nr.1921, din 22 septembrie 1995**, privind amplasarea monumentului.

Pentru că fondurile s-au strâns greu și n-au putut fi demarate lucrările, acest certificat și-a pierdut valabilitatea și întregul coșmar birocratic, pentru obținerea altui certificat, a fost reluat.

*

●.Sculptorul Ștefan Macovei își vede de treabă. Odată realizat bustul din lut în mărime 1/1, s-a convenit ca viziunea artistului să fie confruntată cu persoane care l-au cunoscut pe poet. O bună perioadă de timp atelierul din strada Ion Creangă nr.15 a avut foarte des vizitatori. Nu este mai puțin adevărat că se dorea să fie consultate cât mai multe persoane care să-și spună opinia, evident, nu pentru a manipula sculptorul, ci pentru a contribui cu o idee despre asemănarea chipului realizat în lut cu Poetul.

Pe de altă parte, se simțea nevoia de a contracara unele „voci” care, fie din neîncredere în artist, fie dintr-o dorință grandomană, vânturau ideea, ca pentru realizarea monumentului să se organizeze un concurs, chiar la nivel național. În principiu, dorința lor era una legitimă, însă, rău era că se agățaseră de ideea de a se edifica în Ploiești un monument al poetului, fără să contribuie cu nimic la demersurile pentru realizarea acestuia, mai cu seamă la strângerea fondurilor necesare. Cu alte cuvinte, mulți cu păreri, puțini cu hei-rup.

Este de domeniul istoriei că bustul din lut a fost...”vizionat”

(acesta era termenul în societatea socialistă multilateral dezvoltată, pentru o ultimă inspecție, de către un organ al partidului, a unui spectacol, lucrare de artă etc., înainte de a i se da aprobarea să existe public) de foarte multe persoane, din păcate nu m-am gândit să le notez și nu le mai țin minte pe toate. Cert este că am început cu cei de aproape, de la care se aștepta păreri concrete, cu Cristina, sora poetului, cu Ileana, verișoara lui, fata lui Gheorghe-scăpătorul, cu colegii de liceu aflați în Ploiești, apoi cu mama Tatiana și sora Mariana. Colegul Eugen Simion nu a refuzat, chiar a avut inițiativa să mobilizeze și domnia sa, chiar să-i aducă personal, a venit chiar și vărul Ioan Grigorescu de la Varșovia, unde era ambasador. Îmi aduc bine aminte că au venit: Eusebiu Ștefănescu, Constantin Crișan, Vasile Blendea, dr. Ion Donoiu, Adam Puslojić, Alexandru Bădulescu și alții, care și-au spus părerea asupra realizării, pentru că l-au cunoscut pe Nichita, dar au venit la atelier și alții, din curiozitate, din curtoazie, precum poezii Valeriu Matei, Vasile Tărățeanu, sârbul Miljurco Vucadinović și, și. Era și un mod de a face publicitate viitorului monument. Bine a fost că aceste vizite au atras presa și, cu ea, publicitatea.

Vizitatorii veneau, își dădeau cu părerea și plecau. Ștefan Macovei rămânea încărcat de gânduri. Cu mare răbdare, a modificat, a reformulat, suprapunând ideilor sale artistice părerile vizitatorilor.

A declarat că rămâne neclintit la ideea să realizeze bustul monumental din marmură albă, pe un soclu placat cu marmură albă. A căutat, însă nu a găsit, un bloc de marmură cu așa dimensiuni și fără nici un cusur, apoi a constatat că este dificil de transportat și, nu în cele din urmă, costul ridicat. Dezbateri: Găsim bani? Nu știm. Dacă nu știm, ce variantă mai este...

În cele din urmă, artistul acceptată ideea ca bustul să fie turnat în bronz (s-a calculat, erau necesare două tone de bronz, neapărat Bz 10!), iar soclul și platforma să fie din beton armat, soclul placat cu granit. Au venit ceva oferte atât pentru turnarea bustului, cât și a platformei și soclului. Pe sume foarte mari.

Planuri și visuri mărețe! Numai că banii, banii aproape că lipseau.→

Eram în plină campanie de strâns fonduri pentru edificarea bustului monumental al lui Nichita Stănescu, operă care se afla, după cum am spus, în lucru, la atelierul sculptorului Ștefan Macovei. Iată câteva întâmplări din această campanie:

●. Am dat telefon la PETROTEL, la acea dată, relativ recent privatizată și care se numea Lukoil. Secretara a luat act de problema pe care doream să o discut cu directorul și m-a programat peste două zile, la prima oră.

În ziua respectivă l-am întâlnit pe profesorul Onea, care s-a oferit să mă însoțească. Eram pregătit până-n dinți cu argumentarea. Am fost primiți după trei sferturi de oră de așteptare. Fiind unul dintre patronii Ziarului „Ploieștii” și directorul acestuia, nu mi-a căzut deloc bine, însă am răbdat pentru cauză. Nici nu ne-am așezat bine și secretara ne-a pus în față cești cu cafea și pahare cu apă, toate așezate pe niște cartoane rotunde, pe care era imprimat, cu caractere chirilice, „Mascva”. Mi-am scos hârtiile de promovarea a statuii, contractul de sponsorizare și am început să turui despre Nichita Stănescu. Tocmai când mi se părea că domnul director – o persoană robustă, cu fața congestionată, care vorbea cu pronunțat accent rusesc - mă urmărește cu atenție și bunăvoință, acesta a întins mâna, a luat un ziar de pe birou, l-a deschis și a început să citească. Nu vă puteți închipui ce a urmat. Am vărsat cafeaua din fața mea – fapt pe care l-am regretat – vrând să iau de pe masă contractul de sponsorizare, m-am sculat cu așa violență după scaun încât l-am răsturnat și, ceea ce a fost la gura mea, nu poate fi redat. Hotărât lucru, trebuia să încerc în altă parte...

●. Bustul monumental al poetului Nichita Stănescu ieșise din atelierul lui Ștefan Macovei și se afla la o turnătorie din București. Nevoia de fonduri devenise mai imperioasă ca oricând. Știam că Întreprinderea de Utilaj Minier Filipeștii de Pădure o duce greu pentru că minele se închid pe capete, dar am încercat la prietenul Constantin Ciocoiu, director aici.

Cum era de așteptat, bucuria de a ne auzi a fost împănată de vaiete, din partea lui, care simțea – și s-a dovedit că are dreptate – că fabrica se duce de răpă, din partea mea, că nu știam cum o voi scoate la capăt cu realizarea

statuii. „Ce pot să-ți ofer eu?!” Mi-a replicat cu năduf. „Fiare vechi?”

Am prins din zbor cuvintele și, mai în glumă, mai în serios, i-am replicat că sunt bune și fiare vechi. Mi-a oferit, cu acte de sponsorizare în regulă, un vagon, circa 15 tone de fiare vechi. A urmat calvarul de a găsi soluții de valorificare a fierului sau măcar de obținere a unei cantități de bronz de o anumită calitate. În cele din urmă am găsit înțelegere la DCA, aflată și ea în restructurări – toată lumea avea necazuri, în afară de mine, care umblam, cum se spune în popor, după cai verzi. Mi-au cumpărat fiarele și, ca să nu fie nici o suspiciune, am rugat să se vireze sumele în contul deschis pentru realizarea statuii. I-am mulțumit cu cerul și cu pământul domnului Costică Ciocoiu, dar când a aflat cât mi s-a oferit pe fierul lui de calitate, abia l-am oprit să nu se ducă la onorabilii de la DCA și să nu-i facă, așa cum spunea, ca pe-o albie de porci. Ce mai conta? Depășisem etapa, putea începe turnarea.

Pe măsură ce operațiunile de realizare a statuii poetului înaintau, cererea imperioasă de fonduri înainta pe măsură.

●. Cu toate că în sinea mea nu credeam că prietenul Octavian Nan, coleg de generație, acum director la Rafinăria Astra, ar avea cu ce să mă ajute, i-am dat telefon. M-a invitat la el. Am așteptat în secretariat aproape o oră și asta nu pentru că prietenul Octavian și-ar fi pierdut respectul pentru mine, ci pentru că, și el, cu rafinăria lui avea probleme. Am fost informat de secretară că, înainte de venirea mea, venise întreprinzătorul – și, se va vedea, groparul bătrânei rafinării, trecută prin două războaie – Nicolae. În sfârșit, milionarul a ieșit val-vârtej, însoțit de liota de experți. Octavian, care, între timp, mai ieșise, în fugă, să-și ceară scuze și s-o pună pe secretară să-mi facă o cafea și să mă ducă într-un loc mai liniștit, m-a invitat în biroul în care erau împrăștiate dosare. „Gata! Astra este proprietate particulară. Voi mai sta aici cât timp vor avea nevoie de mine.” Și, abrupt: „Ce să-ți dau eu? Vino cu o cisternă. Asta am, asta-ți dau”. Eu, patron și director de ziar neiertător cu corupții, am intervenit la directorul PECO, un om deosebit de amabil și iubitor de cultură – în noul sediu al PECO, de la Pistol, alăturat

de somptuoasa bancă – a propus (și s-a și realizat), prin planul de construcție, amenajarea unei încăperi cu destinație nominalizată, pentru Fundația Nichita Stănescu – am luat hârtiile (câteva birouri și mai mulți funcționari au trudit la ele mai mult de o oră, sfântă birocrație! care mi s-au dat, iar, peste alte două ore, mi s-a pus la dispoziție un autoturism, care m-a dus la o coloană, așa se numește locul unde erau parcate cisternele, de unde mi s-a dat o cisternă. M-am suit în ea și m-am prezentat la o anume poartă a Rafinăriei Astra, poartă pe unde se încărcau cisternele venite de aiurea. Am putut vorbi cu Octavian, după ce am trecut cu greu prin diferite controale, legitimări, parlamentări, învoiri de pe miri unde (mi-am dat seama că am greșit că m-am legitimat cu legitimația de jurnalst, în loc să arăt buletinul), 30 de secunde: „Fă ce-ți spun ei!”. Trecuse ora de program, slujbașii vociferau, că să venim mâine. Iar telefoane (și nu aveam pe atunci mobil), iar aprobări, iar lămuriri, iar uimiri... Când am văzut cisterna încărcată, l-am rugat pe șofer s-o ducă unde știe (chestia era că nu știa și urma să se intereseze vre-l simțeam că mă suspectează de vreun matrapazlâc. Simțindu-mă cu musca pe căciulă, i-am explicat ce și cum, dar am văzut că nu l-am convins), iar eu am luat autobuzul și am venit la redacție.

După o săptămână, timp în care am fost rugat să vin, în mai multe rânduri, la sediu să dau lămuriri diversilor șefi de birouri și funcționari, PECO a perfectat documentele de sponsorizare, iar după încă o lună au intrat banii în contul statuii. Speranțele renășteau. Nu mai era mult până departe...

În vederea demarării lucrărilor (cu toate că în cont nu se adunaseră nici măcar suma necesară achiziționării unei mobile de dormitor, în pofida faptului că, încă din martie 1993, contractele de sponsorizare erau aprobate de consiliile de administrație ale unităților economice care s-au oferit să sprijine, iar inflația lovea zilnic, necruțător) era necesară Autorizația de Construcție. Constant cu sine însuși, inginerul Sergiu Uță Băicoianu, vicepreședinte al Societății Memorial Nichita Stănescu, realizează pro bono, prin societatea sa „Expert-Construct”, întreaga →

documentație tehnică necesară obținerii acestei autorizații, documentație care, dacă ar fi trebuit plătită, ar fi fost necesare milioane de lei.

O paranteză comică, dacă n-ar fi aberant de tragică: Au fost pierdute câteva săptămâni pentru a lămuri un șef de birou de la Primăria municipiului Ploiești că nu este nevoie ca Societatea „Memorial Nichita Stănescu” să plătească pentru terenul pe care va fi amplasat monumentul. Pentru a înfrânge cerbicia aberantă a acestui conțopist a fost necesar să se apeleze la juriști.

În sfârșit, în baza acestei documentații - însoțită de avize de la Apă, Canal, Electricitate, Gaze, Telefoane, Cadastru, Direcția de Urbanism și Sistemizare, chiar și Poliție etc. (pentru obținerea cărora, în afară de faptul că inițiatorii au plătit din banii lor sumele, legale, cerute de către cei care au dat avizele, s-au consumat încă - nu este nici o exagerare - 4 (patru) luni - Horia Toma, primarul municipiului Ploiești, își leagă numele de această ctitorie care va înfrunta secolele, semnând Autorizația de Construcție nr. 901, din 8 septembrie 1998 .

Acest petic de hârtie, fără de care nimic nu mișcă în domeniul construcțiilor - fie a unui coteț mai sofisticat, fie a unui zgârie-nori - a dat puteri și speranțe membrilor Societății Memorial Nichita Stănescu și susținătorilor lor.

● Acum este momentul când Ioan Groșescu, secretarul societății, îi amintește prietenului subinginerul electronist Marian Manea, devenit între timp, asociat cu un investitor străin, și director general al prosperei Societăți „Rool-Construct” SRL Ploiești, că a promis să realizeze soclul pe care va fi montată statuia. A acceptat cu entuziasm, însă, potrivit vorbeii: că a promite este o noblețe, iar a te ține de promisiune este o prostie, s-a derobat. Salvarea a venit de la inginerul Octavian Viorel Porumb, vechi constructor, cunoscut și apropiat lui Mârzescu și Groșescu, care, potrivit unui contract de sponsorizare, semnat în numele societății sale „Octavian Construct” SRL Ploiești, a acceptat, și cu ajutorul lui Manea Marian, să toarne platforma fundației și soclul pe care urma să fie amplasat bustul monumental, sub supravegherea inginerului Nițu Șerban și cu asistența

tehnică a inginerului Sergiu Uță Băicoianu.

Secția horticolă a Administrației Domeniului Public (impulsionată de directorul Vasile, care nu a uitat colaborarea cu Ioan Groșescu, numit director al Casei de Cultură a Sindicatelor din Ploiești, în timp ce domnia sa a fost dirigintele de șantier - așadar, totul, sau aproape totul se făcea pe prietenii) a scos trandafirii, gardul de bucsus și ce ornamente naturale mai erau acolo, încât, luni, 5 noiembrie, la ora 10 a.m., a fost posibilă o inaugurare, e drept, pripită, probabil de teama ca birocrăția să nu se răzgândească, a turnării „primei mistrii de beton la fundamentul a ceea ce avea să se numească Bustul Monumental al Poetului Nichita Stănescu.

Inițiativa organizării unei festivități a aparținut prietenului Octavian Onea, absolvent al facultății de istorie, mulți ani custode al Muzeului „Iulia Hasdeu” din Câmpina”, atunci consilier pe probleme de cultură la Primăria municipiului Ploiești.

La data festivității, din grandiosul proiect nu se realizase decât o uriașă - nu mi-am putut închipui că pentru o statuie este nevoie o așa de uriașă fundație - groapă, în care se construise o dantelărie de fier-beton, la fel de impresionantă.

Sub privirile spectatorilor invitați, în cunoștință de ce va urma, dar și a multora altora, adunați din curiozitate, muncitorii au adus, traversând noroiul rămas în urma eliberării terenului, pe scânduri groase întinse până peste groapă, o roabă pe jumătate umplută cu beton cu aspect de smântână.

La istorica întâmplare au fost invitați și prezenți Romeo Octavian Hanganu, prefectul județului Prahova, care, până la acea dată, a sprijinit constant inițiativa Societății Memorial Nichita Stănescu, Victor Petrescu, președinte al Consiliului Județean Prahova (coordonatorul de credite în domeniul culturii), Horia Toma, primarul municipiului Ploiești, consilieri locali și județeni, Florin Sicoe, consilier șef al Inspectoratului de Cultură Prahova. Abia acum inițiatorii se simțeau luați în seamă.

Dar mai important pentru ei era prezența celor cu care se încheiase contracte de sponsorizare și de la care se aștepta sprijinul consistent, fără de care proiectul nu s-ar fi putut realiza: Inginerii Petre și Octavian Nan.

Decembrie 1995. În atelier din strada Ion Creangă nr. 15, Ioan Groșescu, Ion Mârzescu, Ștefan Macovei, Eusebiu Ștefănescu, Ruxandra Croșan, Eugen Simion, Alexandru Bădulescu, Constantin Crișan

31 martie 1997. În atelierul din... Creangă, de la stânga, rândul I: dr. Ion Donoiu, Vasile Tărățeanu, Sergiu Uță Băicoianu; Rândul II: Mircea Petrescu, Adam Puslojić, Miljurko Vucadinović, ultimul rând: Ion Mârzescu, Ștefan Macovei.

Imagini apărute în volumul „Ploiești - casa îngerului. 16 ani după nemurire”, Ploiești, 1999 →

Decembrie 1995. De la stânga la dreapta: Ștefan Macovei, Ioan Mârzescu, Sergiu Uță Băicoianu, Doru Băicoianu

10 noiembrie 1995. Nichita, artistul în mijloc și, de la stânga la dreapta: Ioan Mârzescu, Ioan Prodescu, Marcel Chirțescu, Ioan Groșescu.

Decembrie 1995. Sub aripa lui Nichita, de la stânga la dreapta: Ioan Groșescu, Alexandru L. Bădulescu, Eusebiu Ștefănescu, maestrul Ștefan Macovei, Ioan Mârzescu, Constantin Crișan și Ruxandra Croșan.

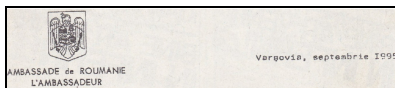
• Eforturile pentru strângerea fondurilor au continuat.

În septembrie 1995, strălucitul jurnalist, realizatorul superbelor reportaje de călătorie "În jurul lumii", difuzate pe postul național de televiziune, scriitorul sensibil **Ioan Grigorescu** - fiul soției lui Gheorghe Stănescu-scăpătorul, fratele tatălui lui Nichita Stănescu, așadar, văr prin alianță cu poetul - atunci ambasador extraordinar și plenipotențiar al României la Varșovia, a venit în România ca să-și lanseze volumul "Bine ați venit în infern". Înainte de a fi numit ambasador mai vorbeam când aveam prilejul, rar, când venea la Ploiești. Acum, nici atât. De aceea m-am mirat când secretara de la primărie mi-a comunicat că domnul ambasador Ioan Grigorescu a cerut numărul meu de telefon sau al redacției ziarului "Ploieștii". Bineînțeles că am stat două sau chiar trei zile mai mult pe lângă telefon. În sfârșit. Știa, de la primărie că sunt între cei care se ocupă de recuperarea casei natale a poetului, de realizarea unui bust monumental al acestuia. Mi-a comunicat că vom vorbi mai mult când vine în Ploiești, să-și lanseze cartea „Bine ați venit în infern”. A venit. Am vorbit mult, la redacție și acasă la Mărzescu. Mi-a acordat un interviu. Am publicat interviurile cu el în Ziarul "Ploieștii". L-am însoțit la lansarea cărții, pe 15 august 1995. L-am însoțit, peste două zile, și la lansarea de la Câmpina, la o librărie a editurii Nemira. Am mai vorbit în redacție și, iar, până noaptea târziu, la prietenul comun, coleg de liceu cu Nichita. A doua zi a plecat la Varșovia. A revenit în septembrie cu un vraf de cărți. A scris în redacție autografe, apoi a zis: „Hai să căutăm bani pentru statuie”. Am epatat cu elegantul autoturism „Cielo”, pe care i-l pusese la dispoziție Ministerul de Externe. Două zile au fost necesare pentru a trece pe la: Emilian Moiceanu, director general al PETROTEL, Dumitru Ferecuș, director general al PETROBRAZI, Lucian Stanciu, director economic la COMPET, Elena Buzetelu, director economic la PETROTRANS, Nicolae Oprea, director economic la „Rulmenți Grei”, Iulian Voinea, director al INSPET, Constantin Constantin, director general la VEGA, Marian Crișan, președinte al BRD București, Nicolae Dulgheru, dir. Gen. Rafinăria

Astra Română, Emil Calotă, director la RAFIROM și la încă patru sau cinci, pe care i-am uitat după 23 de ani. Toți cei numiți au primit cartea cu autograf, cu mențiunea "Cu recunoștință pentru unărul pus la înălțarea statuii lui Nichita Stănescu."

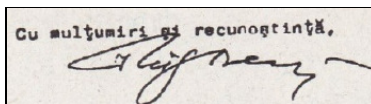
Ioan Grigorescu nu s-a mulțumit doar cu atât. Până la sfârșitul lunii septembrie 1995, cei vizitați, dar și alții, au primit câte o scrisoare, cu antetul Ambasadei României la Varșovia, cu semnătura ambasadorului. Iată câteva fragmente din scrisori.

Fiecare scrisoare avea acest antet și această parafă cu semnătura.

Stimate Domnule director Nicolae Oprea,

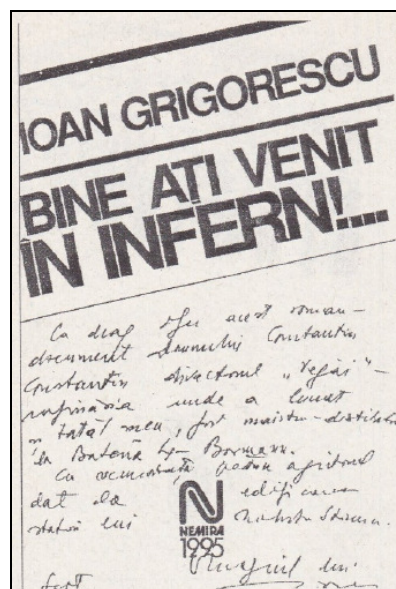
[...] Odată cu acestea vreau să vă rog să propuneți Consiliului de conducere al Întreprinderii "Rulmenți Grei" sponsorizarea edificării statuii marelui poet Nichita Stănescu în central orașului nostru. Societatea "Memorial Nichita Stănescu" a strâns ceva bani pentru această operă, dar suma este departe de a acoperi cheltuielile. Știu că acolo unde bate inima ploieștenilor se află și un strop de poezie. Faceți în așa fel încât orașul nostru să arate la înălțime atunci când își cinstেște poezii.

Dragă Domnule director Constantin Constantin,

[...] Totodată, vreau să vă rog să propuneți Consiliului de conducere al Rafinării Vega participarea la edificarea, în Ploiești, a statuii lui Nichita Stănescu, cel mai mare poet dat de România după cel de al doilea Război Mondial, fiu al urbei noastre, cu opera profund marcată de ființa Ploieștiului.

Sponsorizarea înălțării acestei statui este pentru noi toți o obligație morală [...] Cum știu că mulți "vegari" de-ai mei, trecând prin Piața sârbească, în drum spre casele lor, vedeau și lumina de la fereastra poetului, sunt convins că nu veți rămâne indiferenți la apelul mei [...]

Dragă Domnule director general Nicolae Dulgheru,

[...] Cunoscându-vă afecțiunea pentru literatură, vreau să vă rog să propuneți Consiliului de conducere al Rafinării Steaua Română participarea la sponsorizarea statuii închinată marelui poet prahovean Nichita Stănescu, a cărui amplasare a fost stabilită în central orașului Ploiești. Apelez la petroliștii câmpineni știind că din lumea lor a apărut pe firmamentul literaturii române stele precum Geo Bogza, Radu Tudoran, Nichita Stănescu - stripe nobilă din care vor răsări și alte talente cu care să ne mândrim [...] Aș fi fericit ca, în Polonia, unde lucrez ca ambasador al României, să pot face o înfrățire între Câmpina și un oraș asemănător [...] →

Dragă Doamnă director Emilian Moiceanu,

[...] aş dori să vă rog să propuneţi Consiliului de conducere al Rafinăriei Petrotel sponsorizarea înălţării statuii marelui poet ploieştean Nichita Stănescu [...]

Ştiu că ploieştenii mei, şi în special petroliştii, care au înălţat pe umerii lor acest oraş, iubesc cultura şi rămân veşnic îndrăgodiţi de poezie. Oraşul nostrum n-are statui de poezi, dar a dat ţării şi literaturii universale cel mai mare poet după cel de al doilea război mondial. Faceţi în aşa fel încât memoria lui să dănuie pe meleagurile natale.[...]

Regret că la vremea respectivă nu am avut inspiraţia să copiez toate cele circa 30 de scrisori. Sunt şi acum uimit că omul ocupat, Ioan Grigorescu, şi-a amânat treburile sale, ca să conceapă şi să scrie atâtea scrisori, fiecare cu un text care să se potrivească destinatarului.

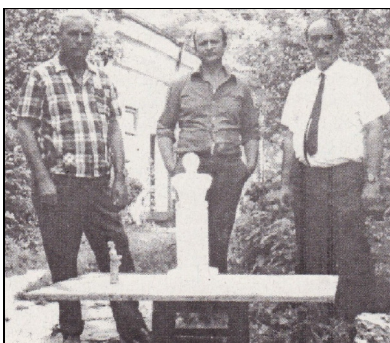
Acest fapt demonstrează, în primul rând, că a dorit din toată inima să ajute şi în al doilea rând, a fost convins că scrisorile lui îi vor determina pe cei pe care îi cunoştea personal şi cărora le-a cerut sprijinul vor sări în ajutor. Evident că marele suflet optimist, Ioan Grigorescu, n-a luat în calcul modificările pe care le-au suferit unii oameni într-un interval atât de scurt.

A avut şi puţină dreptate să creadă. Unii dintre cei apelaţi au răspuns: PETROBRAZI, B.R.D. Societe Generale, PETROTRANS, RAFIROM, CONPET, directorul Rafinăriei Vega, neavând acordul consiliului de conducere, a donat o sumă consistentă din bani săi.

Iată, cinstim poetul şi poezia, înotând într-un torent de proză. Oare, menţionarea tuturor acestor amănunte sunt de folos acestui studiu? Nu ştiu, însă continui, fiind convins că este istorie.

Banii erau o problemă în vremurile când instituţiile, persoanele alergau după ei, şi nu pentru statui, ci pentru susţinerea şcolilor, fabricilor, traiului zilnic. Nouă însă ne trebuia bani pentru statuie.

Un fapt însă ne-a deturnat pentru o vreme de la această grijă. Nu ne-am fi putut închipui că va fi cel puţin la fel de dificil să obţinem "avizul artistic al lucrării". Posteritatea poetului nu se afla în grija nimănui. Decât în declaraţii.

În curtea atelierului din strada Ion Creangă nr.15. Ion Mîrzescu, Ştefan Macovei, Ioan Groşescu
Foto: George Groşescu

Potrivit reglementărilor din acea perioadă, avizul pentru lucrările expuse într-un "for public" era dat de Comisia de Experţi pentru Artă Monumentală din Ministerul Culturii. Societatea "Memorial Nichita Stănescu" s-a adresat acestuia prin scrisoarea nr. 129, din 4 decembrie 1995, scrisoare însoţită, aşa cum era cutuma, de un voluminos dosar al monumentului (fotografii ale machetei din toate unghiurile, schiţa de amplasare, certificatul de urbanism, memoriu explicativ etc., etc.).

Stupoare! Prin adresa nr. 3694/133, din 20 februarie 1996, comisia refuză să dea avizul, fără prea multe explicaţii. Fuga la Bucureşti. S-au cerut explicaţii. Într-o vreme de recesiune, şi artiştii îşi doreau să aibă de lucru. Cei mai numeroşi artişti, şi dintre cei mai apreciaţi, erau concentraţi în Bucureşti. Comisia care împărţea pâinea, având şi cuţitul în mână, era, evident, din Bucureşti, iar membru al comisiei era şi sculptorul Paul Vasilescu, autodeclarat prieten al Poetului, autorul "Capului" amplasat în părculeţul din apropierea Academiei. El, mai abilitat decât alţii, s-a împotrivit avizării. Insistenţele au dat roade. Comisia a solicitat, de formă, ceva modificări la monument, iar a→rtistul din provincie, absolvent al aceleiaşi facultăţi ca şi confrăţii care îl judecau, a ascultat şi a făcut modificările cerute.

După ce bustul monumental în mărime naturală a fost realizat în gips, s-a luat hotărârea să fie prezentat ploieştenilor. S-a luat acordul primăriei (locul primarului V. Şt Săvulescu-Convenţia Democrată – îl luase, prin alegeri, profesorul Victor Horia Toma – Partidul Ţărănesc) şi, cu sprijinul directorului CIPROM-Mecta Ploieşti,

inginerul Dan Spirescu, sprijin constând în camion, automacara, cabluri şi lucrători, conduşi de maiştri Victor Vişan şi Gheorghe Popescu, pe 12 iunie 1996 s-a amplasat bustul din ipsos, pe un soclu improvizat, pe locul aprobat prin certificatul de urbanism, în mijlocul trandafirilor.

De dimineţă până seara acesta a fost văzut de ploieşteni, trecători, specialişti, oficialităţi. Tot acest timp, ziarul "Ploieştii" i-a făcut propagandă, dând amănunte despre Poet şi importanţa lui pentru literatura română. Impresiile au fost favorabile. S-a adevărat că locul ales oferă condiţii excelente. Artistul a operat modificările cerute. Totul a fost fotografiat, filmat, pentru a se păstra ca mărturie pentru posteritate, în casa memorială.

12 iunie 1996. Marius Visarion, jurnalist la postul Tv. Antena 1, Ion Mîrzescu, Cristina Stănescu, Ioan Groşescu Imagini apărute în volumul „Ploieşti - casa îngerului. 16 ani după nemurire”, Ploieşti, 1999

Sculptorul Ştefan Macovei reface. Sergiu Utză Băicoianu reface şi el documentaţia pentru Ministerul Culturii şi o înregistrează sub numărul 161/3771, din 23 septembrie 1996, prin care se solicită din nou avizarea. Adresa Ministerului nr. 5722, din 19 februarie 1997 conţine respingerea, fără nici un alt comentariu. Pentru asta au fost necesare 5 (cinci) luni de gândire!

*

În februarie 1997, comisia Ministerului Culturii a refuzat să acorde avizul. Toate eforturile de a-i schimba hotărârea au fost zadarnice. Neoficial, ni s-a spus: „Alegeţi-vă →

orice sculptor din București”. La acest sfat prietenesc nu am avut replică.

Între timp, vechiul certificat de urbanism și-a pierdut valabilitatea. Au fost alegeri, s-au reluat negocierile cu noul primar, țărănistul, profesor de fizică Horia Toma.

S-a realizat din nou dosarul tehnic și din nou a fost depus la Direcția de urbanism și sistematizare.

După depășirea unor „inițiative” birocratice, care cereau Societății „Memorial Nichita Stănescu”, fie să facă dovada proprietății asupra terenului pe care va fi amplasat monumentul, fie să plătească avizele necesare pentru eliberarea certificatului de urbanism, de la „Apă”, „Gaze”, „Electrică”, „Telefoane”, „Poliție”, s-a ajuns în zona normalului, constatându-se că monumentul amplasat pe terenul Primăriei va fi al orașului.

S-a semnat al doilea Certificat de urbanism nr.11, din 20 ianuarie 1998, de data aceasta de primarul Victor Horia Toma, secretara primăriei, jurista Maria Magdalena Mazălu, arhitecta șefă a Direcția de Urbanism și Sistematizare, Simona Munteanu.

Rămânea de obținut avizul Comisiei Ministerului Culturii, fără de care monumentul nu putea fi amplasat în spațiul public. S-a întocmit alt dosar și s-a depus, cu nr. 208, din 22 ianuarie 1998, înregistrat la Minister sub nr. 3050, din 30 ianuarie 1998. Recepti, primarul Horia Toma a semnat personal solicitarea.

Pe 14 mai 1998, prin scrisoarea nr. 9229, Societatea „Memorial Nichita Stănescu”, împreună cu maestrul Ștefan Macovei au solicitat împreună vizionarea monumentului în noua sa formă și acordarea avizului de a fi amplasat în spațiul public. Avusesem grijă să știu cât mai multe persoane de eșecurile anterioare, cât și de propunerea de a ne alege un sculptor din București, mai cu seamă ministrul Ion Caramitru, care se convinsese de îndărătnicia noastră de când cu repetatele intervenții pentru recuperarea casei natale a poetului.

De această dată, Comisia de Expertiză pentru Artă Monumentală, Direcției Arte Vizuale a Ministerului Culturii, prin scrisoarea nr. 9347, din 25 mai 1998, ne comunica avizarea artistică a Monumentului Nichita Stănescu.

Consiliul Local al Municipiului Ploiești

nr. 3050, 30 ian.1998 Către Ministerul Culturii București.

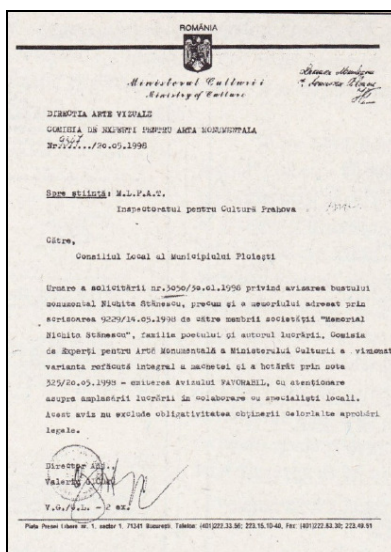
Prin prezenta solicităm acordarea Avizului artistic pentru Bustul monumental al poetului Nichita Stănescu, realizat de sculptorul Ștefan Macovei, pentru care s-a obținut CERTIFICATUL DE URBANISM nr.11 din 20 ian. 1998, de către Soc. MEMORIAL NICHITA STĂNESCU, inițiativa acțiunii. Acum lucrarea se află în stadiul de ghips la mărime naturală în atelierul sculptorului, din Ploiești, str. Ion Creangă nr. 15.

Bustul monumental este prins de primărie în propunerea planului de buget pe anul 1998.

Anexăm documentația necesară avizului.

Pentru orice relații se pot contacta următoarele persoane: ing. Vlaicu Dorina, de la primărie și ing. Mărzescu Ion, vicepreședinte al Societății Memorial Nichita Stănescu.

Cu aleasă stimă și considerație.
Primar, Victor Horia Toma

România Ministerul Culturii și Cultelor Direcția Arte Vizuale Comisia de Expertiză pentru Artă Monumentală nr. 9347/20.05.1998

Spre știință: M.L.P.A.T. Inspectoratul pentru Cultură Prahova Către Consiliul pentru Cultură Prahova

Urmare a solicitării nr.3050/30.01.1998 privind avizarea bustului monumental Nichita Stănescu, precum și a memoriului adresat prin scrisoarea nr.9229/14.05.1998 de către membrii societății „Memorial Nichita Stănescu”, familia poetului și autorul lucrării, Comisia de Expertiză pentru Artă Monumentală a Ministerului Culturii a vizionat varianta refăcută integral a machetei și a hotărât prin

nota 325/20. 05.1998 – extinderea Avizului Favorabil, cu atenționare asupra amplasării lucrării în colaborare cu specialiștii locali. Acest aviz nu exclude obligativitatea obținerii celorlalte aprobări locale.

Director adj. Valeriu G...

• Odată cu semnarea celui de a doilea contract între Societatea „Memorial Nichita Stănescu” și sculptorul Ștefan Macovei, pe 3 iulie 1998, eforturile s-au întesit. După puțină vreme, aveam și o evaluare. Bustul monumental costa 309.000.000 lei – livrat gata pentru a fi montat pe soclu, inclusiv înscrisurile, pe placa din bronz și a literelor din bronz, de pe soclu (*Nichita Stănescu. 31 martie 1933-13 decembrie 1953*), inclusiv drepturile de autor, cu taxele legale cu tot.

Cu toate că până la această dată sumele colectate erau insignifiante, Ștefan Macovei, în virtutea bunelor relații cu Societatea „REC”, care urma să toarne și să monteze bustul pe soclu (Constanța Tatiana Brener, patroana și directoarea societății, avea ca antecedente turnarea și montarea statuii ecvestre Mihai Viteazul, de la Ploiești, lucrare coordonată tot de sculptorul Ștefan Macovei) a trimis la București lucrarea pregătită pentru turnare.

Descrierea monumentului, așa cum a fost avizat

Soclu: 3.10 metri/1,10 metri/0,9 metri, cu punct de pornire de la 1,60 metri sub nivelul solului, încastrat în armătura platformei circulare, cu raza de 3 metri. Între soclu și platforma circulară, platformă care se ridică cu 0,40 metri deasupra nivelului solului, este prevăzută o zonă umplută cu pământ fertil, în care vor fi plantate flori (de la dezvelirea monumentului până la această dată nu s-au plantat flori. Singurele flori care au ocupat acest spațiu au fost cele depuse la festivaluri și comemorări). Soclu va fi/a fost placat cu granit (roșu, livrat de societatea viceprimarului Nicolae Oprea și plătit, potrivit înțelegerii, de primărie).

Pe partea anterioară, va fi/a fost montat, cu litere din bronz, înscrisul: *Nichita Stănescu 31 martie 1933-13 decembrie 1953*, iar în partea posterioară, placă din bronz pe care este aplicat desenul poetului care→

închipuie „lupii care se devoră, însoțit de versurile: *Astăzi sunt fericit/Oare m-am născut?/Oare am murit?/Astăzi sunt fericit* (nerealizat).

În cele din urmă, pe partea posterioară s-a montat doar această placă, având următorul conținut:

„Monumentul Nichita Stănescu a fost realizat din inițiativa Societății „Memorial Nichita Stănescu”, condusă de Mariana Stănescu, Ioan Mărzescu, Sergiu Utză Băicoianu, Ioan Groșescu; (cu sprijinul, nu din inițiativa, cum s-ar putea înțelege) a primarului municipiului Ploiești Victor Horia Toma; a președintelui consiliului județean Prahova Victor Petrescu și a prefectului Județului Romeo Octavian Hanganu

Lucrarea a fost dezvelită pe 24 septembrie 1999. Autorul lucrării Ștefan Macovei: Proiect tehnic Expert construct Ploiești. Bust turnat în bronz la REC București. Contribuții financiare Primăria Ploiești, Consiliul Județean Prahova, sponsorizări din partea societăților „Rool” și „Octavian Construct”, Petrobrazi”, „Tehnomar Ivan construct” (dat și a altor societăți neconsemnate aici, dar menționate de mine în text)

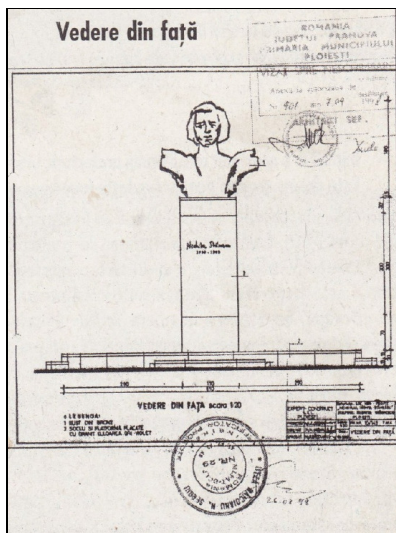
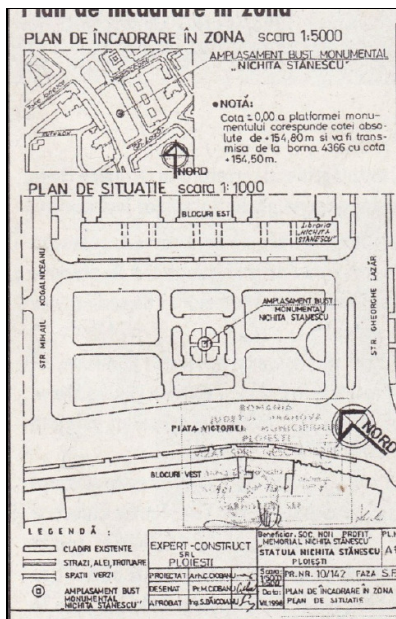
Realitatea este că nu din inițiativa oficialilor s-a realizat monumentul, ci doar cu sprijinul lor, iar cei care au contribuit la edificarea lui au fost mult mai mulți decât cei menționați. Dar așa se bate în cuie istoria...

Platforma va fi/a fost placată și ea cu același granit cu care a fost placat și soclul, tăiat în așa fel încât să închipuie razele soarelui. S-a intenționat (însă nu s-a realizat) ca, pe marginea platformei, care se ridică deasupra solului cu 0,5 metri, să fie înscrise numele realizatorilor și a sponsorilor. Artistul va modela/a modelat granitul de la baza soclului, încât să realizeze o formă care să sugereze rădăcini.

În platformă, în partea stângă, este lăsat un spațiu în care va fi/a fost încastrat cilindrul din oțel inoxidabil –

realizat, pro bono, la Societatea „24 Ianuarie” Ploiești, în coordonarea inginerului Ion Gyori -, care va conține date despre realizatori, data dezvelirii, sponsorii, caracteristici tehnice etc..

Bustul: 2 metri/2,30 metri/1 metru, turnat în bronz (circa 2 tone de Bz. 10), va fi sudat de fier-betonul turnat în structura de rezistență a soclului. Astfel se asigură o stabilitate de neclintit a monumentului.

Scuarul unde este amplasat monumentul se numește, la propunerea Societății „Memorial Nichita Stănescu”, Scuarul Nichita Stănescu

Faptul că platforma este turnată în formă de cerc, că este placată cu plăci din granit, așezate în așa fel încât să închipuie razele solare și faptul că

pe spatele soclului va fi montată (n-a mai fost montată) placa din bronz cu desenul Poetului cu lupii care se devoră așezați în cerc, sugerează, în viziunea artistului, apropierea Poetului de filosofia cercului și a soarelui, perpetua mișcare ciclică vegheată de astrul vieții...

●În vederea începerii lucrărilor de turnare a platformei și soclului era necesară Autorizația de Construcție. Sergiu Utză Băicoianu a întocmit pro bono documentația tehnică. În baza acesteia, s-a eliberat **Autorizația de Construcție nr. 901, În 8 septembrie 1998**. Acest petic de hârtie a dat imbold. Secretarul Societății „Memorial Nichita Stănescu” apelează la vechiul prieten, Marian Manea, devenit director general al Societății „Rool-Construct” Ploiești. Acesta a zis da, însă, în urma unor combinații de separare între societăți, inginerul Octavian Viorel Porumb, vechi prieten al nostru, a preluat firma „Octavian Construct” Ploiești, cu care s-a angajat, alături de Marian Manea, să realizeze turnarea platformei și soclului, sub supravegherea inginerului Șerban Nițu și asistența tehnică a lui Sergiu Utză Băicoianu.

Lucrătorii Secției horticole a Administrației Domeniului Public au scos trandafirii și gardul viu, lăsând terenul liber. Luni, 5 octombrie 1998, la ora 10 s-a organizat inaugurarea (pripită) a turnării la fundația platformei a primului cancioc de beton. Inițiativa a aparținut profesorului Octavian Onea, muzeograf, acum consilier al Prefecturii Prahova, la Cultură . Cei convocați la inaugurare – prefectul județului Romeo Octavian Hanganu, președintele Consiliului Județean Prahova, Victor Petrescu, profesorul Horia Toma, primarul Ploieștilor, consilierii județeni și locali, consilierul-șef al Inspectoratului pentru Cultură Prahova, Florin Sicoe, alți funcționari, câțiva elevi cu profesorii lor, cărora li s-au adăugat repede o mulțime de trecători curioși - s-au strâns în jurul unei imense gropi și atât.

Semn bun pentru viitor a fost faptul că au acceptat să fie prezenți potențialii sponsori, printre care inginerul Petre Nan, director general al combinatului PETROBRAZI, inginerul Octavian Nan, director al Rafinăriei „Astra”, inginerul Constantin Zidar, director general la COMPET Ploiești și Lucian Stanciu, →

director economic la aceeași societate. Era ca și cum acești oameni veniseră să verifice pe ce se vor cheltui sponsorizările lor, care se anunțau și așa a și fost, consistente.

În afară de cei numiți, în această zi cu valoare de simbol, care atesta seriozitatea eforturilor care începeau să se materializeze, au mai fost prezenți, fără să-i punem la socoteală pe membrii Societății „Memorial Nichita Stănescu” și pe Octavian Onea, încărcăți de emoție responsabilă, Cristina Stănescu, sora Poetului, Nicolae Boaru, directorul Bibliotecii „Nicolae Iorga”, inginerul Bogdan Stoicescu, atunci redactor la Ziarul „Ploieștii”, Lucian Sabados, director al Teatrului „Toma Caragiu”, însoțit de actori care au susținut un recital din poeziile lui Nichita Stănescu, colegi de liceu ai Poetului, doctorii Ion Găucan și Alfred Mertl, inginerul Mircea Gociman, președinte al Fundației Nichita Stănescu, arhitectul Nelu Popa, apoi prof. Constantin Teodorescu, ing. Gh. Andronache, ing. Mircea Dumitrescu, ing. Mircea Cosma, economist Nicolae Oprea, Florin Dochia și încă mulți, mulți alții.

Inginerul Octavian Porumb, care își intrase deja în pâinea de sponsor, supraveghea orice mișcare.

Cu atâta suflare de față și cu o imensă groapă, ca să aibă loc inaugurarea, muncitorii au pus câteva scânduri groase, de la marginea uriașei gropi, peste pământul noroios răscolit de excavatoare, până spre mijlocul ei. Pe aceste scânduri au înaintat cei care au pus primul cancioc de beton la temelia viitorului monument care va înfrunta timpul.

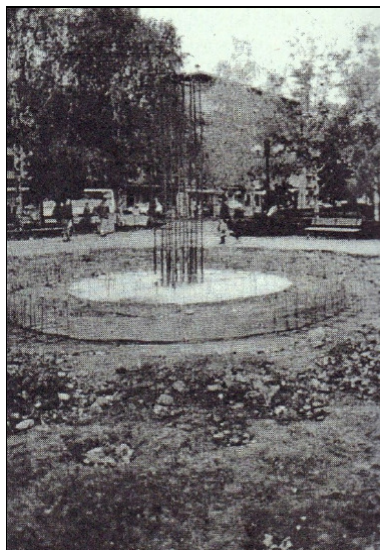

5 octombrie 1998. Prefectul Romeo Octavian Hanganu, asistat de inginerul Octavian Porumb și de Victor Horia Toma, primarul Ploieștilor, toarnă istoricul cancioc de beton la fundația platformei monumentului Poetului Nichita Stănescu

5 octombrie 1998, Prefectul de Prahova, Romeo Octavian Hanganu, primarul Ploieștilor, Horia Toma se felicită reciproc că au crezut în proiectul Societății „Memorial Nichita Stănescu” de a edifica monumentul poetului, când acest proiect părea doar o himeră

Ce s-a întâmplat în continuare? Iată istoria în imagini.

10 noiembrie 1998

9 martie 1999

Povestea Bustului Monumental al poetului Nichita Stănescu, la Ploiești, continuă

•În perioada în care se vorbea despre edificarea la Ploiești a bustului monumental al poetului Nichita Stănescu se considera că priorități erau cu totul altele decât ridicarea de statui, de aceea, celor care doreau acest lucru, le-a fost de folos deschiderea oficialilor față de idee, chiar implicarea directă a unora dintre ei. În sensul că le-a permis membrilor „Memorial” să solicite sponsorizări și în numele lor.

Înarmați cu contracte de sponsorizare semnate, alături de Societatea „Memorial Nichita Stănescu”, de prefect și de primar, colindul după bani a continuat la: Leonida Preda, director al B.C.R., Banca Transilvania, care ne-a refuzat din start, S.N. PETROM București, BANCOREX, BANCPOST, Banca „Ion Țiriac”, Banca Agricolă, B.N.R., B.R.D. Până la 31 martie 1998, nu am primit nici un răspuns.

Platforma și soclul au fost turnate pe cheltuiala societății de construcții a inginerului Viorel Porumb (care, tracasat de birocrație, a renunțat să mai facă demersuri pentru a intra în posesia drepturilor acordate prin lege sponsorilor).

•**Martți, 22 decembrie 1998**, primarul Victor Horia Toma (prin înțelegerea semnată între primărie și Societatea „Memorial Nichita Stănescu”, primăria își lua în sarcină placarea platformei și a soclului și amenajarea ambiantului) a invitat conducerea „Memorial” și pe sculptorul Ștefan Macovei la...opozantul politic (el, țărănist, acela PSD-ist), consilierul local Nicolae Oprea, vizitat nu pentru calitatea de consilier, ci în aceea de patron al societății „Digiana” Ploiești. La întâlnirea de lucru a mai participat inginerul Mircea Cosma, consilier județean și prieten cu Oprea din vremea când ambii erau tineri uteciști, arhitectul Constantin Ciobanu. Aici s-a convenit asupra calității, culorii și costului granitului furnizat de „Digiana” pentru placarea platformei și solului și costurile lucrărilor de montare. Cu toate că cheltuielile se ridicau la peste 50 de milioane de lei (în cele din urmă a costat dublu), membrii „Memorial” →

au răsuflat ușurați, pentru că aceste costuri le suporta primăria...

● **Pe 21 ianuarie 1999**, prefectul Romeo Octavian Hanganu și-a oferit a patra oară biroul pentru întâlnirea comandamentului statuii (de menționat că, după semnarea contractului cu „Digiana”, Nicolae Oprea a fost nelipsit de la întâlniri, solicitând de fiecare dată, sub diferite pretexte, majorarea costurilor pentru placare. De asemenea, a fost remarcată prezența consilierului județean Mircea Cosma, până la data când a semnat cu primăria amenajarea, prin societatea sa de construcții, a celor patru căi de acces către soclu). Așadar, în această zi de ianuarie, la ora 13 fix au fost prezenți în sala 109 a prefecturii, prefectul Romeo Octavian Hanganu, Victor Petrescu, președintele Consiliului județean, Sergiu Utză Băicoianu, Ion Mîrzescu, Ioan Groșescu, din conducerea „Memorial”, sculptorul Ștefan Macovei, Cristian Săndulescu, director al societății de gospodărie comunală a primăriei, Consilierul local Nicolae Oprea, consilierul județean Mircea Cosma, consilierul prefecturii Octavian Onea, consilierul-șef al Inspectoratului pentru cultură Florin Sicoe.

Societatea „Memorial Nichita Stănescu” a raportat că platforma și soclul monumentului au fost turnate, lucrare sponsorizată de inginerul Viorel Porumb; că s-a vărsat suma de 48.000.000 (patruzeci și opt milioane lei) în contul sculptorului, iar acesta a virat suma în contul societății „R.E.C.” București, care toarnă bustul.

Președintele consiliului județean a dat asigurări că, până la sfârșitul lunii ianuarie 1999, va vira suma de 100.000.000 lei, pentru achiziționarea bustului monumental, rămânând ca diferența până la 309.000.000 lei să fie acoperită până la 31 martie 1999.

Consilierul Nicolae Oprea (care se angajase prin contract să livreze granitul din Italia și să execute placarea) consideră că lucrările nu se pot încheia la 31 martie, din cauza temperaturilor scăzute, dar și din întârzierea finanțării de către primărie.

În zadar Conducerea „Memorial”, prefectul și Florin Sicoe au insistat ca dezvelirea monumentului să aibă loc la festival.

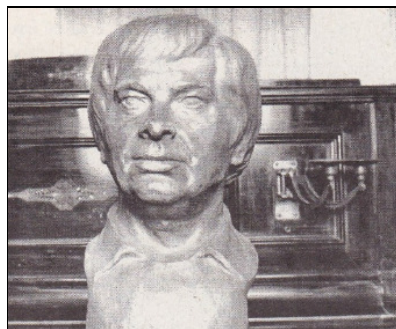
Mircea Cosma se obligă să ofere un împrumut pentru procurarea

granitului (la acea dată, se estima ca întreaga lucrare de placare să coste 250.000.000 lei, la prețul dolarului de 11.200 lei), care să ajungă la Ploiești pe 15 februarie 1999, urmând să se creeze toate condițiile necesare desfășurării lucrărilor de placare și cele de amenajarea a ambiantului, iar pe 31 martie să aibă loc dezvelirea monumentului. Se programează o nouă întâlnire pe 4 februarie 1999.

● **Pe 5 februarie 1999**, întâlnire patronată de prefectul Romeo Octavian Hanganu, în biroul acestuia. Prezenți, aceleași persoane ca în întâlnirea precedentă plus directoarea societății „R.E.C.” București, care urma să toarne bustul, și directoarea Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, Maria Dulgheru, în calitate de titular de investiții, prin care urma să se deruleze sumele alocate statuii.

Cele 100 de milioane lei, promise de consiliul județean, nu au fost deblocate. Se semnează un nou contract de achiziție a lucrării, între muzeu și sculptor.

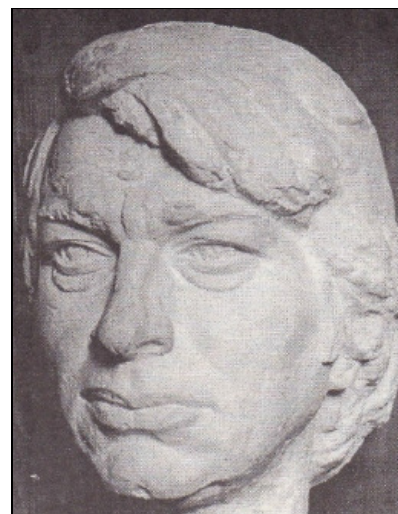
Sergiu Uță Băicoianu prezintă stereotomia (modul de așezare a plăcilor din granit) plăcii platformei și a soclului și o predă lui Nicolae Oprea, cel care urma să se ocupe.

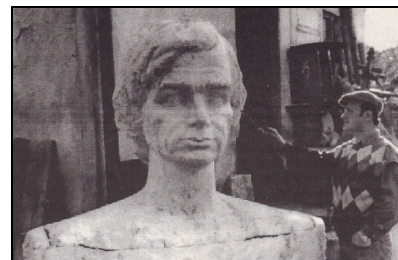
Nichita Stănescu văzut profesorul de educație fizică Artur Hoffman.

În atelierul din strada Ion Creangă nr. 15. Una dintre stadiile bustului în lut. Ioan Groșescu, Ștefan Macovei, Ion Mîrzescu. Foto George Groșescu

Nichita Stănescu. Ipsos de Dumitru Pasima. Lucrare care nu seamănă deloc cu poetul
Foto Vasile Blandea

Bustul monumental în ghips, la mărimea 1/1

Consiliul Local Ploiești a luat în dezbateră realizarea obiectivului de investiții: **Statuia poetului Nichita Stănescu – Placare platformă și soclu** (partea ce îi revenea, potrivit înțelegerii) și, prin Hotărârea nr. 52, din 26 martie 1999, s-a aprobat documentația cu următorii indicatori tehnico-economici: „Valoarea totală construcții-montaj: 250.000.000 lei”.

În „Raportul-expunere de motive se menționează la „Componentele obiectivului”, citez: „[...] a. Statuia propriu-zisă, incluzând bustul monumental din bronz, cu înălțimea de 1,89 m. și soclul – un paralelipiped, având în plan 1,10 m. x 0,94 m. și înălțimea de 3,05 m.. b. O platformă în formă de coroană circulară, degajată de soclu de un spațiu de 0,80 m. circular, destinat spațiului verde. c. Amenajări exterioare – sistematizare verticală, alei pietonale, instalații de iluminat.

Bustul a fost realizat de Societatea Memorial „Nichita Stănescu”. Consiliul județean Prahova a alocat 420.000.000 lei. →

De asemenea, a fost realizat soclul și platforma, prin atragerea de sponsorizări (societatea privată „Octavian Construct”, patron ing. Octavian Viorel Porumb), de Societatea „Memorial Nichita Stănescu” – partea de construcții - 73,8 milioane lei.

Primăria Ploiești s-a angajat să realizeze placarea soclului și a platformei și amenajările ambientale.

Proiectul de stereotomie a fost realizat pro bono de societatea privată „Expert Construct”, patron Sergiu Uță Băicoianu.

Placarea se va face cu granit de Deva, de culoare gri, cu veneatură violet. La partea superioară și inferioară a soclului placajul va fi de 15 cm. grosime, permițând tratări plastice; în zona de mijloc placajul va avea grosimea de 2 cm.

Racordarea Platformei cu aleile de acces se va realiza prin trepte cu lățimea de 35 cm. Și înălțimea de 15 cm.. Treptele și aleile se vor placa cu același granit ca soclul și platforma.

Lucrările de instalații electrice pentru iluminatul ansamblului sculptural va consta în montarea a patru stâlpi ornamentali, cu lămpi cu flux dirijat, amplasați în colțurile terenului aferent obiectivului.

Valoarea lucrărilor este de 250.000.000 lei, conform devizului de cheltuieli.

Lucrarea se va executa în anul 1999.”

*

•.Consiliul Județean Prahova a înaintat în contul monumentului 150.000.000 lei (la valoarea banului din 1999). În turnătorie societății „REC”, spre sfârșitul lunii aprilie, bustul era turnat. Pe 27 aprilie, s-a programat recepția. În curtea Academiei Române, locul de întâlnire al provincialilor ploieșteni cu bucureștenii, s-au adunat: Mariana Stănescu, Ioan Mârzescu, Ioan Groșescu, pictorul Mihai Bandac, dr. Ion Donoiu, Vasile Blendea, Octavian Onea, comisia Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova, condusă de Eugen Stănescu, sculptorul Ștefan Macovei. Președintele Academiei Eugen Simion i-a salutat pe cei prezenți, însă nu i-a putut însoți la turnătorie. Recepția a fost fotografiată, filmată. Bustul monumental devenise fapt împlinit.

Primarul Horia Toma, inginerul Mircea Vulcan, directorul regiiei de

transport s-au pregătit cu tot ceea ce trebuia pentru a aduce bustul la Ploiești, însă, surpriză, Tatiana Brener, patroana turnătoriei, a refuzat să dea bustul până când nu a fost achitată integral suma datorată. Toate pregătirile au fost contramandate.

•.La mijlocul lunii mai 1999, platforma și soclul erau în stadiul în care fusese lăsat de inginerul Porumb.

22 septembrie 1999. La Turnătoria REC București. Ioan Groșescu, Sergiu Uță Băicoianu, Ștefan Macovei, Tatiana Brener, patroana turnătoriei

24 septembrie 1999. De la stânga la dreapta: Romeo Octavian Hanganu, prefect al județului Prahova, Victor Horia Toma, primar al municipiului Ploiești, Victor Petrescu, președinte al Consiliului județean Prahova, Ioan Groșescu, prezentator

În prezența lui Romeo Octavian Hanganu, Victor Horia Toma, Victor Petrescu, Mariana Stănescu, Ioan Groșescu dă citire documentului care este îngropat la baza monumentului.

Filmează Vasile Blendea

Notă: Extras din Studiul în lucru “Posteritatea lui Nichita Stănescu” Ioan Groșescu, 23 de pagini, format A4

Busturi/statui Nichita Stănescu

Ploiești, centrul orașului

București, Muzeul Literaturii Române, Bd. Dacia

Ploiești, Casa Memorială

Ceptura, dezvelit la 13 noiembrie 2012 , în fața Școlii Gimnaziale „Nichita Stănescu”

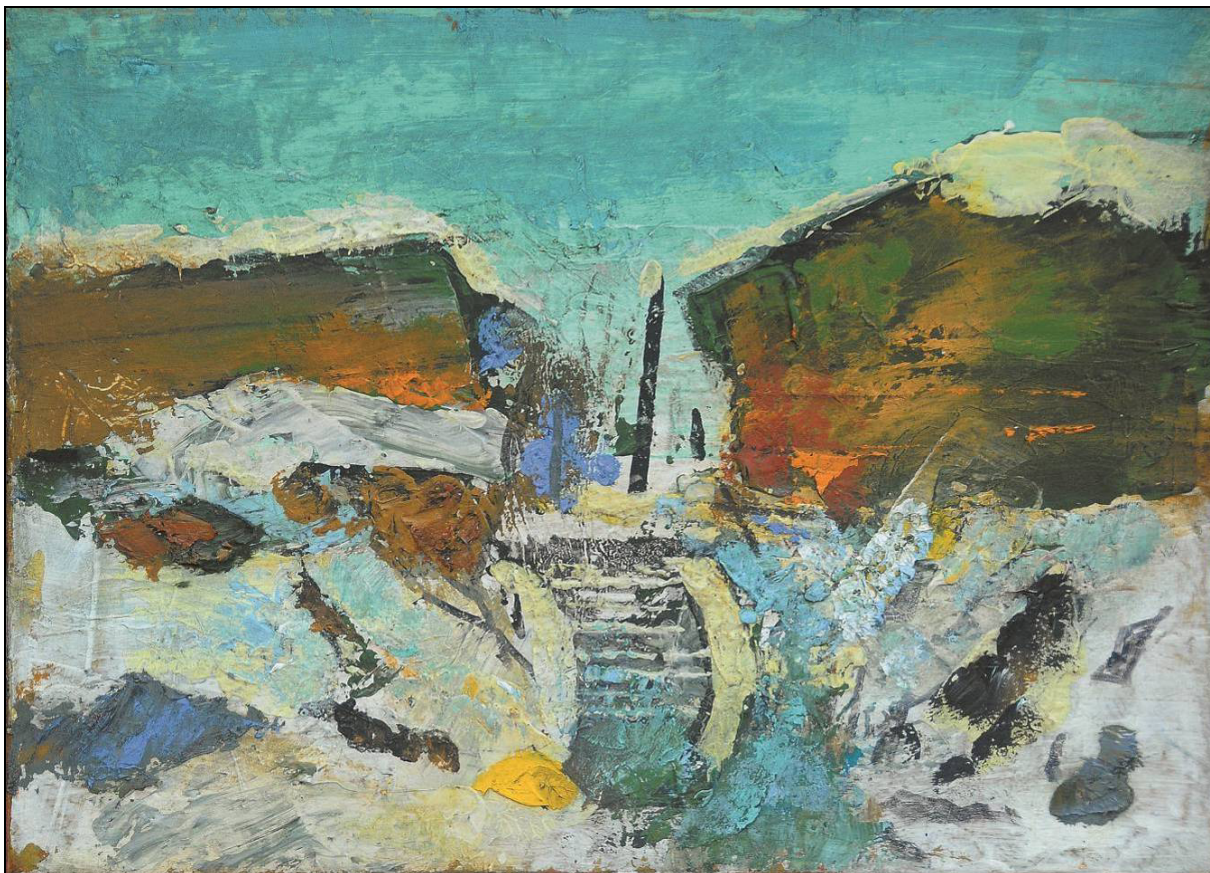

În București, sectorul 2, între șoseaua Iancului și Vatra Luminoasă, există un părculeț care poartă numele poetului

Parcul N. Iorga, București

OCHIUL CICLOPULUI

Iacob Lazăr, Moară de apă

Directori de onoare
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC
Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Vasile Gribincea, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximinian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Flavia Topan, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2019 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

